

TÜRKİYE’NİN SEÇİMİNE DOĞRU

-KARŞIT İTTİFAKLAR, EKONOMİK PANORAMA VE POPÜLİZM-

Yaklaşan 24 Haziran seçimleri, siyasal alanın, Nisan 2017 Anayasa Referandumuyla hukuki olarak hâlihazırda kayıt altına alınan dönüşümünün nihayete ermesini sağlayarak yeni sistemin yerleşik hale gelmesine yol açacak olması bakımından önemli bir eşik olacak. Aslında Cumhurbaşkanının millet tarafından seçilmesi kararı eski sistemin değişmesi gerektiğinin de ilanıydı. Çünkü yüzde ellinin üstünde bir oy almış Cumhurbaşkanının icraya müdahil olmamasını beklemek için tabiatına aykırıdır. Vesayet döneminin kanunlarıyla, yeni dönemde ve yeni durumda idareyi icra etmek mümkün olmazdı.

Yeni süreç uygun bir strateji belirleyebilmek için gerek iktidar gerekse muhalefet çeşitli ittifakları hayata geçirdi. Dolayısıyla artık Türkiye’deki siyaset tartışmalarında yeni kavramsal çerçeve ve siyasal hareketleri yorumlamada, seçmen davranışlarını anlamlandırmada yeni bir paradigma ihtiyacı kendini hissettirmektedir. Yeni durumun ne olduğu ya da neye ulaşacağı hususu tam manasıyla netlik kazanmamış olsa da *ittifak* ve *popülizm* kavramları yeni siyasal duruma işaret etmektedir.

24 Haziran seçimlerinin Türkiye siyasi sisteminde meydana getireceği dönüşümler kadar meydana getirdiği siyasi iklimi de iyi gözlemlemek gerekir. Seçimler öncesinde yaşanan tartışmalar salt seçim vaadi olarak düşünülmemeli, oluşan bu yeni siyasi ortam bağlamında değerlendirilmelidir. Bunun da sadece Türkiye’ye münhasır bir süreç olmadığını belirtmek gerekir; şu anda başta Avrupa olmak üzere birçok yerde ortaya çıkan seçim sonuçları farklı bir gidişata işaret etmektedir. Kabul edilmelidir ki, Türkiye’de artık ittifakların icbar ettiği ve uluslararası trende uygun bir siyasal kültür şekilleniyor. Bu kültürün uluslararası siyasal paralellikleri yanında Türkiye’deki sistemin zorladığı ve biçimlendirdiği yönleri de mevcut. Muhalefet de ilk başta bu kültüre direnç gösterse de kısa bir bocalamadan sonra bu kültüre göre siyasal vizyonlarını oluşturmaya başladı. İttifaklar üzerinden şekillenen yeni sistemin iki yahut iki buçuk bloklu siyaseti zorunlu kılacağı artık net olarak görülmekte. Türkiye’deki muhalefetin uzun ömürlü olması pek muhtemel olmayan ittifak mesaisiyle daha da açığa kavuştuğu gibi artık sağ-sol gibi ideolojik söylemlerin ve toplumsal bölünmelerin kaba anlamını yitirmeye başladığı söylenebilir.

Bununla birlikte 24 Haziran seçimi sadece Türkiye içi bir seçim değildir. İçeride cereyan eden karşıt ittifakların oluşumu yerel dinamiklerle meydana gelmiş bir durum olarak görülemez. Bu seçim statükoyu nispeten de olsa değiştirecek birtakım sonuçlar üreteceği için, statükonun devamından yarar sağlayan iç ve dış güçler açısından hayati bir önemi haizdir. Statüko içi değişimlerin bir önemi elbette vardır. Ancak A Partisinin yerine B Partisinin geçmesi çok büyük bir anlam ifade etmez. Kaldı ki “kararsız” muhalefetin üzerinde mutabık kalılabileceği müşterek pek bir değeri bulunmuyor. Aslında bu Türkiye için ciddi bir eksiklikler. Güçlü bir muhalefet, iktidarın daha doğru işler yapmasının teminatıdır. Oysa ülkemizde muhalefetin böylesi bir yaklaşımı, yapıcı bir tutumu ne yazık ki pek olmadı. Yeni sistem, vesayet odaklarının mevzilerini teker teker düşürürken; milletin egemenlik alanlarını genişletti ve güçlü Türkiye’nin önünü açtı. Bu noktada, memleketin en büyük eksikliği yapıcı, etkin ve Türkiye merkezli bir muhalefetin bulunmamasıdır. Küresel müktehdirlere iddialarını ülkede dillendiren; yabancı istihbarat örgütlerine Türkiye’yi ihbar eden bir muhalefet anlayışının mevzi kazanımlar elde etse de, uzun vadede başarılı olabilmesi mümkün değildir.

Yaklaşan seçimlerde Cumhurbaşkanlığı seçimi noktasında daha hazırlıklı ve sonuca ulaşmaya daha yakın görünüyorsa da tersi ihtimalleri de gözden ırak tutmamak gerekir. Erdoğan ve AK Parti-MHP ittifakının her iki seçimi de çoğunlukla kazanmasını engellemeye dönük tuhaf bir ittifakın kurulduğunu gördük. Erdoğan’ın bir sözü üzerinden sosyal medyada yapılan manipülasyon da dikkat çekiciydi. Ayrıca son bir aydır dolar üzerinden yürütülen ekonomik operasyon seçimlere yönelik küresel müdahalenin en somut tezahürüdür. Türkiye, bir yandan Ortadoğu’daki denkleme her yönüyle müdahil olma gayretini hem söylem düzeyinde hem de fiili olarak ortaya koymakta, öte taraftan da Avrasya ve Afrika sathında, Amerikan (veya daha geniş perspektifte “Batı”) hegemonyasına karşı yürüttüğü aktif ekonomi diplomasisi ile öne çıkmaktadır. Seçimler öncesinde yaşanacak bir faiz artışının borçlu kesimler açısından ortaya çıkarılabileceği ilave finansman maliyetinin sandığa olumsuz yansiyabilecek olması önemli bir risk. Bunun etkisiyle izlenen yumuşak para politikası yani faiz oranlarının belirli bir seviyede tutulması yönündeki gayretler, bir yandan fiyatlar genel düzeyini yukarı çekerken öte yandan da döviz kuru üzerinden piyasaların manipüle edilmesine fırsat vermektedir.

Siyasi iradenin, çoğu defa da haklı olarak faiz oranlarındaki yükseliş beklentisine karşı geliştirdiği sert reaksiyonların en azından kısa vadede ekonominin genel dengesini bozucu etkiler ortaya çıkardığının açıkça tecrübe edildiği bir ortamda, enflasyon-faiz arasında doğrusal ilişki bulunduğu tezinin piyasa gerçekliği karşısında tutunamadığı görülmektedir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş süreci ile birlikte siyasal, sosyal ve ekonomik kurumların kalite düzeyinin iyileştirilmesine yönelik hamlelerin, ekonomide yapısal sorunların aşılabilmesi ve yatırımcı nezdinde güven tesisi bakımından önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Bilindiği üzere AK Parti, sadece Batı’da değil aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu’da da önemli oranlarda oy alabilen bir partidir. Bunun için seçim sürecindeki siyasi diline dikkat etmesi; “güvercin tedirginliğini” atamayan Kürtler ile alakalı olarak atılacak adımları bir an evvel atması ve Cumhurbaşkanlığı’nın tüm Türkiye’nin yararına olacağına dair vurguyu sürekli hatırlatması ve Kürt seçmeni ikna etmesi gerekecektir.

Umarız Türkiye’de anayasa değişikliğiyle başlatılmış bulunan süreçten sonuç alınır. Zira Türkiye’nin tüm sorunlarına rağmen küresel düzenbazlığın dışında bir devlet olarak kalmak için çırpınan bir ülke olduğunun altını çizmeliyiz. Elbette bu, keyfi çıkış değil, tarihsel bir görevdir. Vakıa “İslâm dünyasının” toparlanışında Türkiye’ye büyük görev düşmektedir. Türkiye şu ya da bu ölçüde siyaseten Osmanlı misyonunu üstlenmek zorundadır ve bu görevin üstesinden gelebilecek fiili bir güce sahip değilse de bu potansiyeli taşıyamaktadır. Dünyadaki insani yardım faaliyetlerinde memleket insanımızın üst sıralarda yer alması, dünyanın dört bucağından gelen mültecilere kucak açması, Kudüs ve Mescid-i Aksa konusundaki hassasiyet müşterekliği bunun ahalî nezdindeki tezahürlerindendir. Onun için küresel iktidarın şimdilik öncelikli konusu Türkiye’yi dolayısıyla insanımızı dize getirmektir. Bu amaçla aparat örgütler, memleketimizi devamlı meşgul etmek, beşeri ve manevî enerjisini tüketmek için oluşturulmuş bir düzenek olmaktan başka nedir ki.

Şunun altını tekrar tekrar çizmek gerekiyor: Değişim dönemleri azami dikkat isteyen dönemlerdir. Bu dikkat eksik edilirse, değişimin yükünü omuzlayanları amiyane tabirle “çırak çıkmaları” ihtimal dışı değildir. Hiç unutulmaması gereken kural “kimin iktidarda olduğu, kimin hedeflerinin hayata geçirildiği ile doğrudan ilgilidir.

Conabı Hak’tan Ramazan bayramının hayırlara vesile olmasını, kardeşliğimizi güçlendirmesini temenni ederiz.

GÜNDEM

04

2018 Seçimlerine Giderken
Türkiye'nin Dil Sorunu
Burhanettin CAN

13

Kargaşadan Düzen Çıkacak mı?
Trump Yönetiminin Tartışmalı
Kararlarına Dair Bazı Dikkatler
Öner BUÇUKCU

16

ORTADOĞU'DAN

“Ramazan Bayramı'nızı tebrik eder, nefislerin
tezkiyesine, kardeşliğe, sevinçlere ve felaha
vesile kılmasını yüce Rabbimizden niyaz ederiz.”

Umran

DOSYA

22

Seçimde Neyi Göz Önünde Bulundurmalı,
Neyi, Niçin Seçmeli veya Seçmemeliyiz?
Mustafa AYDIN

27

Statüko'ya Dokunan Bir Seçim
Cevat ÖZKAYA

31

İttifaklar, Popülizm ve Yeni Muhafız Söylemi
Yunus ŞAHBAZ

36

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine
Geçiş Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Panoraması
Tahsin YAMAK-Emre SAYGIN

41

Türkiye'de Muhafız Olmanın Dayanılmaz Hafifliği
Murat ÖZER

45

Seçimler, Tarihsel Blok ve Kürtler
Adem PALABIYIK

Sahibi

Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni

Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Metin Çıgırkıcı

İdare Merkezi

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Defne Han No: 27/15 Çagalolu Fatih-İST.
Tel: (0212) 293 90 41 - (0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com.tr
editorumrandergisi@yandex.com
aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler

Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 223 24 87

KRİTİK

50

İsrail'in Ölümcül Tutkusu
Dilaver DEMİRAG

58

Din Elden Gidiyor mu?
Şemsettin ÖZDEMİR

66

İlahi Vahiye Mevcut
Dilin ve Algının
Anlamsal Açından
Metne Yansıması
Ömer ALPERENOĞLU

69

Garaudy'nin Allah ve
Tevhid İnancında
Eylem Kavramının Önemi
Halil KOÇAKOĞLU

KÜLTÜR - SANAT

74

Roman Sinemada
Neşe Dönüşür?
Cihan AKTAŞ

80

KİTAPLIK

78

İslâmcılık Düşüncesi ve
Dergiler
Hüsniye Gülsev KOÇ

Nasıl Abone Olabilirsiniz?

1. Umrân Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayabilirsiniz.
2. www.umrandergisi.com.tr sitemize girip Abonelik sayfasındaki Abone Form'u doldurarak abone olabilirsiniz.
- Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı):
Yurt içi: 100 TL (KDV dahil)
Yurt dışı: Avrupa 60 EURO
Diğer Ülkeler: 60 USD
Birim Fiyatı: 10 TL

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?

- 1- 0212 293 90 41 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile ödeyebilirsiniz.
- 2- Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak. (Posta çekine abonenin kendi adını yazmayı unutmayınız.)

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 654482

Alıcı Adı: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
3- Banka Hesap numaramıza, abone ücretinizi doğrudan yatırabilir veya internetten havale edebilirsiniz.

BANKA HESAP NO: 8515535-2
IBAN: TR460020500000851553500002

Kuveyt Türk Eminönü Şb.

Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

Görsel Yönetmen

Tekin Öztürk

www.tekinozturk.com.tr

Baskı: Şenyıldız Yayıncılık ve Matbaacılık
Gümüş Suyu Cad. Işık San. Sit. No:19 C Blok 102

Topkapı/İstanbul

Tel: (212) 483 47 91-483 48 23

Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.

Haziran 2018 Sayı: 286

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir.
Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder.
Umrân dergisi TÜRDEB üyesidir,

2018 Seçimlerine Giderken Türkiye'nin Dil Sorunu

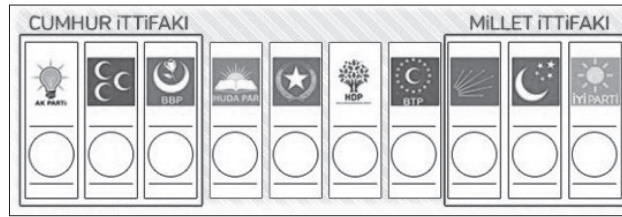
Türkiye'deki seçimlerde sadece iç dinamiklerin asıl rolü oynaması/oynayabilmesi için, sonuç ne olursa olsun, Türkiye'nin iç dinamiklerini birleştirip bütünleştirecek adil bir söyleme, dile ve politikaya ihtiyaç vardır. O nedenle seçimleri bir kavga, gerilim ortamından kurtarmak gerekmektedir. Huzurlu bir seçim ortamı oluşturmak, başta siyasiler olmak üzere genel olarak tüm toplumun, özel olarak da STK'ların görevidir.

Burhanettin CAN

Türkiye; cumhurbaşkanı, milletvekili ve yerel yönetimler olmak üzere üç seçimi gerçekleştireceği yeni bir seçim dönemine girmiştir. Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimleri 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşecektir. Yerel yönetimlerin seçimleri ise muhtemelen 2019 yılına sarkacaktır. Her halükârda bir ya da bir buçuk yıl içerisinde Türkiye üç seçim yaşayacaktır.

Bölgenin kan gölüne döndüğü ve dünyanın çok sert soğuk savaş dönemini yaşadığı, Şer İttifakı (ABD-Siyonizm-İngiltere-İsrail) tarafından yeni dünya düzeni için üçüncü dünya savaşının Ortadoğu'dan çıkarılmak ve bölgenin parçalanması istendiği bir dönemde, Türkiye'deki seçimler iç, bölgesel ve küresel dinamiklerin etkileşiminde gerçekleşecektir. Şer İttifakının (ABD-Siyonizm-İngiltere-İsrail) Türkiye'deki seçimlere bigâne kalması mümkün değildir. Bununla beraber bölgesel dinamiklerden, AB, Rusya, İran, Suudi Arabistan, İsrail ve Küresel dinamiklerden Çin, dozajı farklı da olsa değişik nedenlerle, Türkiye'deki seçimlerle ilgili olacaktır. Dünyada ve bölgede savaşan projeler bunu zorunlu kılmaktadır.

Bu üç seçimde sadece iç dinamiklerin asıl rolü oynaması/oynayabilmesi için, sonuç ne olursa ol-

sun, Türkiye'nin iç dinamiklerini birleştirip bütünleştirecek *adil bir söyleme, dile ve politikaya* ihtiyaç vardır. O nedenle seçimleri bir kavga,

gerilim ortamından kurtarmak gerekmektedir. Huzurlu bir seçim ortamı oluşturmak, başta siyasiler olmak üzere genel olarak tüm toplumun, özel olarak da STK/Gönüllü kuruluşlar/cemaatlerin görevidir. Bunun için kullanılacak *dil ve söylem* önem kazanmaktadır.

Bu yazıda, bölgede savaşan projeleri, bugünkü siyasi dilin arka plânı, tarihi kökeni, Müslümanların kullanması gereken dilin mahiyetini belirlemede etkili olan/olması gereken adalet, mizan ve kıst kavramlarını ve bu kavramlara dayalı bir dil kullanmanın ve söz söylemenin nasıl olması gerektiği konusu ele alınıp değerlendirilecektir.

Bölgede Savaşan Projeler

Son gelişmeleri göz önüne aldığımızda Şer İttifakı (ABD-İngiltere-İsrail-Siyonizm), PKK, PYD/YPG, DAESH gibi terör örgütlerini kullanarak, öncelikle Irak ve Suriye'yi bölmeye çalışmaktadır. ABD'nin, Türkiye'ye rağmen PYD/YPG'yi "stratejik ortak" ilân edip düzenli orduya geçmesi için eğitmesi ve ağır silahlarla donatmasının sebebi budur.

Ancak Irak ve Suriye’nin bölünmesi, sadece yerel bir vaka olarak ele alınıp değerlendirilirse hata yapılır. Daha sonrası için hedef, İran, Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan ve Pakistan’dır. Bölgede vuku bulan olaylar, bölgede çatışan projeler kapsamında ele alınıp değerlendirilmelidir.

Bölgede Türkiye, İran, Suriye ve Irak görünürde terör örgütleri (PKK, PYD/YPG, DAESH) ile savaşıyor; gerçekte bu dört ülke, terör örgütleri üzerinden Şer ittifakı (ABD-İngiltere-İsrail-Siyonizm) ile savaşıyor. Ancak bu gizli savaşın adı henüz konmamıştır. Hem küresel hem de İslâm coğrafyasında hâkimiyet kurma amaçlı çatışan projeleri, aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz:

- “21. Yüzyıl ABD Yüzyılı”(PNAC, ABD),
- “Büyük Ortadoğu Projesi”(BOP; ABD-İsrail – İngiltere- Siyonizm),
- “100 Yıllık Haçlı Savaşları Projesi”(ABD-Vatikan)
- “Küresel Savaş Projesi”/“Üçüncü Dünya Savaşı Projesi”(ABD-İsrail-İngiltere- Siyonizm),
- “Tek Dünya Devleti/Tek Dünya Hükümeti” (Siyonizm),
- “Büyük İsrail Projesi”(BİP; İsrail-Siyonizm, ABD destekli),
- “2. Sevr Projesi”(AB),
- “Avrasya’nın Hıristiyanlaştırılması/Dinler Arası Diyalog’ Projesi”(Vatikan),
- ‘NATO’nun Evrenselleşmesi ve İslâm Coğrafyasına Yerleşmesi Projesi’,
- “Serbest Piyasa”-“Özelleştirme projesi”(ABD-Siyonizm-Küresel Sermaye-AB),
- “İslâm’ın İslâm’la Savaşırılması Projesi”(RAND Raporu: Dört Müslüman Tıp, 2009-H. Clinton’ın Kriptosu, 2009-Pandth’in Komisyonu),
- “Çok Kutuplu Ortadoğu Projesi”; “Ayrı, Dengeli Güç Odakları Oluşturma ve Bölge Güçlerinin Birbirini Dengelemesi Projesi”(ABD),
- “Kadife Darbeler Zinciri Projesi”,
- “Rusya’nın Küresel Güç Olma Projesi”,
- “Sıcak Denizlere İnme- Eski Müttefikleri Kazanma Projesi”(Rusya),
- “Çin’in Küresel Güç Olma Projesi”,
- “Düşmanla/Rakiple Güvenlik Alanının Dışında Hesaplaşma Projesi”(ABD/Çin/Rusya): “Vekâlet Savaşları,”
- “Yeni Osmanlı Projesi-Bölgesel Güç Olma Projesi”(Türkiye),

Osmanlı’da İttihatçılar tarafından inşa edilip yaygınlaştırılan siyasi bir mantık vardır: Muhatabı suçla, karala, küçük gör, küçük düşür, tehdit et ve yok et. İttihat Terakki ile başlayan geçmişi ve rakipleri tehdit, karalama ve ihanetle suçlama yaklaşımı, Cumhuriyet döneminde yetişen bir neslin karakteristik özelliği olmuştur. Bugün meydanlarda kullanılan siyasi dilin böyle bir geçmişi vardır.

- “Etnik-Mezhepsel Fay Hatları Oluşturma Projesi- Kaos Projesi” (ABD/ AB/ Rusya/ Çin/ Siyonizm),
- “Şia Savunma Hattı Projesi”(İran-İrak-Suriye-Lübnan),
- “Şia Eksenini Parçalama, Yayılmasını Engelleme ve Sünni Bir Eksen Meydana Getirme Projesi” (Suudi Arabistan/Katar/Türkiye/ Mısır)/ (Sünni Arap Yönetimleri + İsrail)
- “İsrail Suudi Arabistan Eksenini Oluşturma Projesi”(ABD-İsrail-İngiltere-Siyonizm).
- “İlmli İslâm Projesi”(ABD-İsrail –İngiltere-Siyonizm)

Uzun zamandır bölge ülkelerini bölmek ve birbiri ile savaştırmak, böylelikle İsrail’i rahatlatmak ve genişlemesini sağlamak, enerji havzalarına el koymak, Filistin meselesini göz ardı edebilmek, hatta bir küresel savaş çıkarmak için Türkiye’yi provoke ederek kullanabilmek hedeflenmektedir.¹

İsrail Meclisi, Netanyahu’ya, “İran’a savaş açma yetkisi” vermiştir. İsrail, Filistin’de her geçen gün katliamlarını artırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Ayrıca İsrail, her geçen gün, Suriye’de bir bölgeyi bombalayarak “güvenli bölge” adı altında Suriye topraklarını işgal edip yayılmaktadır. Şer İttifakı yanı başımızdaki Ermenistan’da seçimler üzerinden bir kadife darbe gerçekleştirmiştir. Böylece Türkiye’nin güneyinde olduğu gibi şimdi de Türkiye’nin kuzeyinde Türkiye, İran ve Rusya’nın ortasına yerleşmeye çalışmaktadır. Türkiye, bu kuşatma hareketini görmek ve yarmak zorundadır. Türkiye, böyle bir atmosferde seçime

gitmekte, iki seçimi birlikte yapmaktadır. Türkiye bu seçim sürecini kardeşlik/sükunet içinde tamamlamalıdır. Bunun için de, kullanacağımız dil ve üslup önemlidir.

Tarihten Miras Kalan Bir Hastalık: “Karalayıcı İttihat Terakki Dili”

Osmanlı’da İttihatçılar tarafından inşa edilip yaygınlaştırılan siyasi bir mantık vardır: “Muhabatı suçla”, “karala”, “küçük gör”, “küçük düşür”, “tehdit et” ve “yok et”. Millî Mücadele sonrasında Büyük Millet Meclisi’nde gücü eline geçiren, İttihat Terakki’nin ikinci derecede kadrosu, yapılacak olan reformları, inkılapları meşru gösterebilmek sorunu ile karşı karşıya idi. Askeri güç elindeydi; ama bu yeterli değildi. Yapılacak devrimlere sahip çıkacak bir tabana da ihtiyaç vardı. Batı kültür ve medeniyeti değerleri üzerine inşa edilen bir sisteme sahip çıkacak seküler, laik bir toplum kesimi inşa etmek, yeni yönetimin en temel sorunlarından biriydi.

Bu yeni taban, Osmanlı’nın kötülenmesi, karalanması temelinde yapılacak bir propaganda ile elde edilmeye çalışıldı. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Osmanlı Devleti’nin kuruluşunun 700. yılı nedeniyle yaptığı bir konuşmada (9.10.1999), Osmanlı’nın şuurlu bir şekilde, kasti olarak suçlandığını, karalandığını, bunun ana politika olduğunu ifade etmiştir: “Cumhuriyetin ilk dönemlerinde rejimin oturması için Osmanlı aleyhinde bir söylem geliştirilmişti; artık bu tehlikeye geçmiştir; çünkü Cumhuriyet kendi nesillerini yetiştirmiştir; Osmanlıyı suçlamamızın bir manası kalmamıştır. Osmanlı ile barışmak gerekir.”

Cumhuriyet dönemi ile birlikte yeni sistemin oturtulabilmesi ve daha başarılı gösterilebilmesi için Osmanlı, özellikle son Sultan Vahdettin, ilkokuldan üniversiteye kadar okutulan tarih kitaplarında, “korkak”, “İngiliz iş birlikçisi” ve “hırsız” olarak tanıtılmıştır. “Sevr Antlaşması’nı kabul edip imzalayan bir vatan haini” olarak takdim edilmiştir. Mustafa Kemal, *Nutuk*’ta Vahdettin’i ihanetle ve menfaatperestlikle suçlamaktadır: “Saltanat ve Hilâfet makamında oturan Vahdettin soysuzlaşmış, şahsını ve bir de tahtını koruyabileceğini hayal ettiği alçakça tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa’nın başkanlığındaki hükümet âciz, hay-

siyetsiz ve korkak, yalnız padişahın iradesi altında ve onunla beraber şahıslarını esirgeyebilecek herhangi bir duruma razı...”

Eski Başbakan Bülent Ecevit, ahir ömründe, resmi tarihin bu iddialarına karşı çıkmıştır: “O bir hain değildir. Bazı hoş olmayan şeyleri mecburen yapmıştır. Bu arada ülke için çok iyi şeyler de yapmıştır. ‘Kurtuluş Savaşı’na açıktan olmasa bile belirgin şekilde destek oldu. İstanbul’dan ayrılcığı zaman devletin elinde külliyetli altın ve para vardı. O, çok az bir miktar aldı. İstese tümünü alabilirdi. Saygıdeğer bir davranışta bulundu.”² Ecevit’in bu açıklamasına o zamanki Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu destek vererek resmi tarih tezini yalanlamıştır: “Atatürk, Vahdettin’in yaveridir. Birlikte Berlin’e gittiler... Genelkurmay’ın, Atatürk ve Vahdettin’in telgraflarına yer veren yayını vardır. O kitapta Atatürk, *Nutuk*’ta yazdıklarından farklı şeyler söylüyor.”³

Cumhuriyet tarihi boyunca kanunlar bir baskı ve susturma aracı olarak kullanılmış ve yeni yönetime karşı söylenen her şey ihanet muamelesi görmüştür. Dönemin Başvekili İsmet İnönü’nün 1925 yılında Muallimler Birliği’nde yaptığı konuşma, bu karalayıcı, suçlayıcı, itham edici zihniyetin tam bir özetidir: “Tevhid-i Tedrisatı düşündüğümüz zaman, avamfiribâne iğfalâta vesile yapılacağını tahmin etmiyor değildik. Bizim için bunların hepsi malûm idi... Bu gibi itirazların ne gibi netayıcı olacağını hep biliyorduk... Mugalatalara, tevirilere boyun eğmek, itiraf-ı acz olurdu. İnkılaplar kâdir ve kâhirdir... O fiili tecelliye kadar biz bu hakikati kanunen, cebren, inkılapla telkin ve onu tatbik edeceğiz... Hedefe varmak için her cahilâne itiraz ve teşebbüs bertaraf edilecektir.”⁴

Serbest Fırka’yı kuran ve kurduranlar, Mustafa Kemal dâhil, o gün için devlet gücünü elinde bulunduranlardı. Halkın, Halk Fırkası’na karşı Serbest Fırka’ya büyük teveccüh göstermesi Serbest Fırka’nın sonunu getirmiş; suçlama, karalama, tehdit ile parti kapatılmıştır: “Ahmet Ağaoğlu: ...Anarşi ve irtica bize yanaşmazdı!.. Fakat ısrar olundu! Küfür, tahkir, isnat yağdırdılar; vatansızlıkla, ecnebiperestlikle itham edildik!” “Fethi Okyar: O halde, neden arkadaşlar, neden fırkamızı behemehâl Gazi’ye karşı bir fırka olarak göstermek istiyorlar? Bunu söylemek Türkiye’de muhalif bir fırkanın vücut bulmasını muhal kılmak demektir. Efendiler bu hakikaten muhaldir.”⁵

Cumhuriyet dönemi yöneticilerinin genetik yapısına işlemlenmiş olan, karalama, ihanetle suçlama, Mustafa Kemal-İnönü kavgasında da kendisini göstermiş, Mustafa Kemal öldükten sonra İnönü paralarından Mustafa Kemal'in resimlerini kaldırmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi içinden çıkıp Demokrat Parti'yi kuran bir kadro, 1946 ve 1950 seçimlerinden sonra aynı şekilde suçlanmış/ o da suçlanmış, tehdit edilmiş/ o da tehdit etmiş ve karalanmıştır/ o da karalamıştır.⁶ İttihat Terakki ile başlayan geçmişi ve rakipleri tehdit, karalama ve ihanetle suçlama yaklaşımı, Cumhuriyet döneminde yetişen bir neslin karakteristik özelliği olmuştur. İşte bugün meydanlarda kullanılan siyasi dilin böyle bir geçmişi vardır.

Adalet, Kıst, Mizan

Müslümanlara göre Allah, insanlara gönderdiği Kitap ve Peygamberlerle, insanlara huzura, mutluluğa ve kurtuluşa erişebilecekleri yolları bildirmiştir. Bu noktada Kur'an'da birçok anahtar, odak kavram yer almaktadır. Mizan, adl ve kıst kavramları, Kur'an ve Sünnette yer alan hem anahtar hem de odak kavramlar olup anlam alanları, etkileşim alanları çok geniştir.

Adl (adalet, denge), **a-de-le** kökünden gelen adl, Arap dilinde eşlik ve denge anlamına gelmektedir. "Adl, denkliliği, basiretle idrak olunanı; idl ise, duyularla idrak olunanı ifade etmektedir". Kur'an terminolojisinde, "her şeyi denge noktasında tutmak" ve "yerli yerine koymak" anlamında olup zulmün karşısı anlamındadır. Kur'an-ı Kerim'de türevleriyle birlikte 30'dan fazla yerde geçer.

Adalet kavramı sözlükte; "insafli ve doğru olmak, doğru davranmak, zulmetmemek, eşit olmak, eşit tutmak, her şeye hakkını vermek, düzeltmek, mutedil olmak, her şeyi yerli yerinde yapmak, istikamet ve hakkaniyet" anlamlarına gelirken; ıstılahtı/dinî terim olarak; ifrat ve tefrit arasında orta yolu takip etmek, hak yol üzere dosdoğru olmak, dinen haram kılınan şeyleri terk etmek, farzları yapmak, içi ve dışı, özü, sözü, fiil ve davranışları eşit olmak, haklıya hakkını, haksıza cezasını vermek, suç ve cezada eşit davranmak, şirk, küfür, nifak ve zulmü terk etmek, anlamlarına gelmektedir. "Adalet, verilen ile hak edilen arasındaki dengedir."⁷

Âdil; "Adaletli ve insafli olan, hakla hükmeden, haklıya hakkını haksıza cezasını veren, bu prensibi herkese uygulayan, her şeyi yerli yerinde yapan, hak ve hukuka riâyet eden, dürüst ve doğru olan insana denir"⁸.

Adalet kavramı Kur'an'da; 1- Fidyeye (2 Bakara 48), 2- Kıymet, denk, eşit (5 Mâide 95), 3- Şirk Koşmak (6 En'âm 1), 3- Haktan sapmak (27 Neml 60), 4- Düzeltmek, ölçülü bir biçim vermek (82 İnfitâr 6-7), 5- Tevhîd (16 Nahl 90) ve 6- Karakter bütünlüğü (5 Maide 95, 106; 65 Talak 2) anlamlarında kullanılmaktadır.⁹

Kur'an, hayatın her sahasında, tüm işlerde adaletin hâkim olmasını, adalet üzere davranılıp, hareket edilmesini emretmektedir. Kur'an'da adalet kavramının geçtiği ayetleri, ana konularına göre aşağıdaki gibi tasnif edebiliriz:

- Söзде/Konuşmada/Üslupta Adalet (7 Arâf 159; 6 En'âm 152)
- Hükümde/Yargılamada/Şahitlikte Adalet (4 Nisâ 58; 5 Mâide 8, 9, 42; 49 Hucurât 9; 4 Nisa 135; 65 Talak 2,3)
- Aile İçinde Adalet (4 Nisâ 2,3, 127, 129)
- Ticari İlişkilerde Adalet (2 Bakara 282; 6 En'âm 152; 11 Hûd 84-88; 26 Şu'arâ 177-191; 17 İsrâ 14-39)
- İlâhi Adalet/Ahiret Adaleti (10 Yûnus 4, 47,54; 21 Enbiyâ 47; 7 Arâf 8,9; 23 Mû'minûn 102,103; 101 Kâri'a 6-11).

Kur'an'a göre adaletin uygulanmasında karşılaşılan ana engeller, temel faktörler şunlardır:

- Yakınları Kayırma (4 Nisâ 135; 6 En'âm 152),
- Heva ve Hevese Uyuma (4 Nisâ 135; 42 Şûrâ 15; 38 Sâd 26),
- Kin ve Öfke Duyuma (5 Mâide 8),
- Din ve İnanç Farkı (60 Mûmtehine 8,9),

- Korku,
- Ahireti unutmama (38 Sâd 26).

Mizan kelimesinin kökü, ve-ze-ne olup “tartmak, miktarını ölçmek” demektir. “Vezn”, genellikle, “terazi ile ölçmek” için; “keyl” “kileyile ölçmek, buğday arpa gibi tanelileri bir kapla ölçmek” için kullanılır. Vezn, “eşyanın yekdiğerine oranla miktarı veya miktarının tanınması”, “denkleştirme” işlemidir.¹⁰

Mizan’ın sözlük anlamı, “terazi, ölçü ve tartı aleti” iken; dinî ıstılahı anlamı, “mahşerde herkesin amellerini tartmağa mahsus bir adalet ölçüsüdür” (21 Enbiyâ 47; 101 Kâri’a 6-9).¹¹ Mizan kelimesi, hem “ölçü” hem de “ölçü aleti” anlamına gelmektedir. Mizan, denkleştirmenin yapıldığı alettir.

Kâinat, Allah’ın tayin ettiği bir mizan, bir kanuniyete göre yaratılmıştır: “*Göğü yükseltmiş, mizanı koymuştur. Sakın mizanda ‘haksızlık ve taşkınlık yapmayın.’ Tartıyı adaletle tutup-doğrultun ve tartıyı noksan tutmayın.*” (55 Rahman 7-9). Ayette bir taraftan kâinattaki mizana, “genel denge kanununa”, vurgu yapılırken; diğer taraftan doğrudan doğruya insana hitap edilerek ‘mizanda haksızlık ve taşkınlık yapılmaması’, ‘tartının adaletle tutulup doğrultulması, noksan yapılmaması’ emredilmektedir.

Mizanın bozulmaması, adaletin inşa edilip korunması, ana bir görev ve sorumluluk olarak insanın omuzlarına yüklenmiştir. Şûrâ 17’de; “Kitabı ve mizanı hak olarak indiren Allah’tır.”; İsrâ 35’te ise, “Ölçtüğünüz zaman tastamam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu, hem daha iyidir hem de neticesi bakımından daha güzeldir.” demekle; insanın hayatını, Kitap’la birlikte bildirilen mizana göre tanzim etmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Bu dünyada hayatın tanzim edilmesi için gönderilen mizana uygun davranıp davranmamaya göre, öte dünyada/ahirette ilahi bir mizan kurulup insanlar yargılanacaktır (101 Kâri’a 6-11).

Kıst’ın, sözlük anlamı, “*zulüm, adalet, mizan, hisse, nasıp, rızık, miktar, ölçü*”dür (11). Zıt anlamlı kelime grubundandır. Yaygın kullanım anlamı, “*insaf, merhamet ve adaletle verilen veya alınan, bölüştürülen nasiptir*”. Kıst, mizanın iki kefesinin denkleştirildikten sonra bölüştürülen nasiplerdir. Çoğu kez adl ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

“*Vasat olma*”, “*orta yolda gitme*”, “*her türlü aşırılıklardan sakınma*” söz konusudur. Kur’ân’da kıst ve türevleri, iki yerde zulüm ve 23 yerde adalet anlamında olmak üzere 25 defa geçmektedir.¹²

Kıst ve türevleri Kur’ân’da, “Allah’ın imân edip sâlih amel işleyenlere adaletle karşılık vereceği” (10 Yûnus 4), “kıyamette insanların arasında adaletle hükmedileceği” (10 Yûnus 47,54), “amelleri tartmak için adalet terazileri kurulacağı” (21 Enbiyâ 47), “kutsal kitapların insanların adaleti yerine getirmeleri için gönderildiği” (57 Hadîd 25), “ölçü ve tartının adaletle yapılması” (11 Hûd 85, 55 Rahman 9), “insanlar arasında adaletle hükmedilmesi emri (5 Mâide 42; 49 Hucurât 9) ve “Allah’ın

âdil insanları sevdiği” (60 Mümtehine 8) şeklinde geçmektedir.

Ana Tezat, Bunalımın Temel Nedeni

Kur’ân-ı Kerim’e göre hayat ve kâinat, mizan, kıst ve adalet üzerine kurulmuştur ve toplumlar da, barış ve huzur, ancak mizan, kıst ve adaletle ayakta durabilir, korunabilir: “Andolsun, biz peygamberlerimizi apaçık belgelerle gönderdik ve insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye, onlarla birlikte kitabı ve mizanı indirdik. Ve kendisinde

Geçmişe takılıp kalmak, bugün için yapılabilecek en büyük hatadır. Bugün Türkiye, öncelikle içeride tek ses, tek yürek olmalıdır. Bugün Türkiye, kötülükleri iyilikle uzaklaştırabilmeyi öncelimerlidir. Bugün Türkiye, kendisini öldürmek isteyen kardeşlerine karşı Hz. Yusuf gibi davranmalıdır; Yusuf gibi, “Bugün size karşı sorgulama-kınama yoktur.” diyebilmelidir. Bugün, basiret ve feraset sahibi olma zamanıdır. Bugün, birr ve takva konusunda yardımlaşma, konuşma ve dayanışma içerisinde olma zamanıdır.

çetin bir sertlik ve insanlar için (çeşitli) yararlar bulunan demiri de indirdi; öyle ki Allah, kendisine ve peygamberlerine gayb ile (görmedikleri halde) kimlerin yardım edeceğini bilsin (ortaya çıkarsın).” (57 Hadîd 25).

Kur’ân’a göre Allah, Hz. Davud’un şahsında halifelik görev ve sorumluluğunun çerçevesini iman edenlere bildirmektedir: “Ey Davud, gerçek şu ki, biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında hak ile hükmet, hevaya uyma; sonra seni Allah’ın yolundan saptırır. Şüphesiz Allah’ın yolundan sapanlar, hesap gününü unutmalarından dolayı onlar için şiddetli bir azab vardır.” (38 Sâd 26).

Öyleyse, iktidarların, yönetimlerin, yöneticilerin ana görev ve sorumluluğu, Allah’ın koyduğu mizanı korumak, kıst ve adaleti tüm insanlar için hâkim kılmaktır. Kur’ân ve sünnetin öngördüğü, mizan, kıst ve adalet, partilere, mezheplere, dinlere, cemaatlara, vakıflara, STK’lara ve “bizden olan ve olmayana” göre değişmez, değişmemelidir. Bu gün için ana mesele, hayat, tüm insanların hakkını, hukukunu koruyan, kollayan tevhidi değerlere göre mi tanzim edilecek; yoksa belli bir zümrenin, sınıfın menfaatlerini koruyup kollayan seküler değerlere (heva-hevese) göre mi tanzim edilecektir?

Hz. Âdem ile İblis arasında başlayan mücadeleden bu yana tarihi şekillendiren ana dinamik, insanların hayatlarını tanzim edecek olan temel değerleri, ölçüleri kim koyacak, kim tespit edecektir, sorusudur. Kur’ân-ı Kerim bu soruyu nirengi noktası olarak görmekte ve buna dikkat çekmektedir (74 Müddessir 18-24).

Tüm insanların hakkını, hukukunu koruyacak temel değerleri, birincil, ana değerleri insan nefsinde, heva-hevesinden bağımsız olacak tarzda kim ortaya koyabilir? Bu sorunun cevabı, İslâmî düşünce ile seküler düşünceyi birbirinden ayırmaktadır. İslâmî düşünce, bu soruyu Allah olarak cevaplandırırken; seküler düşünce, insan olarak cevaplandırmaktadır. Seküler düşüncenin, hayata hâkim olması ile birlikte, yaşanan hayat ile insan fitratı çatışmakta, hem bireysel hem de toplumsal bunalım meydana gelmekte ve de yaygınlaşmaktadır.

Mizanın bozulması, adaletin bozulmasına, o da toplumların ifsadına ve de helâkine sebebiyet vermektedir (7 Arâf 81-84; 10 Yûnus 83; 11 Hûd

84-85). Bu ayetlerde ismi geçen tüm toplumlar, mizanı bozdukları, zulme saptıkları için helâk olmuşlardır. Lut kavmi, eşcinsellikten (7/81-84); Firavun ve ordusu, zulümden (10/83) ve Medyen halkı ise genel olarak mizanı, kıstı ve adaleti bozduklarından dolayı helâk olmuşlardır. Bu ilahi sünnettir. Allah’ın sünnetinde bir değişiklik olmaz. Şartlar uygun hale geldiğinde ilahi irade tecelli etmektedir.

Dilde, Sözde ve Sevgide Adalet ve Mizan

Hayatın ve kâinatın huzur içerisinde idame etmesi, fesadın ortaya çıkıp yaygınlaşmaması, bireysel ve toplumsal bunalımın meydana gelmemesi; tevhidi değerlere dayalı *hak*, *hukuk*, *fitrat*, *mizan*, *adl* ve *kıst* gibi bazı temel kavramların merkezde olduğu bir düşünce ve hayat tarzının esas alınması ile mümkündür. Tevhidi değerlere dayanmayan bir mizan ve adalet anlayışı, melez değer sistemine o da sosyal şizofreniye sebebiyet vermektedir. Bunun doğal tezahürü bireysel ve toplumsal bunalımdır.

Ailede, toplumda, siyasette, tüm beşeri ilişkilerde, sevgi ve saygıda, kin ve nefrette ifratın yaşanmasının sebebi, mizanın ve adaletin bozulmasıdır: “Hz. Muhammed (s.): Sevdiğini, ölçülü sev; gün gelir düşman olabilirsin. Sevmediğini de ölçülü sevme, gün gelir dost olabilirsin.”¹³

Dil, bir iletişim aracıdır. Kullanılan kelimeler, kavramlar muhataplar arasındaki ilişkiyi ya kuvvetlendirir ya da bozar. Ailede, toplumda, siyasette, tüm beşeri ilişkilerde, dilin bozulmasının temel sebebi de, mizanın ve adaletin bozulmasıdır: “Ölçüyü ve tartıyı doğru olarak yapın. Hiçbir nefse, gücünün kaldırabileceği dışında bir şey yüklemeyiz. Söylediğiniz zaman -yakınınız dahi olsa- âdil olun. Allah’ın ahdine de vefa gösterin. İşte bunlarla size tavsiye (emr) etti; umulur ki öğüt alıp düşünürsünüz.” (6 En’âm 152). Bu ayette, “söz söylemek”, “ölçü- tartı”, “adalet”, “Allah’ın ahdi” ve “öğüt” kavramları ile birlikte kullanılmaktadır. Dolayısıyla dil ve sözün, bu kavramlarla özel bir ilişkisi vardır ve bundan dolayı da dile özel bir sorumluluk yüklenmektedir.

Dil sorumluluk duyularak kullanılmalı, kelimeler ve cümleler buna uygun olmalıdır. Özellikle fitne ve fesat dönemlerinde dil ve söz çok daha

önemlidir: “Hz. Muhammed (s.): Fitnelerden sakının! Dille ona karışmak, kılıçla karışmak gibidir.”¹⁴ Kullanılan dil, ya fitnenin yaygınlaşmasına yardım eder ya da söndürülmesine. Birçok kötülüğün, şerrin kaynağı yanlış ve kötü dildir: “Hz. Peygamber (s.): Muhakkak ki âdemoğlunun/ insanoğlunun yanlışlıklarının çoğu dilindedir/ dilindendir.”¹⁵ “...Bir kişiye dilindeki fazlalıktan daha şerli bir şey verilmiş değildir!”¹⁶ “...İnsanları burunları üzerine ateşe sürükleyen dillerin mahsulünden başka ne olabilir?”¹⁷.

Unutmamak gerekir ki insanı ateşe; ülkeyi, toplumu kargaşaya sürükleyen, kin ve nefret etrafa saçan, kötü bir dilden başkası değildir. O nedenle dil güvenliği, Müslüman’ın temel özelliklerinden biridir. *Müslüman, insanların elinden ve dilinden emin olduğu, güvenilir kimsedir*: “Hz. Muhammed (s.): En üstün iman, insanların senden emin olmasıdır. En üstün Müslümanlık, dilinden ve elinden insanların selâmette kalmasıdır. En üstün hicret, günahlardan kaçmadır. En üstün cihat, Allah yolunda şehit edilmendir... En üstün züht, kalbinin sana verilenle huzur bulmasıdır. Allah’tan isteyeceğin en üstün dilek, din ve dünya hakkında afiyet istemendir.”¹⁸ “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mümin de, halkın, can ve mallarını kendisine karşı emniyette bildikleri kimsedir.”¹⁹

O nedenle Hz. Muhammed; “Allah katında amellerin en sevimlisi dili muhafaza etmektir.”²⁰. “Doğru söz söylemektir”; “doğruyu söylemektir.”²¹ diyerek ümmetini uyarmıştır. İnsanın bütün uzuvlarını etkileyen, onların üzerinde baskı kuran önemli azalardan biri insanın dilidir: “Hz. Peygamber (s.): Âdemoğlu sabahladığı zaman tüm azaları dile hatırlatarak sabahlarlar ve derler ki: ‘Bizim hakkımızda Allah’tan kork! Zira sen doğru olursan, biz de doğru oluruz. Eğer sen inhıraf edersen, biz de inhıraf eder, haktan ayrılırız’.”²² Hz. Peygamber’e (s.) göre insanın en çok birbirini etkileyen iki organı kalbi ile dilidir: “Kulun kalbi doğru olmadıkça imanı doğru olmaz. Kalbi de, dili doğru olmadıkça doğru olmaz.”²³

Kalp ve dilin bu ilişkisinden dolayı bir müminle mümin olmayanın kalpleri ve dilleri birbirlerinden farklıdır: “Hz. Peygamber (s.): Mümin bir kimsenin dili, kalbinin arkasındadır. Konuşmak istediği zaman kalbiyle o şeyi dü-

şünür, sonra diliyle onu geçirir; Münafığın dili kalbinin önündedir; bir şeyi kastettiğinde diliyle söyler, kalbiyle düşünmez.”²⁴. Dil aynı zamanda müminin dışa yansıyan ve dışta etkili olan, olması gereken yönüdür. Mümin, İslâm’ı şahsında temsil eden kişidir. Üzerinde bu açıdan ağır bir sorumluluk vardır. Bu sorumluluğu yerine getirmek zorundadır. Bundan dolayı Hasan Basri, ‘Dilini korumayan bir kimse, dinini hakkıyla bilmiş değildir.’ demiştir.

Bizim mücadelemiz, yanlışlıklara ve kötülüklerle karşıdır. Biz, kötülük yapanlara da ve yaptıklarına da karşıyız. Ancak kötülük yapanları kötülüklerinden vazgeçirmek için onlara şefkat ve merhametle davranmak, kalp ve ruh dünyalarına girerek kötülüklerden vazgeçirmeye çalışmak, bizim inancımızın bir gereğidir. Biz insanları kaybetmeye değil, kazanmaya talibiz

Sahabe döneminde Müslümanlar arasında geçen bir olay üzerine sahabeden Ebudde’da’nın (r.a.) olaya müdahale ederken kullandığı ifadeler, kötülükler, yanlışlıklar karşısında hem kullanacağımız dilin, hem de ortaya koyacağımız tavrın nasıl olması gerektiğine ilişkin çok güzel bir örnektir: “Ebudde’da, günah işlemiş bir adama rastladı. Oradakiler bu günah işlemiş adama sövüp sayıyorlardı. Ebudde’da: Hey, onu bir kuyuya düşmüş görseniz çıkarmayacak mısınız, diye seslendi. Onlar: Çıkarırdık elbet, dediler. Ebudde’da: Öyleyse kardeşinize sövmeyin de size sıhhat ve afiyet veren Allah’a hamd edin” dedi. Ebudde’da’ya: Ona sen kızmıyor musun? dediler. Ebudde’da: Ben onun yaptığı işe kızıyorum. Yaptığını terk ettiği zaman, o yine benim kardeşimdir.”²⁵ İbn Mesud (r.a.) ise bu tür ortamlarda takınılması gereken tavrı çok anlamlı ve düşündürücü bir şekilde özetlemiştir: *Bir kardeşinizi günah işlerken gördüğünüz zaman*, Allah’ım ona lanet et, onu, sürüm sürüm süründür, diyerek kardeşinizin aleyhine şeytana yardımcı olmayın, Allah’tan onu düzeltmesini isteyin.”²⁶ Öyleyse Türkiye’nin dili yıkmayı değil, yapmayı; kaybetmeyi değil, kazanmayı; savaşı değil, barışı hedeflemelidir.

Türkiye’nin Dili Savaşı Değil, Barışı Hedeflemelidir

Cumhuriyet tarihi boyunca hükümetler, partiler değişmiş; fakat Cumhuriyet neslinin genlerine

yerleşen/yerleştirilen kavgacı siyaset mantığı değişmemiştir. Cumhurbaşkanı, Başbakan, iktidar-muhalefet ilişkileri, genellikle, hep bu zeminde gelişmiştir. Bununla beraber geçmiş siyasi tartışmalarda bir seviye vardı. Bugün siyasî partiler arasındaki iktidar kavgası, mahalle kabadayılarının kavgasına benzemekte; kullandıkları dil, kabadayılardan ve kahve kültürünün benzeri hatta daha ileri safhası olabilmektedir.

Seçim zamanlarında kullanılan suçlayıcı, itham edici, karalayıcı, aşağılayıcı siyasi dil, son yıllarda siyasetin doğal dili haline gelmeye başlamıştır. Ne yazık ki, bugün taraflar, karşı görüştekileri aşağılayan, hakaret eden ve hatta ihanetle suçlayan bir dil kullanmaktadır.

Kullanılan bu dil, çirkin, seviyesiz ve ürkütücüdür. Kullandıkları ifadelerin etkisi, sadece parti yöneticileriyle sınırlı kalmamaktadır. Siyasilerin tüm konuşmaları, öncelikle kendi tabanlarını etkilemekte, aynı dili taban da kullanmaya başlayınca seviye düşmekte, toplumda gerilim yükselmekte ve toplumsal ilişkiler bozulmaktadır. Yapılan çalışmaların, fedakârlığın, takdiri ve mükâfatlandırılması, iki makam tarafından yapılmaktadır: 1- Hakk, 2- Halk. Ancak bu noktada yöneticilerin daima akılda tutması gereken bir gerçek vardır: Halkın rızasını kazanmakla Hakk’ın rızasını kazanmak her zaman mümkün olmayabilir. Hakk’ın rızası ile halkın rızası, her zaman örtüşmez, örtüşemez. Halkın razı olduğu, söz ve eylemlerden Hakk razı olmayabilir. Türkiye’de herkes, özellikle sorumluluk sahibi, güç ve yetki sahibi herkes, bu denkleme dikkat etmek zorundadır.

Unutulmaması gereken çok önemli bir gerçek de, bu seçimlere bir buçuk milyon genç, yeni seçmen olarak katılmaktadır. Yeni nesil sert, kırıncı, hakaret edici, suçlayıcı, buyurgan, emredici bir dilden hoşlanmamaktadır. Bu nedenle gerek bölgesel ve gerekse iç barışın sağlanabilmesi için öncelikle başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere tüm devlet ricalinin, siyaset erbabının ve gönüllü kuruluşların dili, “en güzel tarzda mücadele” ilkesine uygun olmalıdır.

Yunus Emre’nin aşağıdaki mısralarında olduğu gibi dilin önemini bilerek, her alanda -özellikle siyasi alanda-yapıcı ve inşa edici bir dil kullanılmalıdır. “Söz ola kese savaşı, söz ola kestire

başı/ Söz ola ağulu aşı, balıla yağ ede bir söz/ (...) / Kişi bile söz demini, demeye sözün kemini.”

İnsanın yapısında hem iyi özellikler, hem de kötü özellikler iç içedir. Şeytan ve yolundan gidenler, insanın kötülük cephesine hitap ederek hep kötü meziyetlerini öne çıkarmaya çalışırlar. İman edenler ise her şeyi ters yüz edilmiş ve kafası karmakarışık olan insanları uyarmak için insanın iyilik cephesine açık, etkileyici, nazik bir dil ve bir üslup ile hitap ederler. Onun için Kur’ân, “Onlara öğüt ver ve onlara nefislerine ilişkin açık ve etkileyici söz söyle.” (4/63) demektedir. Bu ilke, sadece mazlumlar için değil aynı zamanda zalimler için de geçerlidir (20/43-47).

Hayatın ve kâinatın huzur içerisinde idame etmesi, fesadın ortaya çıkıp yaygınlaşmaması, hak, hukuk, fitrat, mizan, adl ve kıst gibi bazı temel kavramların merkezde olduğu bir düşünce ve hayat tarzının esas alınması ile mümkündür. Bugün Türkiye’nin ana sorunu, tevhidi değerlere dayanan bir mizanın ve adaletin olmayışıdır. Türkiye’de ki mevcut melez değer sistemi, sosyal şizofreniye neden olmakta, mizan, kıst ve adaleti bozmaktadır. Türkiye’de yıllar süren kargaşanın, istikrarsızlığın, bunalımın ve kavganın arkasında bu gerçek yatmaktadır.

Türkiye’nin dili, Hz. Peygamber’in, “Sevindirin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın.” “Uyumlu olun, ihtilâf etmeyin, teskin edin, nefret ettirmeyin.”²⁷ ilkesine uygun olmalıdır. Türkiye’nin dili, kin ve nefretle bozulmamalı, sözün en güzelini kullanmayı hedeflemeli (17/53) ve herkesin kutsalına saygı göstermelidir (6/108). Bu nedenle en güzel tarzda bir mücadele, öncelikle Müslümanlar arasındaki ilişkilere yansımalıdır.

Müslümanlar, başkalarına karşı af edici ve merhametli davranırken mümin kardeşlerini de unutmamalıdır. Öncelikle mümin kardeşine karşı en fazla affedici, merhametli ve şefkatli davranmalıdır. Sonra bu, dış çevreye doğru tüm insanları kuşatacak tarzda genişletilmelidir.

Büyük Ortadoğu, Büyük İsrail, 2. Sevr, Kaos ve Küresel Savaş projeleri kapsamında ümmet, tamamen etnik ve mezhebi parçalara bölünerek çatıştırılmak istenmektedir. Ardından bölgenin paylaşılması öngörülmektedir. Suriye’de İsrail’in 40 km’lik bir güvenlik alanı ilân edip işgale girişmesi, ABD’nin Büyükelçiliğini Kudüs’e taşıması, Siyonist İsrail’in Filistin’de yaptığı katliamlar ve Filistin halkına uyguladığı soykırım, bölgeyi, İslâm coğrafyasını ve tüm dünyayı bekleyen tehlikenin ayak sesleridir. Depremin “s” ve “p” dalgaları gibi işaret fişekleri, öncü işaretleridir.

O nedenle bugün Türkiye’nin görevi, paramparça edilmek istenen İslâm coğrafyasına önderlik etmek olmalıdır. Türkiye’nin böyle bir sorumluluğu vardır. Türkiye, İslâm ülkeleri ile arasındaki sorunları, bu sorumluluk çerçevesinde ele alarak çözmek zorundadır. Geçmiş takılıp kalmak, bugün için yapılabilecek en büyük hatadır. Bugün Türkiye, öncelikle içeride tek ses, tek yürek olmalı; kötülükleri iyilikle uzaklaştırabilmeyi öncelermelidir. Bugün Türkiye, kendisini öldürmek isteyen kardeşlerine karşı Hz. Yusuf gibi davranmalıdır; Yusuf gibi, “Bugün size karşı sorgulama-kınama yoktur.” diyebilmelidir. Bugün, basiret ve feraset sahibi olma zamanıdır. Bugün, birr ve takva konusunda yardımlaşma, konuşma ve dayanışma içerisinde olma zamanıdır (5/2; 58/9).

Bugün, Ortadoğu’nun içine girdiği süreçte kendisini Müslüman olarak kabul eden, Allah’a ve Ahiret gününe iman eden herkesin, özellikle, Müslüman Türk, Kürt, Arap, Fars, Çerkez, Boşnak ve Arnavut... kardeşlerimizin takınacakları ortak tavır, adalet ekseninde bir barış ortamının sağlanması için şahsiyetli bir duruş ortaya koymak, nemelazımcılığı terk etmek olmalıdır (49/9-10).

Henüz Vakit Varken! Ve: “Resûlullah (s.): “Allah’ım! Senden işte (dinde) sebat etmeyi, doğruluğa da azmetmeyi istiyorum. Keza nimetine şükretmeyi, Sana güzel ibadette bulunmayı talep ediyor, doğruyu konuşan bir dil, eğriliklerden uzak bir kalp diliyorum. Allah’ım, senin bildiğin

her çeşit şerden sana sığınıyorum, bilmekte olduğun bütün hayırları senden istiyorum, bildiğin günahlarımdan sana istiğfar ediyorum!”²⁸.

Dipnotlar

- 1 Can, B., İslâm Coğrafyası ve Küresel Savaş-1: “Kaostan Kaynaklanan Düzen” ve “Küresel Savaş”, *Umrân*, Eylül 2017. Can, B., İslâm Coğrafyası ve Küresel Savaş-1: Küresel Savaş Türkiye Üzerinden mi(!)? Çıkarılmak İsteniyor, *Umrân*, Ekim 2017.
- 2 Ecevit, B., “Vahdettin Hain Değildi”, *Zaman*, 16.07.2005.
- 3 Kaplan, S., *Hürriyet*, 18.07.2005.
- 4 Vatandaş. C., *Cumhuriyetin Tarihi*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2015.
- 5 Ağaoglu A., *Serbest Fırka Hatıraları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 226. Okyar, O., Mehmet Seyitdanlioğlu, *Fethi Okyar’ın Anıları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1997, s.86.
- 6 Yıldız, A., *İktidar Kavgaaları ve Sanal İrtica*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2000, s.162,178.
- 7 Ünal A., *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990, s.277-282. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 8, 377. 450. Akyüz, V., *Kur’an’da Siyasi Kavramlar*, Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 108-123.
- 8 *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 8, 377.
- 9 Ünal A., *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990, s.277-282. Akyüz, V., *Kur’an’da Siyasi Kavramlar*, Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 108-123.
- 10 Ünal A., *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990, s.277-282.
- 11 Ünal A., *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990, s.277-282. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 8, 377.
- 12 Ünal A., *Kur’an’da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1990, s.277-282. *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 8, 377.
- 13 Tirmizî, Birr: 60.
- 14 İbn-i Mâce, Fiten: 12; Camiü’s Sagir(Suyuti), 580. (3:125, Hadis No: 2907).
- 15 Taberânî, İbn Ebî Dünya, Beyhâkî; Camiü’s Sagir(Suyuti), 803. [2:79, Hadis No: 1381].
- 16 Deylemî.
- 17 İbn-i Mâce, Hâkim.
- 18 Camiü’s Sagir(Suyuti), 614- (1:523, Hadis No: 1066).
- 19 Tirmizî, İman 12, (2629); Nesâî, İman 8, (8, 104, 105).
- 20 Camiü’s Sagir(Suyuti), 122- (1:167 Hadis No: 201).
- 21 Camiü’s Sagir(Suyuti), 515- (1:461 Hadis No: 912). Camiü’s Sagir(Suyuti), 631- (1:535 Hadis No: 1095).
- 22 Camiü’s Sagir(Suyuti), 631- (1:535 Hadis No: 1095).
- 23 Tirmizî.
- 24 Harâitî.
- 25 Kandehevi, Y., *Hadislerle Müslümanlık*, Kalem Yayınevi, İstanbul, c:3 (1980), s. 1029.
- 26 Ebû Dâvud, Edep 20, (4835); Müslim, Cihâd 6, (1737); (1998).
- 27 Ebû Dâvud, Edep 20, (4835); Müslim, Cihâd 6, (1737); (1998).
- 28 Tirmizî, Daavât 22, (3404); Nesâî, Sehv 61.

Kargaşadan Düzen Çıkacak mı?

Trump Yönetiminin Tartışmalı Kararlarına Dair Bazı Dikkatler

ABD, kendi ulusal çıkarları ve ittifak çıkarları arasında beliren farklılıklar makasının genişlemesine bir tepki ortaya koyma ihtiyacı hissetmeye başladı ve bu tepki de kendisini ABD diplomasisinin en temel aparatları üzerinden gösterdi. Gelenen aşamada ise süreç ABD'nin Ortadoğu'da yeni bir savaşa girip girmeyeceği noktasına kilitlendi.

Öner BUÇUKCU

ABD Başkanı Donald Trump geçtiğimiz ay içerisinde hem bölgesel hem de küresel düzeyde sarsıntılara yol açması beklenen kararları uygulamaya koydu ve tartışmaları daha da

alevlendirmiş oldu. Hatırlanacağı üzere seçim kampanyası esnasında Trump'un Ortadoğu'ya ilişkin iki vaadi oldukça dikkat çekiciydi. Bunlardan ilki ABD'nin İsrail'de bulunan büyükelçilik misyonunun Tel Aviv'den Kudüs'e taşınmasıydı.

Esasen 1995 yılında Bill Clinton döneminde Meclis'ten geçirilmiş bir yasa olan diplomatik misyonun taşınması kararı daha önceki başkanlar döneminde uygulanmamıştı. Trump bu kararı nispeten gecikmeli de olsa uygulamaya koydu ve ABD diplomatik misyonu, BM tarafından silahsızlandırılmış statüsü ve iki parçalı yapısı garanti altına alınmış Kudüs'e taşındı. Bu kararın uygulanmasını protesto eden onlarca Filistinli İsrail saldırısında hayatını kaybederken yüzlercesi de yaralandı. ABD'nin yaşananla-

ra tepkisi ise İsrail'in sınır güvenliğini savunma hakkı olduğunu vurgulamak oldu.

Bir diğer önemli karar, İran'la Barack Obama döneminde imzalanan nükleer antlaşmadan ABD'nin çekilmesi-

di. Obama döneminde uzun uğraşlar sonucunda imzalanabilen antlaşma özellikle Avrupalı devletlerin talebi doğrultusunda gündeme gelmiş ve uygulamaya konulabilmişti. İran üzerindeki bazı ambargoların hafifletilmesi, bir kısmının kaldırılması karşılığında İran'ın geliştirdiği nükleer materyalin bir kısmını ülkeden çıkarması ve nükleer programını daha şeffaf bir hale getirmesi biçiminde özetleyebileceğimiz antlaşma neticesinde İran'ın Ortadoğu konularında daha uzlaşmacı bir çizgiye çekilmesi planlanıyordu. Bununla birlikte özellikle Suudi Arabistan, Körfez ülkeleri ve İsrail İran'la imzalanan antlaşmaya başından itibaren karşı çıktı. Hatta Barack Obama döneminde ABD İsrail ilişkileri de ABD-Suudi Arabistan ilişkileri de tarihsel olarak en dip noktayı gördü.

ABD'nin Dış Politika Hamleleri

Türkiye'nin yakın çevresini alakadar ettiği için kamuoyunda sadece Ortadoğu çerçevesinde dikkat çeken ABD'nin dış politika hamleleri bu kararlarla sınırlı kalmadı. Trump'ın Kuzey Kore lideri ile görüşme takvimi açıklaması, bu takvim açıklanmadan önce ABD Dışişleri Bakanı Pompeo ile Kuzey Kore liderinin görüşmesi ve bu görüşme öncesinde Kuzey Kore'den yapılan birtakım jestler dikkat çekiciydi.

ABD-Kuzey Kore arasında yaşanan süreç paralel biçimde Çin ve ABD arasında devam eden ticaret antlaşması tartışmaları ve bu tartışmalardan doğan gerginliğini de ekleyince ABD dış politikasının yönelimlerini ve pratiklerini analiz etmek bir adım daha zorlaştı. Zira alınan kararlar özellikle İkinci Büyük Savaş sonrasında ortaya çıkmış olan ittifak ilişkilerini ve ittifak sistemlerini de etkiledi. Örneğin tecrübeli dış politika yazarı ve Harvard Üniversitesi profesörlerinden Stephen Walt, Trump'ın bir realist

ABD Başkanı Trump, seçim kampanyası döneminde NATO'nun Amerikan maliyesine yük olduğundan bahisle bu örgüte Avrupalıların çok daha fazla katkı sağlaması gerekliliğinden bahsetmeye başlamıştı. Trump'a göre Avrupa'nın savunma giderlerini neredeyse tek başına ABD karşılıyordu ve burada açık bir adaletsizlik söz konusuydu. Dolayısıyla eğer NATO'da yük eşit bir biçimde paylaşılmayacaksa örgütün var olmasının da ABD açısından bir önemi yoktu.

olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ele aldığı 17 Nisan tarihli makalesini başlıkta ki soruya kesin bir cevap vermeden tamamladı. Kesin cevap verebildiği konu ise bir savaşın maliyetinin ABD açısından kaldırılabilir düzeyde olmayacağı düşüncesi idi.

Kısacası uluslararası ilişkiler araştırmacılarının zihnindeki soru aynı: ABD ne yapmaya çalışıyor? Bu sorunun bir diğer boyutunu elbette Avrupa Birliği ile ilişkiler oluşturuyor.

Oldukça netameli olan Transatlantik ilişkiler ABD'nin Ortadoğu'daki müttefik ülkelerle ilişkilerinin bozulmasının eklenmesi ABD'de birtakım soruları da beraberinde getirdi. Avrupalı müttefikleri talep ediyor diye İran'la varılan nükleer antlaşma sonrasında İsrail ve Suudi Arabistan gibi stratejik ve ekonomik açıdan ABD için oldukça önemli iki ülkeden neden vazgeçildiğine ilişkin sorular kendisini kurumsal düzeyde çok daha net ve sert bir biçimde NATO'ya ilişkin tartışmalarda gösterdi.

ABD Başkanı Trump, seçim kampanyası döneminde NATO'nun Amerikan maliyesine yük olduğundan bahisle bu örgüte Avrupalıların çok daha fazla katkı sağlaması gerekliliğinden bahsetmeye başlamıştı. Trump'a göre Avrupa'nın savunma giderlerini neredeyse tek başına ABD karşılıyordu ve burada açık bir adaletsizlik söz konusuydu. Dolayısıyla eğer NATO'da yük eşit bir biçimde paylaşılmayacaksa örgütün var olmasının da ABD açısından bir önemi yoktu.

Yukarıda da ifade edildiği gibi NATO üzerinden yürüyen bu tartışma aslında ABD'nin birçok noktada stratejik tercihlerinin ne olması gerektiğine ilişkindi. Diğer bir deyişle ABD, kendi ulusal çıkarları ve ittifak çıkarları arasında beliren farklılıklar makasının genişlemesine bir tepki ortaya koyma ihtiyacı hissetmeye başladı ve bu tepki de kendisini ABD diplomasisinin en temel aparatları üzerinden gösterdi. Geline aşamada ise süreç ABD'nin Ortadoğu'da yeni bir savaşa girip girmeyeceği noktasına kilitlendi.

ABD'nin İran Kararı

Pompeo'nun açıkladığı ve kendisinin "12 Basit İstek" olarak nitelediği ancak hiç de ba-

Ekonomik, siyasal ve sosyal sorunların üstesinden gelmeye çalışan AB'nin sürece oldukça hazırlıksız yakalanmış olduğu ve NATO içerisinde bu sorunu çözmeye çalıştığı da görülüyor. Kısacası Trump'ın attığı adımlar sadece bölgesel bir düzen arayışının değil küresel bir düzen arayışının da ifadesi ve birbirinden bağımsız değil.

sit gözükmeyen talep listesine bakıldığında ABD'nin İran'la diyalog kanallarını açık tutmak üzere değil ilişkileri bir biçimde ve büyük ölçüde koparmak üzere hareket ettiğini söylemek mümkün. Pompeo'nun talep listesini açıklarken İranlı yetkililerin ABD'nin henüz ciddiye-tinin farkında olmadığından bahsetmesi; İran'ın talepleri kabul etmemesi durumunda daha önce tarihte eşi görülmemiş ekonomik tedbirlerin alınacağından bahsetmesi bu durumun en net göstergesi olarak değerlendirilebilir. Gelgelelim Trump yönetiminin İran ile doğrudan bir savaşa girmek gibi bir stratejiye sahip olduğunu söyleyebilmek de çok güç. Dahası Trump'ın bir büyük stratejiye sahip olmadığını da söylemek mümkün.

Foreign Policy'de Trump'ın İran kararını değerlendiren John Wolfstol ve Julie Smith de Trump yönetiminin gerçekte İran'ı doğru davranmaya yönlendirecek bir stratejiye sahip olmadığından bahsederek ABD'nin nükleer antlaşmadan çekilme sürecinin yönetilme biçiminin Trump'ın dış politika yönetiminin tecrübesizliğini ortaya koyduğunu iddia ettiler. İkiliye göre Pompeo kapalı kapılar ardında müttefiklerle birlikte daha kapsamlı bir yol haritası çıkarmak yerine İran'ı bölgesel ve küresel istikrarsızlığın merkezi olarak göstermeyi ve terörizme destek iddiasını tekrarlamayı tercih etti. Bu da ilişkilerin yönetilmesini iyice zorlaştırdı.

ABD'nin bölgeye yönelik aldığı kararları küresel stratejisinden ve ittifak içi ilişkilerinden ayrı düşünmek yanıltıcı olabilir. ABD'nin İran kararının AB ülkelerini safları sıklaştırmaya zor-

layan bir anlamı olduğunu söylemek mümkün. İran'dan bir tehdit algılayan ve İran'ın sisteme dâhil olmasını, böylelikle diplomatik etkiye açılmasını talep eden AB üyesi ülkelerin İran'ın nükleer programını durdurmasındaki en büyük avantajı NATO'nun nükleer şemsiyesine olan ihtiyacını azaltmasıydı.

Trump'ın İran'la olan antlaşmadan çekilmesi, AB üyesi NATO ülkelerini de çekilmeye zorlaması karşısında İran'ın nükleer programa dönme ihtimalinin belirmesi AB üyesi ülkelerin NATO'ya olan ihtiyacını arttıracak ve böylelikle NATO harcamalarına Avrupalıların katkılarının artacağını varsayan stratejik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Trump'ın NATO'yu tartışmaya açması sonrasında, Maast-richt Antlaşması'nda AB'nin üç sütunundan birisi olarak yer alan, 1990'ların sonunda biçimlenmeye başlayan AB'nin otonom askeri gücü tartışmalarına geri dönmüş, bu konuda bazı adımlar atılması gerektiği savunulmuştu.

Trump'ın Avrupalı müttefiklerini hiçe sayarak aldığı ve uyguladığı bu karar bir yanıyla AB içinde otonom güç tartışmalarını yeniden şiddetlendirecek gibi gözüküyor. Diğer taraftan ekonomik, siyasal ve sosyal sorunların üstesinden gelmeye çalışan AB'nin sürece oldukça hazırlıksız yakalanmış olduğu ve NATO içerisinde bu sorunu çözmeye çalıştığı da görülüyor. Kısacası Trump'ın attığı adımlar sadece bölgesel bir düzen arayışının değil küresel bir düzen arayışının da ifadesi ve birbirinden bağımsız değil.

Tunus'ta Solcular Okumuyor, İslâmcılar Camiye Gitmiyor

Salahaddin EL-CURŞİ

Birkaç gün önce kitap fuarında gezinirken Tunus sol çevrelerinde ünlü bir yüzle karşılaştım. Yoldaşları arasında cesur eleştirileriyle tanınan bir isimdi. Bana Afak Hareketi ile ilgili bir kitap yazma niyeti olduğunu söyledi. Bu hareket, Tunus solu- nun altmışlı yıllarda despot Sovyetler Birliği'nin hizmetine girmiş Komünist Partisi'nin donukluğunu aşma girişimi içinde yaşandığı farkındalığı temsil etmektedir.

Marksçı sol deneyimi can çekişiyordu, fikri yapısını yenileyecek ve yeni silahlarla donatacak kurtarıcılar arıyordu. Ancak sorun, Tunus'ta oluşturulan bu girişimin, bir yandan yönetimin baskısı, diğer yandan solcuların yeniden kapalı örgütler tüneline girmesi sebebiyle yok olmasıdır. Arkadaşıma şu günlerde çok iyi bildiği çevrelerde süren krizin iç- yüzünü ortaya çıkarmak için ya-

zılan ve yayınlanan çabaların, alıcı bulacağına inanıyor musun diye sorduğumda “felaket solun artık okumaması” şeklinde kar- şılık vermesine şaşmıştım.

Bu cevap bana Nahda Ha- reketi kadrolarından bir isimle yaptığım konuşmayı hatırlattı. Kendisiyle hareketin Seleflerin saldırıları karşısında gerilemesiyle ilgili konuşmuştum. Selefler kısa süre zarfında Tunus'taki ca- mileri ve dini havzayı ele geçirmişlerdi.

Arkadaşım bana İslâmcıların sorununun camilerden usulca çekilmeleri olduğunu belirtmişti. Şu günlerde tek meşguliyetle- ri örgütsel ve idari anlamda siyasi çalışma oldu. Tunus'ta gün geç- tikçe büyüyen bilgi fakirliğiyle alakalı çözümsüz bir sorun var. Birçokları bunun meydana geti- receği tehlikeli sonuçların farkın- da değil.

Bu olgu sadece İslâmcılar ve solcularla ilgili değil. Yeni siyaset sınıfının geneliyle alakalı. Zira solcular hâlâ altmışlı ve yetmiş- li yılların söylemlerini örnek alırken İslâmcıların geneli hâlâ bu- gün ülkelerinin karşılaştığı so- runların çözümünde kendilerine destek olamayacak genel fikir- lerin kalıntılarına dayanıyorlar. Ayrıca bu fikirler gerek felsefe ge- rekse de farklı beşeri bilimlerde -özellikle de ekonomi- dünya standartlarına sunulan seviyesin- den ışık hızı mesafesinde geride.

Emrhod Consulting şirketi- nin Tunus Uluslararası Kitap Fu- arı münasebetiyle *Sabah* gazete- siyle birlikte “Tunuslular ve ki- tap okumak” başlığı altında yap-

tığı kamuoyu anketi Tunuslula- rın yüzde 85'inin gazete, dergi ve Kur'ân dışında son 12 ay zar- fında tek bir kitap okumadığını gözler önüne serdi. Ayrıca ankete göre yüzde 74'ünün evinde kitap dahi bulunmuyor.

Doğal olarak bu olgudan çe- şitli haklarla da şikâyetçi diye- biliriz ancak Tunus gibi despot- luk döneminden çıkmaya ve ol- gun demokratik deneyimini inşa etmeye çalışarak devrim gerçek- leştiren bir ülke için daha önem- li. Siyasetçilerin seviyesinin de vatandaşların genelinin seviye- sini yaklaşmasıyla birlikte ülke- nin yönetiminde geleceğe bakma gücü kaybolur ve tam bir felaket olur. Bu yüzden Kur'ân “*Hiç bi- lenlerle bilmeyenler bir olur mu*” diye buyuruyor. Çünkü böyle bir şeyin gerçekleşmesi büyük bir kıyamet olur.

Tunus'taki otuz veya kırk yıl önce siyasetçilerin durumu bu- günkü gibi değildi. Önceki nesil eğitime daha eğilimliydi ve fikri tartışmalara girmekte daha istek- liydi. Sol bu bağlamda taraflar arasında daha istekli sayılmakta- dır. Hatta içlerinden bazıları ör- gütlerinin ihtiyaç duyduğu biri- kimi sağlamak için fuarlardan ki- tap çalmayı meşru görme düzeyi- ne çıkmıştı.

Evet, son yıllarda solcusu, İslâmcısı ve milliyetçisi tüm ta- raflarda açık bir durgunluk ya- şandı. Herkes siyasi çekişme-

Arap dünyasındaki gazetecilerin yazılarından seçtiğimiz yazıları her ay Ortadoğu'dan başlığıyla yayımlıyoruz. Burada yayımladığımız yazılarda ortaya konulan tüm analizlerin gerçek/doğru olduğu veya bunların tümüne katıldığımız söylenemez. Yazıları tercüme etme amacımız, olayların yorumlanmasında ortaya konulan bakış açısı farklılıklarını görünür kılarak meseleler karşısında yapılan analizlerin hangi argümanlardan hareketle yapıldığını okurlarımızın fark etmesini sağlamaktır. Yazıların/ yorumların bu perspektifle okunmasının Ortadoğu'daki dolayısıyla dünyadaki gelişmeleri kavrama sürecine önemli katkılarının olacağını düşünüyoruz. Yazılar Harun Ersoy tarafından Türkçeye çevrilmiştir. (Umran)

lerle, yüzeysel ve dar hesaplarıyla meşgul oldu. Herkes iktidara gelmeye ve devlet işlerinin yönetimine katılmaya hazırmış gibi gördü kendisini. Ancak hangi malzeme, alternatif ve söylemle?

İçlerinden bazıları bugün kavganın fikri değil, birinci derecede siyasi olduğunu düşünüyor ve iktidara gelme saati çaldığında programlarının hazır olduğunu iddia ediyor. Ancak gerçekler bunların iddianadan ibaret olduğunu ve hiçbirinin Tunuslularının isteklerinin düzeyine çıkabilecek gerçekçi ve ciddi alternatifleri olmadığını gösterdi. Bu yıl yaşanan olumlu gösterge bu kez kitap fuarında yaşanan müstesna katılım. Konu sadece ziyaretçilerle sınırlı değil, yayın evleri sahiplerinin çoğunluğu yayınlarına yönelimi rağbetin fuarın açıldığı ilk günden itibaren rekor rakamlara çıktığını teyit etti.

Acaba bu gösterge bilincin dönüşü mü? Hiç kuşkusuz okuma ihtiyacı akılların yenilenmesi ve iğrenç söylemlerin aşılması için acil bir ihtiyaç haline geldi.

(Arabi21.com, Tunuslu gazeteci, 15 Nisan 2018)

Filistin, Araplar ve Türkler

Muhammed Salih MUSFİR

Altmış yıllık ömrüm boyunca ölmüş gitmiş ve halen bizle beraber yaşayan tüm Arap liderlerinin “Filistin Arapların birinci davasıdır” şeklinde açıklamalarını dinledim. Dahası Filistin halkına destek olmak için fakirlerden para topluyorlar ancak bu zengin liderlerimizin son aylarda ABD’ye hayırları oluyor. Üç milyondan fazla Amerikalıya iş imkânı sağladılar. Bir ailenin ortalama üç bireyden oluştuğunu düşünürsek 9 milyon Amerikalıyı aklıktan ve işsizlikten kurtardılar.

Liderlerimiz birçok girişim sundular. Filistin davasının çözümü için bu girişimler için kolektif bir Arap yaklaşımı oluştu. Ardından konferanslar tertiplendi. Arap liderleri koltuklarına yaslanmış vaziyette konuşmalar yaptılar. Bazı ne dediğini biliyordu bazıları ise zirvedeki konuşma metnini karıştırdı. İsrail her defasında Arap girişimlerini hor gördü ve reddetti. Filistin’in esir liderleri İsrailoğullarıyla antlaşmalar imzaladılar, yerleşim birimlerinin güvenliğini korumakla dâhil anlaşmalara bağlı kaldılar ancak İsrail bu antlaşmaların tek kelimesini yerine getirmede.

Yetmiş yıl geçti ve Filistinlilerin şartları daha da kötüleşiyor. Tehcir ve sınır kapılarında ölümler, kaçınılma ve Gazze’deki halkımıza yönelik savaşlar. Sonuncusu geçen salı günü Gazze’de işlenen katliam. Filistin gençlerinin öldürülmesinden bir hafta sonra Filistin yönetimi olan bitene seyirci kalıyor ve İsrail’e karşı barışçıl gösteriler yaptıkları için Gazze halkını kınıyor. Bir hafta sonra Kahire’de Arap Birliği zirvesi yerine Arap dışişleri bakanları olağanüstü toplantısı çağrısı yapıyorlar. Büyük bakanların toplantısı Arap Mısır’ın ve Mahmud Abbas yönetiminin Gazze’ye uyguladığı ablukayı son-

landıracak bir karar almak yerine ruhsuz bir bildiri yayınlıyor. Mısır istihbaratından üst düzey bir Mısırlı yetkili Hamaslı yöneticisine şöyle diyor: “Mısır yardım etmek istiyor ancak Filistin yönetiminin ve İsrail’in onayı olmadan hiçbir şey sunamaz. Bu iki taraf Gazze’deki ablukanın kaldırılmasını istemiyor”. Ne korkunç Abbas yönetimi Gazze ablukasının ve halkının sıkıntılarının hafifletilmesini dahi istemiyor. Sizlere defalarca Gazze’nin İsrail ve İsrail kararına bağlı Filistin yönetiminin ablukası altında olduğunu vurgulamadım mı? Ramallah’taki Filistin yönetiminin İsrail’den daha fazla Gazze’yi yıkmak isteyen kindar intikamcı bir yönetim olduğunun altını çizmedim mi?

Dönem başkanı olarak Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın çağrısı üzerine Gazze’deki Filistin halkının maruz kaldığı katliamları ele almak ve keza ABD elçiliğinin Kudüs’e taşınmasını görüşmek için İstanbul’da İslâm İşbirliği Teşkilatı zirvesi yapıldı. Zirve öncesi Türk hükümeti İsrail’e karşı bir dizi adım attı. Ankara’daki İsrail büyükelçisini kovdu ve Tel Aviv’den elçisini çağırdı. Katar Emiri Temim Bin Hamed Al Sahi bahsi geçen zirveye katıldı ve “Kudüs’üz adil bir barış ve çözümün olmaya çağını” vurgulayan bir açıklama yaptı.

Son söz olarak Türkiye bir Arap devleti değil. Tel Aviv’den büyükelçisini çağırdı ve Ankara’dan İsrail büyükelçisini kovdu. Bazı Arap liderlerinin yeni İsraili arkadaşlarına söylemedikleri sözler söyledi. Bu liderler Tel Aviv’den elçilerini çağırmadılar ve Arap başkentlerinden İsrail büyükelçilerini kovmadılar. Türkiye ile bazı Arap liderlerinin İsrail’e yönelik tutumları arasındaki fark bu.

(Katar gazetesi *Şark*, 22 Mayıs 2018)

İslâmcılar Geri mi Dönüyor?

Cemal SULTAN

Son aylarda birçok Arap ve İslâm ülkesindeki seçimlerde İslâmcı partiler etkin çalıştılar. Bu seçimlerin tamamında İslâmcılar en uç solundan en uç sağına kadar farklı akımların temsil ettiği partilere karşı başarı elde ettiler. Bu dikkat çekici dönüşümler de özellikle birçok yerde Arap Baharı devrimlerinin yaşadığı kırılmalar sonrası İslâmcı hareketlerin güneşinin battığından dem vuran doğu ve batı menşeli analiz ve makale dalgası akabinde gerçekleşiyor.

Tunus'ta İslâmcı köklere sahip Nahda Partisi despot lider Zeynel Abidin Bin Ali yönetiminin devrilmesinden sonra yapılan ilk yerel seçimlerde dikkat çekici bir başarı elde etti. Sürpriz Nahda'nın sadece Tunus'taki köklü partilere üstünlüğü değildi, aynı zamanda cumhurbaşkanı Bacı Kaid Sıbsi'nin partisini de geride bırakmasıydı. Nahda ülke genelinde belediyelerin üçte birini aldı ve başkent de dâhil büyük kentlerin belediye başkanlıklarını kazandı.

Malezya'da ülkenin kalkınmasının sembol ismi olan Mahathir Muhammed yönetimindeki muhalefet koalisyonu, uzun yıllar siyasi hayattan çekilmesi sonrası ilk dönüşünde oldukça önemli bir zafer kazandı başbakanlık koltuğunu eski başbakan Necip Abdurrezzak'tan aldı. Abdurrezzak yolsuzlukla suçlanıyordu. İşin garip tarafı sandıkla dönen İslâmcı Mahathir şu an 92 yaşında ve bu oldukça ileri bir yaş. Onu bu yaşında iktidara sürükleyen bir şeylerin olduğunu düşünmüyorum. Zira her siyasetçinin arzuladığı her şeyi elde etti, kendi iradesiyle bıraktı ve sıradan bir va-

tandaş olarak yaşadı. Sadece kendi tecrübesini ve ülkesinin kalkınmasını çöküşten kurtarmak gibi milli hassasiyetlerle geri döndü. Hem rakibi hem ortağı olan ve ülkede İslâmcı hareketlerin önemli isimlerinden biri olan Enver İbrahim hakkında kraliyet affı çıkardı, ülke yönetimini iki yıl sonra kendisine teslim etme sözü verdi.

Lübnan'da dokuz yıl aradan sonra yapılan ilk parlamento seçimlerinde İran destekli Şii Hizbullah örgütünün başını çektiği koalisyon önemli sonuçlar aldı ve bu sonuçlar yeni parlamentoda ve Lübnan'ın yeni politikalarını belirleme organlarında ilk sıraya çıkardı.

Irak'ta dün parlamento seçimleri yapıldı ve Saddam Hüseyin'in düşüşünden bu yana ülkedeki siyaset sahnesinde Şii ve Sünni İslâmcı partilerin karşısına ciddi bir rakip çıkmadı. (Yazı kaleme alındığında sonuçlar açıklanmamıştı)

Fas'ta İslâmcı Adalet ve Kalkınma Partisi Arap dünyasında benzeri görülmeyen bir tecrübe yaşıyor. Zira şu an ki Fas hükümeti bağımsızlık dönemindeki köklü partileri geride bırakarak ikinci dönemdir iktidarda. Parti devletin kör düğüm ekonomisini yönetmekte bir ölçüde başarılı oldu, güvenlik, siyasi ve hukuki sorunlarla mücadele edebildi. Partinin elde ettiği kazanımlar geçmiş dönemlerde sorumluluğu üstlenen diğer tüm partiler arasında en iyisi olarak görülmektedir. Parti ayrıca sınırları, ülkenin bütünlüğünün ve egemenliğinin sembolü olarak krallık makamını koruyan anayasal ve tarihi çıtayı muhafaza etmekte başarılı oldu.

Cezayir'de İslâmcı partiler gelecek hükümete katılmaya aday. Libya'da İslâmcı partilerin ve isimlerin bu yılın sonunda BM gözetiminde yapılması beklenen seçimlerde önemli sonuçlar almaya aday. Bu yüzden Genel Halife Hafter seçimleri engellemeye çalışıyor.

Türkiye'de İslâmî köklere sahip AK Parti Batının baskılarıyla artan ekonomik sorunlar ve reketin zorluğuna rağmen Haziran seçimlerinin en güçlü adayı.

İslâmcı partilerin elde ettiği bu başarılar İslâmî çevrelerde aşırılıkçı güçlerin zayıfladığı bir zamanda gerçekleşiyor. DEAŞ köpüğü bazı güçler tarafından çıkarıldı. Dünyayı birkaç yıl meşgul etti ve korkunç bir sorun oluşturdu. El-Kaide'nin nüfuzu geriledi, fıkri, ekonomik ve askeri birçok sebepten ötürü şiddet yanlısı gruplar marjinalleşti. Bu durum ılımlı İslâmcı partilere siyaset sahnesine yeniden çıkma imkânı verdi ve dikkatleri çekti.

İslâmcı partilerin siyaset sahnesinin ilk sırasına dönüşü önceki denklemler doğrultusunda gerçekleşmedi. Geçen yıllarda İslâmcılara karşı esen siyasi ve fıkri baskılar siyasi bilincin gelişiminde, ötekini kabul, çoğulculuğa saygı, katılımcı anlayış, sandıkların başarılı olmak için tek başına yeterli olmayacağı konularında önemli bir değişime yol açtı. Bu değişim daha ılımlı ve açılımcı yeni bir siyasi söylem geliştirdi. Tunus, Fas ve Türkiye tecrübesinde bu söylem gayet açıktı. Genel hatlarıyla yeni İslâmcıların söylemi daha mütevazı ve daha az iddialı hale geldi.

İslâmî hareket modern Arap ve İslâm deneyiminin derinlerinde kök salmıştır ve sadece İhvan tecrübesi değil, 80 yıllık farklı tec-

rübelere sahip bir geçmişe uzanmaktadır. Geçici siyasi veya fikri bir köpük değildir. Daimi varlığı İslâm'la ve ümmetin kimliğiyle irtibatlı halk vicdanının derinlikleriyle ilişkisine dayanmaktadır. Bu da halkın iradesini yönetmekte daimi başarı elde etmesine destek olmaktadır. Peşi sıra gelen deneyimler İslâmcı deneyimleri kırma ve hatta marjinalleştirme girişimlerinin yararsız olduğunu ve başarısızlıkla sonuçlandığını gösterdi. Ayrıca hiçbir kıymeti harbiyesi olmaksızın milli enerjileri ve çabaları heder etti. Doğal olarak buradaki inatlaşma faydasız ve en doğru yol bir hareketi kuşatmak ve ülke çıkarına hizmet edecek bir işleve sokmak için ideal gerçekçi bir formül belirleme amaçlı kapsamlı ulusal diyalogların olmasıdır. Son tecrübeler İslâmcı hareketin pragmatizm derecesine varan bir esnekliğe sahip olduğunu gösterdi. Bu da kuşatıcılığı daha basit ve kolay hale getirdi. Her toplumun, devletin ve siyasi sistemin yapısına göre rolün yapısı değişecektir. Sünni ülkelerin bu açıdan İran tecrübesinden dersler çıkarması ve bazı deneyimlerinden istifade etmesi gerekir. Velew ki İranlılar bu tecrübeyi başka ülkelerin ve halklarının çıkarlarına aykırı olacak şekilde yayımlacı projelerle işleve koymuş olsun fark etmez.

(Mısır gazetesi *el-Mısıriyyun*, 13 Mayıs 2018)

Batı Kuran'dan Ne İstiyor?

Muhammed EL-HASENİ

Bu soruyu Kahire Üniversitesi hocalarından Dr. Abdurradi Muhammed Abdulmuhsin sormuş ve kitabına isim olarak koymuş. Abdulmuhsin 224 sayfalık kitabında bu soruya kendince cevaplar veriyor.

Yazar kitabını iki kısma ayırıyor. Birinci kısımda Batılılar tarafından Kur'an-ı Kerim'in anlamlarının tercüme edilmesi aşamalarını, bu tercümelerdeki hedeflerini ele alıyor. İkinci kısımda ise Batı'daki Kur'an araştırmalarına yer veriyor. Bu tercüme ve araştırmaların çoğunluğuna ise kiliseler veya Batılı ülkelere bağlı kurumlar tarafından denetleniyor. Dolayısıyla bu tercüme ve araştırmaların çoğunluğu nesnel değil, tarafsızlığa ve bilimselliğe muhtaç. Batılıların kendilerinden gelen eleştiriler bunu doğrular nitelikte. Batılıları en fazla rahatsız eden nokta Kur'an-ı Kerim'in kaynak oluşu... Kur'an'ı bir beşer ürünü haline getirmek için kendilerini zorladılar. Bu tercüme ve araştırmalardaki en büyük hedef ise "Kur'an-ı Kerim'i yargılamak". (s. 204)

Batılıların Kur'an'a yönelik ilk saldırıları Bizanslılardan gelmişti. Zira Batılılar içinde Müslümanlarla ilk tanışan onlardı. Şöyle ki Müslümanlar Şam bölgesinden Mısır'a ve Kuzey Afrika'ya kadar Bizans İmparatorluğu kontrolündeki bölgeleri almışlardı. Bu yüzden bu konuda yazılan ilk kitaplar "*Muhammedi Arapların Kitabında Bulunan Yalanların Eleştirisi*" kitabı, "*Muhammedi Milletin Övülmesine Karşı*" kitabı ve "*Muhammedi Dualar Ve İlahilere Karşı*" kitapları o vakitler yazıldı. Birinci kitap Bizanslı Niketas, ikinci ve üçüncü ki-

taplar ise Bizans İmparatoru İoannes VI Kantakuzenos'a ait.

Batılılar "Kur'an'ı yargılamak ve hakkında hüküm vermek" için buna da "ilim" dediler ve oryantalizmi kurdular. Oryantalizm aslında kilise menşeli olarak başladı. Oryantalizmin denetimini yapanlar ise papazlar ve rahipler idi. Kilise ile Batılı ülkeler arasında şiddetli çekişme yaşandığında bu ülkeler oryantalizmi ellerine aldılar ve birçok oryantalizm merkezini denetçisi oldular. Ancak Batılıların -dinciler ve laikler- hedefi Kur'an'a bakış açısından değişmedi. Bu Hz. Peygamber döneminden bu yana kâfirlerin ve müşriklerin hedefiydi.

Hristiyan bir Arap bilimsel ve nesnel olmayan bu büyük oryantalizm kurumunu ifşa etti. Batılıları ve yandaşlarını endişelendiren bir kitap yazdı. Kitabın adı *Oryantalizm* ve oryantalizmin ve oryantalistlerin hedeflerini ortaya çıkaran Hristiyan yazar ise Filistinli Edward Said'di. Said için Batılılar neredeyse engizisyon mahkemeleri kurdular. Edward Said'e yönelik Batılı oryantalistlerin saldırılarını destekleyenler arasında Muhammed Arkoun da vardı. Arkoun söylenildiği üzere kraldan çok kralcıydı.

Kanaatimce bu kitabın ilgilendiği "Batı Kur'an'dan ne istiyor?" sorusunun cevabını kalplerde olanı bilen Allah şöyle yanıtlıyor: "*Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nurunu tamamlıyacaktır.*" (Saff Suresi 8. ayet) Ancak burada sorun bizde, biz Müslümanlarda. Kur'an'ı anlamıyor, akletmiyor ve değerlendirmiyoruz.

(Cezayir gazetesi *Şuruk*, 25 Mayıs 2018)

Abbas'ın Alternatifi ve Yüzyılın Antlaşması

Mahir Ebu TAYR

İsrail'in, Arap medyasında raporları çokça yayınlanan istihbarat sitesi Debka'nın doğruluk oranı düşüktür. Zira haberleri genelde yalandır ve bilgileri provokasyon ve abartıya dayalıdır. Siteyi ve yöneticilerini çok iyi bilen uzmanların görüşü bu yöndedir ancak bu durum İsrailiilerin bazen bilgi sızdırmak amacıyla bu siteyi kullandıkları gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Her halükarda siteye yönelik önyargılı tutumu bir yana bırakırsak elimizde Debka sitesinin sızdırdığı bilgiler ışığında ABD'nin bir ay içinde açıklayacağı "yüzyılın anlaşmasının" ayrıntılarına dair bilgiler bulunmaktadır. Bu ayrıntılarda Filistin Başkanı Mahmud Abbas'ın değiştirilmesine ve bu çözümü hayata geçirebilecek alternatif Filistinli bir isim bulunmasına işaret ediyor. Zira Washington Abbas'ın birçok yaklaşımdan ötürü bu çözümü onaylamayacağını biliyor.

Bu bilgiler Filistin Başkanı Mahmud Abbas'ın hastalandığı ve sağlık durumuyla ilgili farklı spekülasyonlar ortasında birçok kez hastaneye yatması ile aynı zaman dilimi içinde sızdırılıyor. Abbas'ın sağlık durumu Dekatilesinin çözümü onaylayacak yeni

bir başkana ihtiyaç olduğu yönünde sızdırdığı bilgilerle kesicek şekilde Abbas'ın alternatiflerinden bahseden senaryolar ortasında sürpriz şekilde değişmeye başladı.

Debka'nın raporundaki ikinci işaret ise Beyaz Saray'ın bu planı Filistin yönetimin onayını ve reddetmesini, katılıp katılmamasını dikkate almayarak açıklamayacağı yönünde. Belki de bu işaret sebebiyle de soru işaretleri oluşuyor ve esasında Washington'un yüzyılın anlaşmasında Ramallah yönetimini aşmasıyla ve hatta Filistin yönetiminden tüm yardımları kesme tehdidiyle örtüşüyor. Debka'nın haberinde Filistin konusunda Amerikan-İsrail müzakereleri değil, ABD-İsrail-Arap müzakerelerinden bahseden işaretler yer alıyor. Bu da şayet doğruysa çözümün Arap şemsiyesi altında bir Amerikan çözümü olacağı anlamına geliyor.

Planın diğer ayrıntılarını Araplar geçen onlarca yıl boyunca duydu zaten. Filistin'in başkentinin Kudüs'te değil de Kudüs'ün eteklerindeki Ebu Dis'te olduğu, Kudüs'teki Arap mahallelerinin Filistin devletine katılacağı ve İsrail'in yönetiminden çıkarılacağı, mali tazminat

hakkı karşılığında dönüş hakkının kaldırılacağı, İsrail'in Ürdün vadisini kontrol altına alacağı, Gazze'nin Hamas'ın silahının alınması karşılığında yeni devlete entegre edileceği gibi...

Debka'nın haberi doğru olmasın veya olmasın, sağlam kaynaklara veya İsrail güvenlik sızdırmalarına dayansın veya dayanmasın bu bilgileri belirli hesaplar için vermek istemektedir. Filistin yönetiminin ve Filistinlilerin kafasını karıştırmak da bu hesaplardan. Bunun dışında sitenin yayınladığı Amerikan çözümü kabul eden taraflar için bir intihardır. Washington'un da anlamadığı ve Filistinlilere dayatabileceğini düşündüğü nokta bu. Filistin dosyasında Amerikan siyasetinin bir basireti olsaydı Amerikalılar böyle bir çözümü hiç kimsenin ikna olsa bile onaylamaya cesaret edemeyeceğini bilirdi. Washington her hangi bir çözüm formülünü kabul eden Filistinli şahsiyetler bulabilir ancak bu şahsiyetlerin arasında kendi gizli eğilimini açık edebilecek veya bu çözüm lehinde alenen çalışacak birilerini bulamaz.

Hâlihazırdaki Amerikan politikası bir şekilde bu politikayı açıkça dayatıyor. Bu da gelecek dönemde Filistin sorunuyla ilgili şu iki noktaya işaret ediyor. İlki Washington tamamen Filistinlilere karşı bir tutum izliyor ve bu dosya kendisini ilgilendirmiyor. İkincisi İsrail bakış açısına uygun bir Amerikan çözümü ihtiyari değil, icbari (zorlama) bir çözüm olacaktır. Burada soru Washington'un bu tür bitirici çözümleri ve mekanizmaları nasıl dayatacağı etrafında olacaktır.

(Ürdün *Düştur* gazetesi 22 Mayıs 2018)

Yaptırımlar ABD'nin İki Ucu Keskin Silahı

Emin KAMURİYE

Washington'un kendi yö-rüngesi dışında seyreden ülkelere getirdiği yaptırımların gücü sadece ABD'nin ekonomik, siyasi ve askeri sınırsız imkânlarına dayanmıyor, aynı zamanda özellikle de ABD dışında etkin Amerikan yargısının gücüne de dayanıyor.

Amerikan kanunları 1996 yılındaki Helms-Burton yasasından bu yana kendi toprakları dışında etkin. Bu yasa ABD'nin Küba'ya yönelik ambargosuna uluslararası boyut kazandırdı. O vakitten itibaren ABD yargısı yabancı şirketleri takibe alıyor ve bazen ağır cezalar getiriyor. Amerikan yargısı ulusal milli güvenliğinin sancığını dalgalandırıyor. Amerikan adaletinin soruşturmalara müdahale gücü sınırsız... Örneğin bir Amerikalının bir operasyona katılması veya bu operasyonda bir doların kullanılması Amerikan yargısının harekete geçmesi ve soruşturmaya müdahil olması için yeterlidir. Yargı ateşinin gücü Amerikan ekonomisinin gücüne dayanıyor. Farklı uyruklardan şirketlerin hesaplarında bu konu eksen bir yer tutar.

Bu hukuki güç İran nükleer antlaşmasını ABD'nin çekişme-

si sonrası neredeyse öldürdü. Bu çekilme İran'la iş tutmayı sürdüren Avrupa şirketlerini ABD'nin yaptırımlarını ihlal ettikleri gerekçesiyle Amerikan hukuki ve mali takibi altına koyacaktır. Washington Tahran'da projeler alan Avrupa şirketlerinden para cezaları isteyebilir ancak bu çözüm ABD'nin uluslararası hukuka müdahalesi olur. Avrupa gerginliği turmandırıp ABD'ye karşı adımlarla misilleme yapabilir. Bu da ABD'nin açtığı ve eski kıtanın baş etmeye çalıştığı bir ticaret savaşına kayabilir.

Washington'un yaptırım silahını etkinleştirme gücü var. Hiç kuşkusuz bu tedbir faillerine ve onlarla iş tutanlara zarar verir ancak hem zarar veren hem yararlı iki ucu keskin kılıştır bu tedbir. Zira modern tarihimizde ülkelere uygulanan ekonomik ambargoların çoğunluğu oldukça farklı sonuçlara götürmüştür. 2012 yılında beri Washington insan hakları ihlali gerekçesiyle Rusya'ya yaptırımlar getirdi. İki yıl sonra Ukrayna krizinin patlak vermesiyle birlikte Washington yaptırımların önünü açtı ve hala da sıklaştırmış durumda. Bununla birlikte bu yaptırımlar Rusya çarını geri adım attırmakta fayda sağla-

madı, tam tersine Kırım ve Suriye üzerindeki nüfuzunu güçlendirmeye teşvik etti. Çin de 1989 yılında Tiananmen Meydanı olaylarından bu yana sert Amerikan yaptırımlarına maruz kaldı ancak Asya devi dünyada ikinci büyük ekonomiye yükseldi ve ilk sıradaki ABD ile yarışıyor.

Amerikan yaptırımlarını test eden son ülke Küba'dır ve 55 yıldır Castro ailesinin adası olan bu ülke teslim olmadı ve tam tersine Washington geri adım atmak ve uzun düşmanlık sonrası ilişkileri normalleştirmek zorunda kaldı. Modern tarih bizlere ayrıca geçen elli yıldır yaptırımlarla mücadele eden Kuzey Kore'den bahsediyor. İşte şimdi Trump, iki adam arasındaki karşılıklı hakaretler ve tehditlere rağmen bu ülkenin lideri Kimjong'la görüşmek ve el sıkışmak istiyor.

Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamid El-Sani

Washington hiç kimsenin kendi politikalarını eleştirmesini ve başkalarının tecrübelerinin kendi tecrübelerini suya düşürmesini kabul etmiyor. Başkalarının nasihatlerini dinleyerek kendisine kızmaz ancak en azından politika yapımcıları dört ülkenin Katar'a yönelik ablukasını okuyordur. Şöyle ki bu abluka Katar halkını diz çöktürmekte başarısız olmuştur ve ülkenin emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Sani'nin halk desteğini arttırmıştır.

(Katar gazetesi Vatan, 25 Mayıs 2018)

Seçimde Neyi Göz Önünde Bulundurmalı, Neyi, Niçin Seçmeli veya Seçmemeliyiz?

Umarım Türkiye’de anayasa değişikliğiyle başlatılmış bulunan süreçten sonuç alınır. Esasen seçim kazanılmaz veya Erdoğan bu beklentimize denk düşemezse taşeron hükümetler döneminin başlayacağından kimsenin şüphesi olmasın. Pek çok Batı ülkesi gibi toplum bir demokratik ortamda, küresel siyasette temsilcilik yapacak gizil diktatörler seçtiğinin farkında bile olmayacaktır.

Mustafa AYDIN

Bir seçime doğru gidiyoruz. Herkes sandığın başına gidecek ve işin içinde partiler olsa bile bloklardan oluşan seçeneklerden olumlu bulduğu birisini tercih edip oy verecek. İlk bakışta bunda hiç bir olağanüstülük yok, yaklaşık yüz yıllık Cumhuriyet tarihi boyunca yapageldiğimiz 19’u genel seçim olmak üzere mahalli, referandum, vb. yaklaşık kırk seçimden birisi. Gruplar halinde girilmiş olması da normal şartlarda kazanma ve ülkeyi yönetme titizliği olarak kabul edildiğinde yadırganacak bir tarafı yoktur. Ama gerçek, bu görünenden hayli farklıdır. Başta biz-zat seçimin kendisi olmak üzere tüm seçim unsurları daha başka anlamlar taşıyor.

Bir kere bloklar normal seçim ittifaklarından farklı olarak, rejim boyutunda düşüncelere sahiptirler. Yani seçimden beklentiler seçimin doğal sonuçların öte bir şey. Cumhur ittifakı, seçimi kazanıp ülkeyi kaldığı yerden yönetmeye devam etmek düşüncesi içinde ise de milli ittifakın projesinin, bir parti ve özellikle kendilerinden bir liderin kazanıp ülkeyi yönetmesi üzerine kurulmuş olmadığı söylenebilir. Yani söylemleri ülkenin iyi yönetilmediği, kazanmaları halinde iyi bir yönetim sergileyecekleri üzerine ku-

rulmuş gözükse de zımnen ellerine bir fırsat geçerse ülkenin yaşamakta olduğu sürecin değiştirileceği, sistem bazında bir değişiklik yapılacağı düşüncesini taşımaktadır. Anladığımız kadarıyla bunun için önemli olan doğal bir devlet başkanı çıkarmak değil, devlete sahip olmaktır, dersek abartmış olmayız. Bunun en önemli argümanı siyaseten yeni bir dönem açmak değil, ülkeyi ve devleti Recep Tayyip Erdoğan ve iktidarından kurtarmaktır. Yani muhalefet için yapılması gerekli tek iş Erdoğan’ın alaşağı edilmesidir. Gerçekten de mevcut seçimin Erdoğan’a evet veya hayır oyu verme işlemine dönüştüğü söylenebilir. Eh, bir seçim sürecinde bu da doğaldır, diyebilmek için bu projenin önüne ve arkasına bakmamız gerekiyor.

Önce belirtmeliyiz ki vatandaşımızın ortalama yarısı normal bir iktidar değişiminin ötesinde kendisini rahatsız eden bir muhteva sezmekte ve tedirgin olmaktadır. Yani bunun bir açıklamasını yapamasa da görünenden daha farklı bir sürecin yaşandığı kanaatinde. Konuyu daha iyi analiz edebilmek için siyasal miyopluğa yakalanmamış hemen sıradan pek çok insanın kafasında dolaşan bazı sorulara sağlıklı bir cevap bulabilmemiz gerekir. Gerçekten Erdoğan’ın,

bizzat hayatı ile ödetilmek istenen suçu nedir? Bu kini hak edecek neler yapmıştır? Neden siyah-beyaz bağlamında bakılıp siyah algılanmaktadır? Ne inanç ne de düşünce bakımından bir araya gelmeleri mümkün olmayan geniş bir insan kesiminin ortaklık sebebi ve eleştiri benzerliğinin sebebi nedir? Diktatörlük, küresel siyasete meydan okumak gibi makro söylemler bu insan kesiminin kendi tespiti mi, yoksa bir ezberi mi okuyorlar? Sözgelimi diktatörün, hayatına nasıl yansdığına, baskı nedeniyle neleri yapamadığına ilişkin argümantatif bir gözlemi var mıdır? Bu Erdoğan karşıtlığı niçin Batının şiddetli bir Erdoğan karşıtlığıyla bu kadar örtüşüyor? 15 Temmuz Darbesi öncesi milletvekili bile olmayan Meral Akşener'in tam da darbenin ilkesini kullanarak ülkede barışı sağlamak için yakında başbakan olacağını iddia etmesi neyin nesidir, kim başbakan yapacaktı, şimdi aynı güçler Cumhurbaşkanı mı yapmak istiyor? Bu sorular üzerinde yapılabilecek bir gezinti bile düşünebilene bazı ipuçları verebilir. Ben burada bu soruları tek tek cevaplayacak durumda değilim. Ancak işe daha bütüncü bakabilmek için dünyadaki mevcut yapılanmaya kısa bir göz atmak uygun olur.

Dünya Yeniden Kuruluyor

Dünya, çağının güç merkezleri tarafından olumlu-olumsuz, zaman zaman yeniden yapılandırılarak gelmiştir. Günümüzde de dünya ciddi bir yapılandırma süreci içindedir. Özellikle 15. yüzyıldan beri devam eden ve gittikçe kristalize edilmiş bulunan sömürgecilik, 18. yüzyılın sonunda gerçekleşen Fransız ihtilali, SSCB olayı, Birinci ve İkinci Dünya savaşları ve devamında iki bloklu bir dünyanın oluşturulması, NATO- Varşova ikilemi, 1990 lı yıllarda Doğu Bloğunun tasfiyesi vb. ilk akla gelen

sıradan yapılan(dır)ma örneklerdir. Günümüzde de ciddi bir yapılandırma süreci işlemektedir.

Son bin beş yüz yapılandırmalar tarihsel olarak her ne kadar doğrudan İslâm ile ilgili değil idiyeler de, günümüzdeki bunların önemli bir kısmı İslâm ile bir biçimde ilgilidir. Hatta mevcut en güncel sürecin İslâm karşıtlığı ve hatta düşmanlığı üzerine kurulmuş olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Doğu Bloğunun yıkılmasından sonra hedef, İslâm ve İslâm dünyasıdır. NATO Genel sekreteri 1991'de yaptığı açıklamada "bundan

sonra kuruluşun hedefinin İslâm dünyasındaki Radikal hareketler" olduğunu açıkça ilan etmişti. Öyle de oldu. Nizami bir küresel savaş için var olan bir askeri pakt, İslâm dünyasındaki gruplarla savaşmakta ve harikalar yaratmaktadır(!). O tarihten beri Afganistan ve benzeri yerlerde NATO şemsiyesi altında yapılan saldırılarda on binlerce Müslüman katledilmiştir.

Bu yapılanma büyük çapta İslâm düşmanlığı üzerine kuruludur ve Türkiye gibi Müslüman kimliğine sahip çıkmak isteyen İslâm toplumlar öncelikle hedef tahtasına yerleştirilmişlerdir. Bu konuda çok planlı ve organizeli bir hareket yürütülmektedir. Müslüman etiketiyle kendi ürettikleri İslâm terörü ve kitlesel bir destek sağlamak için oluşturdukları İslâmofobi bu savaşın en önemli strateji

ve taktik unsurlarıdır. Yani İslâm savaşılması gereken bir güç olarak kurgulanmıştır. Burada hedef bütün olarak İslâm dünyasıysa da Türkiye'nin, Müslüman bir ülke olmasının yanında üzerinde bulunduğu coğrafi yapı, Osmanlının halefi olarak tarihsel misyonu, kültürel birikimi, ekonomik potansiyeli, genç nüfusuyla demografik nitelikleri itibariyle çok önemli bir konuma sahiptir.

Türkiye bu küresel düzenbazlığın dışında bir devlet olarak kalmak için çırpınan bir ülkedir. Bu bir keyfi çıkış değil, tarihsel bir görevdir. Vaki İslâm dünyasının toparlanışında Türkiye'ye büyük bir görev düşmektedir. Türkiye siyaseten Osmanlı misyonunu üstlenmek zorundadır ve bu görevin üstesinden gelebilecek fülü bir güce sahip değilse de bu potansiyeli taşımaktadır. Onun için küresel iktidarın şimdilik öncelikli konusu Türkiye'yi dize getirmektir. Bu amaçla PKK Türkiye'yi devamlı meşgul etmek, beşeri ve manevi enerjisini tüketmek için oluşturulmuş bir düzeneğdir. Bu işin içinden çıkabilme ihtimali karşısında güneyi baştanbaşa terör örgütleriyle donatmışlardır.

İşin merkezinde bulunan küresel güç, büyük çapta mevcut devletleri merkezden gelen talimatla çalışan taşeron hükümetler haline getirmiştir. Bu sürece direnen tek ülke Türkiye'dir. Yani Türkiye bu küresel düzenbazlığın dışında bir devlet olarak kalmak için çırpınan bir ülkedir. Bu bir keyfi çıkış değil, tarihsel bir görevdir. Vaki İslâm dünyasının toparlanışında Türkiye'ye büyük bir görev düşmektedir. Türkiye siyaseten Osmanlı misyonunu üstlenmek zorundadır ve bu görevin üstesinden gelebilecek fiili bir güce sahip değilse de bu potansiyeli taşımaktadır. Onun için küresel iktidarın şimdilik öncelikli konusu Türkiye'yi dize getirmektir. Bu amaçla PKK Türkiye'yi devamlı meşgul etmek, beşeri ve manevi enerjisini tüketmek için oluşturulmuş bir düzenektir. Bu işin içinden çıkabilme ihtimali karşısında güneyi baştanbaşa terör örgütleriyle donatmışlardır. Bunların, arkasındaki küresel iktidarın desteğiyle Türkiye ile devamlı savaşıacak düzmece devletler oluşturulmak istenmektedir. Bunun bir sonraki aşaması Türkiye'nin mümkün olduğunca fazla parçaya bölünmesi ve normal bir devlet iradesi gösterebilecek konumdan çıkarılmasıdır.

Türkiye de Yeniden Kurulmak İsteniyor

İslâm ile mücadeleyi hesaplayan bir küresel iktidarın asıl mücadele edeceği ülke şüphesiz Türkiye'dir. Zaten şu anda yürüyen strateji de budur. Buna göre Türkiye mutlaka alaşağı edilmesi gereken bir güçtür ve bunun pek çok nedeni vardır. Bir kere İslâm dünyasının toparlanışında Türkiye'nin önemli bir görev üstlenebileceği bilinmektedir. Türkiye siyaseten Osmanlı misyonunu üstlenmek durumunda ve hatta zorundadır. Bu konuda yeterince fiili bir güce sahip olmasa bile bu potansiyeli taşımaktadır. Onun için küresel iktidarın şimdilik öncelikli konusu Türkiye'yi dize getirmektir. PKK bu amaçla Türkiye'yi devamlı meşgul etmek, beşeri ve manevi enerjisini tüketmek için oluşturulmuş bir düzenektir. Türkiye'nin bu işin içinden çıkma ihtimaline karşı güneyi baştanbaşa terör örgütleriyle donatılmıştır. Bunların, arkasındaki küresel iktidarın desteğiyle Türkiye ile devamlı savaşıacak düzmece devletler oluşturulmak istenmektedir. Bunun bir sonraki aşaması Türkiye'nin mümkün olduğunca fazla parçaya bölünmesi ve Irak, Suriye gibi normal bir devlet iradesi gösteremeyecek konuma getirilmesidir.

Türkiye gerçekten çok önemli bir süreçten geçmektedir. Bu badireyi başarı ile atlatmak zorundadır. Çok şükür bazı önemli avantajlara da sahiptir. Toplum geneli bu tehlikeli süreci yeterince açıklayamasa bile olup biteni hissedecek bir sağduyu taşımaktadır. Yani sıradan bir toplumda görmediğimiz bir dayanışmacı kültür koduna, kritik dönemlerde daha bir ön plana çıkan birlik ve beraberlik duygusuna sahiptir.

Recep Tayyip Erdoğan gibi bir lider bu toplum için bir şanstır; isabetli öngörülere sahiptir. Böylesi bir süreçte devlet iradesini bir yerde toplayıp kullanabilen bir yönetim biçimine ihtiyaç vardı, referandumla bunun yolu açıldı. Bu konular sorumluyu ortadan kaldırıp ortada bırakan bir farazi demokrasinin arkasına mevzilenip eleştirmekle çözümlenecek sorunlar değildir. Unutulmamalıdır ki yukarıda söz konusu ettiğimiz, toplumları yok sayan taşeron hükümetler dönemi demokrasi marifetiyle gerçekleşmiş, ama önceden öngörülmüş olmasa bile şimdilerde demokrasi, siyasal sorumluları gizleme işlevini yerine getiren bir mekanizmaya dönüşmüştür.

FETÖ Üzerinden Türkiye'ye Karşı Verilen Mücadele

Son zamanlarda Batı Türkiye üzerinden projeler üretmeye daha bir hız vermiştir. Gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor ki son dönemlerin en önemli projesi FETÖ hareketidir. 1950 li yıllardan itibaren kurulmaya çalışılan ve 2010'dan itibaren kullanıma sokulan Gülen Örgütü (FETÖ) hiç kuşkusuz "Çağın Projesi" idi. 2010 yılından beri arka arkaya yaptığı saldırılar ve nihayet 15 Temmuz Darbesi çok şükür toplum tarafından püskürtülmüştür. Ne var ki FETÖ üzerinden kurulan projeler ulusal ve küresel düzeyde ciddi olumsuz yapılanmalara sebep olmuştur.

Batı dünyası Türkiye düşmanlığında FETÖ üzerinden birleşmiş bulunuyor. FETÖ ile ilişkili kişi ve oluşumlara fütursuzca sahip çıkıyor. Yani İslâm karşıtı bir dünya sözüm ona bir Müslüman derviş üzerinden kendini konumlandırmaya çalışıyor. Darbe girişimi fiyaskoyla bitmiş olsa da kendisinden umut kesmedikleri anlaşılıyor. Zira özellikle ABD kaybettiğini gördüğü hiçbir müttefikinin arkasında durmaz. Pragmatist ABD'nin böyle bir vefası yoktur. Hâlâ koruyuculuk görevini yerine getiriyorsa beklentisi bitmemiş veya en azından yerine bir yenisini henüz koyamamış demektir.

Türkiye’de FETÖ, aralarında bir ilgi kurulması mümkün olmayan geniş bir kesimin şemsiyesidir. Bu şemsiye Batı’daki durumun kötü bir yansıması olduğu gibi Erdoğan karşıtlığının açık veya gizli ortak bir adresidir. Gülencilik işi bir darbe-ye kadar götürmesine rağmen bu blok FETÖ’ye laf dokundurmayan bir yol izlemektedir. Bu kesime göre darbe bile düzmece bir iştir, bir Erdoğan oyunudur. Abdülhamid’e yapılan suikast teşebbüsünün boşa çıkması karşısında hayıflanılan şairin dediği gibi “şanlı avcı atmış ama ne yazık ki vura-mamıştır”. İlgi çekicidir ki bu söz konusu cephede doğrudan yalnızca FETÖ ile açıkça ilişkisi olanlar değil, bir bağlantı kurulamayacak olanlar da aynı yerde konumlanmaktadır. Belki bu ilk bakışta muhalif olmada birleştikleri ve dolayısıyla farklı kesimleri içine aldığı söylenebilir. Ama bu iyimler yorum neden işin odağında FETÖ’nün bulunduğunu, eleştirilerin neden yürüyen siyasetle ilgili olmak yerine tabir caizse ortak bir demagojiye dayandığını açıklamamaktadır.

Bir SETA (FETÖ’nün ve 15 Temmuz Darbe Girişiminin İletişim Stratejisi, s. 11-12) raporundan aldığım şu paragraf sanırım konuyu yeterince örneklendirmektedir: “HDP Eş Genel Başkanı Demirtaş, HDP’li milletvekilleri Altan Tan ve Osman Baydemir, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Metin Feyzioğlu, CHP Genel Sekreteri Gürsel Tekin, Türkiye’nin en önemli sol dergilerinden *Birikim*’in Genel Yayın Yönetmeni Ömer Laçiner, benzer ekolden gelen ve *Solu Yeniden Tanımlamak* kitabının yazarı Ahmet İnsel, Türk okullarını “Barış köprüleri” olarak kitaplaştıran ekonomist Eser Karakaş, “Dünyanın en büyük ahmaklığına kalkışarak Türkiye’ye en büyük kötülüğü yapan, sırtına bıçak saplayan bir darbeci kliğin girişimini fırsat bilen iktidar ve ona hükmeden üst akıl, topyekün karşı darbe başlattı farkında mısınız?” diyen Yavuz Baydar, HDP Mersin Milletvekili Dengir Mir Fırat, Haziran 2015 Türkiye Genel seçimlerinde CHP den milletvekili aday olmuştur, Ünal Çeviköz, Gezi Parkı şiddet eylemlerine katılan göstericilerle 15 Temmuzda darbeye karşı duran halkı karşılaştırarak “Gezide gençlerin öncülüğünde sadece, barış özgürlük, eşit yurttaşlık ve adil bir dünya için bir araya gelenlerin nasıl tertemiz sokak eylemleri yaptıklarını şimdi memleketimiz daha iyi anlar sanırım” sözlerini sarf eden Enver Aysever, kalkışmanın başarısız olmasından hayıflanırcasına 15 Temmuz sonrasını “herkesin darbeci denilerek

tutuklanacağı, komşuların, mesleki rekabet içinde olanların birbirlerini ihbar edeceği, tek kriterin Erdoğan’a biat olduğu bir dönem” olarak kodlayan Ergun Babahan, bu kalkışmayı Erdoğan’ın planlamış olabileceğini söyleyen Cengiz Çandar, CHP’den ihraç edildikten sonra AK Parti’de milletvekilliği ve Bakanlık yapan daha sonra 17-25 Aralık darbe girişiminin ardından girişimi destekleyerek istifa eden Ertuğrul Günay, Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal, Eski CHP Milletvekili ve Parti Meclis üyesi Fikri Sağlar, eski MİT Müsteşarı Bahattin Özülker’in oğlu Uluç Özülker, Anayasa hukukçusu Mustafa Erdoğan, Mısır’daki askeri darbeyi olumlayan Şahin Alpay, T24 isimli haber sitesinde yayınladığı yazılarla darbe girişimi sonrası Türkiye ekonomisinin kötüleştiği ve daha da kötüleşeceği müjdesini veren Seyfettin Gürsel, darbe sonrası idam tartışmalarına “İdamın geri gelmesi AB ile ilişkileri kopartır” tehdidiyle katılan Ersin Kalaycıoğlu, Ermeni kimliğiyle öne çıkartılan Hayko Bağdat, Cumhuriyet Gazetesi yazarları Nuray Mert, Kadri Gürsel, Aslı Aydıntaşbaş, Aydın Engin ve daha sayabileceğimiz benzeri isimler, farkında olarak veya olmayarak, Erdoğan karşıtlığı aşkına FETÖ’nün değirmenine su taşımışlardır.”

Tabi burada anlatmak istediğimiz nokta bunların hepsinin FETÖ’cü oldukları değil, normal siyasetin dışında nasıl sorunlu bir bloğun içinde bulunduklarıdır. Açık bir darbenin bu toplum için bir tehlike oluşturmadığını ileri süren bu kesimin topluma reva görmeyecekleri bir tehlike yok demektir. Bu durum, verilen görev ve taşıdığı iktidar adına ülkeye yapamayacağı şey olmadığı anlaşılan Gülen düşüncesinden farklı bir şey değildir.

Sonuç İçin Öngörüler

Tekrar edersek: Türkiye içinden geçtiği bu süreçte söz konusu badireyi başarı ile atlattık zorundadır. Çok şükür bazı önemli avantajlara da sahiptir. Toplum geneli, süreci yeterince açıklayamasa bile bu tehlikeli gidişi hissedecek bir sağduyuya sahiptir. Sıradan bir toplumda görmediğimiz bir dayanışmacı kültür koduna, kritik dönemlerde daha bir ön plana çıkan birlik ve beraberlik duygusuna sahiptir. Tabi bu noktada bir lider olarak Recep Tayyip Erdoğan bu toplum için bir şanstır; isabetli öngörülere sahiptir. Böylesi bir süreçte devlet iradesini bir yerde toplayıp kullana-

bilen bir yönetim biçimine ihtiyaç vardı, referandumla bunun yolu açıldı. Bu konular sorumluyu ortadan kaldırıp ortada bırakan bir farazi demokrasinin arkasına mevzilenip eleştirmekle çözümlenecek sorunlar değildi. Unutulmamalıdır ki yukarıda söz konusu ettiğimiz, toplumları yok sayan taşeron hükümetler döneminde asıl aktörleri gizleme işlevini yerine getirmektedir.

Bu söylediklerimizden Erdoğan'ın eleştirilecek yönlerinin olmadığı anlamı çıkmaz. Bu bağlamda hükümet etmede bir yığın yanlışlığı sıralayabiliriz. Ancak Erdoğan yaşamakta olduğumuz bu olağanüstü süreçte hükümet etmenin ötesinde tarihi bir misyonu üstlenmiş görünüyor. Bu, onun önceden öngördüğü bir misyon olmayabilir. Normalde başarılı bir hükümet etme düşüncesinde iken Körfez tezkeresinin reddini izleyen gelişmeler gibi özellikle son 15-20 yıllık süreçte bu görevi kucağında bulmuş olabilir. Eğer bu tespit doğrusa Erdoğan'ın öncelikle ihtiyaç duyduğu şey dışarıdan yapılagelen diktelere karşı koyabilecek bir güç ve inisiyatifte sahip olmasıdır. Yani paradoksal bir ifadeyle, toplum nezdinde Erdoğan'a değer kazandıran şey, karşıtlarının ifadesiyle diktatörlüğüdür. Verilen mücadeleyi AK Parti ileri gelenlerinin önemli bir kısmının bile yeterince anlamadığı söylenebilir. Tabir caizse romantik demokrasi söylemlerinin en gelişmiş ülkeleri getirdiği yer göz önüne getirilirse, Batı icadı diktatörlüğün de yeniden tanımlanması gerekir. Daha basit bir anlatımla Batı'da kim farklı bir düşünme imkânına sahip ki demokrasi buna şemsiyelik yapsın. Fransa'da Kur'an'ı sırf okumamış değil, hayatında görmemiş bir akademisyen güruhunun aforoznamesi İslâmofobi olarak adlandırılan siyasal diktatörlüğün onayından başka bir şey değildir. Hangi Batı ülkesinde hangi düşünür Yahudilik için bir eleştirel yazı yazabilir. Muhtemelen Roger Garaudy böylesi bir yazarın son örneği olarak kalacak. Türkiye'de Erdoğan karşıtlarının FETÖ'ye en azından sessiz kalmaları hangi diktatörlüğün baskısının sonucudur. Bu bir Erdoğan yaşağı mıdır? Umarım Türkiye'de anayasa değişikliğiyle başlatılmış bulunan süreçten sonuç alınır. Esasen seçim kazanılmaz veya Erdoğan bu beklentimize denk düşmezse taşeron hükümetler döneminin başlayacağından kimsenin şüphesi olmasın. Pek çok Batı ülkesi gibi toplum bir demokratik ortamda, küresel siyasette temsilcilik yapacak gizil diktatörler seçtiğinin farkında bile olmayacaktır!

Bu açıdan baktığımızda seçimler ciddi bir öneme sahiptir. Tarihsel misyonunu hatırlamaya, küresel siyasetin tüm baskılarına rağmen kendine gelmeye çalışan Türkiye'de eğer bu seçim Erdoğan dışı bir sonuçla biterse mevcut muhalefet aktörleriyle küresel iktidar kazanmış Türkiye'de başlayan süreç büyük çapta akamete uğramış olacaktır. Çünkü Erdoğan'ın yerine iktidar olmak isteyenler sadece süreci anlayamamış değillerdir, aynı zamanda bir taşeron hükümet şefliğine razı ve buradan nemalanmaya hevesli kişiler ve çevrelerdir. Gelişim sürecinden hareketle öngörülebilir ki kurulacak hükümetler daha öncekiler kadar da doğal olmayacaklardır. Dışarıdan getirmeye gerek yok, içeriden bulunmuş kişilerle Kemal Derviş hükümetleri dönemleri başlayacak, küresel iktidarın testlerinden geçemeyenler daha rahat bir biçimde dışlanacaklar. Hesapta olmayan ama hayatlarına mal olabilecek küçük (!) kazalar bile yaşayabileceklerdir.

Belirtmeliyiz ki bu söylediklerimiz yalnızca Erdoğan üzerine kurulmuş bir faraziye değildir. Şüphesiz gaybı okuyacak halimiz olmadığı gibi kehanette de bulunuyor değiliz. Bu görüşler mevcut öncüllerden hareketle elde ettiğimiz bazı öngörülerdir. Toplum, tarihine ve dinine uygun bir Türkiye beklentisindedir. Erdoğan bir umuttan ibarettir. Söz konusu ettiğimiz beklentilerimiz onunla da gerçekleşmeyebilir. Önemli olan, Batı dünyasının tedirgin olduğu ve bir türlü yok edemediği bu toplumsal umuttur. Bu bir şahsa bağlı değildir. Bir başka lider çıkıp sürdürebilir. Sözün kısası bana göre Erdoğan ile beklentilerimizin gerçekleşmeme ihtimali elbette vardır, ama küresel siyasetle hareket eden karşıt kutupla gerçekleşme ihtimali yoktur.

Beklentimiz bu süre zarfında Türkiye'nin, küresel iktidarın dışında tarihsel misyonuna bağlı, gerçekten bağımsız bir devlet haline gelebilmesi, bunu sürdürebilecek bir yapıya kavuşabilmesidir. Böyle olumlu bir sonuca ulaşımaya ulaşamayacağımızı zaman gösterecek. Esasen seçimi bir kere daha kazanacağını tahmin ettiğimiz Erdoğan, son bir beş yıllık iktidardan sonra siyasi arenadan çekilebilir. Allah bu ümmete umut veren toplumun yardımcısı olsun, yoksa herkes gibi Erdoğan da geçicidir. İzzetbegoviç'in ifadesiyle bu milletin görevi sadece kendini var kılmak değil, bütün bir ümmeti ayakta tutmaktır. Bunun için de önce kendini var kılmak, ayağını yere sağlam basmak zorundadır.

Statüko'ya Dokunan Bir Seçim

Erdoğan ve AK Parti-MHP ittifakının her iki seçimi de çoğunlukla kazanmasını engellemeye dönük tuhaf bir ittifakın kurulduğunu gördük. Erdoğan'ın bir sözü üzerinden sosyal medyada yapılan manipülasyon da dikkat çekiciydi. Ayrıca son bir aydır dolar üzerinden yürütülen ekonomik operasyon seçimlere yönelik küresel müdahalenin en somut tezahürüdür.

Cevat ÖZKAYA

Farklı ve önemli bir seçime gidiyor Türkiye. *Farklı*, çünkü Türkiye'nin idari sisteminin değişmesini ve dönüşümünü uygulamaya koyacak sonuçlar üretecek. *Önemli* çünkü devletin milletin yanında hizalanmasını sağlayacak sonuçlar üretmesi bekleniyor. 16 Nisan 2017'deki referandum ile Türkiye, cumhurbaşkanlığı yönetim sistemine geçmeyi kabul etmişti. 24 Haziran seçimleri, bu sistemin uygulamaya konulup konulmayacağının netleşeceği bir seçim olacağı için oldukça önemli.

Vesayetin En Önemli Kurumu

Bilindiği gibi Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri, bir-ikisi hariç hep sorunlu geçmiştir. İkinci cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün seçimi de dâhil, asker, cumhurbaşkanlığı seçimlerine doğrudan müdahil olmuştur. Bütün seçimleri ayrı ayrı anlatmaya gerek yok ancak ikinci cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ve hafızalarımızda tazeliğini koruyan 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün nasıl seçildiğini hatırlamamız yeterli olur.

Erken Cumhuriyet devrinin radikal uygulamalarından kısmen de olsa ricat edildiği Mustafa Kemal'in hayatının son yıllarında, İsmet İnönü ile araları bozuktur. Dolayısıyla Mustafa Kemal'den

sonra cumhurbaşkanlığı adayları arasında ismi öncelikli olarak geçenler arasında İnönü yer almıyordu. Fakat Birinci Ordu Komutanı Fahrettin Altay'ın devreye girmesiyle İnönü cumhurbaşkanı seçildi. İnönü bu durumu "yıldırım gibi bir yirmi dört

saat yaşadık" diye ifade edecektir. Haddizatında o yirmi dört saatte asker müdahalesi tüm dengeleri değiştirmiş ve İnönü cumhurbaşkanı olmuştu.

Abdullah Gül'ün seçimi ise, yaşı yirmi beş civarında olanların rahatlıkla hatırlayabileceği kadar yakın. Genelkurmay Başkanlığı'nın sitesinde 27 Nisan 2007 tarihinde bir bildiri daha doğrusu *e-muhtıra* yayınlandı. Sadece ismini zikretmeyecek yapılan açıklamada Gül'ün adaylığının istenmediği açıkça belirtildi. Askeri bürokrasiden bu işareti alan birtakım akli evvel siyasiler ve yargı mensupları ortaya attıkları 367 toplantı yeter sayısını şart koşan bir garabeti ortaya çıkararak Gül'ün seçimini engellediler. 8., 9., 10. Cumhurbaşkanlarının seçildiği usul ile 11. Cumhurbaşkanı seçilemedi. Nihayetinde Milliyetçi Hareket Partisi'nin meclise girerek uydurulmuş 367 toplantı yeter sayısını temin etmesiyle Gül cumhurbaşkanı seçildi.

Aslına bakılırsa bu garabet kuralın bir hayrı oldu. Cumhurbaşkanının halkoyuyla seçilmesiyle ilgili bir kanun çıkarıldı. 12. Cumhurbaşkanı

Erdoğan bu kanuna dayalı olarak halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı oldu.

Hiç şüphesiz Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sorunlu geçmesinin önemli bir sebebi vardı. Sistem gereği cumhurbaşkanlığı seçilmiş siyaseti frenleyen bir mekanizma olarak tasarlanmıştı. Anayasal kurumlar olarak iktidar alanının yarından fazlasına hükmeden kurumların üyelerinin ağırlıklı bir kısmı Cumhurbaşkanı tarafından atanıyordu. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, YÖK, MGK benzeri kurumlar devletin başındaki şahsın tasarrufuna göre şekilleniyordu. Dolayısıyla seçilmiş siyasetin alanını daraltmayı ve kendi alanını genişletmeyi hedefleyen devlet elitleri böylesi bir makama gelecek kişinin seçimini tesadüflere veya seçilmişlerin iradesine bırakmazdı. Onun için tehdit dâhil bütün yolları deneyerek tüm cumhurbaşkanlığı seçimlerine müdahil oldular.

Buna rağmen, Turgut Özal gibi, Abdullah Gül gibi cumhurbaşkanları, seçilmiş siyaseti frenleyen bir mekanizma olmayı aşarak milletin yanında hizalanmayı öncelemişlerdir. Ancak bu, kişisel gayretin ve konjonktürün sağladığı bir durumdu. Sistemsel bir değişim söz konusu değildi.

Cumhurbaşkanlığı İdare Sistemi ve Statüko İttifakı

Cumhurbaşkanının millet tarafından seçilmesi kararı eski sistemin değişmesi gerektiğinin de ilanıydı aslında. Çünkü yüzde 50'nin üstünde bir oy almış Cumhurbaşkanının icraya müdahil olmamasını beklemek işin tabiatına aykırıdır. Vesayet döneminin kanunlarıyla, yeni dönemde ve yeni durumda idareyi icra etmek mümkün olmazdı. Nitekim halkoyuyla seçilen ilk cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan, seçimden sonra yaptığı konuşmada yeni bir dönemin başladığını ilan etmişti: "Çankaya artık vesayet aracı olmaktan çıkmış, milli iradenin tam egemenliği altına girmiştir."

Elbette bu yeni dönem, eski dönemin konum ve icaplarıyla götürülemezdi. Sistem bu duruma göre yeniden tasarlanmalıydı. Nitekim 16 Nisan Referandumu bu tasarlanma meselesinde ilk adımdı, 24 Haziran seçimleri de ikinci adımı teşkil ediyor. Yani cumhurbaşkanını halkın seçmesi kararının verildiği andan itibaren, arızalı parlamenter sistemin de değişmesinin gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştır.

Şüphesiz bu, sadece bir idari sistem değişikliği değildir. Siyaset etmenin, siyasal mücadelenin şekli ve siyasetin odağı da giderek değişecektir. Siyaset, vesayet unsurları ile toplumsal muhalefet arasında bir çatışma olmaktan yavaş yavaş çıkacak. Yeni sistemle beraber bu süreç hızlanacak ve siyaset farklı toplumsal grupların siyasal faaliyetine hale gelecektir. Şu anda bir geçiş döneminde bulunuyoruz. Ancak bu geçiş döneminin uzun olmaması gerekir. Siyasette uzun geçiş dönemleri, ekonomideki "orta gelir tuzağı"na benzer. Bu tuzağa düşmeden sağlıklı ve makul bir geçiş yapılmalıdır.

Yukarıda bahsettiğimiz ve olumlu olarak değerlendirdiğimiz durumların gerçekleşebilmesi için, AK Parti'nin içinde bulunduğu cumhur ittifakının seçimi kazanması lazım. Cumhur ittifakı seçim noktasında daha hazırlıklı ve sonuca ulaşmaya daha yakın görünüyorsa da tersi ihtimalleri de gözden uzak tutmamak gerekir. Erdoğan ve AK Parti-MHP ittifakının her iki seçimi de çoğunlukla kazanmasını engellemeye dönük tuhaf bir ittifakın kurulduğunu gördük. Erdoğan'ın bir sözü üzerinden sosyal medyada yapılan manipülasyon da dikkat çekiciydi. Ayrıca son bir aydır dolar üzerinden yürütülen ekonomik operasyon seçimlere yönelik küresel müdahalenin en somut tezahürüdür. Ne yazık ki, adı "Millet İttifakı" olan partiler bunun Türkiye'ye karşı bir operasyon olduğunu bir türlü kabul etmek istemiyorlar!

24 Haziran seçim sadece Türkiye içi bir seçim değildir. İçeride cereyan eden karşıt ittifakların oluşumu yerel dinamiklerle meydana gelmiş bir durum olarak görülemez. Bu seçim statükoyu nispeten de olsa değiştirecek birtakım sonuçlar üreteceği için, statükonun devamından yarar sağlayan iç ve dış güçler açısından hayati bir önemi haizdir. Statüko içi değişimlerin bir önemi elbette vardır. Ancak X Partisi'nin yerine Y Partisi'nin geçmesi çok büyük bir anlam ifade etmez. Onun için de dış güçler yoğun bir müdahalede bulunmazlar.

24 Haziran seçimleri statükoyu değiştirecek bir sonuç üreteceği için, müdahalelere uğraması kaçınılmazdır. Nitekim cumhurbaşkanlığı idare sisteminin halkın kabulüne sunulduğu 16 Nisan referandumunda Türkiye dışı güçlerin olağanüstü hareketliliği bu seçim döneminin daha hareketli ve hararetli geçeceğinin göstergesidir.

Cumhurbaşkanlığı sistemi karşısında birbirine benzemez partilerin oluşturmaya çalıştığı bir ittifak projesi var. SETA araştırmacısı Ali Aslan'ın çok yerinde bir isimlendirmeyle "statüko ittifakı" dediği bu ittifak, çöken çatı aday projesinin akabinde, yeni arayışların peşinde. Sıfır baraj ittifakı olarak nitelendirilebilecek yeni bir oluşumu hayata geçirmek için ciddi bir gayret içindeler. Galip bir ihtimal olarak bu ittifakı hayata geçirebilecekleri görülüyor. Veleve ki, bunu gerçekleştiremeseler bile, pes etmelerini beklemek safdillik olur. Yeni birtakım denemeler yapacaklarına kesin gözüyle bakabiliriz. Çünkü daha önce yaptıkları, yapacaklarının teminatıdır. Türk siyasetinde 2013 yılında yaşanan kırılmadan sonra; yani FETÖ'ye karşı devletin mobilize edilmeye başladığı tarihten sonra olanları bir sıralayalım. 17-25 Aralık olayları, 15 Temmuz darbe girişimi, Rıza Zarrab davası gibi olayların art arda gelişi bir tesadüf değildir. Gezi olayları gençlerin kişisel iyi niyetlerinin ötesinde, bir ağaç, bir yeşillik, bir çevre olayı değildir. Uluslararası basın naklen yaptığı yayınlar da, Türkiye iç siyasetinde meydana gelen kırılmadan sonra, yeni bir despot üretmeye dönük fonksiyonlar icra ettiler. 2010'lu ve 2011'li yıllarda FETÖ kumpasları yaşanırken, bazı insanlar haksız muamelelere maruz kalırken Batı basınının önde gelen organlarının ülkemizdeki, demokrasi eksikliği ve insan haklarıyla ilgili bir duyarlılıkları yoktu. Ne zamanki Batı ile bilhassa Amerika ile uyumlu FETÖ'nün etkinliğinde cereyan eden Türkiye siyasetinde bir kırılma yaşandı, Batı dünyasında Erdoğan aleyhindeki haberler artmaya başladı. Acaba bu zamanlama bir tesadüf müydü?

Burada belirtmek istediğimiz, despot olmanın, antidemokratik olarak nitelendirilmenin bazı şartları var. Bu şartlar sizin ne olduğunuzdan daha önemlidir. Bu da Batı'nın içinizdeki uzantılarına dokunduğunuzda, sizin sahiden ne olduğunuzdan bağımsız olarak, otoriter, despot, antidemokratik oluverirsiniz. Elbette bunu söylerken, Türkiye'nin bir haklar ve özgürlükler sorununu olduğunu reddetmiyorum. Dahası hükümet ve Cumhurbaşkanı da reddetmiyor olmalı ki, yeni döneme ilişkin manifestoda daha çok özgürlük, daha çok hukuka vurgu yapılacağını söyledi. Bu söylem hiç olmayan bir şeyin var edilmesi değildir. Varolan bir şeyin eksikliklerinin tamamlanması olarak algılanmalıdır.

Sonuç olarak, geçen aydan beri süregelen Batı dünyasının siyasilerinin ve medya organlarının salvoları önümüzdeki günlerde ve aylarda devam edecektir. Fransız *Le Point* dergisinin Mayıs ayı ortalarında çıkan sayısında Türkiye, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Fransa'daki Türkiye kökenli kişi ve kuruluşlara yönelik ifadeler vaktiyle Almanya ve Amerika'da çıkan dergilerin neredeyse tıpkısının aynısıydı. Dikkat ederseniz Suudi prensi Salman, Mısır Cumhurbaşkanı Sisi Erdoğan'ın uğradığı saldırıların hiçbirine muhatap olmuyorlar. Anlaşılan onlar, Batılılar nezdinde daha demokratik daha özgürlükçü bir tavır sergiliyorlar!

Köprüden Önce Son Çıkış

Türkiye Cumhuriyeti Devleti -kanaatime göre- kendini bir revizyona sokma kararı verdi. Daha doğrusu bu kararı vermeye kendini mecbur hissetti. Çünkü son on yıl içinde, ülkede önemli değişimler oldu. Seçkin devlet elitinin iktidar alanında bir daralma meydana geldi. Bu elitin bütün engellemelerine rağmen, bilhassa AK Parti iktidarı döneminde seçimli siyasetin devlet yönetimindeki etkinliği giderek arttı. Eski sistem işlemez hale geldi. Çünkü kendi halkının içinden düşman seçerek yani halkın bir büyük kesimini düşmanlaştırarak sistemin devam edemeyeceği ortaya çıktı. Siyasal iktidarın da talebi olan ve yapmak istediği değişime, devlet elitleri onay vermek zorunda kal-

24 Haziran seçim sadece Türkiye içi bir seçim değildir. İçeride cereyan eden karışt ittifakların oluşumu yerel dinamiklerle meydana gelmiş bir durum olarak görülemez. Bu seçim statükoyu nispeten de olsa değiştirecek birtakım sonuçlar üreteceği için, statükonun devamından yarar sağlayan iç ve dış güçler açısından hayati bir önemi haizdir. Statüko içi değişimlerin bir önemi elbette vardır. Ancak X Partisi'nin yerine Y Partisi'nin geçmesi çok büyük bir anlam ifade etmez.

dılar. En azından bir kısmı ortamı ve konjonktürü düzgün okudular. Değişimin zamanını geçirmenin ve halk ile inatlaşmanın pahalıya mâl olacağını hissettiler. Ve değişimi gerçekleştirme gayretinde olan siyasal iktidarı engelleme kararından vazgeçtiler.

Dışarıyla bağlantılı olan bir kısmı ise, hâlâ statüko ittifakını canlı tutmaya çalışıyorlar. Fakat değişimi engelleyebilme ihtimalleri çok güçlü gözüküyor. Bunlar açısından 24 Haziran seçimleri köprüden önce son çıkıştır. Öyle anlaşıyor ki, bu dış bağlantılı kesim, bu çıkışı kaçırıp, mukadder akıbetlerine doğru gidecekler.

Bunun, hazin bir yanı var kendileri açısından. Ancak bu elitin devre dışı kalması millet devlet hizalanmasının hızlı bir şekilde oluşmasına katkısı olacak. Çünkü Türkiye, milleti olan devletten, devleti olan millete acilen evirilmek zorunda. Dünyanın yeniden yapılandığı bir dönemde, kendi iç sorunlarını kavgasız halledebilen bir Türkiye dikkate değer bir aktör olabilir. 24 Haziran seçimlerinin milletin aktif gücü olan bir devlet yapılanmasına geçişte, önemli bir adım olduğunu düşünüyoruz.

Seçim Sürecine ve Sonrasına İlişkin Düşünceler

Seçimin erkene alınması, süreci etkilemek ve engellemek isteyenlerin işlerini zorlaştırdığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Ancak, nasıl olsa geç kaldık diye, yeni operasyonlar denemeyeceklerini zannetmek safillik olur. Bu konuda oldukça dikkatli olunmalıdır.

Değişim dönemleri azami dikkat isteyen dönemlerdir. Bu dikkat eksik edilirse, değişimin yükünü omuzlayanların amiyane tabirle “çırak çıkmaları” ihtimal dışı değildir. Hiç unutulmaması gereken kural “kimin iktidarda olduğu, kimin hedeflerinin hayata geçirildiği ile doğrudan ilgilidir.” Bu bağlamda, FETÖ’cülerden boşalan bürokratik kadroların, kimler tarafından doldurulduğu, değişimin ve ülkenin selameti açısından hayati öneme haizdir.

Yaklaşan 24 Haziran seçimleri siyasal alanın, 16 Nisan 2017 Referandumuyla hukuki olarak hâlihazırda kayıt altına alınmış olan dönüşümünün, fiilî sonuçları açısından da nihayete ermesini sağlayacaktır. Bu nedenle sürece uygun bir dönüşümün nasıl sağlanacağını özellikle tartışmamız gerekiyor. Seçim sonrası sistemin oturması ve sağlıklı işlemesi açısından SETA Siyasi Araştırmalar Direktörü Nebi Miş’in tespitlerini alıntılayarak yazıyı bitirmek istiyorum. Uyum yasalarının hazırlanmasında ve geçiş sürecinin yönetiminde dikkat edilmesi gereken hususları Miş şu başlıklar altında toplamış;

1. Sistem yapılandırılırken doğum kusurlarını anında tespit edecek mekanizmalar geliştirilmelidir.
2. Sistemin dizaynından sorumlu olan karar alıcılar, kendilerinin yanlış yönlendirilmesine karşı bilgi kaynaklarını çeşitlendirmelidir.
3. Çıkar alanları zedeleneneğinden sistemin etkin bir şekilde kurulmasını önlemek için uyum yasalarının hazırlanma sürecinde bürokrasinin manipüle edici davranış kodlarına dikkat edilmelidir.
4. Ayrıca geçiş sürecinde, yeni sistemin işleyişi ile ilgili öğrenme sürecine ihtiyaç duyulacaktır. Yeni sistemin uygulayıcıları çoğu zaman öğrenme süreçlerinde gönülsüz davranabilecekler ve sistemin işleyişini bilinçli olarak yavaşlatabileceklerdir.
5. Bu açılardan bakıldığında geçiş sürecinin yönetiminde kurumsal bir zafiyetin oluşmasını engelleyecek bir yol izlenmelidir. Yani geçiş sürecinin siyasal maliyeti iyi hesaplanmalıdır.

Hepimizin farkında olduğu gibi 24 Haziran seçimleri daha iyi bir Türkiye'ye dair arzuların ve umutların kritik tarihi haline gelmiş vaziyettedir. Zira başkanlık yetkilerinin büyük bölümü seçimler sonrasında devreye girecek. Dolayısıyla 24 Haziran seçimlerini bu gerçeği göz ardı ederek kavramak mümkün değil.

İttifaklar, Popülizm ve Yeni Muhalif Söylem

24 Haziran seçimlerinin Türkiye siyasal sisteminde meydana getireceği dönüşümler kadar yarattığı politik iklimi de iyi gözlemlemek gerekir. Seçimler öncesinde yaşanan tartışmalar salt seçim vaadi olarak düşünülmemeli, oluşan bu yeni siyasal ortam bağlamında değerlendirilmelidir. Bunun da sadece Türkiye'ye münhasır bir süreç olmadığını belirtmek gerekir; şu anda başta Avrupa olmak üzere birçok yerde ortaya çıkan seçim sonuçları farklı bir gidişata işaret etmektedir.

Yunus ŞAHBAZ

Ulusal ve uluslararası siyaset bilimi literatüründe son dönemlerde en çok kullanılan kavramlar sanırım *ittifak* ve *popülizm* kavramlarıdır. Bu ikiliden ittifak kelimesi Türkiye kamuoyunun daha aşina olduğu bir kavramken, popülizm özellikle

Avrupa'da farklı ülkelerdeki seçimlerle gündeme gelen ve liberal demokrasinin akıbeti bağlamında tartışılan bir kavram olarak göze çarpmaktadır. Türkiye'de de AK Parti'yi ve Recep Tayyip Erdoğan'ı popülistlikle itham eden bir yaklaşım sol mahfillerde sesini duyursa da bu teşebbüs entelektüel kamuya çok da mal edilemedi. İlginçtir popülizm terimi son günlerde tekrar gündeme gelmeye başladı ancak bu sefer sağdan yani AK Parti ve Erdoğan üzerinden değil, soldan daha doğrusu CHP ve özellikle Muharrem İnce üzerinden bir sol popülizm arayışlarına şahit oluyoruz. Türkiye'de sağ siyasetin bütün yüzlerini itham etmede popülizmi sık kullanan sol mahfiller önce HDP üzerinden ve şimdi de CHP ve özellikle İnce üzerinden sol popülizmi kanıksamaya başlamış görünüyor.

Popülizm Rüzgârı ve Teorisiz Teori

Popülizmin ve popülist tartışmaların Türkiye'de ele alınışının uluslararası arenadan daha cılız ve geride kaldığı söylenebilir. Bunun

sebebi de büyük oranda Avrupa'daki ayrıkse hatta 'marjinal' diyebileceğimiz popülist hareket ve isimlere nazaran Türkiye'de böyle siyasetin 'kenarının kenarından' yükselen hareketlerin henüz olmayışı. Zira solda popülist olmakla itham edilen AK

Parti şu anda sistemin ana partisi konumunda ve en kötü anketlerde bile %40 civarında oyu olan bir parti. Ancak popülizme nazaran ittifak kelimesi Türkiye'deki literatürü son aylarda fazlasıyla işgal etti ve muhtemelen seçimlere kadar ve hatta cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci tura kalması durumunda da 24 Haziran'dan sonra devam edecek. İttifak kavramında ilginç olan nokta ise, bu kavramın uluslararası literatürde de hayli revaçta olmaya başlaması. Popülizm ve ittifak kavramları hem uluslararası hem de ulusal kullanımları itibarıyla birbirleriyle son derece alakasız hareketler için kullanılsa da, şunu söylemek gerekir ki, bu hareketler ve oluşumlar birbiriyle çelişkili bile olsa son derece ilişkili kavramlar. Artık siyaset tartışmalarında yeni bir literatür ve siyasal hareketleri yorumlamada, seçmen davranışlarını anlamlandırmada yeni bir paradigma ihtiyacı kendini hissettirmektedir. Popülizm ve ittifak kavramları yeni siyasal duruma işaret etmektedir; bu yeni durumun ise ne olduğu ya da neye evrileceği ise tam olarak kestirilememektedir.

Modern paradigma siyaset ve devlet anlayışında temel prensipler üzerinden kendini idame ettirir(di). Post-modern meydan okuma da bu anlamda son derece moderndir; şöyle ki, post-modernizmin de kendine göre kabulleri ve ilkelere vardır. Ancak günümüz siyasal yönelimlerini anlamlandırma ve yorumlamada böyle ilkesel bir temel bulmakta zorlanıldığını belirtmek gerekir. Avrupa’da ve dünyanın birçok yerinde birbirinden son derece farklı hareket ve siyasal figürler popülizm ve popülist olarak adlandırılmakta ancak popülizmin net bir tanımı dahi yapılamamaktadır. *Popülizm Nedir?* kitabının yazarı Jan-Werner Müller kitap boyunca popülizmin temel karakteristik özelliklerini, farklı popülist hareketlerin ortak yönlerini tespit etse de, net bir popülizm tanımı yapmaz. Yine son dönemde Türkçeye çevrilen *Popülizm: Büyük Hınç* kitabının yazarı Eric Fassin de popülizmin *tanımlanamayacağını* ancak popülist durumların *tespit edilebileceğini* söyler.

Dünyada son dönemlerde hızla değişen ve insanları şaşırtan siyasal pozisyon almalar yaşanmaktadır. Bunun en bariz örneği Haziran ayında yapılacak Kuzey Kore lideri Kim John-un-Trump görüşmesidir. Liderler arası bir görüşmeyi genel bir siyasal tutum olarak değerlendirmek ilk bakışta rasyonel olmayabilir ancak bu iki liderin birkaç ay öncesine kadar birbirlerini nükleer füze atmakla tehdit ettiklerini de akılda tutmak gerekir. Dünya siyasetinde böyle birçok örnek bulunabilir ve son yıllarda bu örneklerin sayısının da arttığını belirtmek gerekir. Artık siyasal aktörlerin uzun ya da orta vadede değil, kısa vadede bile nasıl bir politika izleyeceğinin son derece muğlaklaştığı bir siyasal durum söz konusu. Aktörler günden güne değişen olaylara göre ittifaklarını şekillendirebilmektedir. Immanuel Wallerstein bu yeni siyasal durumu *Kaos ve Belirsizlik*’te yapısal bir gerileme

olarak niteler ve artık kaos siyasetiyle karşı karşıya olduğumuzu söyler.

Türkiye’deki muhalefetin ittifak mesaisiyle daha da açığa kavuştuğu gibi artık sağ-sol gibi ideolojik söylemler ve toplumsal bölünmelerin anlamını yitirmeye başladığı söylenebilir. Fukuyama’nın ‘90’ların başında liberalizmin başarısıyla ilan ettiği tarihin sonu değil burada kast ettiğim şey; daha ziyade siyasal aktörlerin konumlanışlarını belirleyen, onların olası politik tutumlarını az çok öngörülebilir kılan ve seçmenlerin de en azından bir kısmının ‘kemik oy’ olarak lanse edilmesini mümkün kılan siyasal kültürü kast ediyorum. Geleneksel partilerin bir ‘kemik oyundan’ söz etmek sanırım artık daha zor. Farklı ülkelerde görülen sokak gösterilerindeki toplumsal grupların farklılığı ve bunların oluşturduğu koalisyon yeni aktörleri tanımlamada bir ipucu verebilir. Daha da ilginç uzun zamandır en büyük toplumsal aktör olarak kabul edilen işçi sınıfı gibi ideolojik belirlenimi en yoğun diyebileceğimiz bir aktör siyasal pozisyonları belirlemede hayli etkisizleşmiş bir durumda. Buna literatürde ideoloji sonrası toplum gibi nitelemeler de yapılabilmektedir. İdeoloji kavramının tanımlanmasındaki muğlaklığı göz önünde tutarsak yeni politik aktörleri ideolojik karakteriyle tanımlamak çok doğru olmayacaktır. Hatta bu siyasal kültürün bir teorisinin oluşturulup oluşturulamayacağı bile tartışmalıdır. Eldeki yegâne açıklayıcı araç olan popülizm ise bu konuda yetersiz kalmaktadır ve bu yüzden belki yeni siyasal yaklaşımları analiz etmek için ‘teorisiz bir teori’ gerekebilir.

Türkiye’de Siyasetin Değişen Kodları

Popülizm ve ittifak kavramları etrafındaki bu kısa tartışmayı güncel Türkiye siyasetini değerlendirirken göz önünde tutulması gereken hususlar olarak gördüğüm için yaptım. Şüphesiz ulusal ve uluslararası siyasal trendler arasında birebir özdeşlik kurmak mümkün değil; ancak Türkiye siyasal gündemini işgal eden ittifak mesaisi ve ileride daha fazla yoğunlaşacağı benzeyen popülizm tartışmasını Türkiye’ye özel olarak düşünmemek gerekir. Türkiye’nin aktüel siyasetinde şekillenen bloklara baktığımız zaman yeni siyasal durumun temel izliğini takip etmek de mümkün. Özellikle CHP-SP gibi sosyolojik ve ideolojik olarak taban tabana zıt partilerin ittifak yapması, Cum-

SP Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu

huriyet gazetesi gibi bir gazetenin SP lideri Temel Karamollaoglu'yla kendi yazarlarını göndererek röportaj yaptırtması bu yeni siyasal kültürle ancak anlamlandırılabilir hadiselerdir. Muhalefet blokundaki bu yaklaşmayı Erdoğan karşıtlığı olarak değerlendirmek de mümkün; nitekim ittifak mesaisinin ilk zamanları için böyle bir değerlendirme uygun görünüyordu. Ancak ilerleyen zamanlarda muhalefetin kendisine bir alan açmayacağını anladığı Erdoğan karşıtlığından kendisini kurtarmaya çalıştığı görülmektedir. Özellikle Muharrem İnce'nin, Erdoğan'ı yargılamayacağı, ona iyi bir emeklilik vaat ettiği şeklindeki beyanatlari bu kaçınmanın göstergeleri olarak okunabilir.

Türkiye'de artık ittifakların icbar ettiği ve uluslararası trende uygun bir siyasal kültür şekilleniyor. Bu kültürün uluslararası siyasal paralellikleri yanında Türkiye'deki sistemin zorladığı ve biçimlendirdiği yönleri de var. Muhalefet de ilk başta bu kültüre direnç gösterse de kısa bir bocalamadan sonra bu kültüre göre siyasal vizyonlarını oluşturmaya başladı. İttifaklar üzerinden şekillenen yeni sistemin iki bloklu siyaseti zorunlu kılacağı artık net olarak görülmekte ancak bu blokların temel siyasal parametrelerini

teşhis etmek o kadar kolay değil. 24 Haziran seçimlerine giden süreçte özgü konuşmak gerekirse, AK Parti-MHP ve daha sonra BBP'nin katılımıyla oluşan Cumhur İttifakı'nın klasik Türk-İslâm devlet geleneğine yaslanan bazı temel parametrelerini tespit etmek mümkün. Özellikle devlet, devletin bekası temaları bu ittifakın temelini oluşturuyor ve seçimler yaklaştıkça bu argümanları daha fazla görmek mümkün olacaktır. Ancak bana göre, bu sistemi daha da otantik kılan muhalefetin yeni sisteme yaklaşımı ve 24 Haziran'a giden süreçteki tavrı. Muhalefet de, HDP dışında, bir CHP-SP-İYİ Parti ve DP'den oluşan milletvekilliği seçimlerine yönelik sıfır baraj paydasında bir ittifak yaptı. Birbirine tarihsel ve temel ideolojik yönelimleri itibariyle asla benzemeyen partilerin ittifak yapması ve dahası devam eden süreçte bu yaklaşmanın

daha da artması ancak ittifak siyasetinin zorunluluklarıyla açıklanabilir.

Muhalefet adına en önemli sorun, kendi siyasal vizyonlarını neyin/hangi ilkelerin ve hatta vaatlerin üzerine oturtabileceği meselesi gibi duruyor. Türkiye gibi ülkelerde geleneksel olarak muhalefetin en önemli argümanı popülist ekonomik vaatlerdir. Ancak ilk defa AK Parti bu seçimlerde bir 'seçim ekonomisi' benimsediği için muhalefetin elinden bu şansı da almış görünüyor. Ekonomi dışı alanlarda ise muhalefet cephesinden elle tutulur somut bir politik vizyonu görmek mümkün değil. Kurdaki ve bunun yansıması olarak akar-yakıt fiyatlarındaki hızlı dalgalanmalar da aslında

muhalefete iyi malzeme verebilir ancak görünen muhalefetin ve cumhurbaşkanı adaylarının da bu konuda çok somut çözüm önerileri mevcut değil. Bu yüzden de AK Parti'den kopma olasılığı en yüksek seçmen profili olarak görülen ilk kez oy kullanacak genç seçmen, Kürtler ve eğitimli-şehirli daha önce AK Parti'ye oy vermiş kesimler üzerinden bir strateji geliştirildiği görülüyor.

Yeni siyasal sistemi yeni yapan diğer bir temel faktör de cumhurbaşkanlığı profili çünkü artık Başbakan olma-

yacak ve cumhurbaşkanı yürütmenin başındaki tek isim olacak. Aslında cumhurbaşkanlığı profili ve cumhurbaşkanı adaylarının vaatleri muhalefet adına en büyük oksimoronu teşkil etmektedir. Muhalefetin seçim sürecinin ilk zamanlarındaki temel vaadi parlamenter sisteme dönüş idi. Abdullah Gül isminin bu kadar öne çıkmasının bence en önemli sebeplerinden biri de buydu. Gül AK Parti tabanından ve genel sağ seçmenden en yüksek oyu alabilecek bir profil olmasının yanı sıra cumhurbaşkanlığı döneminde de parlamenter sistemin mantığına göre görevini icra etti. Bunda AK Parti'yle olan yakınlığının etkisi vardı kuşkusuz ve fakat 16 Nisan referandumu öncesinde de yansıdığı kadarıyla Gül'ün parlamenter sisteme daha yakın olduğunu anlamak çok da zor değil. Gül'ün adaylığının başarısız olmasından sonra belirlenen

Artık siyaset tartışmalarında yeni bir literatür ve siyasal hareketleri yorumlamada, seçmen davranışlarını anlamlandırmada yeni bir paradigma ihtiyacı kendini hissettirmektedir. Popülizm ve ittifak kavramları yeni siyasal duruma işaret etmektedir; bu yeni durumun ise ne olduğu ya da neye evrileceği ise tam olarak kestirilememektedir.

Türkiye’de artık, ittifakların icbar ettiği ve uluslararası trende uygun bir siyasal kültür şekilleniyor. Bu kültürün uluslararası siyasal paralellikleri yanında Türkiye’deki sistemin zorladığı ve biçimlendirdiği yönleri de var. Muhalefet de ilk başta bu kültüre direnç gösterse de kısa bir bocalamadan sonra bu kültüre göre siyasal vizyonlarını oluşturmaya başladı. İttifaklar üzerinden şekillenen yeni sistemin iki bloklu siyaseti zorunlu kılacağı artık net olarak görülmekte.

aday profillerini incelediğimiz zaman aslında parlamenter sisteme dönüş vaadinin muallakta kaldığını söylemek gerekir. CHP’nin adayı Muharrem İnce hemen her beyanatında ekonomiyi nasıl yöneteceğini, eğitimde, sanayide, hukukta, kamu yönetiminde neler yapacağını anlatan vaatlerini sıralıyor. Üstelik partisiyle kurduğu ilişki ve son günlerde dillendirilen yalnız bırakıldığı yönündeki iddialara da bakınca bunların bir parti siyaseti olmaktan ziyade İnce’nin şahsî söylemleri olduğunu da eklemekte fayda var. Manifestosunda yeni bir anayasayla parlamenter sisteme dönüş gibi vaatler yer alsa da yeni bir anayasa için gerekli olan Meclis aritmetiğini düşündüğümüz zaman bu vadinin havada kalmaya mahkûm olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da bu söylemin parlamenter sistemin mantığına uygun, sembolik yetkili bir cumhurbaşkanlığı talebini yansıttığını söylemek mümkün değil. Temel Karamollaoğlu ve Meral Akşener medyada daha az görünse de onların da çok da pasif bir cumhurbaşkanlığı vaadi yok. Sadece Akşener’in parlamenter sisteme dönüş için bir ara aşama telaffuz ettiğini söyleyebiliriz ancak hem sistemin icbar ettiği yükümlülükler hem de güçlü bir halk desteğiyle seçilen bir cumhurbaşkanlığı profili bu tür bir dönüşümün önündeki temel engeller olarak durmaktadır.

Türk Tipi ‘İnce’ Popülizm

Muhalefet adaylarının vaatlerinin genel havası AK Parti’yi düzenle, elitizmle özdeşleştirmek ve kendilerini bu yeni elitlere karşı ‘gerçek halkın’ taleplerinin savunucusu olarak göstermek şeklindedir. İnce’nin Saray’da oturmayacağını her fırsatta

söylemesi, Saray’ı yeni düzenin sahiplerinin kalesi olarak gösterme isteğindendir. Öne çıkan diğer bir haslet de muhalefette görülen Anadolu ve köylülük vurgusudur. AK Parti kurulduğu günden bu yana merkeze karşı çevrenin hamisi olma rolüyle kendi kitlesini konsolide edebilmişti. Şimdi aynı stratejinin muhalefet tarafından popülizmle uygulanmaya çalışıldığı görülüyor. Seçim çalışmalarına günü başlaması ve önce Hacı Bayram Camii’ne, sonra da I. TBMM’ye gitmesi, seçim manifestosunu 19 Mayıs’ta Samsun’da açıklaması, kol oyunundan halay başı çekmeye kadar ne kadar halktan biri olduğunu ispat etmeye çalışması İnce’nin bu stratejisini ince ince işlediğini gösteriyor. Özellikle İnce’nin meydanlarda kasket takması, her fırsatta köylü olduğunu,

köyde yaşadığını vurgulaması ve ‘gariban Muharrem’ söylemi yine bu minvalde değerlendirilebilir. Hatta kasket takmasındaki imalardan biri de kendisi sadece bir iki kez dillendirse de aday tanıtım toplantısında yaptığı konuşma sonrası kendisinin Ecevit’e benzetilmesi ve bunu da kullanmak istemesi. Ancak bana göre bu hem tutarlı hem de rasyonel bir strateji değil.

Bu bağlamda öncelikle şunu söylemek gerekir ki 2018’in Türkiye’si Ecevit’in kasketle popülist bir hava estirdiği ‘70’lerin Türkiye’sinden çok farklı. Şehirleşme, eğitim düzeyi, köylülük ve garibanlık söyleminin toplumda bulunduğu karşılık çok farklılaşmış durumda. İkinci olarak da şu açmaza dikkat çekmek gerekir: Yukarıda AK Parti’ye karşı potansiyel olarak görülen üç seçmen grubundan söz ettim; gençler, Kürtler ve eğitimli-şehirli sınıflar. İnce’nin ‘gariban Muharrem’

söylemi ve köylülük vurgusu bu üç sınıftan hiçbirine hitap eden bir söylem değil. Buradaki tek potansiyel Kürtler olabilir ve İnce'nin dokunulmazlıklarda hayır oyu verdiğini söylemesi Kürtlere bir mesajdır ve fakat ilk turda İnce'nin Kürt seçmenden oy alması çok zayıf bir ihtimal. Zira Selahattin Demirtaş'ın adaylığı seküler ve milliyetçi yani AK Parti'ye oy verme ihtimali daha düşük Kürt seçmenleri İnce'den uzaklaştırmaktadır. Dindar Kürt seçmenin AK Parti'ye 'kırgın' tarafı da bu seçimlerde kuvvetle muhtemel SP'ye yönelecektir. Sol/Sosyalist HDP'de 'istenmeyen adam' hüviyetinde uzun zamandır siyaset yapan Altan Tan gibi İslâmî kimliğiyle müsemma bir ismin SP'den aday gösterilmesinin gündeme gelmesi SP'nin Doğu ve özellikle Güneydoğu'daki muhafazakâr seçmene yönelik bir hamlesi olarak okunabilir.

Sağ-sol gibi ideolojik belirlenimlerin görece daha tali hale geldiğinin bir göstergesi de İnce'nin laikliği hemen hiç dillendirmemesi ve hatta kamudaki kullanımı da dahil başörtüsüne herhangi bir kısıtlama getirmeyeceğini söylemesidir. Geleneksel bölünmeleri salt laiklik çerçevesinde de düşünmemek gerekir; hâlâ en güçlü vurgusu milliyetçilik olan İYİ Parti ve lideri Meral Akşener de Selahattin Demirtaş'ın serbest kalmasını savunabilmektedir. Yine CHP'nin sözcüsü konumundaki *Cumhuriyet* gazetesinin Pazar Eki'inde 'Demirtaş Neşesi' başlığıyla çıkması ve gazetede ki seküler kesimin akıldane yazarlardan birinin "*Demirtaş Türkiye'dir*" ifadesini kullanabilmesi söylediğim değişimin iyi bir örneğidir. *Cumhuriyet*'teki Demirtaş ve HDP güzellemesi yeni yapılan bir şey değil; bugünlerde Muharrem İnce'den kotarılmaya çalışılan 'sol popülizm' bir iki yıl önce de Demirtaş üzerinden kotarılmaya çalışılıyordu. Ve fakat özellikle HDP'nin hendek siyasetinde kaybolmasıyla sol/seküler çevrelerin HDP hayalî suya düşmüş gibiydi. Şimdilerde ise özellikle parlamento seçimlerinde HDP'nin barajı geçmesini Meclis aritmetiği açısından hayati gören bu çevreler 'Millet İttifakı'na dahil etmedikleri HDP'ye olan borçlarını böyle ödemeye çalışıyorlar.

Sonuç

Toparlamak gerekirse, 24 Haziran seçimlerinin Türkiye siyasal sisteminde meydana getireceği dönüşümler kadar yarattığı politik iklimi de iyi gözlemlemek gerekir. Seçimler öncesinde yaşı-

nan tartışmalar salt seçim vaadi olarak düşünülmemeli, oluşan bu yeni siyasal ortam bağlamında değerlendirilmelidir. Bunun da sadece Türkiye'ye münhasır bir süreç olmadığını belirtmek gerekir; şu anda başta Avrupa olmak üzere birçok yerde ortaya çıkan seçim sonuçları farklı bir gidişata işaret etmektedir. Popülizm ve ittifaklar meselesi bu yeni süreci anlamlandırmada kilit kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Uluslararası ortamdan farklı olarak Türkiye'de merkez siyasetin henüz bariz bir gerileme içerisinde olmadığını ve hatta iktidarın hâlâ en güçlü adayı konumunda olduğunu söyleyebiliriz. Wallerstein'in söylediği yapısal gerileme sürecinin Türkiye'de, birtakım ekonomik göstergeler dışında, henüz oluşmadığı söylenebilir. Zira popülist ve ittifak mantığına uygun muhalif bir cephe şekillenmekteyse de iktidar blokunun hâlâ geleneksel ağırlığını ve gücünü koruduğu görülmektedir. Muhalefetin ve sol popülist hülyaların açmazı da bence burada yatmaktadır; Yunanistan gibi merkez siyasetin çöktüğü ve siyasal partilere, siyasetçilere olan güvenin nerdeyse sıfırlandığı politik bir ortamdan neşet eden Syriza örneğinin Türkiye'de de HDP üzerinden olabileceğini söylemek bir zamanlar çok popülerdi ancak sonuç hüsrana oldu. CHP'de İnce üzerinden oluşturulmaya çalışılan sol popülizm ve Akşener ve Karamollaoğlu'nun kendi tabanları dışındaki sol, seküler ve Kürt kimliği baskın seçmene yönelik 'açılım' siyaseti ittifaklar siyasetini anlamlandırmada önemli göstergeler olarak değerlendirilse de, Türkiye'nin mevcut koşullarında bu siyasetin bir iktidar başarısı getirip getirmeyeceği tartışmalıdır. Ancak bir realite olarak yeni bir politik iklimin geliştiğini de tespit etmek gerekir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sürecinde Türkiye Ekonomisinin Panoraması

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş süreci ile birlikte siyasal, sosyal ve ekonomik kurumların kalite düzeyinin iyileştirilmesine yönelik hamlelerin, ekonomide yapısal sorunların aşılabilmesi ve yatırımcı nezdinde güven tesisi bakımından önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Tahsin YAMAK-Emre SAYGIN

Türkiye Cumhuriyetinin yönetim sisteminde köklü bir değişiklik getirecek anayasa değişikliği teklifi, 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen halkoylaması sonucunda millettan teveccüh görmüş; Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak isimlendirilen yeni yönetim modelinin 3 Kasım 2019 günü beraber yapılması planlanan Cumhurbaşkanlığı ve 27'nci Yasama Dönemi milletvekili genel seçimlerini müteakip uygulamaya geçirilmesi öngörülmüştür. Ancak bu kritik ve kapsamlı dönüşüm sürecinin, yaklaşık 2,5 yıla yayılacak olan geçiş aşamasının oldukça uzun sürecek olması, siyasal ve toplumsal hayatın öngörülebilirliği ve güvenilirliği üzerinde yoğun spekülasyonlara girişilmesine yol açmış ve özellikle ekonomiye yönelik ciddi manipülasyonların etkileri kısa sürede hissedilmeye başlanmıştır. Bu gibi birbirini besleyen stratejik ve sistemik risklerin hızlanarak arttığı gerçeği siyasal irade tarafından süratle kavranmış ve geçiş sürecinin doğurduğu belirsizlik ortamının derhal giderilmesi maksadıyla, anayasanın Geçici 21'inci maddesinde 3 Kasım 2019 olarak belirlenen seçim tarihi, TBMM'nin aldığı kararla 24 Haziran 2018'e çekilmiştir.

Bu karar ile birlikte, uzun zamandan bu yana süregelen ve referandum ile birlikte dozu daha da artan ekonomik baskı ortamı iyiden iyiye genişlemiştir. 24 Haziran öncesinde oluşan bu olumsuz atmosfer bir yandan devletten, hane halkı ve kurumlara kadar bütün ekonomik aktörlerin karar süreçlerini zorlamaya başlamış, diğer yandan ise geçici/palyatif tedbirlerin ve seçmenin beklentilerine cevap verecek pragmatist uygulamaların genişlemesine neden olmuştur.

Ekonomide Dönüşüm Hamlesi

Türkiye Cumhuriyeti ekonomisi, kuruluştan 2002 yılına kadar üretim yapısındaki sektörel dengesizlikler ve düşük verim problemleri, kamu kesimi açıkları ve yüksek borç-finance maliyetleri, ödemeler dengesi açıkları ve zayıf rekabet performansı gibi yapısal sorunlarla boğuşmuştur. Bu durum, iktisadi hayatın kalkınma-kriz-darbe döngüsüne hapsolmasına, toplumsal ve siyasal yaşamın ise kırılmalı, istikrarsız ve risklere açık bir hal almasına neden olmuştur.

2001 yılında tarihinin en büyük kriziyle başa kalan Türkiye ekonomisi, 3 Kasım'da AK Parti hükümetinin işbaşına gelmesiyle birlikte, hızlı bir değişim ve toparlanma sürecine girmiştir. Siya-

Türkiye, bir yandan Ortadoğu'daki denkleme her yönüyle müdahil olma gayretini hem söylem düzeyinde hem de fiili olarak ortaya koymakta, öte taraftan da Avrasya ve Afrika sathında, Amerikan (veya daha geniş perspektifte "Batı") hegemonyasına karşı yürüttüğü aktif ekonomi diplomasisi ile öne çıkmaktadır.

sal ve toplumsal hayata ilişkin reformların da desteğiyle, 2002-2007 döneminde sektörel dengesizliklerin giderilmesi ve katma değer artışına matuf hamleler, kamu harcama hukukunun, kamu mali yönetiminin, sosyal güvenlik sisteminin ıslah edilmesi, bankacılık ve finansal altyapının güçlendirilmesi, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve benzeri alanlarda gerçekleştirilen dönüşümler sayesinde "kaliteli ve dengeli" bir ekonomik performans artışı sağlanmıştır.

Tablo 1. Bazı Makro Ekonomik Göstergeler (2001-2007)

	2001	2007
GSYİH (Cari, Milyar US\$)	200,2	675,7
GSYİH (2010 Sabit, Milyar US\$)	489,8	740,3
Ekonomik Büyüme (%)	-5,96	5,03
Kişi Başına Milli Gelir (Cari, US\$)	3.824	12.650
Kişi Başına Milli Gelir (SGP, US\$)	9.222	14.843
Ödemeler Dengesi (%)	1,88	-5,47
İşsizlik (%)	8,38	8,87
Enflasyon (%)	54,40	8,76
DYSY (%)	1,67	3,26
Bütçe Dengesi (%)	-11,6	3,0
Döviz Kuru (USD/TL)	1,23	1,31

Kaynak: Dünya Bankası, IMF ve TCMB veri tabanlarından derlenmiştir.

Tesis edilen güven ve istikrar ortamı ile iyileşen makroekonomik parametrelerin de (Bkz. Tablo 1) etkisiyle devlet-toplum kaynaşması ileri safhalara taşınmış, böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgesel ve küresel vizyonu eski dönemlerle kıyas kabul etmeyecek ölçüde geniş bir perspektif kazanmıştır. Öyle ki oluşan bu yüksek motivasyonun da etkisiyle enerji, savunma sanayi, ulaşım, iletişim ve diğer birçok alanda makro projelere girilmiştir.

Kurumsallaşma Problemleri ve Ekonomik Saldırıları

Türkiye ekonomisinin 2002-2007 döneminde birçok yapısal probleminin aşıldığı realitesi, 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve etkileri tüm küreye yayılan mali krizin likidite da-

raltıcı etkisinin Türkiye'yi son derece sınırlı düzeyde etkilemiş olması ile de teyit edilmiştir. Kuşkusuz bu dönemde ekonomik büyümede yavaşlama görülmüştür; ancak Tablo 1 ve Tablo 2 karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, diğer makro ekonomik parametrelerin krizden neredeyse hiç etkilenmediği anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Bazı Makro Ekonomik Göstergeler (2008-2016)

	2008	2016
GSYİH (Cari, Milyar US\$)	764,3	863,7
GSYİH (2010 Sabit, Milyar US\$)	746,6	1.122,4
Ekonomik Büyüme (%)	0,85	3,18
Kişi Başına Milli Gelir (Cari, US\$)	14.122	32.806
Kişi Başına Milli Gelir (SGP, US\$)	16.048	25.247
Ödemeler Dengesi (%)	-5,16	-3,84
İşsizlik (%)	9,71	10,84
Enflasyon (%)	10,44	7,78
DYSY (%)	2,60	1,54
Bütçe Dengesi (%)	-0,2	0,6
Döviz Kuru (USD/TL)	1,30	3,03

Kaynak: Dünya Bankası, IMF ve TCMB veri tabanlarından derlenmiştir.

Restorasyon dönemi olarak adlandırabileceğimiz 2002-2007 döneminde, özellikle tarım sektöründe gerçekleşen yapısal dönüşüm ve imalat sanayinde yaşanan katma değer artışı ile beraber ekonomik yapıdaki sektörel dengesizlikler büyük ölçüde giderilmiş, kamu mali yönetimi cephesinde de bütçe dengesi disiplini sağlanmış ve bankacılık sektöründe etkin denetim ve gözetim mekanizmaları hayata geçirilmiştir. Fakat gerek enerji gerekse ihracat ürünlerimize altlık teşkil eden ara malı ithalatından kaynaklanan ödemeler dengesi sorunsalında ve küresel rekabet gücü performansını arttırmak hususunda hedeflenen/beklenen iyileşme kaydedilememiştir. Zira 2007 yılı ve sonrası, 27 Nisan muhtırası ile birlikte askeri hareketliliğin başlaması, Avrupa Birliği ile ilişkilerin hassaslaşması, uluslararası kredi kuruluşlarının maksatlı kredi notu düşüşlerine başvurması ile birlikte hükümet, çok yönlü baskı politikalarıyla mücadeleye sürüklenerek değişim isteğini mecburen yitirmiş ve siyasal, sosyal ve ekonomik kazanımları ancak korumakla yetinebilmiştir.

Kaldı ki bu süreç MİT krizi, 17/25 Aralık yargı darbesi girişimi, güneyde baş gösteren DAES tehdi ve bombalı terör eylemleri, gezi parkı provokasyonları ile daha da derinleşmiş; bir yandan da faiz oranları ve döviz kuru üzerindeki baskı artırılarak yoğun bir ekonomik yıldırma politikası yürürlüğe konulmuştur. Bu şekilde, ekonomik darbe olarak nitelendirilebilecek 15 Temmuz darbe kalkışması öncesinde gerekli sosyo-ekonomik ve

psikolojik ortam imal edilmeye çalışılmış, ancak halkın ferasetli duruşu bu elim hadisenin önüne set çekmiştir. Fakat bu sefer de menkul kıymetler borsasında yaşanan kısmi gerileme, faiz oranları ve döviz kurunda görülen artış, kamu finansman maliyetleri üzerinde oluşan baskı gibi negatif eğilimli göstergelerdeki sistemik risklerin daha da derinleştirilmesine matuf dış menşeli uluslararası hamlelere muhatap kalınmıştır.

Stratejik Riskler

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bütün bu sorunlar/hamleler bütünü, restorasyon dönemi siyasal, sosyal ve ekonomik reformlar üzerinde yükselen stratejik vizyon dahilinde alınan bölgesel ve küresel inisiyatiflerin ortaya çıkardığı rahatsızlıkla doğrudan ilgili görünmektedir. Geo-stratejik önemi haiz bir coğrafi konumda bulunan Türkiye, bir yandan Ortadoğu'daki denkleme her yönüyle müdahil olma gayretini hem söylem düzeyinde hem de fiili olarak ortaya koymakta, öte taraftan da Avrasya ve Afrika sathında, Amerikan (veya daha geniş perspektifte "Batı") hegemonyasına karşı yürüttüğü aktif ekonomi diplomasisi ile öne çıkmaktadır. Haliyle bu durum, birçok stratejik ve sistemik riski bulunan Türkiye'yi statükonun ve temsilcilerinin hedefi durumuna getirmektedir.

Batı'nın bu çifte standartlı tavrı birçok uluslararası kuruluşun son dönemde yayımladığı raporların içeriğinden de izlenebilmektedir. Örneğin *Freedom House* tarafından hazırlanmakta olup sivil ve siyasal özgürlüklerin düzeyini içeren *Dünya'da Özgürlükler 2018 Raporu*'nda Türkiye, "basın, sosyal medya, protestocular, siyasal partiler, yargı" üzerinde politik baskı bulunduğundan bahisle birikimli olarak son 10 yılda en çok gerileme gösteren ülke olarak nitelendirilmekte ve en alt basamak olan *özgür değil* kategorisinde sınıflandırılmaktadır. Oysaki neredeyse iki yıl boyunca olağanüstü hal şartlarında yönetilen, protestoculara karşı sert ve yoğun kolluk şiddeti uygulayan, özellikle Müslümanların inanç ve ifade hürriyetine ciddi kısıtlamalar getiren Fransa aynı endeks kapsamında hiçbir eleştiriye muhatap olmamaktadır.

Benzer sonuçlara, *Ekonomist* dergisinin yayımladığı *Demokrasi Endeksi*'nde de yer verilmekte ve Türkiye, özellikle sivil özgürlükler ve politik katılımçılık alanlarında düşük puanlanarak kusurlu demokrasi ile otoriter rejim arasında yer alan *hibrit rejim* kategorisinde tasnif edilmektedir. Irk temelli siyasi düşüncelerin popülerleştiği, ifade, ör-

gütlenme ve toplanma hürriyetlerinde imtiyazlı uygulamaların süreklilik kazandığı Almanya, Belçika ve Hollanda gibi Avrupa ülkelerinin tam demokrasi olarak sınıflandırıldıkları bu endekste Türkiye, anılan statüsü ile Avrupa ülkeleri arasında demokrasi düzeyi en düşük olan ülke konumuna itilmektedir.

Politik özgürlükler bakımından sınıfta bırakılan Türkiye, ekonomik özgürlükleri ölçtüğünü iddia eden uluslararası kurumlar tarafından da pek sıcak karşılanmamaktadır. *Fraser Institute* tarafından yayımlanan *Ekonomik Özgürlükler 2017 Endeksi*'nde, özellikle yasal altyapı, hukuk güvenliği, mülkiyet hakları güvencesi gibi değişkenleri içeren kategorilerden oldukça düşük puanlar verilen Türkiye, 159 ülke arasında ancak 81'inci sırada yer bulabilmektedir. Yine *Transperancy International* tarafından hazırlanan 2017 yılı *Yolsuzluk Algılama Endeksi* sonuçlarına göre Türkiye 100 üzerinden 40 puan almakta ve 181 ülke içerisinde 81'inci sırada görülmektedir. Kredi değerlendirme kuruluşları tarafından açıkça politik yönlendirme maksadıyla ve Türk toplumunun aşına olduğu kredi notu düşüşlerine değinmeye dahi gerek yoktur. Fazlaca yanlı ve subjektif değerlendirmeler barındırdığını düşünsek de bu endeksler ve açıklamaların, uluslararası yatırımcılar nezdinde Türkiye'ye duyulan güven düzeyinin belirlenmesine negatif etki yaptığı; en azından oluşturduğu olumsuz algı neticesinde ilgililerin yatırım kararları üzerinde ters etki ortaya çıkardığı bilinmelidir. İktisadi ilişkilerde güven unsurunun önemi son dönemde literatürde yapılan çalışmalarla ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda iç ve dış ekonomik aktörler nezdinde kuşku doğuracak söz ve kararlardan kaçınılmasının önemi açıktır.

Nihayet, anılan uluslararası kuruluşlardan daha objektif bir değerlendirme sistemi olduğu anlaşılan ve politik göstergelerden ziyade ülkelerin mikro ekonomik parametreleri özelinden küresel ekonomik rekabet puanını saptayan *Dünya Ekonomik Forumu*'nun *Küresel Rekabet Gücü Endeksi*'nde Türkiye, son birkaç yıl içerisindeki olumsuz tablonun etkisiyle yaşanan gerilemeye rağmen 138 ülke arasında 55'inci sırada yer almakta ve orta kademede etkinlik-odaklı ekonomiler ile yüksek kademede inovasyon-odaklı ekonomiler arasında geçiş ekonomisi olarak nitelendirilmektedir. Bu endekste gözden kaçırılmaması gereken husus, değerlendirmeye esas olan yetersiz eğitilmiş işgücü, kamu bürokrasisi, finansmana erişim kısıtları, enf-

lasyon, vergi düzenlemeleri gibi somut risk faktörleridir. Bu riskler, cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sürecinin tamamlanması ile birlikte çözüm üretilmesi gereken ana alanları işaret etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Ekonominin Seçimi mi, Seçim Ekonomisi mi?

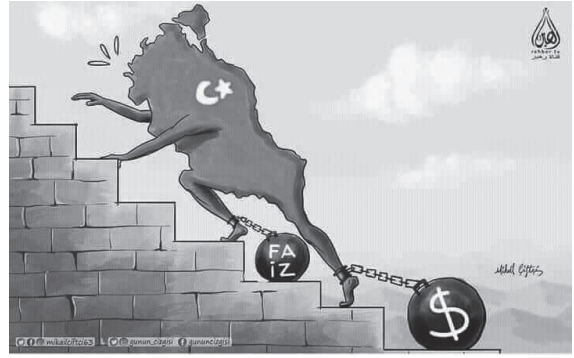
Böyle bir uluslararası baskı ortamı içerisinde, seçimlerin 24 Haziran'a alınması oldukça anlamlıdır. Öyle ki bölgesel sorunlarla fiili bir mücadele içerisinde bulunan Türkiye'nin, artan ekonomik yıldırma hamleleri karşısında, belirsizlik ortamını bir an önce aşmasının gerekliliği ortadadır. Tabi bu erken seçim kararı yoğun tartışmalara da neden olmuştur. Hükümet ekonomide yakalanan büyüme performansının devamlılığını sağlamaya yönelik sektörel teşviklerin hayata geçirilmesi, kamu bankaları tarafından konut kredisi faizlerinin düşürülmesi gibi politikaları hayata geçirirken, muhalefet cephesi ise erken seçim kararının zaten ekonomideki ısınmaya bağlı olarak alındığını dile getirerek, seçim yatırımı niteliğindeki bütün bu politikaların ekonomiyi daha da olumsuz etkileyeceğini ileri sürmektedir.

Tablo 3. Ekonomide Beklentiler (2018-2020)

	2018	2020
GSYİH (Cari, Milyar US\$)	923	1.074
Ekonomik Büyüme (%)	5,5	5,5
Kişi Başına Milli Gelir (Cari, US\$)	11.409	13.024
Kişi Başına Milli Gelir (SGP, US\$)	27.915	31.774
Ödemeler Dengesi (%)	-4,3	-3,9
İşsizlik (%)	10,5	9,6
Enflasyon (%)	7,0	5,0
Bütçe Dengesi (%)	-1,9	-1,3

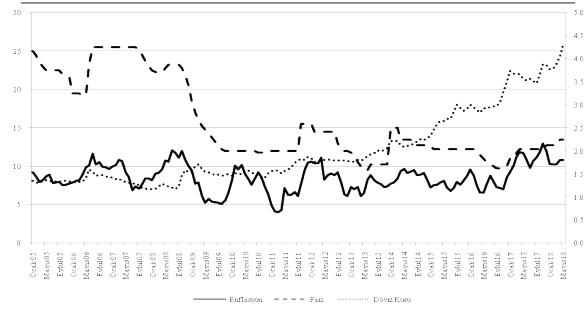
Kaynak: Kalkınma Bakanlığı'na hazırlanan ve Bakanlar Kurulu'na kabul edilen Orta Vadeli Program 2018-2020'den derlenmiştir.

Bu eleştirilere rağmen, bütçe dengesi bakımından oldukça iyi bir performans sergileyen hükümet, emeklilere ikramiye uygulaması, akaryakıtta ÖTV indirimi gibi genişletici maliye politikalarını hayata geçirmek hususunda cesur davranmaktadır. Her ne kadar (kentsel dönüşüm ve şehircilik çalışmalarına da katkı sağlayacağı açıklanan) imar barışı ve vergi yapılandırması dolayısıyla bütçeye bir defaya mahsus ilave gelir sağlanacak ise de ilerleyen yıllarda bütçe dengesinin negatife döneceği, Orta Vadeli Program'dan izlenebilmektedir. Ancak maliye politikasının bu şekilde genişletici yönde uygulanması neticesinde, programda %5 düzeyinde öngörülen enflasyon oranının yakalanması mümkün görünmemektedir. Bu husus, Merkez Bankası'nın Mayıs 2018'de yaptığı beklenti anke-

tine de yansımış ve yılsonu tüketici fiyatları enflasyonu (TÜFE) beklentisi %11,07 olarak ortaya çıkmış, 24 aylık TÜFE projeksiyonu ise %8,63'ten %8,98'e yükselmiştir.

Şekil 1. Enflasyon, Faiz ve Döviz Kuru'nun Gelişim Trendi (2005-2018)

Not: Enflasyon ve faiz oranları sol eksen (%), döviz kuru düzeyi ise sağ eksen (% USD/TL) izlenebilir.

Kaynak: TCMB verilerinden derlenmiştir.

Aynı ankette 2018 yılı Mayıs ayı anket döneminde, vadesine üç ay ya da üç aya yakın süre kalan Devlet İç Borçlanma Senetlerinin (DİBS) yıllık bileşik faiz oranı beklentileri 6, 12 ve 24 ay için sırasıyla yüzde %14,84, %14,18 ve %12,97 olarak gerçekleşmiştir. Diğer faiz göstergelerinde de benzer artış beklentisi mevcuttur. Yine 2018 yılı sonunda döviz kuru beklentisi de bir önceki anket dönemine nispeten artarak 4,44 TL, 12 aylık döviz kuru beklentisi ise 4,58 TL olarak gerçekleşmiştir. Özellikle döviz kurunda yaşanan hızlı artışın, ödemeler dengesine kısmen de olsa pozitif yansımaları beklenmektedir. Ancak 2005 yılından bu yana enflasyon, faiz ve döviz kuru gerçekleşmelerini içeren Şekil 1'den de görülebileceği üzere, nispeten itidalli bir bant içinde dalgalanmakla beraber enflasyonda arzulanan seviyeye inilemediği gibi, 17/25 Aralık sürecinden sonra yoğun spekülasyon dış etkiler de barındıran hızlı döviz kuru artışı ile birlikte faiz oranlarında da beklenen iyileşme sağlanamamıştır.

Bu noktada, enflasyon-faiz ilişkisi irdelenirken, (hele ki serbest kur politikasını benimsemiş olan bir ekonomide) döviz kurunu göz ardı etmenin mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Özellikle yüksek ödemeler dengesi açığı nedeniyle sürekli ve sürdürülebilir dış finansmana ihtiyaç duyan Türkiye gibi yapısal riskleri fazlaca bulunan ülkelerde bu husus bir kat daha önem arz etmektedir. Kaldı ki son dönemde hem ABD tahvil faizlerinin yükselmesi nedeniyle, hem de ABD-Çin arasında başlayan ticaret savaşlarının doğurduğu risk ortamında gelişmekte olan ülke piyasalarından yoğun şekilde sıcak para çıkışı yaşandığı bilinmektedir. Bunun üzerine iç siyasal konjonktürün harareti ve yakın bölge ülkelerindeki çatışma ortamı da eklenince, ekonomik göstergeler üzerindeki baskı iyiden iyiye artmaktadır. Böylesine yüksek risk haritasına sahip olan Türkiye'nin, (biraz da bahsi geçen risk düzeyini azaltmak için) Amerikan dolarının piyasalardaki hegemonyasına karşı Rusya, İran ve Çin ekseninde kararlı bir ekonomi diplomasisi yürütmesi, uluslararası ekonomik saldırılara muhatap olması ihtimalini kaçınılmaz hale getirmektedir. Kuşkusuz, faiz enstrümanının bir politik terbiye ve mali sömürü aracı olarak bazen ekonomik ve fakat çoğunlukla spekülatif sebeplerle manipülasyonlara konu edilmesi siyasal iradenin yüksek faiz oranlarına karşı geliştirdiği sert söylemi anlaşılır kılmaktadır. 24 Haziran seçimleri öncesinde yaşanacak bir faiz artışının borçlu kesimler açısından ortaya çıkarabileceği ilave finansman maliyetinin sandığa olumsuz yansiyabilecek olmasının da etkisiyle izlenen yumuşak para politikası (yani faiz oranlarının belirli bir seviyede tutulması yönündeki gayretler), bir yandan fiyatlar genel düzeyini yukarı çekerken öte yandan da döviz kuru üzerinden piyasaların manipüle edilmesine fırsat vermektedir. Dış ticaret yapısı itibarıyla, ihracatın ithalata olan bağımlılığı göz önüne alındığında, kurdaki yükselişin de yine üretim maliyetleri üzerinden enflasyonist etkiye neden olacağı değerlendirilmektedir.

Buna göre, henüz oldukça kritik yapısal sorunları bulunan ve küresel rekabet gücü performansı nispeten zayıf olan Türkiye'nin daha realist ekonomi politikaları geliştirmesi gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Diğer bir deyişle siyasal iradenin, çoğu defa da haklı olarak, faiz oranlarındaki yükseliş beklentisine karşı geliştirdiği sert reaksiyonların en azından kısa vadede ekonominin genel dengesini bozucu etkiler ortaya çıkardığının

açıkça tecrübe edildiği bir ortamda, enflasyon-faiz arasında doğrusal ilişki bulunduğu tezinin, şimdilik reel ekonomiyle örtüşmeyen vahşi finansal piyasaların gerçekliği karşısında tutunamadığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da belirli bir süre piyasalarda gözlenen sağlıklı fiyat oluşumlarının izleneceğini duyurmuş ve belirli bir süre sonra faiz artırımına giderek dövizdeki yükseliş trendini yavaşlatmaya çalışmıştır.

Bu durumda Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin;

i) Siyasal güven ortamının tesisi ve kurumsal yapının inşasına yönelik iradenin tazelenmesi,

ii) Katı bürokratik yapının reforme edilmesi ve kayırmacılık uygulamalarının önüne geçilmesi suretiyle iş süreçlerinin hızlandırılması,

iii) Hukuk sisteminin öngörülebilirliğinin artırılması ve adli mekanizmaların etkin çalışmasının sağlanması ile birlikte uyumsuzlukların etkin ve süratli şekilde çözümüne dair algının kuvvetlendirilmesi,

iv) Ekonomi yönetiminin tek elden ve etkin şekilde idare edilebilmesine matuf hukuki düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi,

vi) Özellikle yerel doğal kaynakların tespitine yönelik çalışmaların kararlılıkla sürdürülmesi ve böylece enerji ithalatındaki dışa bağımlılığın düşürülmesi suretiyle kronik ödemeler dengesi açığı probleminin törpülenmesi/etkisizleştirilmesi,

v) İşgücü piyasası ve vergi yapısı gibi spesifik alanlardaki dengesizliklere dair kalıcı çözümler üretilmesi,

vi) Finansal piyasaların derinliği ve genişliğinin artırılması (yani finansal güvenliğin sağlanması) suretiyle portföy yatırımlarının (sıcak para) ekonomi üzerindeki tehdit potansiyelinin zayıflatılması,

vii) İş yapma/girişim prosedürlerinin basitleştirilmesi sayesinde doğrudan yabancı sermaye yatırımı girişlerinin artırılması,

Şeklindeki her düzeyde politik, toplumsal ve ekonomik kurumların kalite düzeyinin iyileştirilmesi ve böylece ekonominin karşı karşıya bulunduğu iç ve dış risklere karşı daha dirençli hale getirilebilmesi yolunda önemli bir fırsat olduğu görülmektedir. Ekonominin ve ekonomik aktörlerin önündeki belirsizlik perdesinin de kalkmasına vesile olacak erken seçimler ile birlikte son günlerde olağandışı bir artış gösteren döviz kurunun da dizginlenerek olağan seyrine geri döneceği değerlendirilmektedir.

Türkiye'de Muhalif Olmanın Dayanılmaz Hafifliği

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Seçimi referandumu, ülkemizdeki vesayet odaklarının mevzilerini teker teker düşürürken; halkın egemenlik alanlarını genişletti ve güçlü Türkiye'nin önünü açtı. Bu noktada, Türkiye'nin en büyük eksikliği yapıcı, etkin ve Türkiye merkezli bir muhalefetin olmamasıdır. Küresel güçlerin iddialarını ülkede dillendiren; yabancı istihbarat örgütlerine Türkiye'yi ihbar eden bir muhalefet anlayışının mevzi kazanımlar elde etse de, uzun vadede başarılı olabilmesi mümkün değildir.

Murat ÖZER

Cumhurbaşkanlığı referandumu gibi kritik bir eşikten sonra, Türkiye ani bir seçim kararı ile yeni cumhurbaşkanını seçecek. Referandumun en önemli sonucunun artık koalisyonlu zayıf hükümet dönemlerinin kapa-

nacak olması ve birbirine yakın partilerin seçimler öncesinde ittifak kurmak zorunda kalacakları biliniyordu. Aslında 16 Nisan Referandumunda "hayır" cephesinde yer alan taraflar bu durumu çok iyi bildiğinden, anayasa değişikliğinin seçim yoluyla yapılmasına karşı direnmişlerdi. Bugün Cumhuriyet İttifakı ve karşısında kurulan Millet İttifakı'nın yapısı, siyasi aktörlerin hangi saikle bir araya geldikleri ve ideolojik kimlikleri göz önünde bulundurulduğunda, CHP'nin başını çektiği muhalefetin neden anayasa değişikliğine itiraz ettiği daha iyi anlaşılabilir.

Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi, güçlü bir halk desteği ile kurulacak hükümeti zorunlu kılarken, muhalefeti de iktidara göre şekillendirmek ve pozisyon almak mecburiyetinde bırakmıştır. Kendi varlığını askeri vesayete dayandıran CHP, Türkiye'de ilk defa çok partili hayata geçildiği 1946 yılından bu yana tek başına iktidar yütü

göremese de, zayıf hükümetlerin olduğu koalisyonlar sayesinde iktidarın ortağı olabilmeyi başarmıştı. Oysa ki, bu yeni sistemle birlikte ülkedeki sağ-muhafazakârdindar kitlelerin kahir ekseriyeti bir tarafta konsolide

olacak ve iktidar halkın ekseriyetini temsil eden bu partiler eliyle sürdürülürken; doğal olarak diğerlerine sadece muhalefet yapma görevi düşecek.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı kendi partisi henüz aday göstermeden, durumdan vazife çıkartarak kendi adayları olarak ilan eden MHP lideri Devlet Bahçeli böylece sağ-muhafazakâr kitleleri bir cephede toplamanın işaret fişğini atmış oldu. Bu şekilde inşa edilen Cumhuriyet İttifakı'nın, ortak değerlere sahip, yakın ideolojik kimlikleri taşıyan, geniş bir seçmen kitlesine hitap ettiği açıktır. Özellikle Erdoğan'ın uzun bir süredir ifade ettiği ve Yeni Türkiye'nin adeta mottosu olan "Tek Devlet, Tek Millet, Tek Vatan ve Tek Bayrak" konusunda AK Parti ile MHP arasında hiçbir fark yoktur. Son üç seçim de göstermiştir ki, özellikle Orta Anadolu seçmeni MHP ile AK Parti arasında zaman zaman gidip gelmektedir. MHP'nin Türk dünyası ile birlikte İslâm dünyasının diğer nok-

olarına karşı artan ilgisi, Kudüs konusunda gösterdiği güçlü tavır, Türk milliyetçilerinde “ümme-ti sahiplenilen bir duruş”un giderek daha fazla öne çıktığını göstermektedir. Buna mukabil, AK Parti Hükümeti’nin Çözüm Süreci’nin akamete uğramasından sonra terörle mücadelede sert ve güçlü tavır sergilemesi, Sur başta olmak üzere bölgede büyük operasyonlar yapması, ardından Afrin’de Zeytindalı Harekâtı ile PKK’ya ağır bir darbe indirmesi, her iki siyasi hareketin sadece seçimler sebebiyle yakınlaşmadığını ortaya koymaktadır. Hem AK Parti hem de MHP kendi daha önceki siyasi çizgilerindeki sertlikten vazgeçip, devletin bekası ve vatanın bağımsızlığı ortak değerlerinde buluşmuşlardır.

Muhalefetin Ortak Bir Değeri Yok

Buna karşılık Millet İttifakı adı altında bir araya gelen siyasi oluşumun neredeyse hiçbir ideolojik benzerliği yoktur. Bahçeli’nin siyasi projeksiyonlarına muhalefet ederek MHP’den ayrılan ve Meral Akşener’in başını çektiği grubun kurduğu İyi Parti’nin, CHP ile hiçbir ideolojik yakınlığı bulunmamaktadır. İttifakın küçük ortağı Saadet Partisi’nin, kendi siyasi geçmişindeki partilerini kapatıp, Erbakan’ı siyasi yasaklı hale getiren bir anlayışın sahipleriyle müşterek bir ideoloji etrafında buluşmaları zaten beklenemezdi. Bölücü örgütün siyasi sözcüsü durumundaki HDP ile CHP’nin ittifak yapması beklenirdi ki, siyasi tarihimiz benzeri bir ittifakı CHP’nin öncülü olan SHP ile şahit olmuştu. Fakat Bahçeli’yi ülkücü ideallerden sapmakla itham ederek ortaya çıkmış İP’in yıllarca terörist olarak tanımladığı HDP ile birliktelik kurması halka nasıl izah edilecekti? Hal böyle olunca muhalefetin önemli bir kısmı ittifakın şimdilik dışında tutuldu.

Ancak ittifak içinde tasfiyelerde gecikmedi. CHP cephesinde sivri dili, kavgacı üsluplarıyla öne çıkan ve CHP’nin adayı Muharrem İnce’nin

ekibinde olduğu bilinen pek çok isim seçimler öncesinde tasfiye edildi. Haluk Pekşen, Mustafa Balbay, Eren Erdem, Barış Yarkadaş, Zeynep Altıok, Şenal Sarıhan, Musa Çam, Erdin Bircan, Hüs-nü Bozkurt, Necati Yılmaz, Hilmi Yarayıcı, Niya-zi Nefi Kara, Elif Doğan Türmen ve İlhan Cihaner gibi isimler aday gösterilmezken; İyi Parti’nin kurucularından ve Bahçeli’ye ilk isyan bayrağını açan Yusuf Halaçoğlu da kendi partisinden aday gösterilmedi. Muhalefet bir blok olarak hareket edemediği gibi kendi içlerinde dahi istikrar, birliktelik ve dayanışmayı sağlayamamış durumda.

Muhalefetin üzerinde mutabık kalabileceği ortak hiçbir değeri bulunmuyor. Aslında bu Türkiye için ciddi bir eksiklik. Güçlü bir muhalefet, iktidarın daha doğru işler yapmasının teminatıdır. Oysaki ülkemizde son 16 yıldır muhalefetin böyle bir yaklaşımı, yapıcı bir tutumu ne yazık ki olmadı. Muhalefetteki partilerin, Türkiye’nin geleceğine dair ürettikleri projeleri var mıdır? Bölgesinde ve İslâm dünyasında lider olan, ekonomik bağımsızlığını elde etmiş, sanayi ve ulaşımda dünyanın gıpta ettiği bir ülke özlemi var mıdır? Terör sorununu halletmiş, güçlü bir ordu ve milli silah sanayisi olan; nükleer enerjiye sahip, hidroelektrik ve rüzgâr enerjisi sayesinde doğalgaz satın alma zorunluluğu kalmayan; tam bağımsız bir ülke düşüyor mudur? Ülkemizde muhalefet ile AK Parti iktidarı arasındaki temel fark, ülkeyi nasıl daha iyi yöneteceği sorusuna verdikleri cevaplar değil; muhalefet açısından kendilerinde böyle bir gündemin dahi var olmamasıdır.

AK Parti iktidarına karşı en güçlü şekilde örgütlenen ve sonunda da ortaya koyduğu şiddet eylemleriyle kendini yok eden Gezi Eylemlerine baktığımızda, muhalefetin acınacak durumunu ibretle müşahade edebiliriz. Bir aydan fazla süren ve ülkenin neredeyse tamamına yayılan eylemlerde, Hükümetten sonuç olarak talep edilen şeylere baktığımızda muhalefetin ne kadar özgün olduğu ve bir iradeye sahip olup olmadıkları ortaya çıkacaktır.

İstanbul Tabip Odası, Mimarlar Odası, TMMOB, KESK, DİSK gibi meslek birlikleri ve sendikaların başını çektiği eylemciler, hükümetle yaptıkları görüşmede 3. Köprü inşaatının durdurulmasını, 3. Havaalanı projesinin iptal edilmesini, Boğaz geçişine alternatif bir güzergâh olacağı düşünülen Kanal İstanbul projesinin iptal edilmesini, Hidroelektrik Santral inşaatlarının dur-

durulmasını talep etmişlerdi. Elbette taleplerinin aralarına ne kadar özgürlükçü bir anlayışa sahip olduklarını vurgulamak için olsa gerek “Alevilere, gay ve lezbiyenlerle, kadın bedenine cinsel özgürlük” taleplerini de sıkıştırmışlardı.

Ülkenin önde gelen meslek örgütlerinin, memur ve işçi sendikalarının iktidarın politikalarından hoşnut olmadıkları iddiasıyla yaptığı eylemlerde, ülkenin kalkınması, emeğin hakkının verilmesi, adil paylaşımın sağlanması gibi talepler beklenir. Fakat onlar, Türkiye’yi bölgesinde güçlü kılabilecek, zengin ve müreffeh hale getirebilecek ne kadar büyük proje varsa, bunların iptal edilmesini; ülkenin bu girdiği yoldan dönmesini talep ediyorlardı. Bu talepleri dillendirenlerin Türkiye’yi düşündüklerini iddia edebilmenin imkânı var mıdır?

Yurtta Dikta, Cihanda Teslimiyet!

Türkiye’de 1921 Anayasa’sının iptal edilmesi ve I. Meclis’in kapatılarak yalnız CHP mensuplarıyla kurulan II. Meclis süreciyle başlayan darbeler dönemi, rejimin “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” sloganıyla kimlik kazanmıştı. Aslında bu, her türlü askeri kabiliyet ve milli mühimmattan arındırılmış Türk Silahlı Kuvvetleri’nin iç siyasetin kurucu bir aktörü haline getirilmesi, millet kendine biçilen rolü oynamadığında ise hizaya getirilmesi anlamına geliyordu: Yurtta Sulh böyle sağlanacaktı ve hizadan çıkan millet, 1960’da, 1971’de, 1980’de, 1997’de sürekli olarak dipçik zoruyla hizada tutuldu.

Ülkeyi düşmanlarımıza ve onların taşeronu olan terör örgütlerine karşı korumakla görevli olması gereken TSK, dışarıda ise mümkün olduğunca edilgen, Atlantik Paktı’nın güvenlik sınırlarını kendi sınırları kabul eden bir anlayışa sahip olacaktı. Irak’ta, Suriye’de ya da başka bir bölgede, Türkiye’ye karşı giderek yükselen terör tehdidinin bertaraf edilmesi öncelik olamazdı. Namlular düşmana karşı pas tutabilirdi, çünkü içeride yeteri kadar parlatılıyordu. Cihanda Sulh’tan anlaşılan ise buydu.

Ülkemizin bu makûs talihi, “dünya beşten büyüktür” sloganıyla değişiyor ve tüm ezilen coğrafyalar için bir ümit kapısı haline geliyordu. 15 Temmuz, düşmanlarımızın belki son değil ama en şiddetli hamlesi oldu. Darbe konseyinin kendisine “yurtta sulh, cihanda sulh” adını koyması

tesadüfi değildi. Darbeyi tezgâhlayan sömürgeciler, “Türkiye’ye hizadan çıktın, eski ayarlarına geri dön” diyorlardı.

Çözüm süreci esnasında AK Parti iktidarına karşı en şiddetli muhalefeti sergileyen MHP’nin, PKK’nın talebi ve HDP’nin çağrısıyla başlayan hendek terörü karşısında Hükümet’in yanında yer almasıyla başlayan birliktelik süreci, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında ve sonrasında tam bir ittifakla neticelendi. Bu yönüyle MHP’nin tavrı, sadece parti içerisinde Bahçeli’ye yönelik muhalefeti bastırmak gibi pragmatist bir yaklaşımla izah edilemez. Bahçeli, ne Gezi eylemleri esnasında ne de darbe girişimi sırasında AK Parti Hükümeti’ni yıpratmaya ve hatta yıkmaya dönük eylemliliğin içerisinde bulunmayı bilinçli olarak reddetti. Hatta cansiperane biçimde bu girişimlere karşı durdu. Şayet partisinin ya da şahsının ikbalini düşünmüş olsaydı, en azından Gezi eylemlerini hükümeti yıpratmak için bir fırsat olarak görür ve parti içi muhalefeti bütünüyle dizginleyebilirdi. Fakat o tıpkı başörtüsü yasağının kaldırılması için yapılan ve tarihe “411 oy” olarak geçen süreçte de, Hükümetin yanında yer alarak devletin ve milletin bekasını incelemeyi seçmiştir. Kısa vadeli hesapların peşinde koşmayarak, Hükümetin Afrin ve Fırat Kalkanı Harekâtları esnasında uluslararası alanda yaşadığı yalnızlığı verdiği güçlü destekle gidermeye çalışmıştır. MHP’nin sergilediği tüm bu yaklaşımlar, Erdoğan’ın şahsında sadece seçimlerde sürdürülecek bir ittifakın çok ötesinde bir anlam taşımaktadır.

Muhalefetin, üzerinde mutabık kalılabileceği ortak hiçbir değeri bulunmuyor. Aslında bu Türkiye için ciddi bir eksiklik. Güçlü bir muhalefet, iktidarın daha doğru işler yapmasının teminatıdır. Oysaki ülkemizde son 16 yıldır muhalefetin böylesi bir yaklaşımı, yapıcı bir tutumu ne yazık ki olmadı. Muhalefetteki partilerin, Türkiye’nin geleceğine dair ürettikleri projeleri var mıdır? Bölgesinde ve İslâm dünyasında lider olan, ekonomik bağımsızlığını elde etmiş, sanayi ve ulaşımda dünyanın gıpta ettiği bir ülke özlemi var mıdır?

Türkiye Merkezli Muhalefete İhtiyaç Var

Muhalefet cephesinde ise, terörle mücadelede verilen cılız bir destek; hatta bazı CHP'li vekillerin Afrin harekâtı esnasında ortaya koyduğu şiddetli muhalefet halkta olumsuz bir şekilde karşılık bulmuştur. CHP'nin cumhurbaşkanı adayı İnce'nin, tıpkı Gezi eylemlerinde olduğu gibi, seçilmesi halinde Türkiye'nin büyük projelerini iptal edeceğini söylemesi, yapıcı muhalefet beklentisi içerisindeki kitleler üzerinde ciddi bir hayal kırıklığı doğurmuştur.

Üçüncü Havalimanı'nın açılmasıyla transit uçuşların Türkiye'ye kaydırılması özellikle Almanya tarafından tepkiyle karşılanmaktadır. Bu durum bazı Alman Havayolu şirketlerinin iflasına kadar gidecek bir süreci başlatacağından Almanya'nın projenin durdurulması için elinden gelen gayreti göstermesi kendi çıkarları açısından makul karşılanabilir. Aynı şekilde, İstanbul Boğazı'na alternatif olacak şekilde, kökeni II. Abdülhamid Han'a kadar giden Kanal İstanbul projesi, Batılı ülkelere Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin by-pass edilmesiyle verilen imtiyazların büyük oranda ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Dünya ticaretinin yüzde 75'inin deniz yoluyla yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, projenin tamamlanması halinde Türkiye'ye yılda 8 milyar dolarlık bir katkı sağlayacağı uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Bu sebeple, başta Batılı devletler olmak üzere, küresel güçlerin bu projeden rahatsızlık duymaları gayet doğaldır. Fakat Türkiye'nin cumhurbaşkanlığına talip olan Muharrem İnce ve Meral Akşener gibi siyasilerin bu projelerden rahatsızlık duymaları; hatta Türkiye'nin düşmanlarıyla paralel bir söyleme sahip olmaları geniş kitlelerin tepkisiyle karşılanmaktadır.

Türkiye'de muhalefet, Bolu Tüneli, Avrasya Tüneli, Marmaray ve Osman Gazi Köprüsü gibi AK Parti iktidarında tamamlanan tüm büyük yatırımlara şiddetle muhalefet etti. Hâlâ bu yatırımların Türkiye'ye bir şey kazandırmadığı ve ülkeye zarar verdiği şeklindeki tezviratı dillendirmeye devam etmekte. Oysaki halk AK Parti ve öncesi diye sorulduğunda bu yatırımları, sağlık hizmetlerindeki devrimleri hatırlamaktadır. Muhalefetin içinde bulunduğu açmaz burada düğümlenmektedir. Bir taraf, bitirdiği başarılı projeleri göstererek yeni ve daha büyük projeleri vaat ederken, muhalefet bloğu koro halinde, başlanmış olan

projelerin dahi iptal edileceğini vaat etmektedir. Dünyanın hiçbir yerinde iddialarını “yıkma ve yok etmek” üzerine kurulu bir muhalefetin başarılı olabilme şansı yoktur.

Erdoğan'ın gerçekleştirdiği büyük yatırımlardan dahi belki de en büyük başarısı muhalefeti şekillendirmiş olmasıdır. Çünkü gerçek anlamda güç, kişinin ya da yapının kendisinde var olan enerji ve iktidarı ortaya koymasından ziyade, muarızını dönüştürebilme iradesidir. Bugün, 1946 seçimlerinden bu yana belki de ilk defa laiklik ve İslâmî yaşam tartışmalarının yapılmadığı bir seçim atmosferinde bulunuyoruz. Muhalefetin “ortak aday” seçeneği her ne kadar CHP'nin müzmin ve primitif anlayışına ve Akşener'in kişisel hırsına takıldıysa da tüm adaylar kendilerinin halkın değerleriyle ne kadar barışık olduğunu gösterme yarışına girmişlerdir. CHP mitingleri Kur'an-ı Kerim okunarak başlamaktadır. Hatta İnce, seçim çalışmalarına Cuma namazı ile start vermek durumunda kalmıştır. Her aday, halkın dini yaşantısı ve düşünce özgürlüğünün garantörünün kendisi olduğunu ifade etmek zorunda kalmıştır. Normal demokrasilerde muhalefet, iktidarı şekillendirerek, ona yön tayin ederken; Türkiye'de iktidar, muhalefeti şekillendirmektedir. Bu koşullar altında muhalefet bloğunun iktidara alternatif olabilme şansı görünmemektedir.

Son on yılda gerçekleşen her seçim Türkiye'nin kaderinde ciddi değişimlerin yaşanmasını sağladı. Cumhurbaşkanını halkın seçmesini öngören referandum, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Seçimi referandumu, ülkemizdeki vesayet odaklarının mevzilerini teker teker düşürürken; halkın egemenlik alanlarını genişletti ve güçlü Türkiye'nin önünü açtı. Bu noktada, Türkiye'nin en büyük eksikliği yapıcı, etkin ve Türkiye merkezli bir muhalefetin olmamasıdır. Küresel güçlerin iddialarını ülkede dillendiren; yabancı istihbarat örgütlerine Türkiye'yi ihbar eden bir muhalefet anlayışının mevzi kazanımlar elde etse de, uzun vadede başarılı olabilmesi mümkün değildir.

Seçimler, Tarihsel Blok ve Kürtler

24 Haziran seçimlerine giden süreçte MHP'nin Cumhuriyet İttifakında yer alması, sürecin sonunda MHP'ye nelerin vaat edileceği açısından endişeye yol açmıştır. Bu endişenin giderilmesi için ise; AK Parti'nin özellikle söylemlerine dikkat etmesi; Kürtler ile alakalı olarak atılacak adımların bir an evvel atılması ve MHP ile birlikte kurulacak ittifakın tüm Türkiye'nin yararına olacağına dair vurguyu sürekli hatırlatması ve Kürt seçmeni ikna etmesi olacaktır.

Adem PALABIYIK

24 Haziran seçimlerine doğru adım adım yaklaşırken, ülkemizdeki siyasal blokların (partilerin) bir araya gelme süreci farklı bir çizgi takip ediyor. Zaman zaman birbirlerinden oy alma hevesinde olan siyasi partilerin, siyasi işlevsellik bağlamında geçmişteki tutumlarını bir yana bırakıp bir araya gelmeleri ve işlevselliği bu tür bir pratikle devam ettirme kararı almaları, ülkemizdeki yeni bir siyasi anlayışın oluşmasına sebep olmuştur.

Elbette, geçmişte yaşanan benzer deneyimler, siyasi tarihimizde yerini hala korumaktadır ama şimdiki sürecin temel farkı, ülkemizin başkanlık sistemi gibi önemli bir değişikliğe gidecek olması ve gelecek nesillerin bu sistem ile birlikte devam edeceği gerçeğidir. Seçim sürecinde dile getirilen ifade biçimleri yahut benzeri söylemler, bu blok oluşturma siyasetinin bir parçasıdır, bazen blok oluşurken iktidarda olan siyasî partinin öncelikleri söz konusu olurken bazen de blok kurulan partilerin ortak talepleri ifade edilmektedir. Bu işlevsellik, blok içindeki partilerin aldıkları kararların bütün bloğa fayda getirmesi ve sonuçlandırılması bağlamında ancak geçerlilik kazanabilir. Bizlere bu geçerliliği kazandırabilecek tarihsel bloğun karşılığını ise Gramsci'de görebiliriz. Gramsci'ye

bakıldığında temelde devrim sorunun olduğu anlaşılabilir, çünkü Gramsci'ye göre başarılı devrimin Avrupa'da gerçekleşmemesinin sebepleri farklı bir alanı işgal etmektedir. Devrimin başarılı olması için ise şöyle bir öneri sunar; Gramsci'ye göre

Avrupa'daki proleter devrimlerin başarısızlığında temel problem, işçilerin burjuva karşısındaki bilinçlenememe sürecidir (Öztürk, 2010: 274). Bu problemin temelinde Marx'ın ifadelerinin de karşılığı bulunmaktadır. Çünkü Marx da, proleter sınıfın yani işçi sınıfının, burjuva karşısında bilinçlenmedikçe güçlenemeyeceğini ve devrimi gerçekleştiremeyeceğini öne sürer. Bu sebeptendir ki Marx, kendisi için sınıf ve kendinde sınıf kavramlarından bahseder, Marx'a göre kendisi için sınıfın temel özelliği, sınıf devrimini gerçekleştirebilecek bilince sahip olma ve burjuva karşısında örgütlenme işlevine sahiptir olmasıdır (Marshall, 2005: 63). Bu iki nitelik, burjuvanın sınıfının sonunu getirecek ve devrimin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bir de kendinde sınıf vardır ki, bu sınıfta herhangi bir bilinçlenme mevcut değildir ve örgütlenme olamayacağı için işe yarayacak bir özellikleri yoktur. Marx, bu tip sınıfları asalak olarak niteler ve ancak başkaları üzerinden geçene-

rek hayatlarını devam ettirebileceğini ifade eder. Gramsci de, sınıf tartışmalarını benzer bağlamda ele alır ama onun Marx'tan temel farkı, işçi sınıfı ile birlikte köylü sınıfını da devrim sürecine entegre etme çabası olmasıdır.

Gramsci, hegemonya kavramı üzerine yaptığı vurguyla birlikte, egemenin tek başına yeterli olmayacağını ifade ederken, işçi sınıfı ile köylü sınıfını bir araya getirmeye çalışır. Şöyle ki, Gramsci'ye göre egemen olan herkes hegemonya sahibi olamaz. Çünkü hegemonya sahibi olmak, egemenliğin kullanılması ile yakından ilişkilidir. Eğer, bir egemen sahip olduğu gücü kullanamıyorsa, bu egemenin hegemonya sahibi olduğuna dair bir belirti mevcut değildir. Egemenin, toplumu değiştirip dönüştürebileceği durum ancak işlevsel ve etkili bir hegemonya ile meydana gelebilir. Bir egemen, toplumsal ilişki biçimlerini değiştiremiyorsa, onun güç bağlamında elinde olan yetkileri kullanamadığını ilersürerken bir yanda da sonunun geleceğine dair ipuçları taşıdığını ifade edebiliriz. O halde Gramsci, egemen olan ile hegemonya sahibi olan arasındaki ilişkiyi nasıl kurmaktadır?

Egemen Den Hegemonyaya Geçiş

Herhangi bir iktidarın, toplumsal ilişki biçimlerini değiştirememesi yahut bir toplum modeli üretememesi, onun siyasi bağlamda geleceğine dair önemli tehlikeler taşıdığını ortaya koymak için yeterlidir. Toplumsal ilişki biçimlerindeki bu değişiklik, bireylerin yaşamları ile alakalı olmaktan çok, maddi bir süreci ifade etmektedir. Egemen olanlar, bir orta sınıf oluşturamıyorsa, ayrıca bu orta sınıf ile birlikte yeni bir ilişki biçimini işlevsel hale getiremiyorsa, o halde bu egemenin hegemonyaya geçişi olmayacaktır yahut bir süre gecikecektir. Ama egemen olan güç, ekonomik ilişki biçimlerini değiştirmeyi başarabiliyorsa, böylece yeni bir sınıfın oluşmasına

da sebebiyet veriyorsa, o halde bizler bu egemen için kısmi de olsa hegemonya sahibi olduğunu ifade edebiliriz. Tabi bu kavramları ifade ederken özellikle Hobbes'cu yada Locke'cu bir vurgu yapmamaktayız, çünkü bahsedilen durum değişip dönüşebilmiş bir süreci barındırdığı için, egemenin doğası gereği böyle bir niteliğinden bahsetmemekteyiz (Öztürk, 2010a: 108-110). Burada egemenin doğası gereği gerçekleştireceği bir pratik söz konusu değildir, egemen, burada, kendi gücü ile yeni bir ilişki biçimini oluşturma çabasına girişmiştir. Böylece bu çaba karşılığında, Marx'ın

toplumsal okuma biçimini ekonomiye dayandırması gibi biz de toplumsal okuma biçimimizi gücün kullanılmasına dayandırmak zorundayız. Bu zorunluluğun sebebi ise değişimin zaman alıcı ve güç içermesi olacaktır. Lakin Marx'tan temel farkımız, bütün ilişki biçimlerini belirleyen maddi öğelerin dışında esas öğenin egemenlik kavramı olduğu üzerindeki ısrarımız olacaktır. Alt yapı-üst yapı ilişkisinin temelini ekonomi ile atan Marx'a karşı öne sürülecek görüş egemen kavramıdır ama bu egemen, gücünü ekonomiden almamaktadır. İşlevsel sürece elbette ekonomi de dahildir lakin hegemonya sahibi olabilmek için sadece ekonomi yetmemektedir, belki bu adımı biz Weber'ci bağlamda ele alırsak ekonomiyi bir araç ya-

hut bir aygıt olarak (Althusser, 2006) ele alabiliriz ama nihai anlamda belirleyici olmayacaktır.

İşte buradan yola çıkarak, Gramsci'nin böyle bir hegemonya sahibi olabilmek adına teklifi şudur; devrim gerçekleşene kadar işçi sınıfı ile köylü sınıfının birlikte süreci ilerleteceklerdir. Aslında bakılırsa Gramsci'nin teklifi fena görünmemektedir ama önemli bir problem mevcuttur; işçiler ile köylüler nasıl bir araya geleceklerdir ve nasıl anlaşacaklardır? Bu sorunun cevabı Gramsci'de nettir, Gramsci'ye göre daha güçlü olanın ajandasına göre hareket edilecektir, yani bütün pratikler

2002 yılından itibaren AK Parti'nin birçok alanda izlediği politikalar ile birlikte kalkınan bir Türkiye imajının oluştuğu aşikârken, MHP tercihlerine göre hareket edilmesi, kalkınmacı ve "ilerici" anlamda pek yerli yerine oturmamaktadır. AK Parti'nin karar alıcı bir mekanizmaya sahip olması ve MHP'nin de alınan kararlar doğrultusunda hareket etmesi beklenirken, sürecin tersinden işler görünmesi Tarihsel Blokların nitelikleri arasındadır ama burada önemli olan sonucun blokun içindekilerden hangisine daha çok yarayacağıdır.

işçi sınıfının yönlendirmesi ile yapılacaktır. Eğer böyle bir bütünsellik ve işlevsellik sağlanabilirse, devrim gerçekleşebilecek ve egemen olan sonrakı süreçte hegemonya sahibine dönüşebilecektir. Bu aşamada egemen olan, elde edilen bu birlikteliğin üst yapısı olacak, diğer yapıları kendisine ekonomik ve kültürel olacak bağlayacak ve bunun sonucunda, yeni bir örgütlenme biçimi, yeni bir üretim tarzı ve yeni sınıfsal ilişki biçimleri ortaya çıkacaktır. Dikkat edilirse, ekonomik süreç ikinci safhadadır, Gramsci'ye göre öncelikli olan örgütlenme biçimi ve modelidir. Bu model güçlü olan tarafından sunulacak ve uygulanacak bir modeldir. İki yapının (işçi ve köylü sınıfının) bir araya gelmesi ile istenilen düzeyde yapılacak ilerlemenin karşısındaki güç ne yapacaktır diye bir soru sorulduğunda, buna verilecek cevap hegemonya krizi olacaktır. Çünkü oluşturulan blok karşısında, eski yapının gücünü devam ettirme çabası hep süre gelecektir. Yeni blok, bu yapıyı güçlü bir biçimde hegemonya krizine uğratacak ve bu krizden karlı çıkacaktır. Krizin yarattığı istikrarsızlık, önceki egemen sahibine karşılık ciddi bir sorun olarak kalacak ve bu sorun ancak yeniden üretilmiş bir toplumsal ilişki biçiminin ortaya çıkarak güçlenmesi ile çözülebilecektir. Böylece Gramsciyan devrim gerçekleşecek ve tarihsel blok bu sayede galibiyeti elde edecektir.

Tarihsel Blok Örneği Olarak AK Parti ve MHP

Gramsci'ci bağlamda yukarıda yaptığımız tartışma, bizleri güncel siyasetimizin önemli bir noktasına götürmektedir. Seçimlerin öne alınması ile birlikte AK Parti ve MHP'nin birlikte hareket etmesi, karşısında ise başka bir bloğun oluşturulması tam Gramsci açısından değerlendirilebilecek niteliğe sahiptir. Buradaki temel fark, bir işçi sınıfından ziyade iki siyasi partinin bir araya gelmesi ve alınacak kararların ancak bu blok aracılığı ile birlikte uygulanma şansına sahip olmasıdır.

AK Parti ve MHP'nin, uzun süreden beri gündemi işgal eden bir konuda bir araya gelmesi, iki önemli bloğun bir araya gelmesi olarak açıklanabilir. BBP'nin siyasi tercih açısından MHP ile benzerlik göstermesi, AK Parti'nin ise her iki partiye yakın fakat aynı zamanda uzak bir siyasi tercih benimsemesi bloğun bir tarafını tekil kılmaktadır. Buradaki temel sorun ise şudur; Gramsci'nin bahsettiği işçi sınıfı ile köylü sınıfı arasındaki ilerici

unsur işçi sınıfı iken, AK Parti ve MHP blokunda ilerletici taraf hangi siyasi parti olacaktır? Bu soruya ilk verilecek cevabın AK Parti olduğu açıktır fakat MHP'nin, seçimlerin erkene alınmasındaki kanaatinden sonra AK Parti'nin seçim takvimine öncülük etmiş olması, ilerici bağlamda karar mekanizmasında bazı sorunların oluşabileceğine ihtimal vermiştir. 2002 yılından itibaren AK Parti'nin birçok alanda izlediği politikalar ile birlikte kalkınan bir Türkiye imajının oluştuğu aşıkarken, MHP tercihlerine göre hareket edilmesi, kalkınmacı ve "ilerici" anlamda pek yerli yerine oturmamaktadır. AK Parti'nin karar alıcı bir mekanizmaya sahip olması ve MHP'nin de alınan kararlar doğrultusunda hareket etmesi beklenirken, sürecin tersinden işler görünmesi Tarihsel blokların nitelikleri arasındadır ama burada önemli olan sonucun bloğun içindekilerden hangisine daha çok yarayacağıdır. Şu an önemli olan hakikat, başkanlık sistemine geçişin kabul edilmiş olduğu süreçte Recep Tayyip Erdoğan isminin başkan seçilmesi olacaktır. Cumhurbaşkanının bu süreçten galibiyetle ayrılması tarihsel bloğun istediği tek ve en önemli pratiktir, böylece diğer hususlar konuşulabilecek bir hal alacaktır. Yine aynı durumu MHP'nin "af" çıkışı ile de değerlendirmede fayda görmekteyiz. Çünkü MHP'nin seçimlere kısa bir süre kala "af" kavramı ve içeriği ile alakalı olarak yapmış olduğu vurgu kanaatimce AK Parti'nin düşündüğü pratikler arasında değildir. Tarihsel bloğun, yani Cumhuriyet İttifakı'nın tarafları arasında ara sıra gidip gelen karşıtlıklar yahut söylemler böyle analiz edilebilir. Gramsci, işçi sınıfının kontrolünde bir köylü sınıfının olması gerektiği ifade ederken, bizlerin AK Parti'nin kontrolünde bir MHP'yi beklemenin anlamsız olduğunu vurgulama kanaatindeyim. MHP'nin sahip olduğu siyasi tavır ile AK Parti'nin zaman zaman belirli konularda örtüşen tavırları, işçi ve köylü sınıfı gibi basite indirgenecek düzeyde değildir. Aynı

konuyu tartışan Lenin de, işçi ve köylü sınıflarının bir araya gelmesini arzu etmiş, başarmış ve devrimin gerçekleşmesinde köylü sınıfının önemini vurgulamıştır (Lenin, 2009). Yine Lenin de bu süreçte, akli başında bir işçi sınıfının önderliğinden bahsetmiştir. AK Parti ile MHP arasında yapılan ittifaktaki ikinci gözden kaçırılmaması gereken husus ise her iki partinin de sınıf olmadığıdır. Her iki parti, taban bağlamında çeşitli sınıfsal düzenlere elbette sahiplerdir fakat partilerin, sınıfsal bir karşılığının olmaması bu teoriyi ortadan kaldırmaktadır. Bizler ise sınıfsal bağlamda konuyu şöyle ele almakta fayda görmekteyiz; AK Parti'ye oy verenler ve MHP'ye oy verenler...

İttifak, Blok ve Sınıflar

AK Parti, iktidara geldiği günden itibaren izlediği kalkınma politikaları ile önemli oranda orta sınıfın oluşmasına katkı sağlamıştır. 2002 yıllarının öncesinde ise Türkiye'de mutlak anlamda bir orta sınıfın olmayışı konusunda ise önemli oranda görüş birliği mevcuttur. Orta sınıf varlık metaforu yerine boş zaman yahut magazineler olarak ifade edilmeye çalışılmıştır (Arslan, 2012). Bunun yerine olması gereken Marksist okuma biçimi çoğu zaman eksik kalmış yahut yapılmamıştır. Hem gelir düzeyi hem de diğer niteliklerdeki benzerlikler, öte taraftan özel mülkiyet hususu Marksist okuma biçiminin ayrıntıları olarak kabul edilmektedir (Wacquant, 1991: 47; Boratav, 1995: 7-24). Ülkemizdeki orta sınıf için bu tanımlama ise ancak AK Parti sonrası için yapılabilir. Mülkiyet sahibi ile üretim araçlarına sahip olanlar ile alakalı yeniden bir tanımlama yapılabilir ama bizim kastımız, orta sınıf ile ilgili bir tanımlama yahut kategorilendirme etrafında odaklandığı için; gelir düzeyi ve mülkiyete sahip olup olmama gibi kavramsal-laştırmalar ön plana çıkmaktadır. O halde bizler Türkiye'de orta sınıftan bahsetmek için gelir düzeyi benzerliği, alım gücü ve özel mülkiyet başlıklarına bakmalıyız.

AK Parti'ye oy verenlerin orta sınıf kategorisinde olduklarının anlamak için borçlanabilen, yatırım yapabilen, tatile gidebilen, çekirdek aile niteliği gösteren bir toplumsal yapıdan bahsettiğimizi belirtmek istiyorum. Bu niteliklere sahip olan sınıfın, AK Parti nezdindeki önemi oldukça büyüktür. Çünkü bu sınıf, hayal kurabilmek için AK Parti'nin ekonomik politikalarına bağlıdır

ve AK Parti'nin başarısızlığı, onların hayatlarının zora girmesi anlamına gelmektedir (Kesgin, 2016: 8). MHP için böyle bir tablonun aciliyeti ise mevcut değildir, çünkü MHP'nin iktidar değil de iktidara yakın olma pozisyonu, MHP'yi bu sorunların dışında tutmaktadır. MHP'nin dışında kalan bu tablo AK Parti için hayati önem taşımaktadır, çünkü AK Parti'yi besleyen ana damar bu sınıftır. Tam tersinden okuyacak olursak, bu sınıfı besleyen ana damarın yine AK Parti'nin varlığı olduğu söylenebilir. O halde AK Parti bu sınıfı nasıl koruyacak ve nasıl bir siyasi politika izleyecektir sorusunun cevabı, Cumhur İttifakı'nın da sonucu ile yakından ilgilidir. Tam bu noktadayken AK Parti'ye oy veren kesimleri düşünmek ve bu toplumsal kesimlere göre bir analiz yapmanın daha fazla bilgi elde etmedeki etkisini düşünebiliriz. Çünkü AK Parti, sadece Batı'da değil aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu'da da önemli oranlarda oy alabilen bir partidir. AK Parti'nin sahip olduğu bu siyasal düzlem, ona oy verenler arasında ise en çok Kürtleri etkileyecektir. Doğu ve Güneydoğu'da, AK Parti'nin sahip olduğu olgusal durum ile aşiret kavramı benzerlik göstermektedir. Aşiret kavramının içerik olarak olmasa da cemaatsel (toplumsal) ilişki biçiminin benzer bir niteliğine sahip olması ve AK Parti'nin Kürtlerden almış olduğu oy oranlarının bu şekilde analize imkân tanır. AK Parti, siyasal düzlemde birincil ilişkilerin olduğu bir yapı değildir ama Doğu ve Güneydoğu'daki toplumsal ilişki biçimleri AK Parti'yi bu alana doğru hızla çekmektedir. O halde AK Parti, MHP ile kurduğu ittifakı bir de bu şekilde analiz etmek zorunda kalacaktır.

Kürtlerin, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren sahip oldukları güvercin tedirginliği onları riskli bir konuma getirmiştir yahut itmiştir (Bruinnessen, 2004: 41). Riskli görünen bu olgusal durum belirli dönemlerde hala etkisini göstermektedir. Devletlerin yahut dünya toplumlarının zaman zaman dillendirdiği öz yönetim hakkı, ülkemizde sadece Kürt kavramı ile bir arada kullanılmaktadır. Bu ifade biçimi her ne kadar yanlış olsa da, zaman içinde Kürtlere karşı Türklerde de bir reaksiyon meydana gelmiştir. AK Parti'nin "Demokratikleşme Paketi" altında başlattığı çözüm süreci gibi adımlar da, PKK'nın saldırılarına devam etmesi ve HDP'nin PKK ile arasına mesafe koyamamasından kaynaklanması neticesinde son bulmuştur. Fakat burada unutulmaması gere-

ken önemli vaka şudur ki, bütün Kürtler HDP'nin yahut PKK'nın yanında değildir. Bir mozaik açısından bakıldığında AK Parti, Türkiye'nin bugüne kadar görmüş olduğu ne büyük Kürt partisi- dir, çünkü Doğu ve Güneydoğu'da önemli bir oy potansiyeline sahiptir. Burada esas problem, AK Parti ismi altında siyaset yapan yahut bürokrasi kadrolarında olan bireylerin, bölgedeki Kürtlere karşı olan tutumları olacaktır. MHP'nin, geçmiş- ten itibaren savunduğu ideoloji gereği doğal ola- rak Kürt kavramına duyduğu alerjik durum, AK Parti'nin seçim sürecine işte bu bağlamda yansı- yabilir. Kürtlerin temel kaygısı olan kimliksel bas- kı yahut etnik ayrımcılık gibi negatif olgular, is- tenmese dahi İttifak'ın bir yanından muhakkak hissedilecektir. İdeolojik zeminde yaşanacak tar- tışmalar, Cumhur İttifakı'na verilecek oyların, Hüda-Par gibi başka siyasal alanlara da kayma- sını gündeme getirecektir. Bölgede etkin ve pra- tik bir yapı olarak yer alan Hür Dava Partisi, AK Parti'yi destekleyen dindar Kürtlerin oylarına talip görünecektir. Bu çerçevede parti başkanı Zekeriya Yapıcıoğlu'nun partisinden istifa ederek, bağımsız aday olması ve seçime bu tercih ile girmesi, din- dar Kürtlerin tercihlerine yönelik atılmış ilk adım olarak algılanabilir.

Sonuç

AK Parti'nin, Milliyetçi Hareket Partisi ile bir- likte sürdürdüğü ve Büyük Birlik Partisi'nin de eklemlendiği Cumhur İttifakı süreci, önemli ve kayda değer bir pratiktir. En büyük gücün AK Parti'den geleceğini bilen diğer iki parti, sürece dâhil olarak İttifakı daha da güçlendirmişlerdir. İttifak'ın, ülkemizin batısında alacağı yahut alma- ya aday olduğu oylara karşılık, ittifaktaki partile- rin bir çekincesi mevcut değildir. Fakat aynı vaka ülkemizin doğusu için geçerli görünmemekte- dir. MHP ile kurulan ittifaktan tedirgin olan Kürt- lerin, 24 Haziran seçimlerinde ne yapacaklarına dair önemli bir endişe oluşmuş durumdadır. Ge- len rahatsızlıkların MHP ile AK Parti'nin neden bir araya geldiklerine dair vurgusu oldukça güçlüdür. Bir önceki referandumda, %51,4 ile galibiyeti elde eden AK Parti, bu oranın %3'lük kısmının doğu bölgelerinin artan oylarından geldiğini hatırlama- lıdır. Kürtlerin tedirgin olmalarını gerektirecek bir durum olmadığı için bir önceki referandum süre- cinde AK Parti herhangi bir endişeye sahip değil-

di. Hatta hendek siyasetini destekleyenler karşı- sında, AK Parti'nin neredeyse yalnız başına verdi- ği mücadele aşikâr biçimde ortadaydı ve Kürt hal- kı, hendek siyasetinden bıkmıştı. O dönemin şart- larına göre AK Parti'nin oyunu arttırmayı ihtimal- ler dahilinde ve kabul edilebilecek bir yaklaşımdır. Ama şimdiki süreçte MHP'nin ittifakta yer al- ması, sürecin sonunda MHP'ye nelerin vaat edile- ceği açısından endişeye yol açmıştır. Bu endişenin giderilmesi için ise; AK Parti'nin özellikle söylem- lerine dikkat etmesi; Kürtler ile alakalı olarak atı- lacak adımların bir an evvel atılması ve MHP ile birlikte kurulacak ittifakın tüm Türkiye'nin yara- rına olacağına dair vurguyu sürekli hatırlatması ve Kürt seçmeni ikna etmesi olacaktır. HDP'nin böl- gedeki caydırıcı etkisini de hesaba katarsak, Kürt seçmen asla ve asla kendi haline bırakılmamalıdır. AK Parti'nin, özellikle Doğu ve Güneydoğu bölge- lerine yönelik sabit projelerin ise hiç bekletilme- den hayata geçirilmesi elzemdir, çünkü Kürt seç- menler hala güvercin tedirginliklerini korumakta- dırlar.

Kaynaklar

- Althusser, L. (2006) *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev: Alp Tümerterkin, İthaki Yayınları. İstanbul.
- Arslan, Z. (2012) "Geçmişten Bugüne Eleştirel Bir Orta Sınıf De- ğerlendirmesi", *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, sayı: 13-14, s. 55-92.
- Boratav, K. (1995) *İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları. İstanbul.
- Brunessen, M. V. (2004) *Kürtlük, Türklük, Alevilik Etnik ve Din- sel Kimlik Mücadeleleri*, Çev., Hakan Yurdakul, İletişim Ya- yınları. İstanbul.
- Kesgin, B. (2016) "Orta Sınıflar Ne İster? Rusya ve Türkiye'de Orta Sınıflar Üzerine Bir Karşılaştırma", *Sosyoloji Konferans- ları*, No: 54 (2016-2), s. 3-32.
- Lenin, V. İ. (2009) *Devlet ve Devrim*, çev: F. B. Aydar, Agora Ki- taplığı. İstanbul.
- Marshall, G. (2005) *Sosyoloji Sözlüğü*, çev: Osman Akınhay, Bi- lim ve Sanat Yayınları. Ankara.
- Öztürk, A. (2010) "Özne-Nesne Diyalektiğinde Gramsci Uğra- ğı: Praksis Felsefesi Nereye Doğru", ss. 255-301, *Günümü- ze Yeni Siyasal Yaklaşımlar I*, Ed: H. O. İnce, Doğu Batı Ya- yınları. Ankara.
- Öztürk, A. (2010a) "Hobbes'tan Berlin'e Negatif Özgürlük Düşün- cesi ve Berlin'in Agnostik Liberalizmi", ss. 102-138, *Günümü- ze Yeni Siyasal Yaklaşımlar II*, Ed: H. O. İnce, Doğu Batı Ya- yınları. Ankara.
- Wacquant, L. J. D. (1991) Making Class: The Middle Class(es) in Social Theory and Social Structure", içinde: *Bringing Class Back In: Contemporary and Historical Perspectives*, der. S. G. McNall, R. F. Levine & R. Boulder, s. 39-64, San Francisco, Oxford: Westview Press.

İsrail'in Ölümcül Tutkusu

Fanatizm ve onun yuvası olarak tutku bize Trump ve İsrail arasındaki bağı olduğu kadar İsrail'in varoluşunu da izah etme noktasında bir nirengi noktasıdır. Bunu anlamadıkça Trump'ın neden Gazze'de şehit düşen onca insanın ölümüne kılının bile kımıldamayıp büyükelçiliğin açılmasını neden çok önemli gördüğünü de izahta zorlanırsınız. Savaşların bile temel itkisi aynıdır tutku.

Dilaver DEMİRAĞ

Nihilist bir düşünür Emil Michel Cioran, *Çürümenin Kitabı* adlı kitabında fanatizmin seçeresini çıkartırken insanların bir fikre ya da inanca saplantılı düzeyde bağlılığının fanatizmin ana

kaynağı olduğunu belirtir ve şu tespitleri yapar:

“Aslında her fikir yansızdır, ya da öyle olmalıdır; ama insan onu canlandırır, alevlerini ve cinnetlerini yansıtır ona; sağlığını yitirmiş, inanca dönüştürülmüş fikir, zaman içindeki yerini alır, bir olay çehresine bürünür; Mantıktan sara hastalığına geçiş tamamlanmış olur... İdeolojiler, doktrinler ve kanlı şakalar böyle doğar.”¹

Günümüzde dinin yarattığı boşluğu doldurmaya aday konumda olan siyasal ideolojiler de böyledir. İdeolojiler kapalı ve sürekli kendini doğrulama üzerine kurulu yapısı ile fanatizmin en büyük üretim odağı olmuş durumda. İnsanlar bir ideoloji uğruna rahatlıkla öldürüp rahatlıkla ölme gidebilmekteler. Fikirleri bu hale sokan şey ise *tutku*dur. Bir şeye duyduğumuz bağlılık sevgi belli bir sınırı geçtiğinde saplantıya dönüşürse tutku bir felaket kaynağına dönüşür. Tutkulu insan değer verdiği şeyi yüceltir ve kutsallaştırarak onu mutlaklaştırır. Bu duygu ona büyük bir yaşama gücü verir ve amacını gerçekleştirmek için hiç

yorgunluk hissetmeyeceği bir duygu iklimi içinde kendini o amaca adar. Bir noktada tutkuyla bağlandığı amaç ya da nesne onu artık ele geçirir ve bu bir saplantıya dönüşür. Yine Cioran'a

başvurursak yüceltmenin iptilaya dönüşmesi fikirlerin putlaşmasına yol açar.

“İçgüdüsel olarak putlara taptığımızdan, düşlerimizin ve çıkarlarımızın nesnelerini kayıtsız şartsız şeyler haline getiririz. Tarih, bir sahte Mutlaklar Geçidi'nden, bahaneler adına dikilmiş bir tapınaklar dizisinden, zihnin Gayri Muhtemel önünde küçülmesinden ibarettir. Dinden uzaklaştığında bile insan dine tabi kalır; bütün çabasıyla tanrı benzerleri yaratır, sonra da benimser bunları ateşlilikle: İçindeki kurgu ihtiyacı, mitoloji ihtiyacı, apaçık gerçeğin ve gülünçlüğü üstesinden gelir. Bütün cinayetlerinin sorumluluğu tapma gücündedir... Hiçbir hoşgörüsüzlük, ideolojik taviz vermezlik veya din yayıcılığı yoktur ki, şevkin hayvani temelini açığa vurmasın. Hele insan ilgisizlik melekesini bir yitirsin: Potansiyel bir katil haline gelir. Hele fikrini tanrıya dönüştürsün: Bunun sonuçları sayılamayacak kadar çoktur. Ancak bir tanrı ya da tanrı taklitleri adına insan öldürülür: Akıl Tannçası'nın. Ulus, sınıf ya da ırk fikrinin yol açtığı aşırılıklar Engizisyon'un ya da Reformunkilerle akrabadır. Fikirlerin birbirinin yerine

¹ Emil M. Cioran, *Çürümenin Kitabı*, Çev: Haldun Bayrı, Metis Yayınları, İstanbul, 2016, s.7.

geçebildiğini kabullenmemekte ısrar edilince, kan akar. Kesin kararların altından bir hançer yükselir; alevli gözler cinayet habercisidir.”²

Fanatizm ve onun yuvası olarak *tutku* bize Trump ve İsrail arasındaki bağı olduğu kadar İsrail'in varoluşunu da izah etme noktasında bir nirengi noktasıdır. Bunu anlamadıkça Trump'ın neden Gazze'de şehit düşen-bu yazının yazıldığı sıradaki rakamlar ile-60 insanın ölümüne kılının bile kımldamayıp büyükelçiliğin açılmasını neden çok önemli gördüğünü de izahta zorlanırız. Savaşların bile temel itkisi aynıdır *tutku*.

Trump'ın Tutkusu: Yahudilere Aşık Başkan

Donald Trump iki şeyi misyonu ilan etmiş olan bir ABD başkanı. Birisi ABD'yi yeniden en büyük en güçlü devlet yapmak; bunun için de gırtlığına kadar silaha gömülmeyi istemekte. İkincisi de artık İsrail'i kimsenin itip kakalamasına izin vermeyecek bir İsrail bağlılığı. Öyle ki Trump hiçbir başkan adayının kendisi kadar İsrail'e sadık olmadığını söyleyerek İsrail'e olan bağlılığını ilan ediyordu.

“İsrail'e gerçek desteği verecek tek aday benim. Geri kalanı sadece konuşuyor, harekete geçmiyor, hiç biri politikacı (devlet adamı) değiller. Ben doğduğum günden beri İsrail'e sadık kaldım, babam Fred Trump benden önce İsrail'e sadık kaldı”

Trump'ın AIPAC toplantısında söylediği sözlerden, tıpkı torununun harika bir Yahudi bebek olması nedeni ile onur duyduğunu söylemesi gibi. Ancak bu konuşmada kilit iki cümle var, birisi ben doğduğumdan beri İsrail'e sadığım, babam da benden önce sadıktı. Bu cümlelere şu da eklenebilir mi “Dedem de, annem de Yahudilere sadıktı”. Cevabım evet.

Trump'ın Yahudiliğe ilişkin tavrı, başında kippası ile Ağlama duvarında elindeki kitapla dua et-

mesi ve kızıyla damadının da olduğu bir toplantıda Netenyahu'nun yanında başında kippa ile poz vermesi ile sınırlı değil. Ailesinde kızı, damadı ve bir gelini Yahudi. Hatta Yahudi gelin ile evli oğlunun da kızı gibi Yahudileştiği belirtiliyor. Trump'ın çevresinde daha çocukluktan itibaren birçok Yahudi oldu; babası Fred Trump hakikaten tam bir Yahudi dostu, pek çok Yahudi'ye yardım ediyor, onların zenginleşmesine katkıda bulunuyor, kendisi de birçok Yahudi cemaatine yardımı esirgemeyen birisi.³

Bir Yahudi sitesinde “Trump İbrani mi?” diye soruluyor ve isimden başlayarak Yahudi bağlantısına işaret eden birçok veriye dikkat çekiyor. Donald İskoç Gal kökenli bir isim ve “Dünyanın Hükümdarı”⁴ anlamındaki Domhanll'in İngilizceye uyarlanmış, ismin Yahudi kökenli olması ihtimal deniyor, ancak esas olarak John Yohana'dan gelme. Yohana da Yahudi kökenli bir isim. Soyadı olan Trump'ın ise orijinali (Baba tarafı Alman kökenli olmasından dolayı) Drumpf bu kelimenin sert ve hızlı ritimle davul çalınmasına gönderme ile davulcu anlamına gelen trumme'den türetilmiş olduğu düşünülüyor, zira atalarından biri bir davulcu.

Böylece Donald John Trump “Dünyanın Yöneticisi Olan Tanrının Davulcusu” anlamına gelen bir isme sahip deniliyor. Ancak ismin Trompetten türetildiğini söyleyenler de var ki bu da Tevrat'ta geçen iki çift gümüş trompet ifadesini çağrıştırıyor.

Ailenin geldiği Kallstad, Yahudi ve bağıcılık ya-

3 Trump Family Has 50-Year History of Donating to Jewish, Israel'i Causes <https://www.breakingisraelnews.com/78896/trump-family-50-year-history-donating-jewish-israeli-causes/#9spu4E3Kq5i3xfM5.97>

4 Malum Deccal ve Şeytan içinde aynı sıfat yani dünyanın hâkimi, dünyanın hükümdarı, dünyanın kralı ifadeleri kullanılır. Bu da dikkat çeken bir durum ancak buradan yola çıkarak Trump Deccal denemez ama deccali bir kötülük kaynağı olduğu rahatlıkla söylenir.

2 Emil M. Cioran, a.g.e., s.8.

pan bir kabile olan Manasse kabilesi tarafından yönetilmekteydi, bu yüzden ailenin Yahudi iken baskılar nedeni ile Protestan olduğu düşünülüyor. Malum Sombart başta olmak üzere pek çok kaynak Protestanların çoğunun Yahudi dönmesi olduğunu belirtiyor. Bu yönde bir başka işaret de Heinz şirketi ile ilişkili. Frederick Trump'ın, babası Kallstadt'tan gelen H J Heinz Company'nin kurucusu Henry J. Heinz'in ikinci kuzeniydi. Heinz geleneksel olarak Yahudi cemaatiyle iyi ilişkiler kurdu. Diğer yandan Kerry ile Trump ailesinin uzaktan da olsa akraba olması da bir başka kuşku verici durum. Kerry'nin babası da büyükbabaları Katolikliğe geçen Avusturyalı-Macar Yahudi göçmenlerdi. Kerry Heinz ailesinden bir kadınla evli.

Dede Friederich Trump (Fred Trump) Almanya'nın Pfalz kentinde Kallstadt'da doğdu. 16 yaşındayken Amerika'ya göçtü. Fred altı yıl boyunca doğu sahilinde kaldıktan sonra Washington'dan ABD'nin altın alanlarına ve ardından Kanada'daki Klondike'ye gitti. ABD'deki Fred Trump, altın madencilerine hizmet veren salon ve restoran işine ortağı (bu salonun genelev olduğu) Ernest Levin ile birlikte giriyor. Levine Rus Yahudi ismi Levi'den geliyordu. Yani Trump'ın ortağı bir Yahudi'ydi. Sonradan ortaklık Levi'nin alkolikliği nedeni ile son bulur. Bu, Trump ailesinin servetinin başlangıcıydı. Yahudilerle kurulan bu bağdan olsa gerek Trump'ın dedesi de büyük annesi de son nefeslerini Long Island Yahudi tıp merkezinde verdiler.⁵

Ailenin Yahudilerle olan ilişkisi bunlardan ibaret değil. Trump'ın büyük erkek kardeşi daha doğrusu ağabeyi Pennsylvania'daki Leigh Üniversitesi'nde Yahudi Kardeşlik örgütü Sigma Alpha Mu'ya katılır. Ağabey Fred Trump Jr babasının Yahudi olduğunu belirtir.⁶ Ne ilginçtir 2016 yılında Donald Trump yıllık 'İsrail'e Selam' töreninin büyük mareşaliydi.

Hâsılı belki elimizde Trump'ın Yahudi Kökenli olduğunu kanıtlayacak reddi mümkün olmayan veriler olmasa da, Trump ailesinin Yahudilerle içli dışlı olduğu, onları çok sevdiği, bu nedenle de Trump'ın İsrail'e cansiperane denecek şekilde sahip çıktığı kesin.

Ve son olarak dikkat çekici bir bağlantı daha, herkes Trump'ın küreselciler ile ilişkilerinin iyi ol-

madığını belirtir. Gerçekten de Trump bir popülist olarak Wall Street'teki küreselcilere karşı kampanya yürüttü, hatta onların Trans Pasifik Antlaşması başta olmak üzere birçok küreselleşme projesine karşı çıktı. Lakin bu onun küreselcilerin ulu-büyük reisi diyeceğimiz Rothschild Hanedanlığı ile iş tuttuğu, onlar sayesinde zenginliğini büyüttüğü gerçeğini değiştirmiyor. Bu bağlantı onun Ticaret Sekreteri (ticaret müsteşarı) olarak atadığı Wilbur Ross ABD'deki Rothschild A.Ş.'nin temsilcisiydi. Bu ilişki Trump'ın Tac Mahal isimli kumarhaneyi satın almasıyla başladı. Trump bu kumarhanenin finansmanında zorlanmaya başladı, bu yüzden borçlandıkça üzerindeki borç baskısı artmaya ve borç vericiler onu sıkıştırmaya başlar. Bu durum yüzünden Trump bir anda gerçek manada iflasa sürüklenip sıfırı tüketmek üzereyken Ross ona bir teklifle gelir. Kumarhanenin yarı hissesi karşılığında onu borç batağından çıkartacak, kılıfı uydurulmuş bir sahte iflas. Böylece Trump hem borç baskısından kurtuluyor hem de kumarhanenin yarı hissesi ve onun üzerindeki kontrolü koruyor hem de iflas ilan ederek borçlarından kurtulup servetini koruyabiliyordu.⁷

Taç Mahal ile ilgili bir iddia da şu. Bu kumarhane ve otel Rockefeller ve Rothschild aileleri ile Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) ve müttefik istihbarat dairesi İsrail'deki MOSSAD tarafından kuruldu ve kontrol edildi. Bu noktada soru açık: Siyonistlerin ünlü babası, Yahudi İhtiyarlar Meclisi üyesi, büyük hayırsever ve en önemlisi İsrail'in kurucusu Rothschild Trump'a bu iyiliği ne karşılığı yaptı? Bunu kesin bilmemiz imkânsız ama Trump'ın tüm bu Yahudiperverliği, İsrail muhabbeti bu iyiliğin nedeni olabilir. Bu iyilikler sonucu da ve elbette Baron Rotschild'in Siyonist Dünya Düzeni amacına kesin sadakat neticesi Wall Street Çetesi, Reislerinin emri gereği onu başkan olarak seçtirirken diğer yandan da bir danışıklı dövüş olarak ona karşıymış gibi yapıyorlar. ABD orta sınıfı ve işçi sınıfı da nefret ettikleri kan emici küreselcilere karşı olduğunu düşündüğü Trump'ın bir milliyetçi olduğunu düşünerek ona oy verdi. Bunun sonuçları ise bir felaket.

Armagedoncular'a Göre de O Tanrının Bir İnayeti

Diğer yandan Trump'ın en büyük oy tabanının Evanjelistler olduğu bir gerçek. Seçildiği gün ünlü

5 agm

6 Drew Gerber Trump's Brother Rebelled Against Their Authoritarian Father By Joining a Jewish Frat <https://forward.com/news/346731/trumps-brother-rebelled-against-their-authoritarian-father-by-joining-a-jew/>

7 Richard D. Hylton, Trump, \$47 Million Short, Gives Investors 50% of His Prize Casino <https://www.nytimes.com/1990/11/17/business/trump-47-million-short-gives-investors-50-of-his-prize-casino.html>

evanjelist vaiz Jerry Falwell, Trump'ı bir "rüya başkanı" olarak kutladı. Bir başka tele vaiz Franklin Graham "onu seçmek için" Tanrı'nın elinin araya girdiğini söyleyerek Trump'ı adeta bir ilahi lütuf saydı. Nitekim Beyaz Evanjelistler 'in yüzde sekseni Trump'a oy verdi. Trump dindar bir Hristiyan olmamasına, sex skandalları ile ünlenen, ahlaksızlığı ayyuka çıkmış biri olmasına rağmen Evanjelistler nezdinde Tanrı, kusurlu bir adam vasıtasıyla tekrar harika hale getirdi.

Trump İsrail'e sahip çıktıkça Evanjelistler de Trump'ın etrafında kenetleniyorlar. Nitekim Trump'ın Kudüs kararının Evanjelistlere de göz kırpmak olduğu birçok yerde belirtilen bir olgu. Onun politikasını belirleyen ana saiklerin İsrail ve Siyonizm'e dayandığı malum işte tam da bu nedenle Trump Evanjelistlerin gözünde bir kahraman.

Trump'ın, Tel Aviv'deki ABD Büyükelçiliğini dünya tarafından başkent olarak tanınmayan Kudüs'e taşıma kararı sonrası, Haaretz gazetesinde yayınlanan Ofri Ilany'nin "Kudüs Deklarasyonu Siyonizm'in Gerçek Özünü Gösterir" başlığını taşıyan analiz yazısı, onun bu tavrının seçmen tabakası ile ilgisine işaret ediyordu. Ilany, Trump'ın bu kararının İsrail diplomasisinin zaferi olarak kabul edildiğini ama asıl zaferin Evanjelist seçmene ait olduğunu belirttikten sonra şunları yazıyordu "Ancak bundan daha fazlası, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Evanjelist Hristiyanlar tarafından yürütülen başarılı bir kampanyanın sonucudur. Bu ilan İsrail'e bir armağan olduğu kadar, Trump'tan Amerikan Güney ve Ortadoğu İncil Kuşağındaki dindar seçmenlere de bir armağandı. Reformasyondan beş yüz yıl sonra, Trump Protestan destekçilerine bir bonanza (beklenmedik kazanç ç.n) sundu: Washington'da, Kudüs'ün Siyonist-Protestan krallığını kurdu."⁸

Aynı gazetede 16 Aralık 2017 tarihinde yer alan bir haber analizde ise "Hristiyanlar ve Yahudiler Şimdi Pers Kralı Cyrus'la Trump'ı Karşılaştırıyor: Üçüncü Tapınağı mı İnşa Edecek?" başlığıyla Evanjelistlerin Trump'a dair güven ve sevgisini belirterek aralarındaki bağa dikkat çekiliyor. Yazıda Trump'ın zaten bir muhafazakâr olarak ABD'yi sağ ideoloji ile kuşatmak, dindar muhafazakâr çoğunluğun taleplerine uygun bir ülke oluşturmak istediğini, Kudüs kararı ile de onların hoşnutluğunu

nu kazandığı belirtilerek Trump'ın bu tabanın isteklerine uygun bir lider olmanın ötesinde Hristiyan sağ tarafından İran Kralı II Cyrus (Keyhüsrev) ile karşılaştırıldığına dikkat çekiliyor. Hatta İsrail Adalet Bakanı'nın twitterdeki mesajında Ayelet Shaked. Cesur Trump'ın sadece Pers kralına benzemediğini, Cyrus'un yeniden doğduğunu öne sürecek kadar ileri gittiği ifade edilmekte.⁹

Bütün bunlar Trump ile İsrail arasındaki ilişkinin ne kadar derin bağlantılara dayandığını anlamamızı sağlıyor. Dahası onun, çok tehlikeli sonuçlar doğuracağı düşünülen İran ile İsrail-Arap koalisyonu arasındaki bir savaşı ne denli çok istediğini de ortaya koyuyor. Yani bahaneyi bahane ederek İran'a karşı kapsamlı bir kampanya yürüten Trump, İran'ı ve müttefiklerini yok ederek İsrail için bölgeyi adeta *çöpsüz üzüm* haline getirmek istiyor. Dahası Netenyahu ile diğer aşırı sağcı Siyonistlerin Nil'den Fırat'a (ve hatta İstanbul'a kadar) 'Büyük İsrail Projesi'ni gerçekleştirme, bölgede küçük parçalara bölünmüş haldeki Arap devletlerini de pusturarak bölgenin hâkim süper gücü olma hedeflerinin önündeki engelleri kaldırma niyetinin de en büyük destekçisi.

Trump'ın İran'la olan nükleer antlaşmayı çöpe atmasının, İsrail'in İran'ı Suriye'den çıkartma çabasını ve hatta onunla savaşı desteklemesinin arkasında İsrail'e olan derin sevgisi kadar Siyonist Hristiyan olan Evanjelistlerin desteği de önemli bir rol oynuyor. Bu koşulsuz destek sonucu İsrail artık Gazze'yi işgal etmekten söz edip, daha büyük amaçlara yönelmek yolunda ilerleyebiliyor. Nitekim Beyaz Sarayın neo-con prensi Mike Pence'in İran'ın Suriye'den çıkmasını, Ortadoğu'dan çekilmesini istemesi, Balistik füze denemeleri de dâhil füze denemelerine son vermesinin talep edilmesi

⁸ Ofri Ilany, Trump's Jerusalem Declaration Exposes the True Essence of Zionism <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-trump-s-jerusalem-declaration-exposes-the-true-essence-of-zionism-1.5628594>

⁹ Allison Kaplan Sommer, Christians and Jews Now Compare Trump to Persian King Cyrus – Will He Build the Third Temple? <https://www.haaretz.com/israel-news/trump-s-compared-to-persian-king-cyrus-will-he-build-the-third-temple-1.5628538>

Siyonizm ve onun eseri olan İsrail, Nazilere çok şey borçludur. Nazizm nasıl Batı modernitesinin bir çocuğu ise Siyonizm de öyledir. Bu yüzden de ne yazık ki İslâmî kesimde Siyonizm tam da onların istediği gibi semitik ve Musevi bir mesele gibi algılanıyor ve bu yüzden de kolaylıkla anti-semitizm tuzağına düşülebiliyor. Gerçek şu ki Siyonizm semitik değildir, aridir, European'dırlar (Avrupalı) yani Siyonizm dibine kadar batıdır. Siyonizm etnik temelli bir milliyetçilik ideolojisine dini bir aşı yapma şeklidir.

hatta rejimin değişmesi gerektiği imaları açık ve net bir biçimde ABD'nin İran başta olmak üzere bölgeye dönük bakışının odak noktasının İsrail olduğunu açık bir biçimde koyuyor. İsrail'in bölgeye dönük yaklaşımı ve talepleri artık ABD dış politikasında bölgeye yönelik yaklaşımının doğrudan İsrail üzerinden şekilleneceğini gösteriyor. Bu da bölgedeki İsrail muhaliflerinin acı çekeceği anlamına geliyor.

Nakba'yı Geri Çevirme İsteğine Verilen Kurşunlu Cevap

Hristiyan Siyonistler ile İsrail'deki Likud Partisinin ABD muadili olması için AIPEC tarafından loby faaliyeti yürütülen Cumhuriyetçi Parti, genel olarak İsrail'in en güçlü destekçisi oldu. Hatta Trump'tan önce de Cumhuriyetçilerin programında Kudüs'ün İsrail'in başkenti olduğu belirtildi, önceki başkan adayı Mit Romney İsrail konusunda Trump'tan çok farklı bir siyaset olmayacağını teyit edercesine Kudüs'ün başkentlik statüsüne onay veriyor, İran'ın İsrail'in güvenliği için tehdit olduğunu söylüyordu. Trump'ın belki de tek farkı vaatlerini yerine getirmesi. Trump, elçiliği Kudüs'e taşıyacağını dedi yerine getirdi, "İsrail artık itilip kakılamayacak, aleyhte karar alınmayacak!" dedi BM Güvenlik Konseyi'nde. İsrail aleyhinde karar almak ne mümkün, İran'la nükleer anlaşmayı bitireceğim dedi yaptı. Dahası ilk kez Filistin'le İsrail arasında görünüşte bir denge siyaseti izleniyormuş gibi yapılırken Trump, İsrail'in fütursuzluklarına karşı koyan meşru Filistin Hükümetine her tür yardımı kesti.

Zaten 2015'ten bu yana İsrail yüksek mahkemesi, İsrail güvenlik güçlerine taş atan göstericilere karşı gerçek mermi kullanma hakkı tanıdı. Bu karar 2017'den beri yaygın olmasa da uygulanmaya başladı ve bu yılın Mart ayından bu yana artık katliam boyutu kazandı. Bu boyutu ile bakarsak İsrail'in son katliamı hiç de istisnai olmadığı gibi sürpriz de değil. Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak kuvvetleri İsrail'in bağımsızlık ilanından birkaç saat sonra saldırıya geçtiler. Ancak batılı devletlerin desteğini alan İsrail'e karşı fazlaca bir başarı sağlayamadılar. Bu süreç sırasında 20 bin kişi öldü. Ertesi yıl 1948 yılında ise tarihçi Benny Morris'e göre kuruluş esnasında İsrail askerleri 800 Filistinli Arabı öldürdü. Kuruluş süreci sonrası 1950 yılındaysa batılı rakamlara göre 5.700 ila 5800 civarında ancak Benny Morris'in Filistin Müftüsü Hacı Hüseyin el-Hüseyni'ye dayanarak 12.000 civarında Filistinli Arab'ın İsrail askerlerince öldürüldüğünü belirtir. Bu kayıplar, Filistin'deki Araba toplumunun nüfusunun yaklaşık yüzde 1'ine tekabül etmiştir.

İsrail Filistin'e yerleşmeye başladığı zaman dan bu yana Araplara dönük şiddet hiç eksik olmadı. Ben Gurion, nüfus yapısını Yahudiler lehine çevirmek için 750 bin Filistinliyi topraklarından sürmeye karar vermişti. Sürgün çerçevesinde Filistinlilerin yaşadığı 11 kent ve 530 köy yerle bir edilmiş, Filistinli Arap toprağını terk edip diğer Arap devletlerine sığınmış, kısmen de İsrail'in hâkimiyetinde olmayan Batı Şeria ve Gazze'ye göç etmişti. 750 bin kişinin sürgüne yollanması ile başlayan bu süreç müthiş bir şiddeti içerir. Nakba'nın bir felaket olmasının nedeni, İsrail denen ırkçı ve sömürgeci devletin vücut bulmasıdır. İşte İsrail'in ABD elçiliğinin açıldığı gün İsrail sınırında toplanan Filistin'in Müslüman halkı, sürgünle gönderilen kardeşlerinin geri dönmesini ve Kudüs'ün ilhakını mühürleyen ABD'nin elçilik kararını protesto eden Nakba etkinliğinde bu haklı talepleri 62 kardeşlerinin şehadeti ve 3000 gazi ile karşılık buldu.

Filistinli yazar Saree Maksidi, "Öldür, Öldür ve Öldür" başlıklı yazısında toplanan bu halkın bu taleplerinin neden karşılık bulamayacağını şöyle izah ediyordu. "İsraili keskin nişancılar tarafından tek tek hedeflenen ve infaz edilen Filistinliler, kıyı düzlüğünden Kudüs'e kadar Filistin'deki geri kalan topraklarına ve evlerine geri dönme haklarını talep etmek için toplanmışlardı. Onlar ya da ebeveynleri ya da büyükanne ve büyükba-

baları 1948'de Filistin'in Yahudi olmayışları gibi basit sebeplerden dolayı Siyonistlerce yapılan etnik temizlik sırasında evlerinden sürülüyorlardı. Çünkü sonuçta varsayılan Yahudi devleti içinde Yahudi olmayanların daha fazla sayıda olması kabul edilemezdi. Ortada büyük ve düşmanca bir Arap azınlık dururken, bir Yahudi devletinden söz etmek mümkün değildi. Böyle bir devlet olamazdı. Varlığını sürdüremezdi, İsraili tarihçi Benny Morris, 2004 yılında *Haaretz* gazetesiyle yaptığı etnik temizliği haklı çıkaran bir röportajda açık bir şekilde belirtti; '*Bir Yahudi devleti, 700.000 Filistinli yok edilmeden oluşamayacaktı... [dolarısıyla] onları bulundukları yerden söküp atmak gerekiyordu.*'

Aynı nedenden dolayı evlerine geri dönme hakları reddedildi: Yahudi değillerdi ve onların varlığı, devlet tarafından tutulan ve sadece Yahudi kimliğine yönelik haklı iddiasını korumak için özenle tasarlanmış demografik tabloları altüst ediyordu. Bu demografik dengenin korunması ve onların politik ve insani haklarının askıya alınması birbirinden ayrılamaz: biri diğerini sağlar, üretir ve gerektirir.¹⁰

Kısacası Nakba tam da bu anlama geliyor Siyonizm'in Yahudi vatandaşların efendi Filistin'in Arap Sakinlerinin yani gecekondü devlet İsrail kurulmadan evvel orada yaşayanların ise köle olduğu, efendilerine kayıtsız şartsız itaat ettiği bir hayat biçimi. Sessiz bir azınlık Makdisi'nin deyimini ile depo bir halk olmak demek.

"Bu devletin kendine özgü kimliğini korumak için, bu insanlar ya insan kargosu olarak sürekli bir depoda gereksiz bir nüfus gibi bekletilme kaderine razı olmalıdır, ya da İsrail ordusunun her biri için hazırladığı mermileri almalıdır."¹¹

Sihirli sözcük burada İsrail ordusunun her biri için hazırladığı mermi.

"İsrail parlamentosunun üst düzey bir üyesi olan Avi Dichter¹² Pazartesi günü canlı yayında televizyon izleyicilerine şu anki öldürme ve vurma olaylarına tepki olarak gereksiz yere endişe duymaya ihtiyaçları olmadığını söyledi ve Ordunun "herkese yetecek kadar kurşunu var" diyerek sözünü bağladı. Başka bir deyişle Gazze'deki

her erkek, kadın ve çocuk kapıda toplanırsa, her biri için bir mermi vardır. Hepsi öldürebilir, sorun yok... Gazze kuşatmasının eleştirilenlerine göre böyle olmasa Gazze'nin, plancılarına, olanaklı kılınlara ve destekçilerine göre. Gazze halkı yok edilebilir, çünkü Yahudi değiller: Fakat. Bu yok edilebilirlik ve sakince ve metodik olarak bunu yerine getirme yeteneği ("öldür, öldür ve öldür") Soffer'e¹³ (aynı görüşmede) göre

13 Arnon Soffer bugün Gazze tecridinin mimarı sayılıyor, İsrail devletinin demografi, su, çevresel, politikaları ve stratejisi konularına yönelik araştırmaları ile bilinen emekli profesör. İsrail ordusuna bağlı ulusal savunma kolejinde ders veriyor ve sıkı bir Siyonist. Filistinli Arapların en büyük silahları rahimleri şeklinde değerlendirmeler yapıyor ve demografi konusunda bir raporu da var. Sofer ilginç bir figür İsrail'in yerleşim politikasına muhalif yerleşimlerin durdurulmasını savunuyor ama diğer yandan da Arabların nüfusunun artmasına muhalif. Ancak onun en skandal sözleri *Jerusalem Post*'a şöyle bir demec vermesi "Kapalı bir Gazze'de 2,5 milyon insan yaşıyorsa, bu bir insan felaketi olacak. Bu insanlar, çılgın bir köktendinci İslam'ın yardımıyla bugün olduğundan daha büyük hayvanlara dönüşecekler. Sınırdaki baskı korkunç olacak. Yani, hayatta kalmak istiyorsak, öldürmek ve öldürmek ve öldürmek zorundayız. Bütün gün her gün..." Sofer düşüncelerini çok değiştirmiş biri değil. O İsrail ile Arap Filistin arasında kesin bir sınır hattı çizerek iki bölgenin ayrılmasını savunan Şaron'un tek taraflı ayrılma planının sıkı destekçisi. Şayet sınır çitinin üzerine çıkmaya kalkan olursa da "alınra bir kurşun yerleştirmeyi", İsrail'in Yahudi çoğunluk içinde olmasını savunuyor. *Jerusalem Post*'a 2007 yılında verdiği yeni demecde şunları söylüyordu "Bu ifade o sırada büyük bir şaşkınlığa neden oldu ve İsrail'de ve yurtdışındaki antisemitistlerden, solculardan düzinelerce öfkeli, cahil cevaplar almaya devam ettiğimi görmek harika bir şey. Sözlerimi bağlamından kim çıkardı. Filistinlileri öldürmemizi önermedim. Onları öldürmek zorunda kalacağız dedim. Demografik basınçlar konusunda haklıydım. Kendimi ve ülkemi savunmaya da hakkım var. Son verdiğim röportajın başlığını güncelledim ve buna "Bu demografi ve antisemitizm, aptal" dedim. Doğrudan eleştirenleri cevaplamaya ne dersin? Sederot ve Nefeteki kibbutzim'e sürekli olarak devam eden Kassam saldırılarına rağmen, İsrail neredeyse hiç tepki vermedi "öldürmek, öldürmek ve öldürmek" ile başbaşa kalmadık mı? Gazze'den çekilmeden önce, onları ateşleyen herhangi birisine füze atmamız gerektiğini söylüyordum; Bunu yeterince yapmıyoruz. Son görüşmemiz sırasında, güvenlik çitini işaret eden CNN kameralarına İsrail'in füze ateşi durumunda misilleme yapmaya hazır olup olmayacağını sordum. Cevabınız: "Eğer öldürmezsek, var olmayı devam edeceğiz mi?" 100 yıllık bir terör çağında yaşıyoruz ve önümüzde 100 yıl daha terörizm var. Sonsuza kadar kılıçla yaşamak zorunda kalacağız. Ortadoğu'da istenmiyoruz, bu yüzden savaşmaya devam etmek zorundayız. Ayrılmanın amacı, terörizm veya Kassam ateşine son vermektir. Amacı, yoksulluk ve çılgınlık koşullarında çoğalmaya devam eden bir buçuk milyon Arab'tan sorumlu olmayı bırakmaktır. Orada olduğumuz için heyecanlandım. Kassamlar stratejik bir tehdit oluşturmaz ve Filistinliler hak etikleri darbeyi alırlar - gerçi ihtiyatlı olmak zorundaysak da durum karmaşıktır. Knesset'in birçok üyesi var ve Gazze'de olanlardan bizi bile sorumlu tutmaya devam eden hükümet, Kassamlar tartışma olarak doğru cevap hattını gösterir. Hükümetimiz uyandı. Gürültü yapan sadece solcular ve sadece kedilerin, köpeklerin ve Filistinlilerin refahını önemseyen ama hiçbir zaman Yahudilerle ilgili olmayan insan hakları avukatlarıdır. Ancak, şimdi söylediklerim ve daha önceden söylediklerim gibi, demografik baskı sadece Gazze'de artıyor. Mesele şu ki gençlerimiz ülkeden ayrılıyor ve biz Orta Doğu ülkesinin denizinde bir adayız. Bu yüzden kendimizi bir sınırla güçlendirmek zorundayız. Sonra, onu geçmeye çalışan kişi kafasına bir kurşun yer. Ancak, İsrail çiti tamamlamak için

10 Saree Maksidi, "Kill and Kill and Kill" <https://www.coun-terpunch.org/2018/05/16/kill-and-kill-and-kill/> çev. Nilgün Gökçen Demirağ.

11 Makdisi, a.g.m.

12 Kendisi Şim-Bet'in şeflerinden ve İsrail'deki Savunma İşbirliği Komitesinin bir üyesi. Yani Ditcher asker kökenli bir siyaset adamı.

bir şeyi garanti eder: “Siyonist-Yahudi bir devlet Yahudilerin ezici çoğunluğu ile garanti edilir.” “Siyonist-Yahudi” devletinin korunması temel de İsrail ordusunun Gazze’deki her erkek, kadın ve çocuk için bir mermi ile hazırlamasını gerektirir. Açık olmak gerekirse: kendi planlamacılarına ve mimarlarına göre- bunlar onların sözleri, benim değil- “Siyonist-Yahudi” devletinin korunması temel olarak İsrail ordusunun Gazze’deki her erkek, kadın ve çocuk için bir mermi hazırlamasını ve onları hapseden kapılara yaklaştıklarında hepsini tek tek vurmaya gerektirir. Ve eğer duman temizlendikten sonra hiçbir kalmazsa, o kadar iyi ki; İsrailli “erkek çocuklar ve erkekler” ailelerine geri dönecek ve geceleri onları daha fazla öldürmemek için daha iyi uyuyacaklar.”¹⁴

Bu tam da katliamı açıklamaya yetecek bir açıklama. Onlar depo olmayı, ikinci sınıf olmayı kabul etmiyorlar bir de utanmadan bir “Yahudi Devleti” için çok mu çok hassas olan dengeyi bozacak şekilde gönderilenlerin evlerine geri dönmek gibi bir istekle ayaklanmak, itiraz etmek yani insan olma hakkını ele geçirmeyi talep ediyorlarsa mermiyi çoktan hak etmiş demektir. Agamben’in ete indirgenmiş yani çıplak hayat, yalın yaşam kavramları ile bir *bios* olmuş insanlar için getirdiği açıklama olayı anlamamız için yeterli olsa gerektir. Onun burada Nazi Almanyası dediği yere İsrail, Yahudiler dediği yere Filistinli Arap koyarsak değişen bir şey olmayacaktır.

“Nazi Almanyasında Yahudilerin imhası, bu açıdan, kökten yeni bir anlam kazanır. Ulusal siyasi gövdeyle bütünleşmeyi reddeden halk olarak (gerçekten de asimilasyonlarının her birinin aslında sadece taklit edilmiş olduğu varsayılır) Yahudiler, halkçığın, modernitenin zorunlu olarak kendi içinde yarattığı ama varlığı kesinlikle tahammül edilemez olan bu çıplak hayatın en âlâ temsilcisi ve neredeyse yaşayan simgesidir. Yekpare siyasi gövde olarak halkın en âlâ temsilcisi olan Alman *Volk*’unun (Halk’ının) Yahudileri ebediyen yok etmek için gösterdiği apaçık hiddette Halk ile halkçığı bölen iç savaşın uç safhasını görmek zorundayız. (Çingeneleri ve diğer entegre edilemeyenleri hiç de kazara denemeyecek bir şekilde sürükleyip götüren) Nihai Çözüm ile birlikte, Na-

zizm, kökensel biyopolitik yarğı doldurmuş halk olarak Alman Volk’unu sonunda yaratmak üzere, Batı’nın siyasi sahnesini esrarengiz biçimde ve boş yere bu dayanılmaz gölgeden kurtarmaya çalışır (bu yüzden Nazi liderleri, Yahudileri ve Çingeneleri elimine ederken aslında diğer Avrupa halkları için de çalıştıklarını bu kadar saplantılı yinelerler.) Freud’un *Es* (id, O) ve *İch* (Ben) arasındaki ilişkiye dair postülasını açıklamak suretiyle, modern biyopolitiğin “çıplak hayatın olduğu yerde Halk olacaktır” ilkesi tarafından yönetildiği söylenebilir. Tabii yine de, hemen bu ilkenin tersten ifade edilşinin de -“Bir Halkın oluğu yerde, çıplak hayat olacaktır”- geçerli olduğunu eklemek koşuluyla. Tüm Alman halkını ölüme adanmış kutsal yaşama ve (akıl hastalarını ve kalıtsal hastalık taşıyanları yok ederek) sonsuzca arındırılması gereken biyolojik gövdeye dönüştürünce, (Yahudilerin simgesi olduğu) halkçığı saf dışı ederek durulduğu sanılan bu yarık böylece yeniden üretilmiş olur”¹⁵

Mesele tam da burada: Siyonizm ve onun eseri olan İsrail, Nazilere çok şey borçludur. Nazizm nasıl Batı modernitesinin bir çocuğu ise Siyonizm de öyledir. Bu yüzden de ne yazık ki İslâmî kesimde Siyonizm tam da onların istediği gibi semitik ve Musevi bir mesele gibi algılanıyor ve bu yüzden de kolaylıkla anti-semitizm tuzağına düşülebiliyor. Gerçek şu ki Siyonizm semitik değildir, European’dırlar (Avrupalı) yani Siyonizm dibine kadar batıdır. Siyonizm etnik temelli bir milliyetçilik ideolojisine dini bir aş yapma şeklidir. Oysaki Siyonizm’in kurucu babalarına baktığımız zaman çoğunun seküler olduğunu görürüz. Yani Siyonistler dindar filan değildir, din burada meşruiyet alanı oluşturmak için kullanılmıştır, Tevrat’ın aşırı yorumcusu bazı rabbilerde Tevrat’ın ırkçı bir okumasını sağlayarak Siyonizm’e dinsel bir aş yapmış kişilerdir.

Siyonizm başından itibaren Batıdaki ulusçuluğun, sömürgeciliğin ve ırkçılığın silinemez damgasını taşır, onun bu kadar zalim olmasının arka planında da onun batı dersini iyi çalışmış olmasıdır. Tam da bu yüzden Siyonizm ters yüz edilmiş bir antisemitizmdir yani antisemitizme ait kavramsal metodoloji Siyonizm’e transfer edilmiştir bu ötekileştirme olgusudur. Etnik arındırma, soykırım, katliam, sömürgecilik, insan dışına çık-

hazırlanırken, kimsenin kafasına bir kurşun sıkmak konusunda istekli değildir. O zaman var olmaktan vazgeçeceğiz.” *I Didn't Suggest We Kill Palestinians* ('Filistinleri Öldürmeyi Önermedim' <https://www.jpost.com/Features/I-didnt-suggest-we-kill-Palestinians>)

14 a.g.m.

15 Giorgio Agamben “Halkın İkili Kimliği: Bir Halk Nedir?” Çeviren ve notlandıran: Murat Erşen <http://gazetekarınca.com/2017/06/halkin-ikili-kimligi-bir-halk-nedir-georgio-agamben/>

rılma gibi batı tarihinde özellikle sömürgecilikle birlikte vücut bulan şeyler Yahudilere ve Yahudi-liğe içkin değildi ama batının toplumsal tarihinde bunlar bol miktarda vücut bulur. Tevrat'tan alınıp bağlamından kopartılan kavramlar modern ve se-küler bir milliyetçilik ideolojisi olan Siyonizm'e monte edilmiştir. Ve tamda batılı olduğu için etnik temizlik, saflaştırma, mekânı etnik açıdan sterili-ze etme, ırk ayrımcılığı, insandışılaştırma vb. batı sömürgeciliğine içkin ne varsa aynı biçimde tekrar eder.

"Nasıl olur da, yüzyıllar boyunca ırkçı saldırı-ganlıktan acı çekmiş, Nazi Soykırımının (Holo-kost) kurbanı bir mazlum halk böylesine zalim olabiliyor? Özellikle, İkinci Dünya Savaşı son-rasında dünyaya gelen benim kuşağımın politik bilincinin oluşmasında, giderek, bunun yüksek bir insani vicdan duygusuyla bütünleşmesinde, Nazi soykırımının büyük etkisi olmuştu. Bugün, Filistin Trajedisi başta olmak üzere, ezilen halkla-rın durumu karşısında bizim kuşağın sergilediği duyarlılık, özünde, bu tarihsel deneyimimizin bir sonucudur. Aynı zamanda, Siyonizm karşıtlığının, doğası gereği, antisemitizmle hiç bir ilgisinin ol-madığının da kanıtıdır bu.

Peki, ama gerçekten nedir bu Yahudi halkını, mazlum bir halktan, insanlık dışı bir düşman kar-sısında insanlığı, uygarlığı, vicdanı temsil etmiş bir varlıktan, zıddına dönüştüren, eski düşma-nına benzeten şey? ...Siyonizm! Mazlumu, onu ezene benzeten, düşmanı içinde adeta eriterek benzeştiren, aynılaştıran bir ideolojik yıkımın adı aynı zamanda Siyonizm. İşte böylece, şişeden çı-kan kötülük cini gibi, masallar dünyasının Eski Ahit'inden fıskıran hurafeler üzerinden inşa edi-len Siyonist Devlet, kadim Ortadoğu toprakları üzerine bir karabasan gibi çıkmıştır."¹⁶

16 Haluk Gerger, "Önsöz", Peter Edel, *Siyonizm'in Tarihi, Yıldızın Gölgesi Altında*, Çev: Burak Sengir, Ceylan Yayınları.

Bu bakımdan Siyonizm'in ulus devleti olan-ki Siyonizm'de Yahudiler dini bir halk olmaktan çok etnik bir mevcudiyet olarak ulustur-İsrail'in Batıdaki ulus devletlerin uyguladığı etnik homo-jenizasyon politikasını tekrar etmesi hiç de sadece İsrail'e özgü değildir. Siyonizm bize kan ortaklığı temelinde şekillenmiş etnik milliyetçiliğin ne tür karanlık sonuçlara mahkûm olabileceğimizi gös-termesi bakımından çarpıcı bir örnektir. Bir geç ulus devlet olan İsrail de ulus devlet tarihini sür-dürdükçe Nakba hep devam edecektir. Tam da bu yüzden Nakba bitmedi hâlâ sürüyor İsrail -daha doğrusu ile etnik milliyetçilik- var oldukça da de-vam edecek.

Olgu bu peki "İslâm âlemi" ne yapıyor, hiç kendi basit ulusal çıkarları gereği İsrail ile ilişki-lerini sürdürüyor. Türkiye bile bir yandan dev-let olarak miting düzenleyip İsrail'e en sert sözleri sarf ederken diğer yandan her yıl büyüyen ticaret hacmini devam ettiriyor. Hâsılı bakmayın o hama-si sözlerle! Güçlü, kararlı bir İslâm âlemi yok, halkı Müslüman çoğunluğa sahip ulus devletler var, hal böyle olunca da Filistin de Mescid-i Aksa da sözde İslâm âleminin kendi çıkarları nedeni ile öncelikli değil. Müslümanlar ulus devlet gerçeğini tartışma-dıkça daha çok katliama tanıklık edeceğiz. O yüz-den İslâm âlemi gibi olmayan kavramlar ile tartış-mak yerine, bölgedeki güçlü birkaç devlet İslâm dünyasından başka müttefikleri de yanına katarak "Filistin'in Kurtuluş Ordusunu" kurmalı ve İsrail'e tam bir ekonomik abluka kararı alınmalı. İşte o zaman İsrail'in geri adımlar attığına tanık olacağız.

Din Elden Gidiyor mu?

Son yıllarda bilhassa ekranlarda İslâmî meseleler etrafında çeşitli tartışmalar gündeme geliyor. Bunlardan bir kısmı sosyal medya mecralarına da yansıyor. Ekran dindarlığı bir yana mahrem hususlar, hak ve hakikatin üstünün örtülmesi dahası dinin kavranmasına dair sorunların bariz hale geldiği bir vasatta bu konuları dikkatli bir şekilde ele almak yeni nesiller ve kamuoyu açısından hayli önem arz ediyor. Bu çerçevede birkaç hususu Şemseddin Özdemir ile konuştuk. (Hakan Çandır)

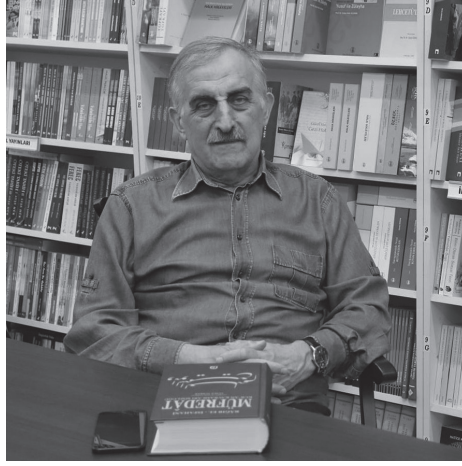
Şemseddin ÖZDEMİR

1990'lardan bu yana İslâm'ın yorumlanmasıyla ilgili hususlar daha çok konuşulur oldu. Dinin sabit şeriatın dinamik olduğu ifade edildi. Buradan başlasak neler söylersiniz?

İslâm, en geniş manasıyla Allah'ın resulleri aracılığıyla gönderdiği vahyin, bize uygun bulunduğu hayat tarzının adıdır. Farklı vahiylerde başka isimler kullanılsa da muhtevası İslâm'dır. Başka bir deyişle, Allah'ın gönderdiği esaslara tartışmasız ve ikna olarak teslim olmaktır. İslâm rastgele bir teslimiyeti kabul etmez. Şuurlu bir teslimiyet gerekir. Bir kişi düşünelim, sosyal çevresinden İslâm'ı devralmamış biri olsun. Bir gün İslâm'ın adını duyarak Kur'an'ı açıp baksa ve "ben bu dini tercih ediyorum" derse bu bilinçli bir tercihtir. Ne yazık ki bizim coğrafyamızın çoğu anne babaları müslüman olduğu için bu din üzeredirler. Önemli bir kesim duyduklarına katkı yapmadan yaşamışlardır.

Tefekkür ve Arınma

Allah'ın bizden istediği şeyin, düşünerek, tefekkür ve tedebbür ederek inanmak olduğunu biliyoruz. Böyle bir teslimiyet olmazsa inanç kolay yıkılır. Bu yarım mensubiyet insanı ciddi sorularla ve itirazlarla karşı karşıya bırakır. Bu durumda bocalamaya başlar. Bugün bazı insanların başına bunlar gelebiliyor. Bu açıdan ben İslâm'a teslim oluşun şuurlu ve Bakara Suresi 260. ayette zikredilen Hz. İbrahim'in mutmain oluşu çerçe-

vesinde bir teslimiyet olarak görüyorum. Emirleri ve nehiyleri mutmain bir şekilde ikna olarak kabullenmekten bahsediyorum. İslâm bir hayat tarzıdır ve hayatı vahyin ilkelerine göre inşa etmeyi amaçlar. Allah Şura Suresi 13. ayette diyor ki "dini ika-me edin ve dinde fırkalaşmayın!" Şüphesiz din Allah'ın dini, muhatabı ise insandır. Kusura bakmayın kimse "din elden gidiyor" korkusu-

na kapılmasın. Şayet bir topluluk dini yaşamaktan vazgeçerse, başka bir topluluk gelir benimser ve yaşar. Din elden gitmiyor. Kendini yetiştirmemiş Müslüman'ın kafasındaki sorunlu İslâm algısı gidiyor. Şüphesiz bir insan kendini yetiştirirse, küfürün hiçbir saldırısı ve eleştirisi, müfredatı Kur'an olan bir bilince zarar veremez. Hz. Peygamber (s.) Mekke ve Medine'de bizlere örneklik teşkil edecek bir tarzda İslâmî hayatı inşa etti. Elbette toplumsal hayat ve insanlar sorunlardan uzak değildi. Çok sert tartışmalar, ayrılıklar vuku buldu ama bir model inşa edildi. İşte biz bu tarzı da göz önüne alarak İslâm benimsendiği takdirde Müslüman farklı dünya görüşündeki insanlarla eziklik duymadan ve çekinmeden görüşür, medeni bir tarzda münasebet geliştirir. Doğrusu bize böyle insanlar lazım ve bizim bu bilince gelmesi için çabalarımızı arttırmamız gerekir.

Herhalde dinin elden gitmesi için öncelikle elde olması lazım. Dinin sahibi gibi davranıyoruz. Dinin sahibi miyiz, yoksa muhatabı mı?

Elbette biz dinin muhatabıyız. Erken Cumhuriyet devrinden itibaren uygulanan sindirme politikalarının da etkisiyle, sanki biz korumasak din elden gidecek sanılıp sahibi gibi davranılıyor. Kabul etmeliyiz ki bu korkuların ve kaygıların belirdiği bir panik halidir. Artık bu sürecin önemli ölçüde geride kaldığının farkına varmalıyız. Şüphesiz dini Allah göndermiştir ve sahibi odur. Allah “dini sen yaşayacaksın” diye Müslümanlara göndermiştir. Allah’ın yeryüzünde halifesi olmanın gereği olarak İslâm’ı hayata hâkim kılmak Müslümanın vazifesidir. Bizlerin İslâm’ın ilkelerine uygun siyaseti, kültürü, ahlakı vs. kapsayacak medeniyet modelini kurma ve yaşama sorumluluğumuz var. İnsanın yaratılış gayesi ibadetin tüm hayatı kapsamasını da İslâm bizden istemektedir. Mevdudi’nin *Kur’ân’a Göre Dört Terim* eseri başta olmak üzere çağdaş İslâmcı klasikler bizlere şunu öğretti: İbadet bir bütündür ve hayatın her alanını kapsar. İbadetin hayatın her alanını kuşatacak ve dokunacak şekilde anlaşılıp yaşanmasını gerçekleştirecek olanlar yetişmiş kadrolardır. Açık konuşmak gerekirse böylesi insanlar dini korumaya kalkmaz, onlar dini yaşayarak kendilerini korur ve bilirler ki bu dini Allah koruyacaktır.

Kendini İslâm ile mücehhez kılan kişide düşmanın hiçbir saldırısı sorun meydana getirmmez. Öteki yorumlar inancı zayıf olan insanların, bahsettiğimiz tarihsel arkaplandan bağımsız olmayan panikleridir. Şurası açık ki, İslâm’ın ve Müslümanların durumu bütün tartışmalara rağmen bundan yüzyıl öncekinden çok daha iyi ve güzeldir. Hatırlarsanız Allah Kur’ân-ı Kerim’de farklı yerlerde İblisi konuşturur. Bizler bunları ayet olarak da tilavet ediyoruz. Bu durum bile Müslüman’ın kendine güveni bakımından üzerinde düşünülmesi gereken bir incelikler. İlahi Kelâm’da İblis Allah’ı suçlayarak şöyle der: “*Sen beni azdırdın, ben de tüm insanları azdıracağım ancak muhlis, abid, muttaki kullarına zarar veremem*” der. Biz mümin olarak *muttaki, ebrar, muhlis, abid* insanlar haline gelebilirsek, bize ne İblis ne de uluslararası düzen olan küresel büyük iblisler zarar verebilir. Canımızı yakar, şehit edebilir, işkence yapabilirler ama dinimizi değiştiremezler. Mesele budur, o yüzden kimsenin korkmasına lüzum yok. İnsanın dinin kadrini ve kıymetini bilmesi, İslâm’ı ve resûlleri ciddiye alması halinde bir şeyden korkup kaygılanmasının veya evhamlar üretmesinin bir manası yok. Unutmamalıyız ki ancak böylesine özgüvenli bir inanış silsilesinden sonra inşa dönemi gelir.

Şüphesiz din Allah’ın dini, muhatabıysa insandır. Kimse “din elden gidiyor” korkusuna kapılmasın. Şayet bir topluluk dini yaşamaktan vazgeçerse, başka bir topluluk gelir benimser ve yaşar. Din elden gitmiyor. Kendini yetiştirmemiş Müslüman’ın kafasındaki sorunlu İslâm algısı gidiyor. Bir insan kendini yetiştirirse, küfrün hiçbir saldırısı ve eleştirisi, müfredatı Kur’ân olan bir bilince zarar veremez.

İnşa dönemine geçmeden önce din ve dünya ayrımına dair bir şey sormak istiyorum. Sizinle değişik zamanlarda bu konu üzerine epey konuştuk. Son yıllarda din ve dünya ayrımı etrafındaki konuşmalar hayli arttı...

Evvla bu konuda üç şeyi söylemek istiyorum. Resûlullah’tan sonra Müslümanların başına kısa vadede gelmiş üç büyük felaket var. *Birincisi*, bir grup çetenin Hz. Osman’ı makamında şehit etmesiyle meydana gelen iç savaş. Bu fiili darbe ile halife öldürüldü ve bu durum iç çatışmalara sebebiyet verdi. Maalesef Müslümanlar bunu engellemeyemedi ve sonuçta fırkalar meydana geldi. İslâm siyasi düşüncesi ve kelam dediğimiz tartışmalar başta olmak üzere pek çok konu doğrudan bu olayın akabindeki gelişmeler dikkate alınmadan anlaşılamaz. Oysa bu yanlıştı, zira Allah’ın dini olan İslâm fırkalaşmaz, ancak onu iyi anlamamış olan Müslümanlar fırkalaşır. Şia, Sünnilik, Mutezile, Eş’arilik, Cebriye vs. hayli fırkanın meydana gelmesi bu olayla ilgilidir. Fırkaların teşekkülünün akabinde, yaygınlık kazanan fırkalar eğitim kurumlarında asıl eğitim müfredatı Kur’ân’ı bırakıp, fırkaları oluşturanların dinden anladığı yorumları müfredat haline getirdi. Bu durumu Müslümanların *ikinci* büyük felaketi olarak kabul ediyorum. Bu sorun hâlâ en acıtıcı şekilde devam etmektedir. *Üçüncü* sorun ise zaferler kazanılmış, Endülüs’e hâkim olunmuş, dünyanın birçok yerinde hâkimiyet kurulmuş iken “Biz biraz da ahi-ret için uğraşalım” anlayışı devreye girmiş ve dinî ilimler, dünyevî ilimler diye bir ayrıma gidilmiştir. Hâlbuki seküler bir mantık olan bu ayrım külli-

yen yanlıştı. Ne yazık ki kimse bunun farkında değil. Hâl böyle olunca hayatın tabii akışı içinde sorun olarak karşımıza çıkan asıl meselelere dair bir çözüm üretmekten uzaklaşmakta. Dikkat ederseniz öteden beri İlahiyat Fakültelerinin çoğu bu mantıkla kampüs dışına taşınmak isteniyor. Şunu sormalı değil miyiz: Niçin dini alan kenara kaçmak istiyor? Tam aksine bu kurumlar hayatın tam ortasında olmalı, bütün itiraz ve sorunlarla yüzleşmeli ve aşama kaydederek topluma önderlik yapmalılar. Bu bakımdan bu ön-kabuller düzeltilip kaldırılmalı, tüm ilimler bir arada okutulmalıdır.

Hayat Tarzı, Din ve Dünya

Allah aşkına dünyada en güzel modeli kurmak üzere inzal edilen bir din nasıl “dünyevi” olmaz, dünyaya bir söz söylemez ve tüm yaşam alanlarını imar etmez? Biliyoruz ve inanıyoruz ki İslâm bütün hayatı kapsar. O sebeple dinî ilim diye bir ayrıma gitmek yanlıştır. Firavun bile dedi ki “Musa sizin dininizi değiştirecek.” Başka bir ifade ile hayat tarzınızı dönüştürecek. Firavun bunu biliyor ve fakat bizim Müslümanların çoğu bunun farkında değil. Açık konuşalım ki bu kötülüğü bize Müslümanların o günkü basiretsizliği ve düşüncesizliği yaptı. Malik Bin Nebi’nin, Cevdet Said’in ısrarla üzerinde durduğu gibi enfüsi çöküşümüz afaki çöküşümüze zemin hazırladı. Biz kendi içimizden çöktük. Bu yüzden kabullerimiz sarsılmalı, mevcut düşünce konforumuz bozulmalı. Allah bize afakî ayetleri, kâinata koyduğu yasaları, insanın bünyesindeki ayetleri okumamızı emrediyor. Bize emredilenleri hayat dışına atamayız. Bilakis hayatın tam merkezine yerleştirmeli ve tedrici olarak da muhite doğru taşımalıyız. Bu minvalde okumamak vebal ve günahdır diye düşünüyorum.

Din-dünya ayrımı yapmayan bir Müslüman’ın hayatının tüm safhalarının dinin rehberliğinde olması gerekiyor.

İnsanın yol yapması veya daha kapsamlı düşünürsek bir şehir inşa etmesi de dinin kapsamına girer ve bu bir ibadettir. Şehremini diyoruz ya bunu düşünelim biraz. Ekonomiyi en güzel tarzda yönetmek, faizi olmayan adil bir ekonomik model kurmak en önemli ibadetlerdendir. Kıyamet koparken bile elindeki fideyi dikmek gerektiğini öğrendik biz. İslâm hayatı din ve dünya şeklinde ayırmıyor. Müslümanların dünyada etkin olması, İslâm’ın şanına yakışır bir modeli kurup ortaya koyması dinin emridir ve yapılabilirse en büyük ibadettir. Eğer böyle bir toplum üretirseniz, namaz, oruç gibi ibadetler daha farklı bir mana kazanacaktır. Aksi takdirde namazı Allah için kılıp, ekonomiyi kapitalizm için yapan, siyaseti Batı’nın istediği gibi uygulayan bir yaralı bilinç ortaya çıkar. Elan içinde bulunduğumuz durum da budur aslında!

Allah Resûlü indirilen Kur’ân’ı 23 yılda tedricen uyguladı. Sünnet, Kur’ân-ı Kerim’in Resûlüllah tarafından hayata tatbik edilme tarzıdır. Söz olarak hadisler vardır buna bir itirazım yok. Önemli olan işin özüne ters olmamalarıdır. Savaşta, barışta,

komşulukta, farklı din mensuplarıyla münasebetinde Kur’ân’ı uygulamıştır. Büyük hata yapan Müslümanlara karşı muamelesinde muhteşem bir sünnet gözükür. Mekke’yi fethettiği zaman üç beş kişi haricinde herkesi affeder. Belli bir zaman geçtikten sonra pişman olanların da affedildiğini biliyoruz. Allah Resûlü bu emri almış, muhataba ve şartlara uygun olarak uygulamıştır. Diyelim ki bir ayette genel hüküm olarak sertlik var, muhatabının hatasına karşı, ortaya koyduğu samimiyet bariz olursa tatbikat sert bir şekilde olmamış. Kötü niyetli değilse, ajanlık yapmamış, davayı

İslâm dünyasında, sünnet ehli olduklarını ifade edenlerin Müslümanlar arasındaki ihtilaflarda oldukça sert bir tavır sergilemeleri çok büyük bir çelişki. Şunu soralım onlara: Peki, nereden öğreniyorsunuz bu hatalı uygulamayı? Bağlamından koparılan ayet ve hadislerden yanlış ve hatalı hükümler çıkararak bunu yapıyorlar. Bu minvalde bizim topraklarda kendine hoca vasfını uygun gören birçok zevatın birbirleriyle ilgili eleştirel sözlerine baktığımızda, yukarıdaki problemli yaklaşımın lafzi boyutunu görüyoruz ve diyoruz ki siz nereden buldunuz bu tartışmalı ve son derece kötü üslup içeren sünneti.

satmamış ise uygulama her zaman ona göre şekillenmiştir. Şartları gereği insanın içerisine düştüğü ahvale göre maslahatı gözetmiştir. Doğrusu bu bakış açısıyla Resûlullah'ın sünneti, Kur'an'ın inişindeki uygulamaları üzerinde çalışılması gereken başlı başına önemli bir alan. Bu bilgiler yeniden değerlendirilmeli ve Müslüman ülkelerdeki insanlara yeni bir model ortaya konmalıdır.

Kur'an ve Sünnet

Hep dikkatimi çeker: İslâm dünyasında sünnet ehli olduklarını ifade edenlerin Müslümanlar arasındaki ihtilaflarda oldukça sert bir tavır sergilemeleri çok büyük bir çelişki. Şunu soralım onlara: Peki, nereden öğreniyorsunuz bu hatalı uygulamayı? Şüphe yok ki bağlamından koparılan ayet ve hadislerden yanlış ve hatalı hükümler çıkararak bunu yapıyorlar. Bu minvalde bizim topraklarda kendine hoca vasfını uygun gören birçok zevatın birbirleriyle ilgili eleştirel sözlerine baktığımızda, yukarıdaki problemleri yaklaşımın lafzi boyutunu görüyoruz. Onlara sorarım zaman zaman: “Siz nereden buldunuz bu tartışmalı ve son derece kötü üslup içeren sünneti?”.

Hatırlarsanız Uhud Savaşında önce savaşa gitmeye karar verdikleri halde üç yüz kadar Müslüman, münafıkların etkisiyle kaçarak Medine'ye geri döndü. Bir miktar okçu da cepheyi terk ettiği için Müslümanlar savaşı fiilen kaybetti. Allah Resûlü Medine'ye döndüğü zaman üç yüz kişiye ne yaptı? Affedici bir pozisyon takındı ve Allah ise onu Âl-i İmran suresi 159. ayet-i kerime ile onayladı. Cuma namazını terk edip kervana gidenlere hakaret mi etti, dışladı mı? Yanlış bir şey söyleyen adamı tekfir mi etti? İslâm adına konuşan, ayet-hadis okuyan kişiler maalesef kendi kanaatlerini desteklemek için ayet ve hadisleri adeta silah gibi kullanıyorlar. Müşrik, kâfir demek kolay! Birbirlerine doğrudan böylesi bu ithamda bulunmasalar bile, yaklaşım tarzları, ağır hakaret içeren cümleleri, aşağılayıcı üslupları veya aşırı tevazuuyla gizlenmiş büyüklükleri hangi sünnette mevcut, diye sormak gerekir. Üstelik bunların çoğu tasavvufa da sıcak bakıyorlar. İlk

dönem tasavvuf klasiklerine bir baksalar yaptıklarının ne kadar yanlış olduğunu görecekler. Ne var ki, kendi geleneklerinden bile habersizler.

Açıktır ki, böylesi bir tutumun Hz. Resûl'un sünnetiyle uzaktan yakından ilişkisi yok. Bu kişilerin acilen kendilerine gelmeleri lazım; aksi takdirde tutumlarının bir düşmanlık oluşturacağı besbelli. Onların taraftarları futbol taraftarı gibi kavga ederse ki biz bunu Yemen, Mısır, Libya, Suriye, Afganistan'da görüyoruz, kendi hezeyanlarını tatmin için yaptıklarının karşılığını tüm ümmet ödeyebilir. Allah Resûlü kendisine vahyedilen emirleri itikattan amele kadar uygulamış, öğretmiş, tebliğ etmiştir. Köylerden gelen bedevilere daha toleranslı davranmış, zengin ve fakire öğütleri farklı olmuştur. Empati denilen duygudaşlık var ya bununla alakalı aslında. Başka bir ifadeyle sorumluluk anlamında bir ayırımdan bahsediyorum. Zengine “Kuyu açtır, fakire hurma bağışla” demiş. Yoksula bağış yapmaya alıştırmış, muhatabına göre konuşarak ikna etmeye çalışmıştır. Ne yazık ki biz bazı kardeşlerimizde bu yaklaşımı göremiyoruz. Seküler sol örgütlerin haşinliği var üzerlerinde adeta. Sünneti sorsak mangalda kül bırakmayacak olanlar kendi gibi düşünenlere sünnet düşmanı diyorlar.

Sünneti söyleyip aksini yapan mı sünnet düşmanı yoksa bunu toplumsal ilişkilerde Allah Resûlü'nün tatbiki doğrultusunda uygulayan mı?

Doğruyu Yanlış Zeminde Aktarmak

Medyadaki tartışmalar çerçevesinde ele alırsak, bazı hocaların bir topluma bakan yüzü var ki daha çok sevecen ve mülayim ve fakat aynı kişilerin birbirlerine karşı oldukça şedit ve son derece de nezaketsizler. Birbirlerini çok rahat suçlayıp, yaftalayabiliyorlar... Buna benzer durumlar Peygamber'in örneğinde var mı?

Elbette yok. Peygamber'in sünnetinde böyle bir yaklaşımın bulunmayışı bir yana kendisiyle çatışma halinde olan muhataplara karşı uyguladığı sünneti bile bu minvalde değil. Mesela Dırar mescidini birkaç tarihçiye sordum. Bu konuda düzeltilmeye açığım, yanlışsa düzeltilsin. Bir papaz bu olayda kaçıyor. Peki ya diğerleri? Resûlullah bu

adamlara ne yaptı? Bunlar toplumun dışına çıkarılarak öldürülmedi, kovulmadılar, sürgüne gönderilmediler. Resûlullah davasını savunmaktan aciz miydi? Elbette hayır. Mekke'nin fethini haber veren sahabeye affedici pozisyonu ortaya koydu. Bugün biz küçük bir hata yapana kolaylıkla hain diyoruz. Hemen İngiliz, ABD, Rus ajanı deniyor. Oysa ittifak yapmak, bazı devletlerle işbirliğine girmek (Mümtehin/8) dini terk etmek değildir. Müslümanlara güvenmeyi öğrenelim. Vasıflı Müslüman herkesle konuşur. Hz. Peygamber de Mekke'nin müşrikleriyle antlaşma yaptı; yeri geldi bir müşrikin himayesinde Mekke'ye girdi. Bu taviz miydi? Ne münasebet, hiç alakası yok. Ekranlardaki tartışmaların ortaya koyduğu tavırlar başta olmak üzere biz bunları Hz. Peygamber'de görmedik. O insanlarla en güzel şekilde konuştu. Hristiyanları çağırdı ve mescitte konuştu onlarla. Onlar günlerce mescitte kaldılar, Müslümanların yaşam biçimlerine şahitlik ettiler. Bu durumu bazı insanlara anlatsan dinden çıkarırlar. Şimdi bu tür yaklaşımlarda din nerede? Allah ne buyurdu? Resûlullah ne dedi? Bu soruları sürekli bir biçimde sormamız lazım. Daha da önemlisi bizim bazı kardeşlerimiz yetiştikleri şartların izlerini taşıyorlar. Kapalı devre ilahiyat mezunları yahut Suudi Arabistan'da, Mısır'da o baskıcı ülkelerde okumuş insanlar öğrendiklerini din diye anlatıyorlar. Doğruyu yanlış zeminde aktarıyorlar zaman zaman. Ezher'de, Suudi Arabistan medreselerinde okutulan dinin en iyi din anlayışı olduğu iddiasını nereden çıkarıyorsun? Bu bakış açısını değiştirmeleri lazım.

Ayrıca ihtisas alanı ne ise dini o gözle değerlendiyorlar. Oysa her bir Müslüman'ın anlayıp yaşamakla sorumlu olduğu din, ihtisas alanına sıkıştırılarak "meslek" muamelesi görmemeli. Din tüm ihtisas alanlarını kapsayan bir olgu/hakikat değil midir?

Çok zor aşılabacak bir şey var ki o da şudur: insanlar geçmişten şimdiki ana kadar elde ettikleri birikimle ulaştıkları şeye bakarlar. Bu etkide kalma durumunu anlıyorum. Birçok Müslüman Kur'an'ı okurken birikimine göre değerlendiriyor. Farkına varmadan önyargıyla davranıyor. Sii ise Şia'ya göre ayetleri tevîl ediyor. Ehlisünnetin bir mezhebine mensup ise ona göre değerlendiriyor. Bu durum bile bile yanlış yapmak için ortaya çıkmıyor. Bu durum yetiştirme tarzı ile alakalı. Önyargı ile yetiştirilen bu insanlar zor olsa da şunu demeli: "Allah bir kitap gönderdi. Bu kitap Mekke ve

Medine de inerken toplumla yüzleşti. Biz önce o şartları anlamalıyız." Kendimizi dışta bırakarak okumaya çalışalım.

Önyargılarımızı Kur'an-ı Kerim'e dayatmayalım. Kendi savunduklarımızı mutlaklaştırmak yerine şöyle demeli: "Ben bu okumalarımın Kur'an-ı Kerim'den böyle anladım" denmeli. "Allah mutlaka böyle emretti" diyemezsiniz. Eski âlimler şöyle der: "Doğrular Allah'tan yanlışlar bizden". Her nedense bazı cahiller, hocanın her dediğine adeta vahiy muamelesi yaparlar. "Ben kendi anlayışım ile ulaştığım bilgilerle böyle olduğuna inanıyorum" demeliyiz. "Bu benim anlama tarzım yanlışsam düzeltin" demeliyiz. Bu postmodernistlerin ne olsa giderinden farklıdır. Burada söylemek istediğim insanın kavrama ve bakış açısının sınırlı olduğunu gündeme getirmektir. Her insandan daha iyisini bilen biri mutlaka vardır. Bu minvalde dini belli bir kesimin ihtisas alanına hapsedmek yerine, tüm insanların sorumluluk alanına giren bir yaşam biçimi olduğunu netleştirmemiz gerekmektedir. Nitekim Seyyid Abdülâtif *Kur'an'ın Zihni İnşası* kitabında bununla alakalı çok güzel örnekler zikreder. Çöldeki bir çobanın bile zihnine yerleşen bir vahiy bilincinin meydana getirdiği nitelik oldukça değerlidir.

Günümüzde âlimlik, kendini bir yere tahsis eden, sadece dini ilimlerle uğraşanlara atfedilen bir sıfat günümüzde. Bu anlam daralmasının altında yatan sebep nedir?

Dikkatinizi çekerim; bu durum dinî- dünyevî ilim meselesindeki duruma benziyor. Yanlışlar burada da devam ediyor. Tasniften dolayı dinî sayılan alanda eski tefsirleri bilen, eski fıkıh bilgilerini ihata eden ve bu bilgileri aktaran, eski kelimeleri tartışmalarını kavrayanlar büyük âlim oluyor. Nedense hayatın diğer alanlarına pek bakmıyoruz. Sözgelimi Allah Resûlü Zeyd'i komutan yaptı. Âlim olmasaydı yapar mıydı? Halit Bin Velid savaş âlimiydi. Klasik anlamda eski bilgileri anlatmak bence ansiklopedist olmak gibi bir şey. Oysa âlim yaşadığı ülkeyi ve şartlarını gerçek manasıyla bilendir. Hangi sistemde yaşıyoruz? Buradaki sıkıntılar nelerdir? Dünyanın buna etkisi nedir? Bu sorulara cevap verebilmeli âlim. Bundan beş yüz sene önce ekonomik ve siyasî dalgalanmalar bu kadar etkilemiyordu her yeri.

Hâlbuki “Ben kendi anlayışımla ulaştığım bilgilerle böyle olduğuna inanıyorum” demeliyiz. “Bu benim anlama tarzım yanlışsam düzeltin” demeliyiz. Bu postmodernistlerin ne olsa giderinden farklıdır. Burada söylemek istediğim insanın kavrama ve bakış açısının sınırlı olduğunu gündeme getirmektir. Her insandan daha iyisini bilen biri mutlaka vardır. Bu minvalde dini belli bir kesimin ihtisas alanına hapsetmek yerine, tüm insanların sorumluluk alanına giren bir yaşam biçimi olduğunu netleştirmemiz gerekmektedir.

Âlimler ve Dünya Gerçeklikleri

Şurası açık ki bugün ABD’de veya kredi de-recelendirme kuruluşlarının aldığı bir karar Türkiye’de doları fırlatabiliyor. İslâm adına fetva vereceklerin, dünyadaki asgari dalgalanmaları, ekonomik modeli, para babalarının bu duruma müdahalelerini bilmezse nasıl bir sonuç ortaya çıkar Allah aşkına? Günümüzde demokrasinin, laikliğin, modernizmin, postmodernizmin, çokluğun, çoğulculuğun ne olduğunu bilmezse nasıl konuşacak? Hristiyanlıkla, Budizm’le, Yahudilikle, ateizmle, new age dinlerle ilgili bilgisi yoksa onlarla alakalı olarak ne diyecek Allah aşkına? Âlim Kur’ân’ı ve sünneti bilirken hayatı da bilendir. Hiç olmazsa her âlim bir alanda konuşsa diğer alanda başka bir âlim konuşur. Müslüman bir filozof felsefeyi bilir ama vahyi daha iyi bilmesi lazım gelir. Psikolojiyi bilen kişi Kur’ân’ı iyi bilirse en güzel şekilde işini yapar. Sadece *nefs* kavramı üzerinde bile düşünmek yeterli olur. Bugün Müslümanların büyük çoğunluğunun zihnindeki âlim telakkisinin, hayatı tanımayan, öğretim mahalline kapanmış, dünyadaki yeni ve eski savaşlardan sistemden ve kararlardan haberi olmayan bir durumla sınırlı olması şu soruyu akıllara getiriyor: “Acaba bunun verdiği fetva ne kadar gerçekçi/isabetli olur?” Müslümanlar arasında mezhep savaşları çıktığı zaman, tekfırle verilen fetvalar yangına körükle gitmektir. Hâlbuki âlim “Aramızdaki ihtilafları bırakarak Sünni, Şii, Vahhabiler olarak bir araya gelelim” demeli. Böyle yapmak mı iyi yoksa kan mı daha iyi? Haram aylar uygulamasını öncelikle kendi aramızda uygulayalım. Müslümanlar birbirine bu aylarda silah çekmesin. Şayet biz bu okumaları yapabilirsek, bunu nasıl engelleyebiliriz konuşabiliriz.

1945’de Yalta’da bir karar veriliyor. Rusya ve İngiltere dünyayı üçe bölüyor; Sovyetler, NATO ve üçüncü dünya ülkeleri. Bunun nasıl bir sonuç doğurduğunu bilmeyen bir âlim bu dönemin üze-

rine kafa yorabilir? Oturup kendi kendilerine hayal üretiyorlar. Alınan kararlar insanların kaderleri değiştirildi. Milyarlarca insan mahvoldu. Biz bu konuları bilirsek “Nasıl engelleriz?” sorusu üzerine kafa yorabiliriz. 1990’da Sovyetler Birliği çöktü. Yeni düşman İslâm oldu. İslâm’ı İslâm’la savaştırma dönemini açtılar. Hatırlarsanız tarihçi ama aynı zamanda istihbaratçı Bernard Lewis bunlar üzerine irili ufaklı kitaplar yazdı. Dolayısıyla şunun altını ısrarla çizmek lazım: Bizim âlimlerimiz gerçekten âlim olsaydı açık bir savaşı nasıl engelleriz, diye konuşurlardı. Nafile uygulamalar için ayırdıkları vakti bu sıkıntıları konuşmak için kullanırlardı. Ne var ki istisnalar hariç bu çabayı göremiyoruz.

Hâsılı bu dönemin âlimi dünyadaki ve insanı ilgilendiren alanlardaki gelişmeleri bilmiyorsa verdiği fetvaların çoğu havada kalmaya mahkûmdur ve fetva da değildir. Âlim muhatabını tanıyarak yaşadığı toplumu bilmeli. Detaylarla, isimlerle uğraşmayı en büyük iş sanmamalı. Ne var ki durum bunun aksi istikamette. Adı hocaya çıkanlar nafile uygulamaları abartarak dünyadaki en önemli mesele haline getiriyorlar. Bunu Resûlüllah’a mal ederek yapıyorlar üstelik. Okunmayacak kitap listeleri yayınlıyorlar. Kendi kanaatine ters görüş serdedilince olay çıkarıyorlar. Peki, niye bu çabayı cihat için, halifelik görevi için, adalet konusu için göstermiyorlar? “Allah’ın yasalarıyla ve Peygamber’in uyguladığı yöntemlerle bu çağa uygun bir İslâm modelini nasıl inşa edeceğiz?” sorusunu sormuyorlar. Bu ilmin gereği değil midir? Bizim medreselerimizin ve ilahiyat fakültelerimizin en önemli gündem maddesi; düşmanın saldırılarını görüp, o kavgadan uzak kalmak ve çözüm üretmek olmalı. Eğer âlimler çözüm üretmezse gençler bozuldu demenin bir âlemi yok. Gençlere umut ve heyecan vererek çözümler üretirsen o zaman başka bir noktaya geçmiş olabiliriz.

Fetvalar, Basiret ve Mutlakçılık

Fetvalarla kişiye özel çözüm yolları genele yayılıyor. Sorulan sorulara cevap nasihat kapsamında verilemez mi?

Topluma ve insanlara söz söyleyenlerin öncelikle yaşadığı dönemlerin fıkını bilmeleri gerekiyor. Bundan yüz sene önceye gidersek hocalara günümüzdekine benzer sorular muhakkak sorulmuştur. İnsanlar soruyor. O zamanlar asansör yoktu başka bir şey vardı. Verilen cevap o muhitte, köyde, camide kalırdı. Kayıt yok, medya yok zira. Günümüzde ise doğruluğu yanlışlığı bir tarafa istisnâ fetvaların herkesin önünde konuşulması, ardından kaydedilip yayınlanması ile çok büyük sorunlar çıkar. Şunu sormamak elde değil tabii: Bunu yayınlamakla ne elde ediyorsun? Başka öğrenmek isteyenler de gelir ayrıca sorarlar. Doktorla konuşan bir hasta bazen karısına, babasına, arkadaşına diyemediği şeyleri anlatıyor. Doktor bunu açıklasa ne kadar doğru olur? Günümüzde bazı sorulara verilen cevaplar nasihat şeklinde olmalı. Ayrıca şunu sormalıyız: Gençleri çok suçluyoruz hadi diyelim onlar suçlu. Peki, hocalar hangi çağı konuşuyorlar? Hemen her konuda fetva vermeye gerek yok. Bunun yerine oturup insanlarla dertleşmeli, muhabbet edilmeli. Duygudaşlık geliştirilmeli.

Âlimlerin kendi anlayışını Allah'ın buyruğu olarak söylemesi ne kadar doğru?

Hız. Peygamber'den sonraki dönemdeki insanlarla ilgili bildiğimiz şu: Onlar o toplumun giyindiği gibi giyiniyorlardı. Mahallî yahut örfî bir durumdu bu, din değildi. Din o noktaya inmez. Din adına bunu yapıyorsanız bunu dayatmamalı ve giyinişinize göre davranmalısınız. Allah adına İslâm adına dayatmalar yapılmamalı. "Ruhbanlığı" kendin seçtinse onun gereğini yap. O bir asaletse dini temsil et. Sadece taşırken değil her zaman temsil et.

Şunu göz ardı etmeyelim lütfen: "Allah adına" lafı çok harcanıyor. Ümmetin mağlubiyet kompleksini atamayan Müslümanlar son iki yüz yılda yaptıkları her şeyin başına İslâm getirmeyi gerekli gördüler. Mağlup olunmuş, moraller sıfır. Bu yüzden önünde İslâmî kelime ve kavramların bulunduğu terkipleri sık ve sorumsuzca kullandı Müslümanlar. Elbette bu belli bir dönem için anlaşılabilir. Dikkatinizi çekerim: Müslümanların daha önceki devletlerinin, mezheplerinin yahut başka kurumlarının hiçbirinin başına İslâm lafzı

konmadı. Mezhep âlimlerinin şöyle dedikleri ifade edilir: "Benim şu andaki görüşüm bu. Fakat siz yarın daha doğru bir delile ulaşırsanız benim yolunuz sizin ulaştığınız yol olur."

Mangalda kül bırakmayan hocalara bakınca birbirinin zıddı yaklaşımlarla karşılaşırız. Allah aynı konuda iki çelişkili söz söyler mi? Birinin helal dediğine öteki haram diyor. Eskiler bu konuda daha dikkatliydi. Sadece onlar mı? Bazı oryantalistler bile öyleydi. Akademisyen vasfı öne çıkan bazılarının İlahî Kelâm karşısındaki laubali tutum ve tavrı gerçekten çok trajik. Geçenlerde bir arkadaşım bu yüzden şöyle dedi: "Montgomery Watt, Kur'an'a bunlardan daha saygılıydı." Hakikaten üzerinde durmamız gereken önemli bir mesele bu. Akışkanlığın yarattığı aşındırmalar bilgiyle kibirlenenlerde maalesef çok daha büyük tahribatlara yol açıyor. Kendilik bilgisi zayıflayan insanlarda cahili tavır ve tutumlar hemen nüksediveriyor.

Nedense günümüzde herkes ulaştığı sonuca göre hemen "Allah böyle dedi!" diyor. Bu kavga sebebidir. Âlimler dâhil herkes kendine çekidüzen vermelidir. Herkes gibi zaman zaman bizde bu hataya düşüyoruz. Daha dikkatli konuşmamız lazım. Bizim İslâm'ı okuyarak elde ettiğimiz görüşler eğer herkesin mutlak ittifak ettiği bir konu değilse "benim anladığım bu" diyebilmeliyiz. Kişi kendi algıladığı yorumu "din böyle diyor" olarak derse, tam da aksine Allah böyle dememişse, o vakit ne olacak? Farkına varmadan yüce Allah'ın demediği şeyi ona dedirtmiş oluyorsunuz. Bu sıkıntıyla çokça karşılaşırız. Unutmayalım ki, üstünkörü okumalar sonucunda bu sıkıntılar meydana geliyor.

İlim Ehli Olmak

Hani "Size bir fasık bir haber getirdiğinde onu etraflıca araştırın" ayeti var ya; zekât toplamak üzere görevlendirilen bir sahabe'nin düştüğü durum büyük bir hatayı anlatır bize. Aslında mümin bir kişi o hatayı yaptığı için *fasık* vasfını alıyor. Allah onu böyle vasıflandırdı. Belki sonradan tevbe ederek düzeldi. Aynı şekilde "Resûlullah böyle dedi" derken düşünülmesi, gerçekten böyle dedi mi? Tahkik edilmeli. Tahkik etmek asla inkâr etmeyi içermez. Ya demediği bir şeyi Resûlullah'a dedirtiyorsan? Ya Yüce Allah'ın kastetmediği (senin kendi kelimelerinin okuduğun) bir kelimeyi "yüce Allah böyle buyurdu" diyerek bağlamından kopartarak söylüyorsan?

Bakara ve Enfal suresinin ayetlerinde diyor ki: *“Fitneden eser kalmayıncaya kadar dinin egemenliğinin, Hayat tarzının İslâm olmasına kadar onlarla kıtal edin”* deniyor. Size savaş açmış Mekke müşriklerine karşı meşru müdafaa için savaşın deniyor. Bunu âlimlerin çoğu bağlamından kopararak “Müslüman dünyayla savaşacak” şeklinde okuyor. O zaman demagoji yapmayın “kıtal” deyin. Neden savaşmıyoruz o zaman? Bu esas itibarıyla size savaş açmış, sizi Mekke’den sürmüş müşriklerle ilgili bir durumu anlatıyor. Bu durum onların askerî gücünü kırmak için bir imkândı. Böyle bir durum yeniden bir savaşta tahakkuk ederse, elinize fırsat geçerse acıma gücünü kır diyor. Müslümanlar bu ayeti alarak, savaşı soyutlayarak kullanıyor.

Dolayısıyla şartlardan soyutlayarak rastgele kullanıyorlar ayetleri. İlim ehli olmak, sorumluluk taşıyıp haddini bilmektir. Bu sorumluluk ve had bilmek önce Allah’a karşıdır, sonra Resûl’e karşıdır. Dikkatle ve özenle kılı kırk yarararak din adına konuşmalıyız. Âlim “Ben bunu dedim bu doğrudur” diyerek kenara çekilmez. Sonradan fikrinde değişiklik olursa bunu söyler ve imkânı varsa da yayınlar bunu. “Şu zamana kadar bunu söyledim, Allah affetsin o zamanki bilgimle bunu dedim. Şimdi demiyorum” diyebilmeli. Büyük âlim; hatasını anlayıp vazgeçer ve bunu söyler.

Dünyayı, Türkiye’yi, Müslüman dünyanın içinde bulunduğu büyük sıkıntıları ve bin beş yüz yıllık denemeleri, hızla değişen dünyaya tekabül eden vahiy ve risalet bilgisini çok iyi kavrayan, hayatı bilen âlimler olursa Müslüman dünya içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulur. Bilgiyi alıp yorumlamak, üzerinde düşünerek oradan bir çözüm üretmek gerek. Biliyorsunuz en önemli emirlerden biridir emaneti ehline vermek ve adaletli bir hayat tarzı kurmak. Bu nasıl olacak? Bu durum bir sistem teklifidir. İslâm en iyisini yapar demenin bir karşılığı yok. O Allah’ın dinidir. Onu en güzel uygulayacak olanlarsa onu kavramış ilim ehlidir ki bu her dalı kapsar. Fizik, kimya, matematik, siyaset, felsefe, sosyoloji vs. Hep beraber öyle bir model ortaya koymaları gerekiyor ki başka inançta olanlar da bu topluma koşacak.

Müslümanların Geleceği ve Mesuliyet Şuuru

Peki, farklılıklarımızı koruyarak nasıl beraber olabiliriz?

Farklı yorumlar olabilir, dün de olmuştur yarın da olacaktır. İslâmî eğitim tek tip değildir. Sen

başka bir çözüm üretirsin, başkası başka bir çözüm üretir. Böylece farklılık dinamizm getirir. Sen sosyal medyada birtakım yayınlar yaparsın, diğeri dergi çıkarır. Sosyal medyadan başka bir mecra yok demek ne kadar yanlışsa, tersi de öyledir. İslâm adına biri gençlerle uğraşır, diğeri yetimlerle ama son tahlilde hepsi aynı hedefe gider. Aynı hedefe giden insanlar neden kavga ediyor? Dünyada yedi buçuk milyar insan var. Bu insanlara nasıl ulaşabileceğimiz, hangi temsiliyetle onları etkileyeceğimize kafa yormak gerekirken, birbiriyle uğraşmak akletmemenin, düşünmemenin, dinini ciddiye almamanın sonucudur.

“Biz bir topluma resûl göndermeden azap etmeyiz.” Deniyor Kur’ân’da. Bu Allah’ın değişmeyen yasasıdır. Risalet, Hz. Peygamber ile bitti. Artık tebliğ görevi hepimize farzdır. Tebliği yapmadığımız halde onlara kolayca kâfir diyoruz. Neye göre diyoruz? Kim tebliğ etti de onlar kâfir oldu. Burada etki edemiyorsan başka coğrafyalara gidebilirsin. Belki çok dinamik insanlar bulacaksın. Bu kardeşlerimiz aslında kendi dar alanlarından çıkıp dünyayı gezmeye başlasa birbirleriyle uğraşmaya vakitleri olmaz. Çünkü burada karşılaştığı kişinin meşrebindeki insanlarla tanıştığında güzel konuşabilecek. Ben geleceğin bugünden daha iyi olacağına kesinlikle inanıyorum. Türkiye’deki Müslümanlar olarak dünden daha iyiyiz. Gençlerle yaşlılarla herkes gücü yettiği kadar aktif olup, enerjilerini birbirlerini boğazlamak için harcamazlarsa Müslümanların geleceği çok daha iyi olur. Allah hak edenlere yol gösterir, hak etmeyenleri ise kayırmaz.

Müslümanların şuurunu diri tutmaları için neleri incelemeleri gerekir?

Kur’ân’ı anlama ve hayata aktarma çabalarında başarılı olabilmemiz için gerekli olan bazı ilkeleri sayabilirim; sanırım bizleri bir nebze de olsa diri tutabilir bu hedefler... **Adanmışlık duygusu:** Kendimizi yaptığımız işe tam bir şuurla verirsek, Kur’ân bize kendini açar. **Yaptığımız işi özümsemek/içselleştirmek:** Kur’ân’ı anlama ve hayata hâkim kılma arzusunu tüm benliğimizde taşımalıyız. **Hataların başarıya dönüşmesi:** Kur’ân’ı anlamak konusundaki varolan hatalarımızdan dersler çıkarıp; tüm gücümüzle geleceği vahiyle inşaya yoğunlaşmalıyız. **Çalışmada sürekli tazelik:** Kur’ân’ı anlayıp, yaşayıp, hayata hâkim kılma konusunda heyecan ve dikkatimizi hiç kaybetmemeliyiz.

İlahi Vahiyde Mevcut Dilin ve Algının Anlamsal Açısından Metne Yansıması

Vahyin ilk muhataplarının Arap olması nedeni ile Kur'an Arapça olarak inmiş ve insanlara kendi dili ve genel dünya algıları ile hitap ederek iletişim kurmuştur. Allah, insanlara beşer dilinin imkânları ile hitap etmiş olduğundan o günkü toplumun konuştuğu ve anlayabildiği dili kullanmıştır. Bu nedenle ilahi hitabın veya kelâmın kendine özel bir dili olmamış ancak, aslına sadık kalmak kaydı ile bazı kelime ve kavramların maddi anlamları genişletilerek, daha kuşatıcı olan manevi anlama taşınmıştır.

Ömer ALPERENOĞLU

İlahi vahiy, ilk muhatap toplumun mevcut diline, kültürüne ve sahip olduğu algıya herhangi bir müdahalede bulunmadan meramını anlatmış, mesajını da bu şekilde iletmıştır. Büyük âlim Nisâbüri, “bilgi”ye üç şekilde ulaşabileceğini şu şekilde izah eder:

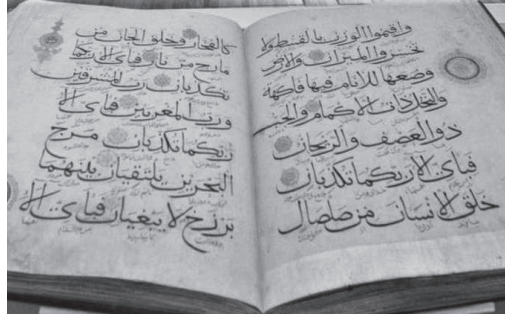
İlme'l-yakîn, ilimle bilmek veya bilgiyi ilimle elde etmek, yani habere dayalı bilgi.

Ayne'l-yakîn, bizzat kendi gözü ile görmek, gözü ile şahit olmak, görerek bilmek.

Hakke'l-yakîn ise tüm yönleri ile her boyutu ile bilmek, onu bizzat yaşamak veya yaşayarak bilmek.

Şimdi gelin bunu birkaç örnekle açıklamaya çalışalım. Ömründe hiç ateş görmemiş olan birine; ateşin nasıl bir şey olduğunun anlatılması ile elde etmiş olduğu bilgiye “ilme'l-yakîn”, ateşi yakından bizzat gözü ile görmesi ile elde etmiş olduğu bilgiye “ayne'l-yakîn”, ateşi eline alıp sıcaklığını bizzat dokunarak, hissederek öğrenmesine, yani bu yolla elde etmiş olduğu bilgiye de “hakke'l-yakîn” denir.

Başka bir örnek ile izah edecek olursak; ömründe hiç deniz görmemiş birinin, deniz hakkında haberdar edilmesi ile onu bilmesine

“ilme'l-yakîn”, denizin bulunduğu yere giderek bizzat onu görmesine “ayne'l-yakîn”, denize olduğu yere gidip ona girmesi ile elde ettiği bilgi ve tecrübeye de “hakke'l-yakîn” denir.

“İlme'l-yakîn” ve “ayne'l-yakîn” ifadelerinin Tekasür (102/2-7) sure-

sinde, “hakke'l-yakîn” ifadesinin de Vakıa suresinde (56/93-95) aynen geçtiğini burada ayrıca ifade etmek isterim.

Nisâbüri'nin bu tasnifinden mülhem, Kur'an'ın; o günkü toplumun sahip olduğu algıdan hareketle ve aynı zamanda o algının doğru veya yanlışlığına da bakmadan, sahip olduğu o algıyı kullanarak o günkü topluma nasıl hitap ettiğini ve ayrıca; yeni bir dil, hiçbir kelime veya kavram icat etmeden, mevcutta varolan dilin tüm özelliklerini temel alarak nasıl bir ustalıkla kullandığını izaha çalışalım.

İlahi Hitabın Kendine Özel Dili

Vahyin ilk muhataplarının Arap olması nedeni ile Kur'an Arapça olarak inmiş ve insanlara kendi dili ve genel dünya algıları ile hitap ederek iletişim kurmuştur. Allah, insanlara beşer dilinin imkânları ile hitap etmiş olduğundan o günkü toplumun konuştuğu ve anlayabildiği dili kullan-

mıştır. Kur'an; vahyin, Peygamberlerin ve kavimlerinin konuştukları dil ile gönderildiğini yani, Hz. Musa ve Tevrat için İbranice, Hz. İsa ve İncil için Aramice, Hz. Peygamber (s.) için ise Arapça olduğunu ifade eder (12/2, 16/103, 20/113, 26/193-199, 42/7, 44/58).

Bu nedenle ilahi hitabın veya kelamın kendine özel bir dili olmamış ancak, aslına sadık kalmak kaydı ile bazı kelime ve kavramların maddi anlamları genişletilerek, daha kuşatıcı olan manevi anlama taşınmıştır. İşte o günkü sıradan insanın bile Kur'an'ı çok rahat anlamasının nedeni, onda, muhataplarının anlamayacağı hiçbir şeyin bulunmamasıdır diyebiliriz.

Tüm bunların yan ısıra; İlahi vahyin kolay ve doğru anlaşılması için yine o gün, toplum tarafından konuşulan dilin tüm özellikleri, hitap şekilleri, anlatım biçimleri yani yemin, mecaz, ihbar, tekrar, müjde, tehdit, teşbih, emsal, temsil, kıssa, müteşabih ve benzeri birçok unsur Kur'an tarafından kullanılmıştır.

Aynı şekilde kâinata, tarihi olaylara, ticari kavramlara, iklim ve tabiata dair tüm atıflar ve tasvirler yine o günkü insanın dili ve algısı, düşünce ve kanaatleri üzerinden yapılmıştır. Hatta toplumda doğru bilinen yanlışlar üzerinden bile insanlara hitap edilmiştir.

W.Montgomery Watt Hz. Muhammed'in Mekke'si, kitabında bunu şöyle izah eder: "Kur'an'ın bizzat kendisi, onun 'Arapça bir Kur'an olduğunu' söyler. Bu durum, sadece Kur'an'ın Arap dili üzere olduğunu ima etmekle kalmaz; ilk muhatap toplumun dünya algılamalarını da ifade eder. Hatta onların dünya algılamalarındaki yanlış olan hususları bile ihtiva eder.

Kur'an, mesajını duyururken Mekkelilerin ve çöldeki bedevilerin algıladığı ve aşına olduğu şartlara işaret eden birçok ayeti ve ibareyi kullanır. Buradan hareketle şu sonuca ulaşılabilir: Amacın bu tür düşünceleri düzeltmek olmadığı yerlerde Allah, onlara bu yanlış düşünceler çerçevesinde hitap etmektedir... Bu yanlış düşünceler, Allah'ın, amacı bakımından düzeltilmeyi gerektirecek kadar hayati öneme haiz değildi.

(Araplar) muhtemelen yeryüzünün düz olduğuna inanıyordu; her ne kadar Beydavî gibi sonraki Müslüman âlimler, dünyanın küresel ve düzlüğün yalnızca bir teşbih olduğunu biliyorlarsa da Kur'an'da ilk muhatapların dünyayı düz olarak algılayabileceği şekilde, 'yeryüzünün yayıldıkça yayıldığını' ifade eden birtakım ayetler vardır.

Eğer Kur'an, -tesadüfen bile olsa- yeryüzünün güneşin etrafında dönüyor olduğunu söylemiş olsaydı, bu, o zamanki Araplar için inanılmaz bir şey olacaktı ve düşmanlarına Kur'an'ı reddetmek için ekstra bir gerekçe sunacaktı.

Bunun yerine, oldukça açık ifadelerle Allah'ın yaydıkça yaydığı, düz bir yeryüzünden bahsedilir.

Bunu ifade etmek için, birkaç farklı Arapça kelime kullanılmaktadır; ancak bunların hepsi, kuşkusuz yeryüzünün düz olduğuna dair özel bir vurgu taşımamasına rağmen, ilk işitenler tarafından yeryüzünün düz olduğu şeklindeki kendi inançlarına uygun olarak yorumlandı."

Şimdi; amacı bakımından düzeltilmeyi gerektirecek herhangi bir şeyin söz konusu olmadığı başka bir duruma örnek verelim. Birçoğumuz tarafından bilindiği üzere; güneşin doğması veya batması söz konusu değildir, yani gerçekte güneş ne doğar ne de batır. Ancak, herhangi birine,

"güneş ne zaman doğar veya batır" diye bir soru sormuş olsanız, sizi hiçbir şekilde yadırgamadan herhangi bir takvim yaprağına bakıp cevap verdiğine şahit olursunuz. Bu örnekte olduğu gibi o gün de, aşına olunan durum üzerinden kurulan iletişim veya diyalog, bugün de "güneş ne zaman doğar veya batır" diye sorulan soruya, aşına olunan durum üzerinden cevap verilir.

Görüldüğü gibi burada da, amacı bakımından düzeltilmeyi gerektirecek herhangi bir şey söz konusu değildir. Güneşin doğması veya batması konusunda, gerek doğru bilgiye sahip olanlar için ve gerekse yeni öğrenenler için yadırganacak bir şey olmaz ve diyalog devam eder.

Büyük âlim Nisaburi, "bilgi"ye üç şekilde ulaşabileceğini şu şekilde izah eder: İlme'- yakîn, ilimle bilmek veya bilgiyi ilimle elde etmek, yani habere dayalı bilgi. Ayne'l-yakîn, bizzat kendi gözü ile görmek, gözü ile şahit olmak, görerek bilmek. Hakke'l-yakîn ise tüm yönleri ile her boyutu ile bilmek, onu bizzat yaşamak veya yaşayarak bilmek.

Mecaz ve Kelimelerin Anlamlarının Genişlemesi

Şimdi de herhangi gerçek bir şeyin, gerektiğinde gerçek dışı olarak verilmesi durumuna bir örnek verelim. Yeraltı ve yerüstü tren vagonlarının kapısının üzerinde yer alan seyir güzergâhını göz önüne alalım. Bu güzergâhlarda, duraklar nokta şeklinde ve eşit aralıklarla düz bir çizgi üzerinde gösterilir. Oysa gerçek durum bu değildir. Yani bu şematik çizim her yolcu için yeterli olmasına rağmen tam olarak gerçeği yansıtmaz. Örneğin bu şemalarda gösterildiği gibi duraklar eşit mesafede değildir, gerçek güzergâh üzerinde eğim aşağı ve eğim yukarı ve benzeri yönler ve farklı özellikler mevcuttur.

Verilen bu şema, arazideki gerçeği yansıtmaz ama her seviyedeki yolcu için doğru bir kılavuz olur. Çünkü burada esas amaç her seviyedeki yolcuyu doğru yere ulaştırmaktır. Yani gidilen güzergâhı gerçek haliyle vermemek, her seviyedeki yolcuyu pratik bir şekilde gerçek hedefine daha kolay ulaştırmış olduğundan daha faydalı olmuş olur. Bu nedenle herhangi biri çıkıp da, bizi kandırıyorsunuz demez, diyemez.

Son olarak, mecazın ve bazı kavramlar için kullanılan kelimelerin maddi anlamlarının genişletilerek, manevi anlama nasıl taşındığını ilgili ayetler üzerinden izah etmeye çalışalım.

610 yılı Hicaz sakinlerinin ekonomik yönelişlerini çöl şartlarının biçimlendirdiği çok aşıkârdır. Geniş bir ağa sahip olan Arabistan'ın ticaret yolları, Yemen'den başlayarak Taif, Mekke, Medine, Hayber, Tebük, Mute ve Basra üzerinden Şam'a ulaşmaktaydı. Ticaretin ve bu ticaret ağının gelişmesine; çölün tamamının yerleşime elverişli olmaması, tarım olanaklarının da kısıtlı olması önemli katkı sağlamıştır diyebiliriz.

Kur'an'ın nazil olduğu dönemdeki bölgenin sosyo-ekonomik yapısı ve dili, önceden de ifade ettiğimiz gibi Kur'an'ın dil yapısına da yansımıştır. Örneğin o dönemde de sıkça kullanılan bazı ticari kelime ve kavramların, Allah-insan ilişkisinin tanımlanmasında da kullanıldığına şahit oluruz. 'Ticaret', 'borç', 'alma', 'satma' ve benzeri kelimelerin tümü, belirli alanlara ait kelimelerdir. Ancak bunların, Kur'an'da sıkça kullanılması, mevcut dilin, algının ve kültürel olgunun anlamsal açıdan metne yansımış olduğunu gösterir. Aşağıda verilen bazı ayetler, burada söylemek istediğimizi çok güzel özetler.

"Allah'ın kat kat fazlasıyla geriye ödeyeceği bir güzel borcu ona verecek olan kimdir? Allah alır ve kat kat fazlasıyla verir..." (2/245). (2/16, 48, 123).

"Allah, kendi yolunda savaşan müminlerin canlarını mallarını cennet karşılığı satın almıştır. Bu onun, Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da bizzat güvence altına aldığı bir vaattir... Onunla böyle bir alış veriş yaptığınız için sevinin." (9/111).

"Eğer Allah'a güzel bir borç verirsiniz, o bunu fazlasıyla size geri ödeyecek ve günahlarınızı bağışlayacaktır." (64/17). (3/187; 5/12, 57/11, 18; 73/20).

Bu kelimeler Kur'an'da gerçek anlamı ile değil de mecaz anlamı ile yer alır. Ancak, Müminlerin "Allaha güzel bir borç vermelerini" isteyen ayetlere Yahudiler, "Allah fakirdir, biz zenginiz." (3/181) diyerek literal bir anlam yüklemişlerdir. Bu literalist Yahudi anlayışı, Kur'an'ın bizzat kendisi reddeder ve mecazın yanı sıra; kelimelerin aslına sadık kalmak kaydıyla maddi anlamlarını genişleterek, daha kuşatıcı olan manevi anlama taşır.

Literal okumanın getirdiği felakete, Hud Suresi 78. ayette geçen diyalogu örnek vermek mümkündür. Bu ayeti literal okursak; Hz. Lut'un kendi kızlarını, evine gelen erkeklere teklif ettiğini zannedebiliriz. Yahudiler daha da ileri giderek, Hz. Lut'un kendi kızıyla evlendiğini bile iddia etmişlerdir.

Hâlbuki bu ayet; bağlamından koparılmadan lafız, mana, maksat ile birlikte değerlendirildiğinde yani anlam merkezli okunduğunda; Hz. Lut'un, "işte kızlarım" ifadesinin; sapık homoseksüel birliktelikten vazgeçilmesi gerektiği, doğal ve meşru bir işe yani, kavmindeki kızlarla evlenmeye davet olduğu kolayca anlaşılmış olur.

İslâm'ı yaşadığımız kadar Müslümanız. Müslümanı olmayan İslâm veya İslâm'ı olmayan Müslümanlara dönüşmemek için Kur'an'ın ilk muhataplarınca anlaşılmış halini anlama çabası içerisinde olmamız gerekir. Bu da ancak doğru bilgi (vahiy, siyer, sünnet) ve temiz bir akıl ile mümkündür. Çünkü Allah, dinini 'akıl'a emanet etmiştir.

Kur'an'ı doğru anlayabilmek için, onu kendi tarihinde okuyup günümüze aktarabilme diğer bir ifade ile aktüalize edebilme cesaretini göstermek durumundayız. Kur'an'ın ne dediğini anlamının yanında ne demek istediğini de anlamak durumundayız. Çünkü "...Ondan sorguya çekileceğiz" (43/44).

Garaudy'nin Allah ve Tevhid İnancında 'Eylem' Kavramının Önemi

Roger Garaudy, Allah ve tevhidi ele alırken daima göz önünde bulundurduğu esas "eylem"dır. Çok net bir şekilde o bir eylem felsefecisidir. Bu çerçevedeki düşüncelerinin oluşumu sürecinde birçok kültür ve felsefeyle hemhal olan Garaudy tüm bu birlikteliğin özünde hareketi görmüştür. Kierkegaard, Nietzsche, Freud, Blondel gibi düşünürlerin yanında Hint, Mısır ve İran dinlerinde gördüğü ilah imgelerini yerli yerinde bir anlama kavuşturan ise Kur'an-ı Kerim olmuştur.

Halil KOÇAKOĞLU

Roger Garaudy, ateist bir ailede yetişmişti. Fakat ilk gençlik yıllarında Protestanlığı seçti. Protestan bir genç olarak ileride en ünlü ideologlarından biri olacağı komünist partisine yazıldı. Daha sonra ise Müslüman oldu. Garaudy gerek Müslüman gerek komünist gerekse Protestan inancını kabul ederken diğerini reddetmiyordu. Ona göre insanlığın tüm inançları insanlığın ortak inancının kültürel ve geleneksel yansımalarıyla farklı isimlere bürünmüş halinden başka bir şey değildi. Düşünüre göre insanoğlu kendi özüne yabancılaşmıştır. Özgürlük, insanın kendini ancak her türlü yabancılaşmadan kurtarmasıyla gerçekleşir. Bu arınma insana tüm inançların ardında yatan özün aynı olduğunu gösterecektir. Garaudy'e göre bu öz, adı veya içeriği hususunda farklı söylemler olsa da Allah inancıdır. Bu yüzden o, Allah'ın ancak milyonlarca yıllık yanılığardan azade bir şekilde kavrandığında anlamı olacağına inanır.

Bu minvalde Garaudy, tanrıtanıma bir ailede doğmuş olmasının kendisinde mücerret bir Allah kavramının oluşmasında çok önemli bir yeri olduğunu söylemektedir. Nitekim bir konuşmasında:

"Bu inançsızlık sayesinde Allah'ı ikonalar şeklinde düşünmedim veya başka bir şekilde putlaştırdım. Mücerret bir Allah kavramı bende bu sayede gerçekleşti" demektedir. Garaudy'e göre, tanrıtanıma (ateizm), sadece tersine çevrilmiş bir tanrıcılıktır. Aslında bu kavram bir Allah imajına dayanır ve temel olarak aynıdır.

Garaudy'nin Allah telakkisinin oluşumunda temel olgu eylemdir. Bir konferansına katıldığı Maurice Blondel'in *Hareket felsefesi* (L'action) Allah kavramının netleşmesinde hayati bir önem taşımaktadır. Blondel, kurguladığı felsefeyle insanın doğal olarak yöneldiği tabiat-üstüne ruhun bir faaliyetiyle ulaşmak ve irade ile hareket sayesinde tabiatüstüne ulaşmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Ona göre metafiziğin varlık saha-

sında kendini somut olarak gösterebilmesi ancak hareket ile olur. Aslında ruhsal bir kıvılcık olan hareket felsefi, dini, estetik veya metafizik anlamdaki her türlü insani faaliyettir. Aşkınlığın bizde içkin bir halde bulunduğunu savunan Blondel bu aşkınlığın ortaya çıkmasını hareketin sağladığını ifade eder. İnsanı anlamak hareketi anlamaya bağ-

Garaudy, üniversitenin ilk sınıfında bir konferansına katıldığı Blondel'i dinledikten sonra felsefenin bir düşünme tarzından öte bir yaşam tarzı olduğuna inandığını söyler. Hareket felsefesi onun için imanda sonunu değil de açılımını bulan ve kendi kendine yeterliğe karşı aşkınlığı savunan bir felsefedir. Daha o günlerde Garaudy bu felsefenin kendisine inançla imanla kuvvetlendirilmiş bir zırh giydirdiğini ve bu zırh içinde kendini Don Kişot olarak düşündüğünü söyleyecektir.

lıdır çünkü insanın cevheri harekettir. Hareketi mutlakten mutlağa dönüş olarak betimleyen Blondel için hareket var olmak, istemek ve düşünmek arasındaki uyumu aramak demektir. Blondel'e göre hareket meselesiyle Allah meselesi birbirine öylesine bağlıdır ki "Allah düşüncelerimle hareketimin yapmacık bir aksedişi olmak şöyle dursun, düşündüğüm ve yaptığım şeyin tam ortasında bulunuyor; ben onun çevresinde dolaşıyorum, düşünceden harekete ve hareketten düşünceye geçmek için, benden yine bana gitmek için, her an ona başvuruyorum". Öyleyse hareket; insanı Allah'a ulaştıran bir köprü, "insan ile Allah'ın bir sentezidir". Bu sentez ne insanın isteğiyle ne de Allah'ın isteğiyle bozulabilir. Bu sentezin bozulması iki tarafın yok olmasıdır.

Garaudy, üniversitenin ilk sınıfında bir konferansına katıldığı Blondel'i dinledikten sonra felsefenin bir düşünme tarzından öte bir yaşam tarzı olduğuna inandığını söyler. Hareket felsefesi onun için imanda sonunu değil de açılımını bulan ve kendi kendine yeterliğe karşı aşkınlığı savunan bir felsefedir. Daha o günlerde Garaudy bu felsefenin kendisine inançla imanla kuvvetlendirilmiş bir zırh giydirdiğini ve bu zırh içinde kendini Don Kişot olarak düşündüğünü söyleyecektir. Garaudy'e göre Blondel hakikate ulaşmak için determinist bir yol takip etmez. Onun yolu amaçlardan daha üst amaçlara doğru gittikçe yükselen ve zihinden bağımsız olmayan bir aşkınlıktır. Garaudy bu süreç ile birlikte Allah'ı bir varlıktan öte bir eylem olarak düşünmeye başlar.

Roger Garaudy'nin iman ve Allah kavramını oluşturmasında etkilendiği en önemli isimlerden biri de Soren Kierkegaard'dır. Varoluşçuluğun gerçek kurucusu sayılan Soren Kierkegaard, Aydınlanma döneminin nesnelliğine karşı öznel hakikatin önemini vurgulamış bir düşünürdür. Garaudy'nin gönül gözü ile okuduğum ilk kitap dediği *Korku ve Titreme* Kierkegaard'a aittir. Hz. İbrahim'in akıldan bağımsız iman anlayışı Garaudy'nin temel felsefesi haline gelmiştir. Garaudy, sahip olduğumuz perişan haldeki mantık ve ahlâki değerlerimizin tersine, her şeyiyle Allah'a bağlı olmanın timsali olan Hz. İbrahim örneğinin hayatına yön veren ışık olduğunu ifade eder. Düşünür, Kierkegaard'ın ispatsız, tasdiksiz iman anlayışını kendine rehber edinmiştir. Bilimin sebeplerle sonuçlar arasında sıkışan hayatı anlamaya çalıştığını oysa imanın bunun çok üstünde bir yerde olduğunu savunur. Kierkegaard'ın Tanrıtanımazlık anlayışını benimser çünkü Kierkegaard'a göre, tanrıtanımazlık kâmil imandan önceki son safhadır.

Garaudy, geçmişten günümüze gelen Allah kavramının bir kral, bir hâkim silueti ortaya çıkardığını ifade eder. Bu siluetin Freud, Nietzsche, Marx gibi filozofların isyanları sayesinde yıkıldığını ve bu sayede Allah'ın daha aşkın bir çerçeve içine oturtulduğunu düşünür. Marx, Nietzsche ve Freud gibi düşünürlerin köktenci eleştirileri sayesinde Hristiyan inancının, filozofların soğuk sevimsiz Tanrısından olduğu kadar Konstantin'in jandarma Tanrısından, kutsal ittifakın Tanrısından ve tüm egemen güçlerin suç ortağı olan "ahlâk"ından kurtulduğuna inanan Paul Riceor'un bu ifadelerinde düşünür kendi düşüncelerinin kanıtını bulmaktadır. Roger Garaudy'e göre, Allah'ı akılla ispat etmeye çalışmak da boşa bir çabadır. Zaten böyle bir ispata gerek de yoktur. Garaudy, ister aziz Thomas ve Descartes'ten, isterse Gazali veya İbn Rüşd'ten gelsin, Allah'ın varlığının her türlü ispatının veya delilinin kendisini her zaman, beşeri aklının uzantısı üzerindeki bir şeye, Allah olmayan, bizimle ortak noktası bulunmayan, müteâl (yüce) Allah olmayan şeye götürdüğünü düşündüğünü ifade eder. Ellerimizle veya mantığımızla yapabileceğimiz ağaçtan veya akıldan putlara ihtiyacının olmadığını söyleyen düşünür, bu tür ispatlamaların sonunda, batıl itikatlı bir tanrıtanımaz olabileceğini düşünmektedir.

Garaudy'nin Allah inancının derinliğinde “Üç Dünyanın Bilgeliği” dediği Mısır, Hint ve İran dinlerinin önemli bir yeri vardır. Yanılgılardan arındırılmış bir Allah kavramı için binlerce yıllık kültürlerin inanışlarını inceleyen düşünür bu birikimden elde ettiği tecrübeleri İslâm düşüncesi içerisinde eritmeye çalışmıştır.

Garaudy'nin Allah inancının alt yapısında Zerdüş inancına ait izler vardır. Ona göre Zerdüş, Allah ile olan ilişkisini ayinler ve kurban kesmeler yoluyla kurmamıştır. Bunun yerine insan hayatına ilahi bir boyut kazandıran anlayış geliştirmiştir. Dahası Zerdüş için tek bir Tanrı vardır ve o Tanrı özgürlüğü yaratmıştır. Bu özgürlük kendini iyilik ve kötülük arasında seçim yapma şeklinde gösterir. Zerdüş'ün insan şeklindeki Tanrıları reddetmesi Garaudy için önemlidir. Bu çerçevede Zerdüş'ün yolundan giden kişi her sabah kendi kendine, dünyanın daha adil, daha güzel hale gelmesi için bugün ben ne yapmalıyım? sorusunu soran kişidir.

Garaudy'nin Allah inancının altyapısını inceleyen Mısır'ın *Ölümler Kitabı*'nın da bu inancının gelişiminde önemli bir rolü olduğunu görüyoruz. Garaudy' e göre, bu kitapta insan kendi hayatına Tanrısal boyutlar vermiştir. İnsan kendini evrenden ayrı tutmaz, ondan sorumludur ve sorumluluğu, Bütün 'den, onun sonsuz imkânlarından ayrılamayan hayatından sonra da devam eder.

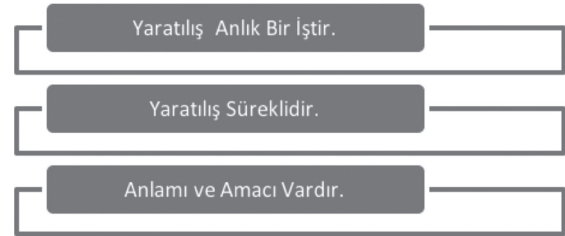
Garaudy'nin Allah inancının temelinde Hint uygarlığının en önemli yazılı kaynaklarından olan *Vedalar* ve *Upanişadlar*'ın da izi görülür. Ona göre, insan kendi tanrısal boyutunun ve tanrıyla olan içten yakınlığının bilincine varır ki bu varış insanın ikinci doğusudur. Garaudy, Hint uygarlığından daha çok mistik bir Allah anlayışı edinmiştir. *Vedalar*'da, Allah, vahyeden, bildiren değil aksine sınırsız bütünlüğü ve ilksiz sonsuzluğu içindeki mutlak varlıkla özdeşleşmek için en derin gerçekliğini keşfetmek amacıyla, insanın bilincinden hareket eden bir düşüncedir. *Vedalar*'da geçen, 'Ona birçok isimler verirler. Gerçekte o birdir,' cümlesi onu derinden etkilemiştir. Garaudy için *Vedalar*'dan çıkarılması gereken ders şudur: “İmanı neyse insan odur. İnsan neye tapıyorsa o olur.”

Fakat Garaudy için Kierkegaard, Marx, Nietzsche, Blondel, Freud gibi filozofların yanı sıra Mısır, Hint, İran'ın oluşturduğu üç dünyanın bilgeliklerinde bir ön anlam bulan Allah kavramı

asıl ve nihai anlamını İslâm'da bulmuştur. Garaudy için, Allah en doğru şekilde kendini Kur'an-ı Kerim'de ifade etmiştir.

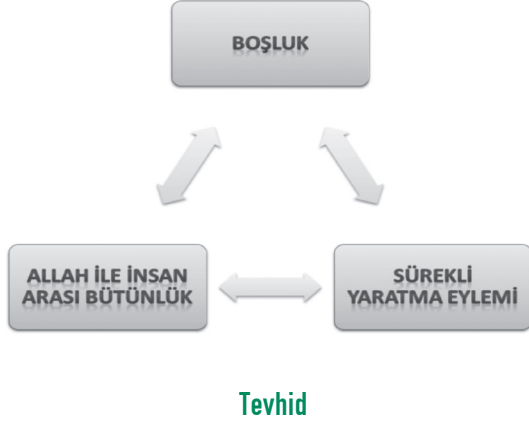
İhlas suresindeki, “*De ki: O Allah birdir. Doğurmamıştır, doğmamıştır. Hiç bir şey onun dengi değildir.*” ayeti Garaudy'nin Allah inancını yansıtır. Garaudy'e göre Allah bir varlık değildir, bir eylemdir, yani varlığı yaratma eylemidir. İnsan akli, bir varlığın yapılarının yansıması değil, devamlı yaratma eylemidir. Ona göre Allah'ın yaratması mutlaktır. Onun yaratması insanı aşan ve insanın ölçemeyeceği bir zaman dilimi içinde ortaya çıkar. Garaudy için Allah'ın en önemli vasfı sürekli eylem halinde olmasıdır. Kur'an'ın Rahman suresindeki, “*O, her an bir iştedir*” (55/29) ayeti Garaudy'nin Allah tahayyülü ile doğru orantılıdır. Düşünür için Allah her an hükmeden, her an müdahale eden ve hep yönlendirendir.

Garaudy, Allah'ın mutlak yaratması hakkında şu üç yargıya Kur'an-ı Kerim'deki ayetlere başvurarak ulaşır. Bakara Suresi 17. ayette: “*Ol der, o da hemen oluverir.*” ifadesinden yaratılışın anlık bir iş olduğu anlamını çıkaran Garaudy, Yasin Suresi 81. ayette zikredilen: “*O, hallâk'tır/durmadan yaratandır*” ve Hicr suresi 86. ayette zikredilen: “*O, her gün yeni bir şey yaratır. O, her an varlıklarda tasarrufta bulunur*” ifadelerinden de Allah'ın yaratmasının bir suyun kaynağından çıkışı gibi sürekli olduğu yargısına varır. Garaudy'nin Allah'ın yaratması konusunda vardığı yargılardan üçüncüsü ise bu yaratılışların bir anlamı ve gayesi olduğu şeklindedir. Bu yargıya şu ayetler sayesinde ulaşır. Furkan Suresi 2. ayette : “*O, her şeyi yaratıp belli bir nizamla koymuş, geçmişini, geleceğini takdir etmiştir.*” Taha sûresi 50. ayette: “*Her şeye takdir ettiği şekli verip, sonra da doğru yolu gösterendir.*”

Garaudy, İslâm sanatının da Kur'an'da ifadesini bulan Allah anlayışına uygun olarak geliştiğini belirtir. Allah ile insan arasındaki bütünlük, sürekli yaratma eylemi ve sonsuzluk İslâm sanatının en önemli temalarıdır. Garaudy, İslâm sanatının karakteristik yapısının “boşluk” olduğunu ve bu boşluğun felsefi temasının Allah'ın her yerde

hazır ve nazır oluşunu ifade ettiğini söyler. Boşluk Allah tarafından doldurulur. Düşünür camilerde heykel, resim gibi görseller ve nesnelerin bulunmamasını buna bağlamaktadır.

Tevhid, “La ilâhe illallah” olarak dile getirilen ve Allah’tan başka ilah olmadığını kabul etmeyi içerir. Tevhid, Allah’ın varlığına, birliğine, tüm yetkin niteliklerin kendisinde toplandığına, eşi ve benzeri bulunmadığına inanmaktır. Fazlur Rahman’a göre, Kur’ân’daki Allah kavramı, tamamen tevhididir. O, tek ve eşsizdir, ne ortağı vardır ne de eşiti. Ona göre Kur’ân-ı Kerim’deki Allah, aşkın, kadir ve hâkim olan bir kişidir ki insana şah damarından daha yakındır.

Seyyid Hüseyin Nasr’a göre, bir olan Allah, İslâm’ın tüm cihetlerinde merkezi gerçekliktir ve tevhid birliğinin delilidir. İslâmi olan her şeyin etrafında döndüğü eksendir. Nasr’a göre İslâm inancının kalbinde bu birliğe şahid olmak yer alır. Bu birliğin hakikatini ifade eden “La ilâhe illallah” ifadesi Müslüman olmanın ilk şartıdır. Birliğe şahid olmayı İslâm’ın ilk kuralı olarak sayan Nasr, tevhidin idraki için gayret gösterilmesini de İslâm hayatının kalbi olarak görür. Ona göre başarılı bir dini hayatın göstergesi kesretin vahdetle birleştirilmesini de ifade eden tevhidi idrak edebilme derecesidir.

İsmail Raci Faruki için “La ilâhe illallah” İslâm zenginliğinin, tarihinin, kültürünün, tefekkür ve medeniyetinin bir özetidir. Tevhid genel bir gerçeklik, hakikat, dünya, zaman ve mekân, insan tarihi ve kader görüşüdür. Faruki’ye göre, Tevhid’in özünde şu prensipler vardır: İkilik, kavrama, amaçlılık, insanın kapasitesi ve doğanın bükülebilirliği, sorumluluk ve yargı.

Garaudy, tevhid sayesinde evrene yeni bir anlam geldiğini ve en yüksek gerçek sebepler dünyasında bir işaret bir sembol oluştuğunu ifade eder. Garaudy için tevhid imanının ilk ifadesidir. Garaudy, İbn Arabî’nin üç halifenin ağzıyla anlattığı bir olaydan yola çıkarak ve vahyin temasına dayanarak tevhidin bir söz değil bir olay olduğu varsayımına ulaşır. İbn Arabî’nin anlattığı tema şöyledir:

Hiz. Ebu Bekir:

- Önünde Allah’ı görmeden hiçbir şeyi görmedim.

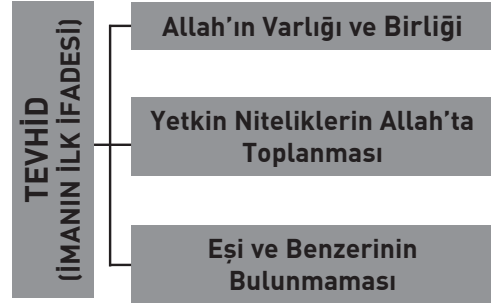
Hiz. Ömer:

- Allah’la beraber görmediğim hiçbir şey görmedim.

Hiz. Osman:

- Arkasında Allah’ı görmediğim hiçbir şey görmedim.

Garaudy’e göre her üç tecrübede de ortada görünen bir gerçek vardır. Bu gerçek her şeyin sadece Allah’la apaçık görünür olması ve Allah’ın her şey olduğu gerçeğidir. Tevhidin (birliğin) bu temel görüşü bir söz değil bir olaydır. *Varlık veya düşünce değil bir harekettir.*

Garaudy, Seyyid Hüseyin Nasr’ın başarılı bir dini hayatın göstergesi olarak gösterdiği tevhidi idrak edebilme derecesi düşüncesine benzer bir şekilde tevhid kavramını bir düşünce şekli olarak değil sürekli bir eylem hali olarak değerlendirir. Ona göre ilahi birlik bir eylemdir, her an yaratmakta olan Allah’ın bir eylemidir. Allah’ın vahyiy-le hareket eden peygamberin hareketidir. *Birlik veya bütünleştirme değil, birleştirme ve bütünleştirme eylemidir.* Allahtan başka ilah olmadığının şuuruna varan ve her an her şeyi, her olayı ve her eylemi asıl kaynağına (Allah’a) bağlamasını bilen insanın eylemidir.

Garaudy için, bir başka pencereden Tevhid anlayışı küçük Ben’den sıyrılmak demektir. Çünkü bu anlayış kendimizdeki bütün yeri Allah’a, Bir’e, ve Bütün’e bırakmayı gerektirir. Tevhid, on-

suz dünyanın kaos olacağı Allah'ın birliği, tabiat olaylarında ve tarihi olgulardan peygamberlerin sözlerine kadar ayetleriyle Allah'ın bize işaret ettiği hayatın anlamının birliği, Allah'ın iradesine uyarak insan toplumlarını ve dünyayı yeniden şekillendirmek için insanın sorumluluğu ve eylem yapma vazifesidir.

Garaudy, Fazlur Rahman gibi Kur'an'daki Allah'ın tamamen tevhidi olduğu düşüncesine inandığı gibi kutsal mesajların hepsinin aynı Allah'tan geldiğine inanmaktadır. Upanişadlar'da dile getirilen Allah tek, bütün varlıkta gizli, şahid, razık, şekilsiz ve benzersiz mutlaktır ifadelelerinin Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edildiğini söyler: “O, sebep ve gayedir, görünen ve görünmeyendir, o, her şeyi tam olarak bilir. (57/3) Her şey Allah'tan gelir.” (4/78) “Her şey Allah'a döner.” (2/210) Garaudy, Kur'an'da Allah'ın bütün halklara peygamberler gönderdiğini söyledikten sonra aynı mesajların her halkın dilinde ve anlayış düzeyine göre sunulduğunu bu yüzden, *Vedalar, Upanişadlar, Bahavad Gita* gibi Hindistan'ın kutsal metinlerinde bu mesajdan izler vardır, varsayımında bulunmaktadır.

Garaudy, Faruki'nin “La ilâhe illallah” İslâm zenginliğinin, tarihinin, kültürünün, tefekkür ve medeniyetinin bir özetidir’ düşüncesine uygun bir şekilde Tevhid anlayışının ilim ile dini birbirinden ayırmadığını söyler. Tevhidi, İslâm'ın kilit taşı olarak gören Garaudy, doğada yer alan her şeyi Allah'ın varlığının bir delaleti olarak görür ve bu yüzden doğayı anlamaya çalışmanın bir ibadet, Allah'a yaklaşmak için etkin bir yol olduğunu belirtir. Garaudy'e göre, tabiatla ki her şey Allah'ın varlığının işaretidir bu yüzden tabiatı bilip tanımak, tıpkı çalışma gibi, bir çeşit duaya Allah'ın yakınlığına erme çabasına dönüşmektedir.

Müslüman ilim adamlarının çalışmalarında Tevhidin her zaman etkisini görmenin mümkün olduğunu söyleyen Garaudy, Yunan ilminin bütün bitmemiş işlemleri “irrasyonel” olarak bir kenara itme anlayışına karşıt olarak Arapların sonsuz anlayışına dikkat çektiklerini belirtir. Garaudy, 901'de ölen İbn Sabit bin Kurra'nın Yunan düşüncesinin akışına karşılık aslında bir başka sonsuz bütünün parçaları olan küçük sonsuz bütünlükleri aradığını ifade eder.

Garaudy, yedinci yüzyıldan itibaren büyük bir gelişme gösteren İslâm felsefesinin, bilim ve ilminin her zaman Birlik ve İslâmi Tevhid anlayış

şı doğrultusunda olduğunu söylemektedir. Ona göre problemlere yaklaşım şekli, dünyaya bakış hali hep bu tevhid anlayışından beslenmektedir. Garaudy' e göre, bilim ve teknik insani sonuçların hizmetinde ele geçmez niteliklerdir. Fakat belirli bir hikmet görüşünden uzak, yani sona dair düşünce taşımayan ilim insanının yıkımı ile sonuçlanacak bir felakettir. Garaudy, İslâm sanatının da ilhamını tevhid anlayışından aldığını belirtir. Ona göre İslâm sanatının muhteşem mesajı görünmeyen tevhid dünyasının görünür hale gelmesi için tek çare, ona hiçbir ekleme yapmadan ondan gelen işaretleri anlayabilmektir.

Roger Garaudy, Allah ve tevhidi ele alırken da-ima göz önünde bulundurduğu esas “eylem”dir. Çok net bir şekilde o bir eylem felsefecisidir. Bu çerçevedeki düşüncelerinin oluşumu sürecinde birçok kültür ve felsefeyle hemhal olan Garaudy tüm bu birlikteliğin özünde hareketi görmüştür. Kierkegaard, Nietzsche, Freud, Blondel gibi düşünürlerin yanında Hint, Mısır ve İran dinlerinde gördüğü ilah imgelerini yerli yerinde bir anlama kavuşturan ise Kur'an-ı Kerim olmuştur.

Son tahlilde Garaudy için Allah bir varlık değil bir eylemdir. Her an yenilenen, bir anda olan ve belli bir amaca sahip bir eylemdir Allah. Tevhid kavramı da yine onun için bir eylemdir. Birlik veya bütünlük anlamından çok birleştirme ve bütünlleştirme hareketidir tevhid. Sıfat değil fiildir.

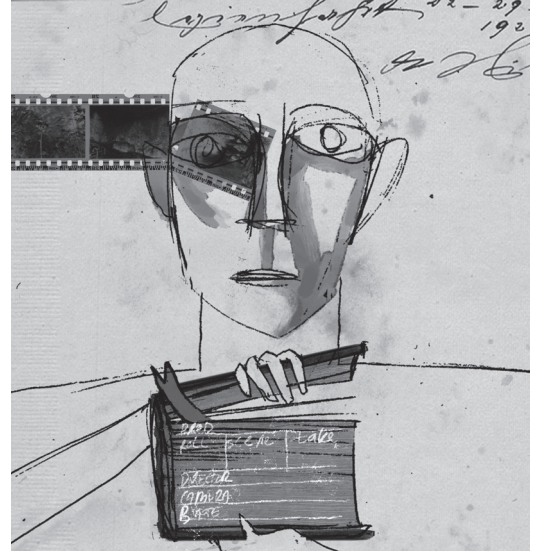
KAYNAKÇA

- Aydın, Cemal, röportaj Halil Koçakoğlu. -Kişisel Görüşme -(23 Nisan 2014).
- Chittick, William. *S.Hüseyin Nasr'ın Temel Düşünceleri*. Çeviren Nurullah Koltaş. İstanbul: İnsan Yayınları, 2012.
- Faruki, İsmail R. *Tevhid*. Çeviren Latif Boyacı, Dilaver Yardım. İstanbul: İnsan Yayınları, 2006.
- Garaudy, Roger. *Don Kişot Yaşamış Şiir*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2013.
- Geleceğimizde İslâm Var*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2014.
- Hatıralar Yüzyılımızda Yalnız Yolculuğum*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2013.
- İslâm ve İnsanlığın Geleceği*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Pınar Yayınları, 1990.
- İslâm'ın Aynası Camiler*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2013.
- İslâm'ın Vaadettikleri*. Çeviren: Salih Akdemir. İstanbul: Pınar Yayınları, 1984.
- Medeniyetler Diyalogu*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2011.
- Yaşayan İslâm*. Çeviren: Mehmet Bayrakdar. İstanbul: Pınar Yayınları, 2006.
- Yaşayanlara Çağrı*. Çeviren: Nuri Aydoğmuş-Cemal Aydın. İstanbul: Pınar Yayınları, 2005.
- Rahman, Fazlur. *İslâmi Yenilenme Makaleler 3*. Çeviren Adil Çiftçi. Ankara: Ankara Yayınları, 2010.
- Gündoğan, Ali Osman, “Topçu ve Hareket Felsefesi”, *Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2016.

ROMAN SİNEMADA NEYE DÖNÜŞÜR?

Yazı, sinema hiç yokmuş gibi yazılamayacağı gerçeğinin kabulüyle birlikte kendine çeki düzen verirken aynı zamanda sinema tarafından belirlenmeme gibi bir endişeyi de taşıyacaktı bünyesinde. Seyirci yadsınamaz, aynı sebeple okuyucu hafife alınamaz. Sinema gerçekleşmesini bir kitap okyanusuna borçlu olsa da artık bir seyirlik okyanusa dönüştü.

Cihan AKTAŞ

19. yüzyıl şiirin, romanın ve izlenimci resmin çağı. Yüzyılı geleceğe açan ise sinemanın ilk adımları oldu. Ne edebiyat ne resim yeterince muhkem olabilirdi bulunduğu konumda, sinemadan sonra. Kendilerini sinemalı bir dünya açısından yeniden ele almaları gerekiyordu. Edebiyat, resim, tasvir, tiyatro, kamusal alan, eğlence sektörü... Sinemanın açtığı çığır, yapısını oluşturan her unsuru etkiledi. Yüzyıllar boyunca bilim ve sanat bu icadı geliştirirken okuyucuyu ve dinleyiciyi de seyirci olmaya hazırlıyordu. Edebi eserler sinema ile birlikte derin tasvirlerden adım adım uzaklaştılar. Sinema iki boyutlu resim özelliği gösterirken edebiyat, okuyucunun muhayyilesini harekete geçirme gereği üzerine yeni yöntemler aramalıydı.

Sinema neredeyse yüz yıl boyunca seyirciyi kendisine kutsallık atfettiren bir konuma yerleştirdi; bu olgu da artık değişiyor. Sinemaya gitmek, sosyalleşmekle bir tutulurdu, eskiden. Kitap okumak ise her zaman yalnızlığa çekilmeyi, kendi kendine kalmaya alışmayı şart koşturuyordu. Sinema edebi esere göre ulaşılma kolaylığıyla ayrı bir ilgi gör-

dü hep. Bir filmi izlemek için bir salona gitme zahmeti bile geride kaldı, sadece tıklamak yetiyor. Kitap okumak ise her zaman ki kadar takip ve ulaşma çabası gerektiriyor. Yazar ve yönetmen açısından tamamen bunun zıddı bir konumdan söz etmek gerekir. Sizi çarpan sahneyi oturur yazarsınız çok geçmeden, Masa başında yeniden ele almak üzere not düşersiniz bir kâğıda, bir ekrana, örneğin metroda giderken. Oysa yönetmen aynı sahneyi kendisini etkilediği biçimde vermek için çok kişili, çok araçlı, çok mekânlı bir zamana ihtiyaç duyuyor. Bu güçlüğe karşılık çarpıcı sahneyi edebi esere göre çok daha etkili bir dille ve kalabalıklara iletme imkânı, sinema tutkusunu ayakta tutan saik.

Yazar, Yönetmen ve Sinema

Kemal Tahir bu sebeple 1960'lı yıllarda sinemayla ilgilendi ve fikirleri, hikâyeleriyle genç sinemacılar için bir cazibe merkezi oluşturdu. Sinemanın yayılma alanıyla toplumu tanıma büyük bir imkân ve öğrenme/öğretme alanı olduğuna inanıyordu.

vizyonunun en önemli ilk tarihi yapımı olan *Serbedaran* dizisinin yapımcısı. Necefi, mimarlık tahsili yaptığı halde devrimin başından bu yana film dünyasının içinde faaliyet gösteriyor. 1970'li yılların başlarında mimarlık öğrencisi olduğu sırada Ali Şeriatî'nin çevresinde toplanan sanatsever gençlerin arasına katılmış. Şeriatî'nin kendisine söylediği şu sözlerin etkisiyle sinemayla ilgilenmeye başladığını belirtiyor: "Varsay ki başarılı bir mimar oldun, ne olacak, müreffeh kesime hizmet edersin." Vedat Türkali, Yılmaz Güney, Muhsin Mahmelbaf benzeri sebeplerle sinemaya yöneldiler. Kemal Tahir ise bu yazarların sebeplerine uzak olmasa da, sinemayı asıl seyircinin ilgisinde okuyucusunu yeniden tanıyacağı bir laboratuvar gibi görmüştür.

Yapımcı, patron, set, plato ve sayısız dış unsura bağımlı sinemanın değişmeye gittiği bir zaman aralığında yaşıyoruz. Büyük yapımların etkisi sürse de sinema faaliyeti her zamankinden daha fazla titizlik gerektiriyor; ne de olsa seyirciyi kendini beğendirmek giderek zorlaşıyor. Eser çoğalması ve ese-

Sinema, adını nasıl koyarsa koysun bir metin üzerinden gerçekleşir. Marguarite Duras, yönetmenin filmi çekme aşamasına gelirken geçtiği “yazılmamış kitap” durağından söz eder, *Yeşil Gözler*’de. Söz konusu olan bir bakıma atlanmış kitabın okunduğu yerdir. Yönetmen, yazılmamış kitabı atlayarak geldiği çekim aşamasında kitabın okunduğu yerden, yani seyircinin yerinden bakar platoya. Haddizatında bir roman, bir öykü gibi yazılmamışsa da temel alınmış “gözden saklanan” metin, iyi izleyicinin dikkatinden kaçmayacaktır.

Duras’ın kurcaladığı üzere sinemacı filmini seyircinin gözünden izlerse de yazarın durduğu yer, metninde eksik kalanı keşfetmekte olmanın muhataralı zeminidir. Kendini müellif olarak hissettiren bu zeminde bir diğer kitaba özgü işaretler kendini gösterecektir. Film yapma kararı bu zemini terk etme pahasına gerçekleşirken, yazarın da kendi misyonunu geçersiz kılması demek. Filmin çok sesli donanımı içinde yutulur yazar, izlediği yazdığından, sahnede gördüğü hayal ettiğinden bambaşka olmakta, görünmektedir.

Stephen King, *Shining* isimli ve aynı isimle de Kubrick tarafından sinemaya uyarlanan romanının çekim aşamasında çarpıldığını dile getirmişti. “Benim kahramanım normal bir insan iken çıldırıyor, yönetmen ise onu baştan itibaren marjinal, çılgın biri olarak resmetmiş.” Romanından, öyküsünden sinema adına, yönetmen adına feragat etmeyi niye beklemeli ki yazar? Nice kazımlar sonucu ulaştığı tasvir ve tespitlerin tecessümü kendisine ait olmaktan uzak-

tır. *Benim Sinemalarım*’da yönetmenliği tecrübe eden Füzünzan bu alanda çalışmayı sürdürmedi. Film yapan bir Vedat Türkalı, sonunda edebiyatın zeminine yönelme ihtiyacı duydu. Ayşe Şasa ömrünün son yıllarında, telefon konuşmalarımızda, hikâyeler yazdığını söyledi. Yılmaz Güney, Muhsin Mahmelbaf, kamera bakışını metnin tekinsiz derinliğine yeğlediler. Kameranın gözü yazarın kendini imhası pahasına yorumluyor dünyayı. Bir tür intihara yazar niye ihtiyaç duyuyor? Muhtemelen yazının kaldıramadığını fark ettiği şeyi kendinde saklamak, yazmayı sürdürmenin de engeline dönüşüyor; farkındadır bunun bir süreliğine sinemaya uğrayan yazar. Daha apaçık sebep elbette sinemanın kitlelere ulaşmadaki tartışılmaz gücü.

Yazarı sinema alanında yol almakta tereddüte düşüren, yazma yıllarının tecrübesinde kazandığı kişisel yolculukların sadece kendi ajandasına kayıtlı incelikleridir. Bu incelikler bir ekip ile birlikte oluşturulan sahne işçiliğinde bazen bir üstünlük sağlarken bazen de engel teşkil edebilirler. Açık ki sinema sahnesine üstünlük kazandıran şey yazıdan beslense de özellikle yazıdan kaynaklanıyor değildir. Yazarın gerçekleştirdiği insani tecrübelerle ilişkin incelikli keşifler sayesinde ki sinemacı hâzır bir dil ile yönelir kameraya, gelgelelim sinema ancak yaralandığı bu dili geriye iterek büyüsunü var edebilir. Duras’ın altını çizdiği gibi, sinemanın yaratıcı kazanımı, böylelikle sürdürdüğü bir tür katliamın, söz katliamının kendisinde oluşturduğu alışkanlıktır. Katliam, ihtiyacın taviz verilmeksizin dönüştü-

rülmesi gibi okunabilir burada. Sözü kendi kurallarına uydurarak henüz oluşmadığı haline tercüme koyulur sinema.

Bahse konu olan yazının yenilgisini gösteren “katliam” gibi bir olguysa, yazar/yazı ile yönetmen/sinema arasındaki bağın bir hayli ürkütücü ve tekinsiz olduğu söylenebilir. Söz yıkımı veya katliamı için hesap verme konumunda değildir sinema, tersine, bunu doğallıkla yapabilmeyin zemininde bulmuştur varlığını, bu nedenle de sinemadan sonra yazının hiç olmadığı denli bir sürdürme kararlılığına ihtiyaç duyacağı açıktır. Yazı, sinema hiç yokmuş gibi yazılamayacağı gerçeğinin kabulüyle birlikte kendine çeki düzen verirken aynı zamanda sinema tarafından belirlenmeme gibi bir endişeyi de taşıyacacaktır bünyesinde. Seyirci yadsınamaz, aynı sebeple okuyucu hafife alınmaz. Sinema gerçekleşmesini bir kitap okyanusuna borçlu olsa da artık bir seyirlik okyanusa dönüştü. Bu seyirlik okyanus dijital teknolojinin açtığı yeni ekranlarla genç kuşaklara kendi filmlerini çekme cesaretini sağlıyor. Kendi romanını yazmaya üşenen pek çok genç kendi filmini çekmeye cesaret ediyor. Poz, mizansen, kurgu, teatrallık, sıradan hayatların olağan hallerinde yer tutuyor artık.

Yazar açısından kendini yok etme pahasına gerçekleşen yorum, mimarlar için inşaat alanında gerçekleştirmedikleri fikirlerini hatırlatıyor. Her iki alan da ekip çalışmasıyla yürüyor. Her iki alanda da piyasanın (işveren ve mal sahibinin) kuraları tarafından sınırlandırılıyor projeler. Muhammed Taki Necfe, devrimden sonra İran tele-

re ulaşımın kolaylaşmasıyla ilgili bu beğeni güçlüğü edebiyatın ayrıcalıklı yerini sağlamlaştıran bir etkiye sahip elbette. Kişisel bağımsız yapımlar, hiç olmadığı kadar tehdit ediyor büyük yapımların hegemonyasını. Sinema statükosu salona ve gişe süksesine, festival kulislerine ihtiyaç duymayan bu yapımlar hiç yokmuş gibi davranma rahatlığına sahip olamıyor. Fakat herkesin kendi sinemasının yönetmeni olma eğilimiyle birlikte gelişen ve yeni teknolojilerin kullanım şartlarının etkilerini de taşıyan yeni dili edebiyat nasıl karşılıyor? Tüketim döngüsünün bir parçası olmamayı başaran bir sinemanın gerçekleşme şansı bugün her zamankinden daha güçlüdür. Edebiyatın kendini bu tür bir sinemanın kullandığı dile açması, İtalo Calvino'nun *Amerika Dersleri*'nde dile getirdiği hafiflik ilkesinin gereği olarak kaçınılmaz.

Biriken Tecrübeler

Herkes kendi hikâyesini anlatma fırsatına sahip şimdi ve aynı zamanda anlatılmamış hikâye kalmadığı için san-ki, okunup izlenmeye değer hikâyelerin keşfi her zamankinden daha önem kazanıyor. Bu keşif sürecinde çevik (ve hafif) bir edebiyatın görüp gösterdiği dünyalar hantallaşan bir sinema açısına göre çok daha zengin ve merak uyandırıcı. Gelgelelim geçmiş sinemaların oluşturduğu tortular açısından bakıldığında bir hayli güç bu hikâyelerdeki saklı ve değerli olanların farkı. İran Sineması'nda devrimden sonra oluşan dalga mahiyetini işte bu hikâyeleri yalın olarak görmeyi sağlayan oluşturulmuş bir ortama borçlu. Böylelik-

le toplumsal benliğin edebiyata yansıyan ve yine edebiyattan geri kazandığı birikimine yoğunlaştı dikkatler. Şiirin meramı nasıl ek-randaki görüntünün dokusuna nüfuz edebilir... Kuşkusuz İranlı genç yönetmenler aynı zamanda kendi sinemalarının yüz yıllık tecrübesinin imtiyaz ve zaaflarına da vakıftılar. Bizim sinemamız da böyle bir vukufiyet üzerinde biriken tecrübelerle dalga oluşturacak yapımlara yönelebilir. Bütün iyi filmler çekilmedi, bütün iyi kitaplar yazılmadı. Edebiyat görece bağımsız yapısıyla adını arayan yeni bir sinemaya yol gösterici olabilir, olmalı.

Edebiyat sinemayı, ister istemez duyduğu bir ihtiyaçla besliyor. Bulduğu karşılık ise, yapısal tazelenmenin yanı sıra edebiyat eserinin filme uyarlandıktan sonra yeni okuyucular bulacağı bir tanınırlık kazanmasıdır. Bazen edebiyat eseri sinemada olana çekiyor dikkatleri, bazen de tersi oluyor. *Dr. Jivago*'yu roman olarak da film olarak da sürükleyici bulurum, her iki zeminde de okuru veya seyirciyi kendine çeken bir atmosfer kurma başarısı gösterilmiş.

David Lean'ın 1965'de Kanada, İspanya, Meksika ve Finlandiya'da çektiği, son sahnesinin İspanya ile Portekiz arasındaki bir barajda çekilmesi sebebiyle plato ülke sayısı beşe yükselen filmi seyirciyi nasıl kendine çekiyor ve üç buçuk saat sürdüğü halde nasıl içinde tutmayı başarıyor? 20. yüzyılı etkilemiş bir devrimin savurduğu hayatlarda kendi hayal kırıklıklarımız ve umutlarımızı buluyor olmalıyız. Stalinist devrimci de jurnalcı fırsatçı da yabancı gelmiyor. Altüst olmuş toplum, dağılan aileler, kar yığınla-

rıyla içine kapanan Sibiryalı... Sanatçı ruhlu, aristokrat değerlerine bağlılıkta direnen *Doktor (ve Şair) Jivago* ile yoksul, adı etrafında şaibeler dolaşan hastabakıcı Lara arasındaki aşk, yaslandığı kötülükleri göz ardı ettiren olağan üstü şartlara yaslanıyor. Aynı şartlar yüzünden de devrim kurallarını yerleştirirken aşkın her şeye gücü yetmiyor. Jivago inzi-vayı yeğlerken bir çocuğu olan ve yeniden anne olmaya hazırlanan Lara hayat kavgasına dahil olmak zorunda. Proleterya kendi düzenini kurarken Yuri (Jivago), ince zevklerin ve görgünün, güzelliğin ve saygının kaynağı olarak gördüğü eski düzenin hatıralarına sığınıyor. Üç dayanma kaynağı var: Lara'nın aşkı, edebiyat sevgisi ve Urallar. Kar yığınları öncesiz ve sonrasız zaman algısını güçlendirse de beyaz ufuk aşık çifti ülkede sürüp giden ve sürekli değişen çatışmalı atmosferden ancak bir süreliğine koruyabilir. Büyük bir romanın özgün seslerini koruduğu bir film yapmayı başarmış David Lean, öyle ki romanı okurken değil de filmi izlerken oluştu zihnimde, "Lara-Larissa" öyküsünü yazma sebepleri.

Her yeniden yorum açtığı yeni katmanla değerli. Sinema öylesine bir disiplin ki sanki yüzlerce yıldan bu yana bilim, sanat ve edebiyat alanlarında sürdürülen bütün denemeler, ortaya çıkan akımlar ve teknikler ona ulaşmak için gerçekleşmiştir. Bir film romanı, bir roman filmi yeni baştan düşündürüyor, okutturuyor, izlettiriyor.

Sinemacının, edebiyat eserinin sadece dilini değil, atmosfer kurma tekniklerini aktarmada da başarı göstermesi, tartışmalı bir beklenti. Seyfi Teoman'ın Barış

Bıçakçı'nın eseri üzerinden yaptığı *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* (2011) filmi bir uyarılma olarak başarılı bulunmadı. Romandaki dramı oluşturan bir boyut olarak Çetin ile Ender'in içtenlikli dostluğuna dair betimlemeler perdeye aktarılamadığı nispette parça parça akışların birbirine zoraki tutturulduğu izleniminden kopamıyor, romanı okumuş olan seyirci. Kuşkusuz bunun en önemli sebebi, romanın dünyasının okuyucuda kökleşmiş olması, buna karşılık filmin ne o dünyayı ne de o dünyaya denk bir başka evreni sunmada başarılı olabilmesi; üstelik "çok kötü" denilemeyecek bir film olduğu halde.

Sinemaya uyarlanması için onay verdiği takdirde, sunulan bütün garantilere karşılık beyaz perdede kendi yorumunu bulma hayalinden vazgeçmesi gerekiyor yazarın. Stephan King'in Kubrick'in uyarlaması karşısındaki rahatsızlığının bir benzerini Emine Işınsoy, Osman Sınav'ın sinemaya uyarladığı romanı *Küçük Dünya*'yı perdede izlerken yaşamış. Şöyle anlatıyor Işınsoy: "Rejisör, ben sanatçıyım, diyor. Yönetmen kendi şeylerini katıyor, kendi fikirlerini katıyor, kendi bir hava vermeye çalışıyor. Aktörler, aktristler, biz sanatçıyız diyorlar, onlar başka bir yorum getiriyorlar ve eser sizin olmaksızın çıkıyor. (...) *Küçük Dünya*'yı yazdığım zaman 23 yaşındaydım, çok gençtim. Senaryoyu aldım, prim yapacak diye yeniden yazdım, tabii 49 yaşındaydım o zaman, müthiş bir bilgi birikimi var. Bilgi birikimi var, duygu birikimi var, her şey var. Çok güzel oldu senaryo ve tasavvuf vardı içinde. Buna rağmen Osman Sınav ben kitabı daha çok

seviyorum dedi ve kitaba sadık kaldı. Diyalogları ben yazayım bari dedim. Onu da romandan almış, bütün diyalogları, eski dil, dil eski. Yani o kadar üzüldüm ki ben *Küçük Dünya* oynadığı zaman. Kendi kendimi yedim. Şimdi, ben senaryo falan yazmak istemiyorum. Romanla, okuyucuyla karşı karşıya kalmak istiyorum."

1970'lerin ortasından itibaren bir alt-disiplin olarak kurumsallaşmış olan tarihsel sosyoloji, esasen Amerikan sosyolojisinin teoriye yapılan aşırı vurgu nedeni ile tarihsel realitenin karmaşıklığının göz ardı edilmesine bir tepki olarak doğdu. Hatta Theda Skocpol, tarihsel sosyolojinin, sosyolojinin bir alt dalı olarak konumlandırılmasına da karşıdır.

Işınsoy'un bu son cümlesi sorun oluşturan konuyu anlamaya yardım ediyor. Filme uyarlanmış metin karşısında yazar, okuyucusunu bulamamanın boşluğuna düşüyor. Başkalaşmış, yazarın muhayyilesine ve senelerce sürdürdüğü çalışmanın uzamına ait olmaktan çıkmış başka bir yorumdur perdede izlenen. Romancı, izleyicide kendi okuyucusunu nadiren bulabilir.

Romanı okuyan filmi, filmi okuyan romanı merak ediyor. Bazen hem roman hem film kendi bağlamlarında sahip oldukları bağımsız cazibeyi koruyorlar. İn-

giliz filolojist ve Oxford Üniversitesi profesörü J. R. R. Tolkien'in 1954'te yazdığı epik fantezi türündeki *Yüzüklerin Efendisi* isimli roman, 2001'de sinemaya uyarlandıktan sonra daha fazla sayıda okuyucuya ulaştı.

Edebiyat, okura sinemaya göre daha fazla keşif ve yorumlama imkânı sunuyor. Sinemada ise yönetmenin bakışı tarafından yutuluyor bütün o tecrübeler. İki disiplini buluşturan muazzam kaynaktır, "hayal serbestisi". Olaya yeterince yoğunlaşarak başka bir ifade kazandırma sürecinde temayüz etmez mi estetik? Tarkovski'ye göre, hayale yaslanma ortaklığı, özgünlük ve bağımsızlığı da getirmektedir. Kuşkusuz sinemacının malzemeleri çok daha engin, çeşitli ve derinliktir. Yazar, hayal eder ve kelimelere döker, yönetmen tasarlara, bir araya getirir ve film şeridinin kaydedeceği bir akışı düzene sokar. Film yönetmenliği kelimenin tam anlamıyla "ışığı karanlıktan, suyu karadan" ayırma yeteneğidir Tarkovski'ye göre. Bu imkân

yönetmenin kendisini "bir yaratıcı" olarak algılaması aldatmacasına yol açar. Aynı sayfalar mütefekkir yönetmen açısından kendi sınırlarını keşfetmenin atölyesi olarak tecrübe edilebilir.

Sanat ve edebiyat, gerekli sözü ortaya koyabilme konusunda birbirine öğretiyor, birbirlerinden öğreniyorlar. Paul Eluard Picasso'ya, "Sen insan kardeşlerine geçici görüntülerle yetinme cesareti veriyorsun" demişti. Bir edebiyatçı için nasıl değerli bir amaç olurdu, suyun üzerinde beliren köpükler gibi uçucu olmayan cümlelerle örülmüş bir metne imza atmak.

İSLÂMCILIK DÜŞÜNCE VE DERGİLER

İslâmcı Dergiler Projesi, 1908-2010 yılları arasında yayımlanan İslâmcı dergileri gün yüzüne çıkarmayı, kataloglamayı, dijital ortama aktarmayı ve böylece İslâmcı İslâmcılık düşüncesinin en önemli birincil kaynaklarından olan dergiler vasıtasıyla İslâmcılığa dair meselelerin yeniden düşünülmesine önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Hüsnüye Gülsev KOÇ

Türkiye’de İslâmcı düşünce geleneğinden söz etmek, uzun bir tarihi dönemi, kültürel ve siyasi değişimleri, öncü şahsiyetleri ve basılan onca eseri bir arada düşünmek demektir. İslâmcılık düşüncesi bugün belki de hakkında en çok konuşulan fakat doğuşunu, gelişimini ve kaynaklarını incelemek söz konusu olunca çoğunlukla göz ardı edilen ya da ertelenen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte “İslâmcılık öldü mü?” sorusuyla başlayan, “deizm” ve “kadın” tartışmalarıyla devam eden bir gündemin içerisinde, mevcut iktidarın varlığından ve söylemlerinden hareketle “İslâmcı” ya da “İslâmî” denilen toplumsal bir kesimin teorilerine ve tecrübelerine sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda bugüne dair nitelikli tartışmaların yapılabilmesi için İslâmcılık düşüncesinin siyasi ve fikri iddialarını anlamak, anlatmak ve tarihsel süreçte ortaya çıkan şekil alışlarını incelemek gerekmektedir. İslâmcılık düşüncesinin ve tartışmalarının en yoğun ve uzun soluklu bir şekilde dergilerde hayat bulduğu düşünülürse bu çalışmanın özellikle dergiler referans alınarak yapılması elzem ve öncelikli bir adımdır.

Bu bağlamda İlmi Etüdler Derneği (İLEM) tarafından 2013 yılında hayata geçirilen İslâmcı Dergiler Projesi, 1908-2010 yılları arasında yayımlanan İslâmcı dergileri gün yüzüne çıkarmayı, kataloglamayı, dijital ortama aktarmayı ve böylece İslâmcı

İslâmcılık düşüncesinin en önemli birincil kaynaklarından olan dergiler vasıtasıyla İslâmcılığa dair meselelerin yeniden düşünülmesine önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Projenin ilk iki basamağında 1908-1960 arasındaki İslâmcı dergiler iki sempozyumla ve daha sonrasında yayımlanan iki kitapla hem arşivlenme hem de meseleler ve şahıslar bağlamında incelenme imkânı buldu.

Proje kapsamında 20-22 Nisan 2018 tarihlerinde Bağlarbaşı Kültür Merkezi’nde ve İlmi Etüdler Derneği (İLEM)’nde “1908’den Günümüze İslâmcılık Düşüncesi ve Dergiler” konulu 3. İslâmcı Dergiler Sempozyumu gerçekleşti. “Geçmiş Tanı, Bugünü Anla, Geleceği Şekillendir” mottosuyla İslâmcılık düşüncesinin yüzyıllık birikimini bütüncül bir bakış açısıyla okuma, anlama ve tartışma imkânı sunan bu sempozyumda, projenin 3. aşamasını da oluşturan 1980 sonrası yayımlanan önemli dergiler ve İslâmcı yayıncılık tecrübesi odağa alındı.

Müslümanları Uyandırmak İçin Haykırmak

Bir açılış özel paneli ve tanıklıklar oturumuyla birlikte 7 oturumdan oluşan sempozyumda, 1980 sonrası İslâmcılık düşüncesinin temel kaynakları ve temayülleri, kınılma noktaları, iktidarla, tarihle ve dinle kurdukları ilişki, dergilerin çıkış gayeleri, radikalleşme, sosyal adalet, demokrasi ve emek söylemleri karşı-

sında takındıkları tavır, diğer İslâm ülkeleriyle kurulan ilişkiler, Müslüman kadın kimliği ve kadın dergiciliği, İslâmcıların sanat ve edebiyatla kurdukları ilişki, İslâmcı gençliğin ve kurumların oluşum hikâyesi gibi konulara ve dönemin önemli dergilerine dair önemli tartışmalar yapıldı. Ayrıca 1980 sonrası yayımlanmış dergilerden alınan kapak resimlerinin bulunduğu “1980 sonrası İslâmcı Dergiler Sergisi” ile tartışmaların eksenine 1980 sonrası İslâmcılığının görsel hafızası da dâhil edildi.

Sempozyumun 20 Nisan Cuma akşamı Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi’nde gerçekleşen açılış programında proje koordinatörü Lütfi Sunar konuşmasına Mehmet Akif’in “Hüsrân” şiirinin “Ben böyle bakıp durmayacaktım dili bağlı/ İslâm’ı uyandırmak için haykırıracaktım dizeleriyle başladı. İslâmcılık hareketinin temel eğiliminin Akif’in de dediği gibi “gür hisli, gür imanlı beyinler” yetiştirmek olduğunun altını çizen Sunar, bu bağlamda başlangıcından bugüne kadar “hür fikri” yayabilecek en önemli araç olan dergilere önemli bir misyon yüklediğini ifade etti. Son olarak İslâmcı Dergiler Projesi’nin sadece dergilerin dijital ortama aktarıldığı bir proje olmadığını, sözlü tarih projesiyle, düzenlenen sempozyumlarla, sempozyum sonrası yayımlanan eserlerle, verilen eğitimlerle ve sergilerle İslâmcılık çalışmalarını konusunda karşılıklı etkileşimin ve paylaşımın yoğun bir şekilde gerçekleştiği bir meca olduğunu belirtti.

Açılış programında gerçekleşen panelde, hem İslâmcılık düşüncesinin moderniteyle kurduğu ilişki, temel tartışma noktaları, kınılma anları hem de 1980 sonrası İslâmcılarının gündelik pratikleri tartışıldı. Bu bağlamda Vahdettin Işık, “Muhafazakâr yahut Reddiyeci Okuma Arasında İslâmcılığı Yeniden Düşünmek” başlıklı konuşmasında İslâmcılığı 19. yüzyıldaki Müslümanların siyaset fıkhi olarak tanımladı. Batılı ve İslâmcı islahatçıların ayrıldığı noktayı

“tebdil-i islah bir şeyi yıkıp yeniden yapmaktır. Halbuki bizim yapmamız gereken olanı tamir etmektir” sözleriyle özetledi. Alev Erkilet ise “1980 Sonrası İslâmcılık Tartışmaları: Tanımı, Seyri ve Hayatiyetine Dair” başlıklı konuşmasında İslâmcılık düşüncesinin İslâm tarihinin kendisi kadar eski ama karşılaşılan her yeni şeye verilen cevap kadar yeni ve dinamik olduğunu belirtti. Bununla birlikte İslâmcılığa dair elimizde var olanların da belli temel ve ilkelere göre elekten geçirilmesi gerektiğinin altını çizdi. Bu bağlamda İDP arşiv çalışmasının kendi tarihimizi kutlamak yerine bizlere özeleştiri yapma imkânı sunduğu için önemli olduğunun altını çizdi. Necdet Subaşı ve Kurtuluş Kayalı ise bireysel tecrübeleri dâhilinde İslâmcıların 1980 sonrası okuma pratiklerini, solcu entelektüellerle kurdukları ilişkiyi, sosyal ve toplumsal meselelere dair aldıkları pozisyonları tartıştı. Günümüze kıyasla özellikle 1990’lı yıllarda İslâmcı dergilerin siyasi ve toplumsal olaylarda aktif olarak rol aldığını ancak bu dergilerin muhataplarının homojen bir grup olarak düşünülmemesi gerektiği vurgulandı. Ayrıca daha önce tartışılmamış birçok meselenin de ilk defa dergilerde kendine yer bulduğu ve dergilerin hem içerikleri hem de türleri bakımından çeşitlenmesinin İslâmcıların gündemine giren konuların sınırlarının genişlediğini ve farklı toplumsal meselelerle ve gruplarla iletişime geçildiğini göstermesi bakımından önemli olduğunun altı çizildi.

İslâmcılığın Mecraları

Sempozyumun 21 Nisan Cumartesi ve 22 Nisan Pazar günü İlmi Etüdler Derneği’nde devam eden oturumlarında *Sözleşme*, *Yeni Zemin*, *İlim ve Sanat*, *Değişim*, *Girişim*, *Bilgi ve Hikmet*, *İktibas*, *Haksöz*, *Kadın ve Aile*, *Şadırvan*, *Hicret*, *Dünya ve İslâm* gibi dönemin önemli dergilerini ve Milli Türk Talebe Birliği, Akıncılar gibi İslâmcılık tartışmalarının

kendisine zemin bulduğu sosyal kurumları inceleyen tebliğler yer aldı. Bu bağlamda İslâmcı dergilerin İslâmî hareketin hem seslendiği hem de beslendiği tabanın aktif unsurlarıyla diyalog kuran önemli araçlar olduğu ve İslâmcılığın hafızasını ve birikimini aktaran en önemli mecralar olduğu düşüncesi vurgulandı. Kendi hakikati içerisinde her derginin üstü örtük ya da açık biçimde her şeyin düzene gireceği bir iklimi hayal ederek yayın hayatına başladığı ve bu bağlamda dergilerin aktivist bir rol üslendikleri belirtildi.

Demokrasi, laiklik, sekülerizm, postmodernizm, radikalleşme, sosyal adalet, emek, Yeni İslâmcılık, ümmetçilik gibi kavramlar etrafında gerçekleşen tartışmalarda özellikle 1980 darbesinin ve İran Devriminin Türkiye’deki İslâmcılık tartışmalarını şekillendiren önemli dönüm noktaları olduğu üzerinde duruldu ve İslâmcılık hareketi içerisindeki fraksiyon farklılıklarına rağmen dergilerde siyasal bütünleşmeyi sağlayan en önemli unsurun sivil müdahaleler olduğu fikri tartışıldı. Bu tarihten sonra İslâmcıların diğer İslâm ülkelerinde gerçekleşen siyasi ve sosyal değişimleri yakından takip ettiği, yoğun bir şekilde gerçekleşen tercüme faaliyetleriyle Mevdudi, Seyyid Kutup, Celaleddin Afgani ve Fazlurrahman gibi isimlerin İslâmcıların okuma pratiklerini ve düşünce dünyalarını ciddi bir şekilde etkilediği belirtildi.

İran Devrimi sonrası bir İslâm devleti kurma hayalini taşıyan kimi İslâmcıların devlete ait tüm pratiklere karşı çıktığı özellikle laiklik ve demokrasi gibi kavramlara inanmayı “şirk” olarak nitelendiği, 1990’lar sonrasında ise bu iklimin değiştiği ve tartışmaların çeşitlendiği görülmektedir. Kaynaklara dönüş hareketi sonrasında ortaya çıkan dindarlaşma ve dine dönüş tartışmaları ile geleneksel muhafazakâr İslâmî anlayışın eleştirildiği, “Yeni İslâmcılık” teklifi ile yeni bir kimlik arayışının başladığı ve İslâmcıların gündemlerine ço-

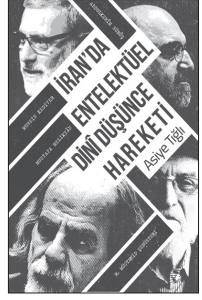
ğulculuk, demokrasi, birlikte yaşama gibi kavramların girmeye başladığı, devletle veya resmî ideolojiyle doza- jı yüksek bir çatışmaya girmeyen, sistemden çok halkı önemseyen, kimliğini kaybetmeden diğer kesimlerle yakın bir diyalog kurmayı deneyen bir teşebbüs olarak nitelendirilebileceği tartışıldı. Bununla birlikte kapitalizm, emek, sermaye, sendikal faaliyet, işçi direnişleri, Kürt meselesi gibi kavramlarında da İslâmcıların gündeminde yoğun bir şekilde yer aldığı dönemin dergilerinde yer alan yazı dizileri ya da manşetler bağlamında tartışıldı.

Sempozyumun en önemli ve dikkat çekici oturumlarından biri cumartesi günü gerçekleşen tanıklıklar oturumuydu. Ahmet Taşgetiren, Ahmet Mercan, Cevat Özkaya ve Ali Haydar Haksal’ın bireysel tecrübelerini aktardığı bu oturum, İslâmcı yayıncılığın geçirdiği dönüşümleri, tartıştığı meseleleri ve dergilerin muhataplarıyla kurduğu ilişkiyi görmek açısından oldukça önemli bir buluşma ânı oldu. Konuşmalarda bireysel ve kolektif hafızaya yön veren, şekillendiren gelişmeler, siyasi ve kültürel aktörler yanında *Pınar* dergisi, sesli yayıncılık, okuma kültürünü biçimlendiren yayınlar, *Altınoluk* ve *Büyük Doğu*’dan *Yedi İklim*’e uzanan edebiyat dergileri üzerinde duruldu. Dergilerin nasıl yayımlandığı, dosya konularının hangi tartışmalar neticesinde ortaya çıktığı, okuyuculara ulaşırken nasıl zorluklarla karşılaştığı gibi önemli konuların da paylaşıldığı bu oturum, dergilerin toplum nezdindeki görünürlüklerini, nasıl bir aktör olduklarını ve bir “okul” işlevine sahip olduklarını görmek açısından oldukça verimli ve bereketli bir sohbet oldu.

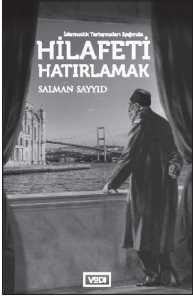
Kapanış konuşmasında Lütfi Sunar, sempozyum tebliğlerinin genişletilerek ve düzenlenerek müstakil bir hale getirileceğini söyledikten sonra İDP projesinin yeni çalışmalarla daha fazla istifadeye sunulacağını belirtti.

İran'da Entelektüel Dinî Düşünce Hareketi Asiye Tıgılı

İran'da İslâm Devrimi'nin ardından yaşananlar, başta Türkiye olmak üzere bütün İslâm dünyası için yakından incelenmesi gereken önemli bir tecrübedir. Çünkü devrimin ardından kurulan yönetim, meşruiyetini hem İslâm'a hem de cumhuriyet rejimine dayalı değerlerden alma iddiasındadır. Ancak uygulamada yaşanan sorunlar, rejim ideolojisinin arka planında yatan dinî düşüncüyü ciddi bir şekilde sorgulamaya itmiştir. Kitap meseleyi Sürüş, Şebüsteri, Kediver ve Melikyan gibi önemli düşünürler üzerinden ele alınmaktadır. Bu isimler, kölelik, gayrimüslimlerin hukuku, kadın-erkek ilişkileri vs. ile ilgili fikhî hükümlerin, yaşadığımız dönemin şartları ve pek çok ülkenin altına imza attığı insan haklarıyla uyumlu olmadığı konusunda hemfikirlerdir. Dolayısıyla İran'da yaşanan problemleri, yönetimin Şii oluşuna ya da dinî hükümleri yanlış uygulayışına hasretmek mümkün değildir. Günümüzde zahirî ve şekilci yaklaşımlardan doğan sıkıntıları yakından tecrübe eden yenilikçi müslüman düşünürlerin dinin manevî boyutunu vurgulayarak demokrasiye ve sekülerizme yer açmaları elbetteki dikkate değerdir.

Mana Yayınları

Vadi Yayınları

Hilafeti Hatırlamak Salman Sayyid

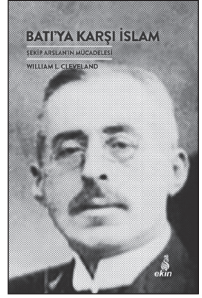
Hilafeti Hatırlamak, İslâm'ı mevcut şartlar altında siyasal bir öznellik olarak ifade edebilmenin imkânlarını arayan bir kitap. Halifeliğin ilgasının İslâm dünyası için oldukça kritik bir eşik olduğunu söyleyen Sayyid'e göre, bu olayla birlikte İslâm dünyasında ideal yönetim biçiminin ne olacağı ve dahası İslâm'ın siyaset ile olan ilişkisi yeniden sorgulanmaya başlandı. Salman Sayyid, İslâmcılığı da tam da bu bağlamda anlamlandırmakta; ona göre halifeliğin ardından ortaya çıkan, İslâm dünyasının neredeyse tamamına yayılan ve İslâm'ın kamusal alanda bir karşılığı olmaması gerektiğini savunan "Kemalist" yönetimlere karşı İslâmcılık, modernliğin alternatif versiyonları olabileceği iddiasıyla ortaya çıktı.

Batıya Karşı İslâm Şekip Arslan'ın Mücadelesi

William L. Cleveland

Yaşadığımız yüzyılın ilk yarısında İslâm coğrafyasında oluşturulan ulus devletlere ve Batılılaşma teslimiyetçiliğine karşı, İslâm ümmetinin birliğini ve muhkem değerlerini savunan ve ıslahatçı akımın takipçiliğini yapan en belirgin çizgi, Şekip Arslan'ın çalışmaları ve ilgili olduğu Müslümanların devrimci mücadelesi etrafında tezahür etmiştir.

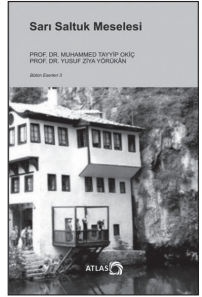
Şekip Arslan'ın Bosna'dan Şam'a, Lübnan'dan Cezayir - Fas'a kadar uzanan aktif ilgisi, İslâm coğrafyasındaki bölgesel problemlerin tüm ümmetin problemi olduğunu gösteren, örnek bir davranışın ifadesi olmuştur. Kitap, Şekip Arslan hakkında yapılmış biyografik bir çalışmadır. Bu eser, Şekip Arslan'ın hayat hikayesi yanında Müslümanların I. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşadıkları sıkıntıları, çıkmazları, fedakarlıkları, doğru ve yanlış mücadele tarzlarını öğrenip tartışabileceğimiz önemli bir tarihi arka plan da vermektedir.

Ekin Yayınları

Sarı Saltuk Meselesi Yusuf Ziya Yörükân- M. Tayyip Okıç

Türkiye'de Sarı Saltuk konusundaki öncü metinleri bir araya getiren bir kitap. Ülkemizde Sarı Saltuk konusunda yapılan ilk çalışmalar niteliğindeki bu makaleler gerçek bir beyin fırtınası. Sarı Saltuk ve bir fetva etrafında başlayan tartışma bize büyük bir birikim olarak yansıyor. 1952 ve 1953 yıllarında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan üç makale özellikle 1990'lı yıllardan sonra yeni bir ivme kazanan Balkanlar'da İslâm mirasına dair literatür açısından oldukça önemli metinlerdir. Bu makaleler, Balkanlar'da İslâm'ın öncü kimliğini temsil etmesi ve hâlihazırda adına yaptırılan tekke ve türbelerin yoğun ziyaretlere sebep olması dolayısıyla Sarı Saltuk'un efsanevi şahsiyetine ilişkin ileri sürülen tezler bakımından ilmi hüviyeti haiz en önemli metinlerdir.

Atlas Kitap

İslâm İktisadının Fikhi İlkeleri S. M. Hsanuzzaman

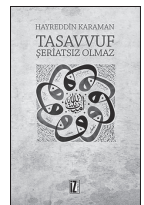
Şer'î hukuk kuralları, açık bir şekilde belirlenmiş hükümler bütünü ile meşhur fakihlerin herhangi bir fiil, kurum ya da politikanın İslâm'a uygunluğunu belirlemek için Kur'an ve sünnetten çıkardığı küllî kaidelerden oluşmaktadır. Bu küllî kaideler nasların ruhunun sistematik bir yansıması olarak çağlar boyunca bir birinden farklı meselelerde insanlara rehberlik etmiştir. Çalışma, fert ve toplumların iktisadî hayatı ile ilgili olan ve hayli kabul görmüş bazı küllî kaidelerin ele alınması ve bunların çağdaş iktisadî meselelere uygulanması hususunda bir çabanın ürünüdür. Geniş bir şekilde tasnif edildiğinde bu kaideler temelde; niyet ve fiil, şüphe ve kesinlik, zarar giderme, kolaylaştırma kuralları, alma-verme, nimet-külfet, devletin takdir yetkisi-kamu menfaati, örf ve adet, aldatmanın cezası gibi konularla alakalıdır. Çalışma, bu küllî kaidelerin sınırsız bir şekilde uygulanmaması için konu hakkındaki sınırları da belirtmektedir.

İktisat Yayınları

Tasavvuf Şeriatlı Olmaz Hayreddin Karaman

Tasavvuf konusu, ortaya çıkışından itibaren İslâm düşüncesi içinde tartışılmalı bir konudur. Şeriat ile uygunluğu, kimi ekollerin dışlanması, kimi ekollerin genel kabul görmesi... Asırlardır devam eden tartışmaları, bir İslâm Hukukçusu olan Hayreddin Karaman masaya yatırıyor ve hukukçu gözüyle Tasavvuf meselesine neşteri vuruyor. Kitabın adı da vardı-ğı sonucun en önemli göstergesi: Tasavvuf Şeriatlı Olmaz.

İz Yayıncılık